BERNARD CLAVEL

Colecția GLOBUS / Editura Univers

Stăpînul fluviului

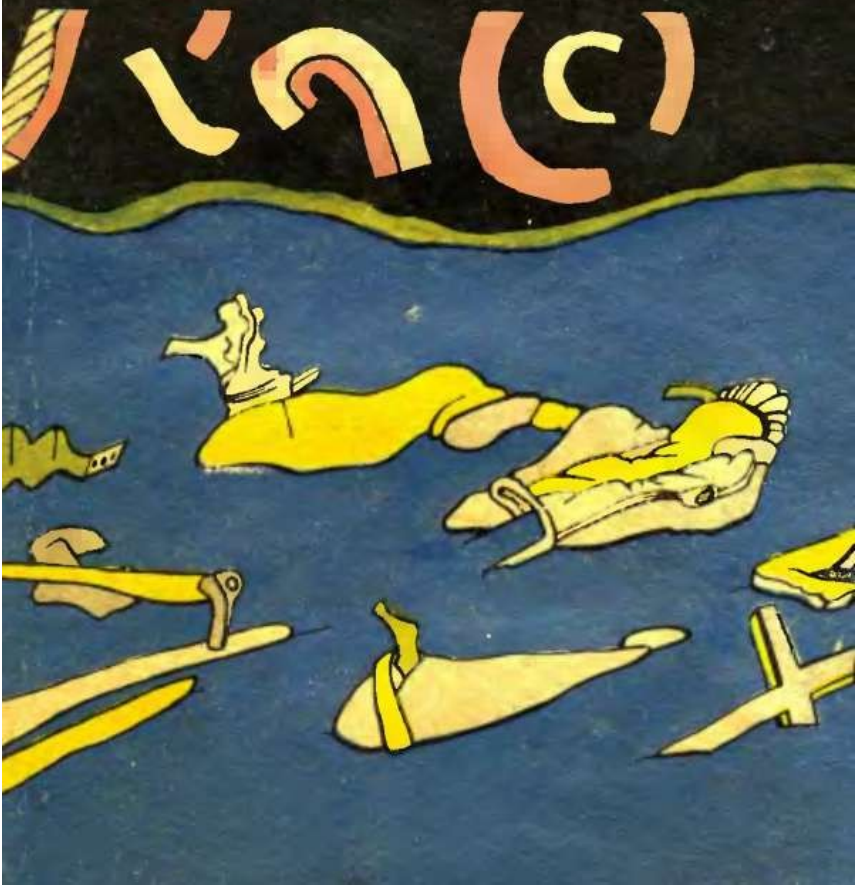

Colecția GLOBUS

Bernard Clavel

STĂPÎNUL FLUVIULUI

Am trăit peste cincisprezece ani pe malurile Ronului,
ducîndu-mi traiul laolaltă cu piraţii,
marinarii şi salvatorii.
Împreună cu ei am învăţat să iubesc fluviul
şi tot el e cel care pentru întîia oară
mi-a trezit dorinţa de a povesti întîmplări.
L-am părăsit în clipa cînd începuseră marile lucrări
ce aveau să schimbe valea cu totul. (...)
Dar fluviul a rămas în mine
şi mai cu seamă pentru a trăi iarăşi alături de el
am cedat ispitei de a istorisi întîmplarea unuia
dintre acei oameni din alte vremuri
pe care vaporul i-a făcut să dispară. (...)

BERNARD CLAVEL

EDITURA UNIVERS

Lei 7,75

Bernard Clavel

Stăpânul fluviului

Traducere de Elis Buşneag

EDITURA UNIVERS
Bucureşti
1975

Coperta de Ion State

Bernard Clavel
LE SEIGNEUR DU FLEUVE
Editions Robert Laffont, 1972

lui *HERVÉ BAZIN*

În amintirea Crucii Morarului cu întreaga mea prietenie

PARTEA ÎNTÂI

CEAŢA DIN ZORI

ÎN TOATE REGIUNILE situate de-a lungul văii Ronului şi a Saônei, toamna se înscăunase cu mult înainte de sfârşitul verii. Există ani în care cei ce prevestesc toamna, făcând-o mai timpurie, sunt ploile şi vânturile reci. În anul 1840, însă, soarele continua să dogorească. După puţinele averse căzute spre sfârşitul lui iulie, părea că cerul se golise pentru totdeauna. Urmase o lună de august fierbinte cu zile nesfârşite, când totul frigea ca jarul, şi nopţi zăpuşitoare, fără o boare de vânt.

Nivelul apelor scăzuse, bălţile de pe malul Ronului secaseră. Nămolul crăpase. Mii de vieţuitoare mureau: lipitori, viermişori, melci de apă, peşti şi midii de râu. Stoluri de păsări se ghiftuiseră cu carnea oferită de-a gata, apoi, nemaiaflând hrană, nici apă, plecaseră spre alte meleaguri unde cerul mai revărsa poate şi altceva decât raze de foc.

Uscăciunea aceasta o resimţiseră mai întâi oamenii de la ţară şi cei ce trăiesc pe malul apelor, apoi seceta începuse să apese şi asupra orăşenilor, obişnuiţi să-şi arunce ochii mai rar spre bolta cerească.

Oraşul Lyon, care-şi varsă apele menajere şi murdăriile în Ron şi Saône, s-a pomenit brusc cu o duhoare de putreziciune. Duhoarea se răspândise pe pavajul denivelat al străduţelor şi pe treptele scărilor. În scurt timp cotropise pasajele – locuri

de trecere întunecoase de la o stradă la alta, pe sub case. Aici se metamorfoza lent, îmbibându-se cu răcoarea umedă, care, cu toată seceta, dăinuia încă, degajându-se din porii pietrelor vechi. Era ca şi cum interiorul fiecărei locuinţe de la poalele scărilor în spirală ar fi exalat un miros de sudoare rece de om cuprins de friguri. Spre miezul lunii august, miasma cuprinsese marile bulevarde moderne şi pieţele publice.

Pe malul stâng al Ronului unde se întind livezile, culturile de legume şi arbuştii zăvoaielor, pământul îşi pierduse seva. Se întărise. Iarba potecilor, îngălbenită, se acoperise cu un colb alb-cenuşiu. Copacii începuseră să rugineascâ încă de la începutul lui septembrie, apoi, curând, îşi pierduseră primele frunze. Iar frunzele nu erau aurii ca cele din toamnele obişnuite, ci uscate şi fărâmicioase, de culoare pământie, ca pâinea prea coaptă.

În partea de sud a şoselei noi venind dinspre podul vechi şi străbătând cartierul Ghillotière, şantierele de construcţie fuseseră oprite. Apele scăzute ale fluviului împiedicau navele să aducă piatră şi nisip. Sărăcia provocată de seceta acestor zile se adăuga la aceea care de ani îi obliga pe cei ce se ocupau cu sericicultura să părăsească marele oraş pentru a se refugia la Givors, Tarare, Arbresle sau Limonest. În aceste târguşoare unde impozitul era mai mic, lucrătorii mătăsari îşi puteau procura mai uşor un petec de pământ pentru cultură şi se temeau mai puţin de fluctuaţiile pieţei în ramura industriei de mătase. Şi totuşi, în acest an asistaseră neputincioşi la

pieirea micilor lor culturi. Cei ce se grupaseră în atelierele de manufactură folosind căderile de apă pentru punerea în funcţiune a maşinilor de depănat şi a vârtelniţelor erau nevoiţi de asemenea să-şi întrerupă activitatea când debitul apei scădea.

Pe apa Saônei, mai domoală şi mai adâncă decât a Ronului, navigaţia nu fusese întreruptă, dar cum nicio barcă nu se mai putea încumeta în aval de Lyon, schimbul de mărfuri era neînsemnat. Aşadar, şi în părţile acestea se instalase şomajul şi sărăcia.

Lipsa de activitate a barcagiilor făcuse ca toată această gloată de salahori, hamali, cântăritori, contabili, comisionari, care trăieşte în porturi, să se trezească brusc fără ocupaţie. Unii plecaseră spre staţiile de cale ferată ce leagă oraşul Lyon de Saint-Etiene, alţii încercau să se angajeze în transporturile rutiere. Dar atât gările cât şi staţiile rutiere aveau destulă mână de lucru – ceea ce a dus la nemulţumiri şi încăierări.

Certurile mai izbucneau din când în când şi în porturile din josul Ronului unde, din lipsă de ocupaţie, echipajele beau şi se întărâtau discutând despre evenimentele politico-sociale. Cei ce ţineau cu Thiers nu ştiau de ce nu-l înghiţeau pe Guízot; partizanii lui Guízot nu pricepeau de ce îi susţineau politica, dar şi unii şi alţii se băteau şi se înjurau. Lucrul acesta se datora însă mai mult căldurii şi inactivităţii decât politicii, care nu era decât un pretext.

Certurile izbucneau de asemenea şi între barcagii de pe ambarcaţiunile de lemn şi marinarii

sau mecanicii navelor cu abur – dar aceştia aveau motive pe care fiecare credea că le înţelege. Ceea ce surprindea oarecum era faptul că cei ce se luau de harţă câştigau aproape la fel de mult dacă se angajau la noile companii ca şi dacă ar fi continuat să lucreze pentru patronii bărcilor trase de cai. Aceştia din urmă nu se încontrau niciodată cu bancherii sau cu responsabilii marinei cu abur. Şi totuşi discordia pornea de la banii unora sau ai altora. Neîndoios, cum era nevoie de mai puţin personal pe un vapor decât pe un convoi de bărci trase la edec, se putea crede că barcagiii căutau gâlceavă funcţionarilor din slujba celor ce voiau să le fure pâinea de la gură. În realitate, motivul principal era amorul propriu şi ataşamentul faţă de cumplita lor meserie.

Şi apoi mai era şi căldura înăbuşitoare care le măcina nervii, îi aţâţa, smulgând din trupuri o furie ce-i ajuta să-şi consume energia lâncezind din lipsă de activitate.

Într-adevăr, spre începutul lui septembrie, apăruseră şi la Paris unele tulburări. Ziarele pomeneau despre banii ruseşti descoperiţi la oamenii din guvern. Asupra muncitorilor arestaţi în timpul revoltelor se găsiseră sume considerabile despre care se spunea că sunt de provenienţă ruso-bonapartistă. Lucrul acesta de asemenea îi întărâtă pe cei ce începeau să cerşească pentru o bucată de pâine.

Când munca îţi preocupă mintea şi braţele, când ai cu ce umple farfuria ta şi a copiilor tăi, n-ai nici timp şi nici chef să te interesezi de ce se petrece cu alţii. Îţi vezi de drum. Iar dacă drumul

acesta este un fluviu la fel de capricios ca Ronul, supravegherea propriilor mânii îţi dă destulă bătaie de cap. Dar vara ce trecuse, împreună cu toamna toridă târâtă după ea, împiedicau viaţa să-şi urmeze cursul normal.

La un moment dat, în seara de 25 octombrie, văile fuseseră cuprinse de o mare speranţă. În spatele dealurilor de la Sainte-Foy apăruseră nori înneguraţi.

Faptul că veneau din acea parte a cerului însemna că se formaseră pe ocean. Uriaşi şi de culoare vineţie, gata să se spargă, trebuiau să aducă ploaie. Dar nu se dezlănţuiau. Şi odată cu apusul soarelui păreau a fi încărcaţi mai degrabă cu flăcări decât cu apă.

Erau nori grei şi frumoşi, dar îşi vedeau de drum, fără să se oprească.

Oamenii fluviului, ţăranii, precum şi locuitorii oraşelor, pe care întunecarea bruscă îi atrăsese spre ferestre, se întrebau:

— Ce se va întâmpla, oare?

— Ce dracu are de gând neghiobul ăsta de cer?

— Ar trebui să aprindem lumânări.

— Să facem o procesiune cu episcopul.

— Dac-am avea nişte arme să tragem în târâturile astea de nori.

— Până la urmă n-o să mai avem nici apă de băut.

— Şi nici vin. Via e de pe acum mănată, şi dacă ţine tot aşa, o să se usuce.

O mare speranţă apăruse; dar iată că norii se îndepărtaseră spre est. Atunci oamenii se

culcaseră în casele unde o dată cu seara pătrundea şi zăpuşeala zilei, pitindu-se în fundul odăilor până în zori.

Iar în timp ce orăşenii şi ţăranii dormeau în paturile de acasă –, în bărcile acostate de-a lungul malurilor Ronului, barcagiii se odihneau sub corturile lor de pânză. Unii dintre ei stăteau acolo de săptămâni, ca marinarii din larguri prinşi în bancurile de gheaţă ale unei ierni nesfârşite. Pe aceştia însă, nu iarna, ci vara îi reţinea – o vară ce înghiţea toamna şi-şi potolea setea bând apa fluviului lor.

Ziua era încă departe. Philibert Merlin îşi dădu seama de lucrul acesta îndată ce deschise ochii. O noapte deasă apăsa pânza cortului. Philibert se ridică într-un cot şi încercă să desluşească ce îl trezise. Cele nouăzeci de kilograme ale trupului său vânjos făcură să scârţâie chingile cuşetei.

Îşi încordă auzul.

Nimic!

Nimic în afara fâşâitului apei între scândurile bordajului bărcii şi pietrele cheului. Nivelul apei nu se schimbase. Vâltoarea de sub prima arcadă a podului de la Ghillotière venea să moară la fel, lovindu-se de prova şi în acelaşi ritm. Era însăşi respiraţia Ronului în această parte a cursului său. Ca un mare dulău care visează lupte, fluviul mârâia din cinci în cinci secunde. Vâltoarea se năştea la vârful triunghiului de apă desenat de doi piloni cu temelia zidită. Se scufunda, îşi lua viteza de rotaţie, apoi apărea iarăşi la suprafaţă sporind

în lărgime. Iar valul din marginea vârtejului începea să se onduleze conturând un prim cerc. Urma o clipă de şovăială. Nu ştiai dacă avea să încremenească aşa, dacă se va închide, sau dacă, dimpotrivă, se va desface într-o uriaşă floare de bujor. În mod invariabil însă, de sute de ani de când exista acest pod, vâltorile prindeau viaţă una după alta pentru a se duce să moară mult mai în jos, acolo unde apa îşi relua cursul normal sau de-a lungul cheurilor. Doar murmurul li se schimba: mai repezit, mai sacadat şi cu un ton mai subţire când apa era scăzută; mai lent, mai greoi şi cu un ton mai grav pe măsură ce nivelul apei creştea.

Patru, cinci, şase. Puteai număra valurile ce se înălţau o secundă, apoi porneau în aval. Încetul cu încetul se distanţau şi, larg desprinse unul de celălalt, mureau lovindu-se de pereţii digului.

Philibert adormise ascultând respiraţia fluviului. Acum o regăsea neschimbată, fapt care însemna că nivelul apei rămăsese acelaşi. Îşi repetă gândul acesta de mai multe ori şi îşi spuse că altceva îi tulburase somnul.

Ca să asculte mai bine îşi opri respiraţia, golindu-şi plămânii pe jumătate. Eliberă apoi dintr-o singură suflare aerul prea mult timp reţinut ce făcuse să-i zvâcnească sângele în tâmple, trase în piept o altă porţie, dar o elimină repede, pentru ca pe următoarea s-o aspire pe îndelete. Încerca să-i desprindă mirosul şi gustul. Nu mai era Philibert Merlin, patronul barcagiu, ci un animal la pândă. Se opri din ascultat şi începu să adulmece.

Ceaţa. Da, ea era! Şi trebuia să fie chiar

foarte deasă, de vreme ce nu era nevoie să vezi ca să-ţi dai seama că se strecurase pe sub prelată la nivelul copastiei, răsfirându-şi vălul tulbure printre cuşete. Ca întotdeauna, ceaţa aducea cu ea mai multe mirosuri. Întâi şi întâi pe al fluviului. Acesta era precumpănitor şi permanent. Un miros plăcut de apă curgătoare, de piatră linsă, de muşchi de mii şi mii de ori udat, uscat şi iarăşi udat, de nisip spălat şi ars de soare.

Apoi mirosul cailor, fără îndoială. Douăzeci şi opt de cai adăpostiţi în barca acostată ceva mai jos de cea în care dormea Philibert împreună cu fiul său Claude şi omul din prova, Honoré Baudry. Mirosul acestora se simţea de asemenea. Sudoarea, respiraţia, cizmele, tutunul, gazele, vinul. Dar toate acestea alcătuiau de obicei aerul de sub cort.

Nu, în atmosfera nopţii acesteia plutea şi altceva.

Nelinişti, Philibert se ridică. În momentul când îşi sprijini tălpile goale pe punte, pricepu că ceaţa era mult mai deasă decât crezuse. Puntea se năclăise ca un cheu noroios de pe malul Saônei. De pe cort se scurgea cu siguranţă apă, ca după o ploaie torenţială. Philibert îşi cufundă mâinile în bezna adâncă şi găsi pantalonii de catifea pe care şi-i trase. Din pricina umezelii absorbite, stofa era rece şi ţeapănă.

Cu mâna stângă întinsă, Philibert merse până dădu de uşa de pânză a cortului. O ridică şi ieşi. Afară, ceaţa îl împresură. Începu să dârdâie. Pieptul gol, faţa, braţele spintecau ceaţa rece, aproape palpabilă, lăsată peste fluviul invizibil.

Nimic! Nu se putea zări nimic. Noaptea ştersese fluviul şi înghiţise oraşul.

Philibert făcu trei paşi şi se opri. Îşi cunoştea nava. Ridică piciorul drept şi atinse îndată marginea bordajului de care se propti. Aerul respirat de Philibert era atât de rece încât restul mirosurilor nu mai puteau fi desluşite. Fusese prea nerăbdător şi simţurile aproape că-i paralizaseră. Îşi controlă suflul; aspiră încet pe nas şi pe gură. Aerul era dens. Acum îi simţea atât gustul cât şi mirosul. În bezna de afară mirosul oamenilor dispăruse, în schimb, al cailor era şi mai puternic. Lucrul acesta îi produse o reală plăcere şi-l duse cu gândul la căldura învăluitoare a grajdului şi la paiele curate şi uscate. Dar starea de nemulţumire a lui Philibert dispăru brusc îndată ce descoperi motivul care-l trezise. Pe lângă plăcutul miros de animale, mai rarefiat, deoarece venea mai de departe, adulmecase prezenţa fumului.

Cărbunele!

Răsfirat în ceaţă, umezit, alterat şi totuşi uşor de recunoscut – era cu siguranţă un fum de cărbune. Duhoarea asta scârboasă, scârnăvia asta!

— Mii de draci!… Mii de draci, ăsta-i *Triumfătorul!*

Philibert răcni. I se păru că bezna cumplită a nopţii în care tocmai descoperise mirosul cărbunelui ars îi pătrundea în gâtlej.

Înjură şi mai tare. Din nevoia de a-şi limpezi plămânii, de a-şi curăţa măruntaiele de otrava de curând înghiţită, vorbea în neştire, de parcă scuipa.

Nu mai simţea nici frigul, nici apăsarea nopţii. Un singur lucru îl preocupa, mai chinuitor şi mai înăbuşitor decât toată ceaţa amestecată cu bezna: cărbunele.

Se întoarse sub cort unde ceilalţi dormeau încă. Îşi încleştă mâinile pe stinghiile cuşetelor; le zgâlţâi strigând:

— Baudry!… Claude…! În picioare şi repede! Noi dormim şi scârba aia de vapor ne-o ia înainte! Hai, în picioare!

Urmară câteva clipe de vânzoleală, chingile şi scândurile cuşetelor începură să se hâţâne, se auziră câteva izbituri, zgomotul înfundat al prelatei ridicată cu capul şi recăzând apoi cu toată greutatea umezelii şi a nopţii. Ceilalţi se trezeau. Abrutizaţi de somn, bombănind, scuipând şi cotrobăind după haine şi cizme. Nu pricepeau o iotă din cele întâmplate, dar dacă patronul Merlin spunea ceva, nimeni n-avea curajul să crâcnească.

În clipa când Philibert aprinse chibritul, desprinzând felinarul din cui ca să-i dea flacără, Claude şi marinarul din prova erau de mult îmbrăcaţi.

— Dormiţi ca nişte saci îndesaţi cu grâu, mârâi patronul. N-aţi simţit nimic?

Chiar şi înlăuntru atmosfera era tulbure, îmbibată de umezeală. Marinarul din prova aspiră de mai multe ori. Tuşi din nou şi întrebă:

— Ceaţa… nu?

— Cărbunele! urlă Philibert… Putoarea asta scârboasă, n-o simţi?

Marinarul din prova ridică bucata de pânză alcătuind uşa cortului şi făcu un pas în întuneric.

În lumina slabă şi pâlpâitoare a felinarului pe care Philibert îl atârnase de vârful stâlpului ce sprijinea prelata, năvăli un val de ceaţă. Flacăra îl coloră dând unduirii sale lăptoase aspectul unul fluviu adormit în apus de soare. Fiecare gest, fiecare mişcare a bărbaţilor schiţa o vâltoare în şuvoiul acesta mult prea domol.

Baudry lăsă pânza să cadă. Se produse un curent de aer găurind ceaţa, apoi, brusc, totul încremeni. Ca împietriţi în lumina unde doar umbrele păreau străvezii, cei trei rămaseră nemişcaţi. În cort se aşternu din nou tăcerea, dar nu atât de adâncă de vreme ce se auzea respiraţia regulată a fluviului.

Baudry îşi înălţă spre patron faţa pătrată şi năpădită de iarba roşcată a bărbii niciodată tunse. Ochii căprui-aurii întrebau plini de nelinişte.

— Crezi că e *Triumfătorul?* N-o fi cumva fumul forjelor?

Philibert nu se mai îndoia.

— El e, sunt sigur!

— Dar fluviul nu pare să fi crescut, interveni Claude.

Tăcere.

Stau cu toţii învăluiţi în tăcere. Ei trei, felinarul cu lumina difuză şi prelata apăsătoare. Fiecare rosteşte o frază, ca o părere de rău. Aşteaptă să se formeze şi să se stingă două vâltori. Cu privirea pierdută spre interior, cu simţurile încordate încearcă să desluşească limbajul apei. Aşteaptă. S-ar spune că ascultă mai degrabă cu ochii decât cu urechile ale căror inele de aur, semnul meseriei, sclipesc în razele lămpii.

La fel de înalt ca tatăl său, Claude Merlin stă alături, ceva mai retras. Are douăzeci şi trei de ani şi aceeaşi statură ca a lui Philibert. Aceiaşi muşchi alungiţi, aceleaşi încheieturi cu oasele prea late sub pielea întinsă prin care trec cablurile vii ale vinelor, aceleaşi mâini mari cu degete butucănoase. Şi unul şi celălalt au faţa de culoare cafenie. Tatăl însă este încins cu un chimir lat, deasupra căruia se observă proeminenţa unui abdomen mai bombat decât al fiului. Amândoi au părul negru, dar al tatălui este mai drept şi mai stufos. Sub barba aspră şi tunsă scurt se zăreşte o dungă albă de piele expusă mai rar la soare. Deosebirea dintre ei nu se trage de la cei patruzeci şi cinci de ani care-i despart; Philibert a fost întotdeauna păros ca un castor şi cu burta mare.

Marinarul din prova este mai scund decât cei doi Merlin, dar lat în spate, îndesat şi cu un gât ce-i îndreaptă înclinarea trupului până la rotunjimea umerilor. Are pieptul bombat, braţele curbate, iar mâinile scurte par să ţină pumnii pe jumătate închişi. Este cel mai scund dintre toţi cei douăzeci şi opt de bărbaţi ai echipajului, dar poate şi cel mai puternic. La doisprezece ani s-a îmbarcat ca mus, iar patronul Merlin, văzându-i pletele roşcate, l-a botezat îndată: Petit Roux[1]. Porecla aceasta, devenită Tirou, i-a rămas.

După ani şi ani de când tot luptă cot la cot împotriva fluviului, au ajuns să se înţeleagă. Neîndoios, patronul rămâne patron, dar când

1 Micul roşcovan (fr.).

cineva vrea să-şi spună părerea, şi-o afirmă deschis. Iar Philibert îi ascultă, pentru că ştie că toţi oamenii săi cunosc atât fluviul cât şi meseria. Nu stă în firea lor să trăncănească anapoda.

Totuşi, în dimineaţa asta, ceva îi împiedică să vorbească. Din când în când marinarul din prova scoate un oftat. Va vorbi? Nu. Îşi strânge buzele. Barba roşie i se mişcă de parcă şi-ar mesteca frazele. Scuipă.

Tăcerea se prelungeşte; timpul zboară măsurat de ondulaţiile vâltorilor. Apoi, brusc, de parcă într-adevăr ar vrea să sperie tăcerea, Philibert exclamă:

— Saône! Cred că a crescut Saône.

— N-o fi cumva de la furtuna de ieri? întreabă marinarul din prova.

— N-aş crede, interveni Claude, furtuna venea de la apus. Dacă ar fi ajuns până în Elveţia, atunci Ronul ar fi trebuit să crească.

— S-o fi întors.

— Sau poate că a plouat în munţii Jura.

— Într-adevăr, norii erau destul de coborâţi.

— Şi neobişnuiţi.

— N-aţi auzit cum bubuia?

— Adevărat. La un moment dat am crezut că se dezlănţuie… Şi erau plini de ploaie, nu glumă. Nu de lungă durată, dar cu găleata. Apă berechet, ce mai!…

— Dacă creşterea apei se simte până la noi, înseamnă că într-adevăr a plouat pe undeva pe aproape.

— Iar noi dormeam duşi!

— Şi poate că ei au însărcinat pe careva să

supravegheze nivelul Saônei, sau poate or fi fost preveniţi de Compania din portul Chalon sau Mâcon, chiar înainte să apară creşterea.

— Dumnezeule, nemernicii ăştia ştiu să se organizeze!

— Iar noi, ca nişte copilandri…

Tăcere. Se privesc unii pe alţii. Ultima frază o rostise marinarul din prova. Dar Philibert se gândeşte: „Nu, nu-i vorba de voi. Eu sunt de vină. Eu singur”. O gândeşte şi o spune. Pentru că nu e drept ca numai marinarul din prova să poarte povara acestei greşeli.

— E vina mea. E vina mea că nu mi-am dat seama.

— Ba a noastră a tuturora, răspunde marinarul din prova. Dar degeaba ne văicărim. Şi ce mare scofală, fabrica lor de scos fum? Nimic. Să zicem că Saône o crescut cu treizeci de centimetri, ba chiar cu o jumătate de metru, cât face asta după ce se varsă? De trei ori nimic.

Philibert ştie că aşa este. Gândurile astea îi trecuseră şi lui prin cap mai înainte. Dar simte nevoia să atragă asupra lui furia stârnită de aerul spurcat pe care îl aspirase.

— Exact cât ne trebuie ca să coborâm, zise el. Dar nu şi vaporul, cu viteza şi pescajul său. La prima apă mică rămâne pe uscat.

— Atunci, de ce a aprins focul la căldări? întreabă Claude. E nebun.

Fără să-i răspundă. Philibert desprinde felinarul din cui şi iese afară. Ceilalţi doi îl urmează.

Frigul îi înconjoară, dar acum lucrul acesta

nu-i mai interesează.

Pe puntea din scânduri dezlipite, fascicolul portocaliu nu luminează mai departe de doi metri. Ceaţa este ca un zid, dar un zid ce înaintează neîntrerupt, abia tulburat de vâltori mlădioase. Oamenii simt cum le flutură pe lângă obraz mii de aripioare reci ca gheaţa.

— Sudul s-a răcorit bine, constată Philibert. Ceea ce simţim noi este doar o pală de vânt. Sau s-ar putea să sufle mult mai pe sus, iar aici abia să se simtă. Exact aşa. Furtuna trebuie să fi făcut cale întoarsă şi să se fi dezlănţuit deasupra Saônei. Iar noi am dormit buştean.

— Sunt cinsprezece ani de când îl cunosc pe Monnier, iar dacă a ajuns comandantul *Triumfătorului* nu-nseamnă că-i şi deştept. Dar este o pasăre de noapte. Îi place să zăbovească prin hanurile deschise noaptea. S-o fi întors târziu şi când a simţit vântul…

Marinarul din prova tace. O clipă se opresc cu toţii privind spre fluviul de ceaţă ce se ridică domol peste fluviul de apă ce-şi continuă drumul murmurând.

— Şi totuşi, dacă-i de la forje?

— Forjele încep abia la ora şase. Mai e până atunci.

— Iar dac-ar funcţiona, le-am auzi.

— Poţi să ştii, cu ceaţa asta…

— Nu, chiar de-ar funcţiona, forjele sunt mult mai spre stânga. Ca să se simtă până aici ar trebui un vânt dinspre est şi încă unul puternic.

Iată-i din nou căutând motive când de nelinişte, când de liniştire.

Aproape fără voia sa, Philibert ia parte la acest joc; apoi, schimbându-şi brusc tonul, mârâie:

— Gata! Coborâm sau nu, trebuie să fim pregătiţi.

Se întoarce şi intră sub cort. Agaţă felinarul. Lovindu-se de stâlpul de susţinere al cortului alama sună ca un clopoţel. Flacăra pâlpâie şi totul se leagănă o clipă în spaţiul din lăuntrul cortului unde ceaţa pare mai puţin densă.

În timp ce-şi trage cămaşa şi se încinge cu brâul patronul dă primele ordine. Glasul îi este limpede, hotărât, dar nemânios. Din moment ce ai pornit la acţiune, enervarea nu-şi mai are rostul. Nu-şi mai are rostul nici pălăvrăgeala.

— Claude, dă o fugă până la Saône şi vezi cu cât a crescut. La înapoiere, încearcă să vezi cum stau ăia cu îmbarcarea… Dar fără să te arăţi.

Îndată ce tatăl i-a spus: „Dă o fugă până la Saône”, băiatul s-a şi descălţat de cizmele cu talpă de lemn. La ultimul cuvânt, împinge uşa de pânză ce cade cu un „pleosc” apos. Philibert aude tălpile goale lipăind pe punte, apoi nimic. A ajuns pe cheu. Philibert se întoarce spre marinarul din prova.

— Tu, Tirou, du-te şi-i trezeşte pe ăilalţi. Caii să fie pregătiţi, oamenii cu odgoanele gata de navigare în josul fluviului.

Baudry îşi încheie brâul prin care-şi petrece coada securii. Aprinde un felinar şi iese.

Rămas singur, Philibert ascultă cum răsună pe scânduri tălpile de lemn ale marinarului din prova. Paşii descresc. Se opresc. Se aude un strigăt scurt, apoi iarăşi aceiaşi paşi răsunând pe

piatra cheului din portul de jos.

Philibert împăturește pătura cușetei, apoi iese și el lăsând să cadă în urmă-i bucata de pânză îmbibată de apă. Nemișcat, trăgând în piept aerul cețos, stă ca un orb cu urechea încordată spre noaptea ce începe în sfârșit să prindă viață.

Sunt nopți ce uimesc universul, nopți ce uimesc animalele și tot ce există pe pământ, pregătind oamenilor dimineți la care nu îndrăzneau să viseze. Dar uimirea aceasta oamenii o au abia în clipa deșteptării, în timp ce tot ce continuă să viețuiască intens după apusul soarelui simte metamorfozarea pământului.

Furtuna dezlănțuită dincolo de marginile orașului fusese uriașă. Împinși de o rafală de vânt venită din sud și suflând prin zonele înalte ale spațiului pe care razele soarelui îl străbat fără să-l încălzească, norii își schimbaseră direcția. Îmboldită în flancul drept, furtuna încercase mai întâi să se abată spre pământ. Dar pământul răscopt lepădase în timpul nopții căldura primită ziua. Dormea sub aerul dens ca sub o boltă de jar. Atunci norii se îndreptaseră spre nord. Dar vântul care îi mânase din mările vestice până aici le dădea mereu pinteni. Împinși din spate și înghiontiți din dreapta se ciocniseră între ei. Prinși în acest clește al furiei vânturilor și străpunși de fulgere, se agățaseră de aracii viilor din Beaujolais.

Apa în cascade scăldase pământul și rostogolise torente de noroi. Un miros puternic de praf umezit și de frunze sfărâmate alerga spre

albia Saônei ajungând până la uriaşele întinderi din regiunile Dombas şi Bresse. Toate eleşteiele bolnave de sete adulmecaseră prezenţa apei. Câmpiile şi ogoarele fremătaseră de această viaţă amorţită sub coajă dar trezită brusc la cea mai mică adiere. Noaptea se transformase într-o mare petrecere, clătinată de vântul aromind plăcut a ploaie mult aşteptată.

Oamenii nu participaseră la sărbătoare deoarece locuinţele lor din lemn şi chirpici nu lăsaseră veselia să pătrundă până acolo. Doar cărăuşii adormiţi prin şanţuri simţiseră că se petrece ceva. La fel şi brutarii ale căror cuptoare începuseră brusc să tragă mai bine. Iar ei ieşiseră să respire în pragul brutăriei. Vântul din sud smulsese din mare o pânză deasă de ceaţă, şi după miezul nopţii pâcla aceasta năpădise toată valea Ronului.

Pe măsură ce înainta spre nord, de parcă mersul ar fi hrănit-o, devenea mai deasă, mai înceată şi mai grea. Se agăţa de toate obstacolele ce făceau ca pământul să semene cu o grapă răsturnată. Plopii, clopotniţele, ruinele ascuţite ale turnurilor dărâmate, coşurile caselor, stâlpii de piatră întinzând de la un mal la altul cablurile bacului, pilonii noi-nouţi ai podului metalic pe care domnul Seguin începuse să-l construiască peste fluviu.

Şi ceaţa se îngreunase atât de tare, încât vântul hotărâse să se descotorosească de ea.

Din nou hărţuită, ezitând să se oprească, se răsfira.

La Lyon, întâlnise atât de multe clopotniţe,

clădiri înalte, colţuri şi străduţe încât pur şi simplu îşi încheiase călătoria. Pietrele de pe cheu, ţiglele de pe acoperiş se simţeau răcorite.

Fluviul îşi continua cursul, dar vâltorile răsunau acum mai puţin clar lovindu-se de temelia de piatră a podurilor. În zidul pilonilor, printre crăpături, sub muşchiul pe jumătate mort de sete, apăruse din nou viaţa. O viaţă trezind din amorţeală miliardele de picături absorbite şi infiltrate peste tot. Şoarecii veneau până la gaura galeriilor săpate pe sub râpe pentru a respira fericiţi aerul purtând mai bine mirosul mâncărurilor. Noaptea aceasta, deosebită de celelalte, aducea pentru ei făgăduiala unor ospeţe.

Locuitorii oraşelor, pe care zăpuşeala nu-i lăsase să doarmă atâtea nopţi la rând, nu se mirau. Respirând mai uşor, se cufundau în somn, convinşi că în zori se vor trezi într-o lume, căreia noaptea îi adusese speranţa.

Neîndoios, în regiunile unde bântuise furtuna oamenii se treziseră. Prima spaimă risipindu-se, stăteau ţintuiţi la ferestre, cu picioarele goale pe duşumeaua caldă încă, ascultând şiroitul ploii şi murmurul ei în şanţurile care duceau spre râuri apa ce urma să pună din nou în mişcare viaţa universului.

Se simţea, în acest sfârşit de noapte, viaţa ceţei şi viaţa navelor. Iar pentru barcagii ceaţa însemna fluviul. Îşi spuneau că se înălţase, poate, din fluviu. Că se formase ceva mai în josul apei între localităţile Grigny şi Vernaison sau pur şi simplu în dreptul comunei La Mulatière. Se

ridicase pe întuneric, iar vântul slab o mânase încet spre amonte. În trecere se impregnase cu mirosul cărbunelui ars pe care cei de pe vapor îl aprinseseră ca să urce presiunea la căldări. Iar Philibert îşi zicea că dacă n-ar fi fost briza din sud, ar mai fi dormit încă o oră sau două. Dar simţirile lui nu dădeau greş, mai cu seamă în privinţa fluviului.

Un rest de mânie îl mai frământa, însă pe măsură ce bărcile prindeau viaţă, mânia aceasta se transforma într-un fel de bucurie adâncă, fără strălucire, cu unduiri grele, ca nămolul de pe fundul bălţilor. Şi la fel ca nămolul, bucuria sa era cu adevărat vie. Ştia că tot timpul cât stătuse lipită de fund îşi adunase puterile. Sosise clipa să se ridice încetişor la suprafaţă şi să înfrumuseţeze apa existenţei sale pentru mai multe săptămâni. Acum, toate bărcile începeau să se trezească. Suprafaţa nevăzută a fluviului, noaptea deasă, pietrele de pe cheu, totul răsuna sub bocănitul cizmelor oamenilor şi al copitelor cailor ce se dădeau la o parte pentru a face loc băieţilor sosiţi cu ovăzul şi fânul.

Mirosul paielor aşternute se făcu dintr-o dată simţit, dominându-l pe-al fumului.

— Ce dracu or nădăjdui ăştia? mârâi Philibert. Nimic. De o mie de ori nimic. Astăzi n-or să poată porni.

Se gândea. Îşi frământa mintea, îşi îndoia degetele butucănoase pe care le sprijinea unul după altul în podul palmelor.

Trecuseră douăzeci şi şapte de zile de când apa scăzută a Ronului îi blocase acolo, obligându-i

să iscodească mereu cerul. Din zori şi până seara, bolta se colora când în liliachiu, când în galben, şi din galben în albastru bătând spre verde, apoi în arămiu şi atâta tot. Nicio umbră de nor, nicio boare de vânt, în afara brizei uscate ce alerga peste fluviu pentru a-l subţia şi mai tare, mânându-i apele spre sud. Nimic decât această briză stearpă care la un moment dat, mult mai în jos, avea să se transforme, în mistral, însetând podgoriile. În ciuda căldurii, unele zile te duceau cu gândul la iarnă, atât de scăzută era apa fluviului şi atât de grea tăcerea pe care urgia cerească o coborâse pe pământ.

Aşteptau cu ambarcaţiunile încărcate. Şi întreg echipajul alcătuit din douăzeci şi trei de oameni n-avea nimic altceva de făcut decât să se îngrijească de cei douăzeci şi opt de cai de tracţiune.

Douăzeci şi şapte de zile privind cum curge apa şi întrebându-se neîntrerupt dacă nu cumva la un moment dat o să sece şi fluviul.

Văzând starea jalnică a Ronului, cărăuşii de apă ca Patronul Merlin şi barcagiii săi îi plângeau de milă. Bătrânii veniţi să-şi târască plictisul pe cheu nu-şi aminteau să mai fi întâlnit o astfel de secetă dăinuind până la începuturile lui octombrie. Unii, crezându-se mai isteţi sau mai bine informaţi decât ceilalţi, afirmau că scoarţa pământului ar fi început să se usuce. Vorbeau de focul din adâncuri ce se apropia de suprafaţă. Cei ce voiau să-i contrazică îi luau peste picior zicând că, dimpotrivă, focul acesta ar fi provocat topirea gheţarilor, alimentând fluviile pentru un timp

îndelungat. Alţii spuneau că surparea stâncilor şi alunecarea marnei ar fi deviat cursul Ronului încă de la izvoare, la poalele gheţarului. Din clipa aceea, toate apele curgeau spre Germania. Sau spre Italia. Nu se ştia prea bine de vreme ce nimeni nu-şi amintea ce jurnal scrisese despre asta. Şi totuşi jurnalele scriseseră.

În primele zile Philibert se lăsase prins în cursă. Încercase să dea crezare spuselor bătrânilor. Dar bătrânii aceştia aveau capete mai tari decât pietrele de râu.

Atunci Philibert exclamase:

— La dracu! Asta-i înţelepciunea bătrânească? Ăştia n-au minte nici cât talpa saboţilor mei!

Îi lăsase să trăncănească fără să li se mai alăture dar, într-o bună zi, s-a mâniat. Din respect pentru vârstă, nu s-a luat de-a dreptul de bătrâni, dar şi-a chemat oamenii la bărci şi s-a străduit să le găsească de lucru. Niciodată convoiul său de şapte ambarcaţiuni, măsurând mai mult de o sută de picioare de-a lungul cheului, nu se prezentase într-o stare atât de perfectă. Fiecare odgon fusese verificat bucăţică cu bucăţică: fiecare cocă, fiecare copastie, fiecare punte fusese cercetată scândură cu scândură. Hamurile cailor luceau din toate alămurile; iar potcovarul avea o uriaşă provizie de potcoave şi de cuie gata pregătite. Bucătarii se instalaseră în cabina lor de pe punte, cum nimeni vreodată nu găsise timp să o facă. Şi chiar Philibert lucrase cu domnul Tonnerieu, contabilul, la verificarea tuturor registrelor. Mulţi alţii îşi petrecuseră de asemenea după-amiezile

împodobind crucile din prova ambarcaţiunilor.

Îşi ocupaseră altfel nesfârşitul şir al zilelor zăpuşitoare, dar munca nu i-a împiedicat o clipă să cerceteze fluviul.

Enervarea aceasta îi rodea, desigur, şi pe cei de pe vapor, imobilizaţi chiar de mai mult timp din pricina pescajului mare al monstrului cu abur. Philibert Merlin încercase să găsească în faptul acesta o consolare; ştia însă că echipajele de pe vapoare erau destul de puţine. Companiile aveau de suportat aşadar cheltuieli mai mici decât ale lui. Pe de altă parte, Companiile aveau spatele mai bine asigurat decât un meseriaş a cărui singură avere consta în cele şapte ambarcaţiuni şi cei douăzeci şi opt de cai ai convoiului. Iar directorii Companiilor ştiau desigur că Philibert purta răspunderea unui număr de douăzeci şi trei de capete, majoritatea cu familii numeroase.

După douăzeci şi şapte de zile de aşteptare încordată şi douăzeci şi şapte de nopţi apăsătoare, iată că, în dimineaţa celei de a douăzeci şi opta zi, învăluit în acest amestec de apă şi ceaţă, pe măsură ce aspira mirosul plăcut al grajdurilor ce alunga putoarea cărbunelui de la căldările vapoarelor, Philibert Merlin se simţea cuprins de înfiorare.

Totul vieţuia. Fiecare zgomot era ca un semn de speranţă. Fiecare licărire a felinarului despicând ceaţa îi încălzea inima. Tălpile goale ale lui Claude lipăiră pe punte.

— Sunt aici, strigă Philibert.

Claude se apropie. Abia mai răsufla.

— A crescut cu mai mult de cincizeci, spuse

el.

— Bravo, te-ai întors repede.

Acum, Philibert nu mai voia să pară nici grăbit, nici curios. Devenise din nou patron. Bărbatul calm pe care nimic nu-l uimea. Bărbatul puternic, priceput în a stăpâni atât capriciile fluviului şi ale cerului cât şi toanele unui echipaj adesea turbulent, sau ideile năstruşnice ale adversarilor săi.

Aşteptă ca fiul său să-şi recapete suflul. Rezistă imboldului de a-i pune întrebări şi Claude fu cel ce continuă:

— A crescut cu chiar peste cincizeci… Şi cred că o să mai crească. Miroase a mâl, dar ar trebui să-l vedem cum arată… Lucrul ăsta însă nu-l putem face decât la ziuă.

Băiatul se opri. Unul din picioare i se sprijinise probabil pe capătul unui odgon ce se rostogolise biciuind puntea. Cum tatăl tăcea, fiul continuă:

— Ba chiar cu şaizeci, ceea ce nu înseamnă prea mult în aval de confluent…

— Pentru noi e de ajuns… Iar când s-o face ziuă, vom fi de mult pe drum.

Ceaţa prin care vântul croia coridoare lăsa să se întrezărească ici, colo licăriri ce se deplasau fie pe cheu, fie pe câte o ambarcaţiune. O spărtură mai mare dezvălui la un moment dat intrarea grajdului instalat la bordul bărcii acostată în aval. Trei felinare mari oferiră privirilor crupele largi şi lucioase ale cailor. Doi căruţaşi aşterneau braţe de fân în iesle. Plăcută privelişte! Plăcută şi reconfortantă! Ca un tablou ce-ţi răscoleşte

trupul, înfierbântându-ţi sângele.

Philibert ascultă o clipă, respiră şi urmări cu privirea puţina activitate oferită vederii, apoi, rânjind, strigă:

— Vom coborî, puştiule! Căldarea caraghiosului ăluia n-are decât să fiarbă; nici n-o să apuce să plece din Lyon că noi vom fi şi făcut cale întoarsă.

— Ba nu, e luminat; va pleca... Mare încăpăţânat! N-o să ajungă, poate, departe; dar de pornit, va porni... Am trecut pe lângă ei. Au aprins luminile chiar şi în baraca unde se vând bilete pentru pasageri.

Patronul Merlin izbucni în râs.

— Pasageri? Ce tot spui? Dar de unde dracu să-i scoată la o oră ca asta?

— Eu spun ce-am văzut... După câte se pare n-o să poată porni înainte de prânz, aşa că pasagerii au tot timpul să apară.

Philibert îşi întrerupse băiatul:

— Prea multă vorbă, fiule. Du-te după Tirou. Ordin de plecare până-n ziuă!

Băiatul se pierdu în întunericul devenit şi mai dens de când se aprinseseră felinarele. Singurul lucru ce dăinuia, aproape mereu în mişcare, era nimbul felinarelor purtate de oameni; dar în spaţiul dintre aceste luminiţe nu exista nimic. Şi părea că nimic, niciodată, n-ar putea exista. Nici fluviul, al cărui murmur era acoperit de zgomotul activităţii oamenilor, nici malurile, nici punţile, nici construcţiile nu se mai vedeau. Până şi prova bărcii era cufundată în beznă.

Deprins de mic cu ploaia, ceaţa, furtunile şi

capriciile diabolice ale Ronului, Philibert Merlin nu acordase niciodată acestor fenomene mai multă atenţie decât îi cerea meseria. Fiecare privire îndreptată spre cer, spre apă sau spre ţărm avea o justificare. Era ca o întrebare. Şi la fiecare întrebare pusă elementelor sosea un răspuns implicând un ordin sau executarea unei mişcări precise. Trebuia să acţioneze totdeauna foarte repede, din instinct, fără timp de gândire.

Singurele temeri ale barcagiilor erau directe. Lipsite de mister. Spaima se năştea din ceea ce vedeau, atingeau sau simţeau. Purta întotdeauna un nume, o formă, un chip.

Or, în dimineaţa aceasta Patronul Merlin avea impresia că, în jurul lui, totul apăsa ca o ameninţare. Ce fel de ameninţare? Nu-şi dădea seama. Ceaţa era extrem de deasă. Dar de câte ori nu navigase el pe o astfel de vreme câinească, fără să-şi vadă măcar vârful pipei.

Nu, nu ceaţa îl speria. Dimpotrivă, dorea chiar să ţină destul de mult pentru a-i îngădui să ia un avans faţă de vapor. Oricât de bun pilot ar fi fost Monnier, n-ar fi îndrăznit să pornească *Triumfătorul* pe o vreme atât de închisă. Şi aşa părea cu neputinţă să navigheze fără să se împotmolească, iar ceaţa…

Philibert se bucură. I se păru că aerul, la fel de dens, era cu adevărat bun de respirat.

Şi totuşi, în aerul acestui sfârşit de noapte plutea ceva nefiresc. Ceva izvorând din tot locul şi de niciunde. Sau poate chiar din adâncul fiinţei lui.

Să existe, într-adevăr, astfel de zile când tot

ceea ce ştii încă din copilărie să se încarce brusc de mister?

Philibert se simte înfiorat. Se apropie de bordajul dinspre fluviu şi îngenunchează pe punte. Aplecat înainte, cu pieptul lipit de scândura rece în locul unde aceasta începe să se înalţe pentru a forma prova, îşi scufundă braţele în valuri. Apa este caldă. Mai caldă chiar decât ceaţa. Philibert ia puţină în căuşul palmelor şi-şi dă cu ea pe faţă şi pe piept. Îşi clăteşte gura şi, ca în fiecare dimineaţă, bea o înghiţitură. Aşa proceda întotdeauna, fără să spună nimic nimănuia, şi fără să-şi mărturisească vreodată că o făcea puţin şi din superstiţie. Îi cerea Ronului să-i împrumute din forţa sa. Şi fluviul i-a îndeplinit întotdeauna rugămintea. Acum îl ruga cu şi mai multă ardoare. Îşi ţinea mâinile cufundate în lichidul pulsând ca un animal. Mângâia coama animalului uriaş, iar el îi răspundea tot printr-o mângâiere. Îşi zicea că se cunoşteau şi se iubeau de prea mult timp pentru ca fluviul să-l poată trăda.

Philibert nu mai auzea zgomotul echipajului. Era atent doar la şopotul valurilor săltate uşor de mâna îndreptată pieziş, spre amonte. Apa urca spre podul palmei până la încheietură. Iar clipocitul ei părea un gângurit de prietenie. O notă acută în corul înăbuşit al başilor format de vâltorile de lângă pod. Philibert era singur cu fluviul. Izolat de rest prin ceaţa deasă şi prin întunericul ce se întindea peste tot. Nu vedea apa curgând, dar o simţea. Angajate în această luptă prietenoasă dintre palmele late şi curenţii apei, braţele lui vibrau.

Era singur cu fluviul şi fericit de această singurătate.

Se gândi că în clipa aceea, pe tot traseul fluviului, de la izvoare şi până la mare, era cu siguranţă singurul om care-l atingea. Singurul om ce comunica direct cu el.

Singurul. Singurul care îi va absorbi toată forţa.

— Nu-ţi cer să-i zdrobeşti izbindu-i de vreo stâncă. Nu-ţi cer să-l îneci pe dobitocul ăsta de Monnier. N-am să-ţi cer în viaţa mea aşa ceva… Aş vrea doar să nu mai creşti. Să nu te laşi umflat prea tare de lepădătura asta de Saône. Şaizeci, optzeci, nu mai mult. Eu da, eu pot să pornesc în josul apei, dar ei, dacă vor încerca, să se împotmolească.

Ca să rostească vorbele acestea cu o convingere şi mai mare, ca să se simtă şi mai direct legat de fluviul său, Philibert închise ochii. Când îi redeschise, văzu ceaţa uşor înălbită. Nu apăruseră încă zorii, dar peste apă plutea o foarte slabă licărire lăptoasă, pierdută parcă în inima nopţii.

Philibert se aplecă şi mai mult. Se sprijini cu o mână de bordaj şi iscodi fluviul cât putu de aproape, până izbuti să desluşească ceea ce nădăjduia: abia perceptibilă, licărirea verde-albăstruie a apei pe care degetele sale încercau s-o prindă.

Fluviul îi răspunsese.

Philibert îşi îndreaptă încet spinarea. Respiră. Simte cum îi aleargă prin vine o forţă vie şi calmă.

Oamenii pe care munca îi sculase din pat cu mult înaintea zorilor se întrebau ce putea să le aducă o astfel de ceaţă. Pentru cei ce trăiau laolaltă cu fluviul mirarea era mai mică. Oricum, această întorsătură a vremii, chiar dacă n-aducea imediat ploaia, era în mod sigur un semn că anotimpurile aveau să-şi reia cursul normal.

Cei de la oraş îşi dăduseră seama că vremea urma să se schimbe în primul rând după mirosul din aer. Curţile strâmte începuseră să miroase ca puţurile unde putrezeau leşuri de animale. În pasajele subterane apa se prelingea prin toate crăpăturile. Pânzele de păianjen din ungherele cu felinare se găureau sub greutatea picăturilor. Cea mai slabă flăcăruie dezvăluia o suprafaţă lucie. Asfaltul străzilor şi dalele pasajelor, devenite alunecoase, aruncau reflexe argintii care se întindeau de la o poartă la alta.

Lucrătorii din transporturile rutiere se treziseră plini de îngrijorare. Simţeau şi ei apropierea vremii rele. Atâta secetă nu putea aduce decât ploi ce-aveau să înnoroiască drumurile făcându-le munca şi mai anevoioasă. Se gândeau de asemenea la creşterea eventuală a fluviului şi la reluarea navigaţiei, ceea ce le-ar fi răpit desigur o parte din activitate.

Căci erau vremuri pline de nelinişte. De când cu apariţia aburului împingând vagoane pe drumuri de fier şi purtând pe ape vapoare de metal, părea că într-o bună zi pâinea n-o să mai fie la îndemâna tuturora. Stăpânirea unei meserii şi munca făcută cu râvnă nu mai constituiau o garanţie pentru câştigarea traiului. Apăruse o

ameninţare ivită nu din ceruri, ci de la oameni. Şi constatai cu uimire că nebunia omenească era mai periculoasă decât forţa ce zdruncina elementele naturii, deoarece dăinuia mai mult.

Era epoca fierului. Lucrătorii de la forje şi cei din ateliere aveau de ce să se bucure. La fel şi cei din cuptoarele înalte unde, în nopţile tuturor anotimpurilor, ardeau flăcări incendiare, răspândind peste sate şi oraşe dâre de fum pângărind totul.

De mai bine de douăzeci de ani, de-a curmezişul fluviilor şi râurilor se vedeau înălţându-se poduri de metal sprijinite de piloni de piatră. Aceste poduri nu stăvileau fluviul şi erau mai puţin periculoase pentru navigaţie decât cele din beton, a căror arcadă deasupra apei era adesea neîndestulătoare, dar luau pâinea de la gura multor podari.

Fier pe fluviu, fier pe drumuri, fier pe şina de cale ferată; curând poate că vor şoma şi zidarii, dacă celor de la cârmuire le-ar trece prin cap să pună în construcţie clădiri din metal.

Puţin câte puţin, străzile din cartierul Croix-Rousse, situat pe colina unde trăiau muncitorii mătăsari, se trezeau la viaţă. Războaiele de ţesut ţăcăneau, suveicile alergau, mătasea îşi torcea firele multicolore la lumina slabă a lămpilor.

Pe colina rugăciunilor de pe versantul opus al Saônei, din strada Misère până în vârful dealului Tire-Cul, preoţii şi călugăriţele înaintau în tăcere spre locurile abia luminate ale utreniei lor.

Desimea nopţii amesteca vârstele. Digul nou-nouţ, ferind malul stâng de asalturile fluviului

trăia aceeaşi viaţă cu a cocioabelor de pescari, vechi de sute de ani, pe jumătate năpădite de mărăciniş. Cartierul Perrache ce de mai bine de un secol se tot întindea, împingând confluentul spre sud, era învăluit în aceeaşi ceaţă vâscoasă plutind şi peste cartierul Saint-Jean.

Nu se făcuse încă ziuă, dar ceva nevăzut, nepalpabil şi nedefinit anunţa venirea zorilor.

Cortul lung de pe punte al patronului Merlin era luminat de trei felinare atârnate de cei trei stâlpi de susţinere ai prelatei cenuşii peticită în mai multe locuri. Patronul îşi trimisese musul să adune echipajul. Cei chemaţi ştiau dinainte ce le va spune Philibert. Pricepuseră despre ce este vorba încă din clipa când marinarul din prova venise să-i trezească. Nu scoteau o vorbă. Aşezaţi pe cufere, pe cele trei cuşete, pe colacii de parâmă, se priveau grav. Avuseseră timp să adulmece ceaţa şi, judecând după mirosul de fum încuibat în ea, ştiau că Philibert n-o să aştepte ca vizibilitatea să fie mai bună pentru a da ordinul de plecare.

— Ei, zise Philibert, Rapiat tot n-a venit?

— L-am trezit odată cu ceilalţi, zise marinarul din prova.

— Nici n-o să vină până nu s-o lustrui ca un ban nou-nouţ, adăugă Auguste Bonnetin. Se auziră câteva râsete timide. Faptul că patronul spusese Rapiat şi nu domnul Tonnerieu însemna că era în toane bune. Asta era un lucru îmbucurător; dar neliniştea stăruia.

În sfârşit, domnul Tonnerieu apăru. Un bărbat scund, slab şi pipernicit, îmbrăcat cu pantaloni

negri şi o redingotă tot neagră peste cămaşa albă cu lavalieră bogată. Ochii, ascunşi după lentilele groase ale ochelarilor, sprijiniţi pe nas cu preţul unei veşnice strâmbături, clipeau fără întrerupere. Avea şaizeci şi şapte de ani. Era contabilul echipajului, adică persoana ce purta răspunderea financiară şi administrativă a întregului convoi. Singura persoană căreia toţi i se adresau cu „dumneavoastră” şi cu „domnule”. Porecla de Rapiat[2] i-o dăduseră bucătarii.

Îndată ce intră, contabilul îşi ridică ochelarii de pe nas ştergând lentilele cu o batistă mare, albă.

— Te rog să mă ierţi, i se adresă el lui Philibert, dar proştii ăştia de bucătari au crezut că fac o glumă bună ascunzându-mi ochelarii.

Se auzi un râs general. Domnul Tonnerieu ridică tonul şi, cu un glas ce scârţâia uşor, zise:

— Mai vorbim noi! Însă pe vremea lui taică-tău asemenea farse n-ar fi avut loc.

Marinarul din prova împinse spre contabil o ladă peste care bătrânelul îşi aşternu batista înainte de a-şi sprijini fesele ascuţite.

Tăcere.

Philibert făcu trei paşi, se opri, apoi înaintă spre fundul cortului de unde putea să-şi vadă toţi oamenii. Îmbrăcase o cămaşă cafenie şi-şi legase la gât un fular de mătase roşie. Îşi încrucişă braţele, îşi drese de două ori glasul şi începu:

— Iată, aţi înţeles cu toţii că dobitocul ăla s-a pus pe treabă. Nu ştiu dacă va coborî. E destul de

2 dialectal: zgîrciobul.

smintit ca să încerce, noi însă cu cât a crescut Saôna, avem toate şansele…

— Toate şansele să pierdem una sau două bărci cu încărcătură cu tot, scrâşni domnul Tonnerieu. Doar el îşi putea îngădui să-l întrerupă pe patron. Vârsta şi faptul că era în slujba familiei Merlin mai înainte ca Philibert să fi venit pe lume îi dădeau oarecare drepturi. Rămăsese însă un conţopist cu vederi înguste. Cunoştinţele sale cu privire la fluviu şi la navigaţie se limitau doar la registrele de socoteli şi de corespondenţă. Ori de câte ori vedea câte un barcagiu tăind parâma cu o lovitură de secure, se strâmba de parcă ar fi fost supus la cine ştie ce cazne, refuzând să înţeleagă că uneori era necesar să recurgi la asemenea procedee pentru a salva o barcă sau un atelaj.

Philibert îl lăsă să vorbească, apoi, calm, reluă:

— Avem două lucruri de partea noastră: nivelul scăzut al apei şi ceaţa. Judecând după viteza de care au nevoie ca să poată ţine direcţia, ăia nu vor porni înainte de ridicarea ceţei. Trag nădejde că va dura toată dimineaţa.

Domnul Tonnerieu interveni iarăşi:

— Nu pricepi că Monnier ţi-a întins o cursă? Te arunci cu picioarele legate. A aprins un pumn de cărbuni ca să te îndemne să pleci. Te cunoaşte bine. Ce şi-a zis el: „Trufaş cum e, Philibert o să vrea să coboare cu orice risc. Şi se va izbi de primul banc de pietriş care-i va ieşi în cale”. N-ai priceput chestia asta, tu, atât de şiret? Dă-mi voie să-ţi spun că tatăl tău n-ar fi căzut într-o cursă atât de grosolană!

— Dacă s-a gândit aşa, înseamnă că nu mă cunoaşte bine! Domnule Tonnerieu, te-am chemat aici pentru că regula cere ca şi contabilul să fie de faţă când avem de luat hotărâri importante. Tatăl meu mai deţine încă o parte din echipaj, iar dumneata eşti însărcinat să-i aperi interesele…

— Tocmai de aceea nu vreau să te las să rişti totul…

— Dă-mi voie să vorbesc!

Philibert se enervase. Îşi întrerupsese contabilul iar lucrul acesta nu i se mai întâmplase niciodată. Simţea însă că timpul îi dădea ghes. Imperceptibila licărire verde-albăstruie pe care fluviul i-o revelase puţin mai înainte era în el. Ştia că, la răsăritul soarelui, dacă vântul ar fi început să bată, ceaţa s-ar fi risipit într-o clipită. voia să aibă un avans faţă de vapor şi îl va avea.

Bătrânul se simţi jignit. Faţa lui schiţă o strâmbătură neobişnuită iar ochelarii îi căzură de pe nas. Îi lăsă să atârne la capătul lănţucului de argint. Mâinile subţiri sprijinite pe genunchii uscăţivi se agitară şi degetele începură să lovească în stofa neagră a pantalonilor strânşi la gleznă.

— Bine, şuieră el, atunci eu n-am ce căuta aici!

Încercă să se ridice, dar Philibert îi făcu semn să stea pe loc.

— Îţi cer să rămâi. Am hotărât. Iar dacă tatăl meu va voi explicaţii, trebuie să-i poţi relata cum s-au petrecut lucrurile.

Contabilul îşi puse din nou ochelarii pe nas, îşi strânse buzele subţiri şi-şi plecă fruntea.

Philibert înţelese că nu va mai scoate o vorbă. Trase mult aer în piept pentru a-şi recâştiga calmul, apoi, desfăcându-şi braţele şi vârându-şi degetele groase în chimir, spuse răspicat:

— Nu e prima oară când coborâm fluviul pe ape atât de scăzute. Nici pe ceaţă. Dar cu amândouă la un loc, se schimbă povestea… Ştiţi bine ce înseamnă pentru noi vaporul. Dacă nu-i dovedim că suntem mai puternici decât căldările lui, ne va nimici. În cinci ani a şi desfiinţat patruzeci şi trei de echipaje la fel de mari ca ale noastre, dar mai întotdeauna a avut fluviul de partea lui. De data asta se întâmplă ca fluviul să ţină cu noi. Nu ştiu dacă ceilalţi vor hotărî să plece; eu însă pornesc.

Zicea *eu* ca să fie clar pentru toţi că nu admitea nicio discuţie.

Cercetă cu atenţie chipurile fiecăruia din cei treisprezece marinari şi căruţaşi care stăteau în faţa lui, nemişcaţi, cu feţele încordate.

— V-am chemat pentru că am hotărât să plecăm imediat, şi ca să vă spun că fiecare barcă va trebui să navigheze pe cont propriu cât timp se va menţine ceaţa. Eu voi merge în frunte cu Tirou la prova. Musul va transmite comenzile bărcii următoare, iar aceasta celorlalţi. Ştiţi însă ce înseamnă ceaţa, mai ales când e tulburată de vânt. Comenzile pot fi de ajutor, dar fiecare barcă va trebui să albă un marinar la prova.

Oamenii înălţară capetele. Se întrebau din ochi, căutau o aprobare. Cum Philibert le lăsă timp de gândire, Joseph Cathomen, potcovarul-şef şi cel mai în vârstă după domnul Tonnerieu,

încuviinţă:

— Ai dreptate… Trebuie.

— Acum vă voi indica posturile. Dacă vreunul dintre voi nu este de acord, s-o spună în clipa când îi voi rosti numele… În spatele meu, pe şalanda cu grajduri, marinar în prova Albert Carénal, cârmaci Claude.

Cei doi numiţi consimţiră printr-o mişcare a capului. Philibert se întoarse spre următorii:

— A doua şalandă, marinar în prova Joseph Cathomen, cârmaci Baptiste Carénal… Prima seysselandă[3], marinar în prova Albert Boissonet, cârmaci Paul Barillot… A doua seysselandă, marinar în prova Théodore Montfouroux iar cârmaci, Jérôme Thomas… Prima savoiardă Felix Marthou şi Auguste Bonnetin… În sfârşit a doua savoiardă, mai puţin încărcată, va lua la remorcă cele două bărci de serviciu, prinse una de alta. La prova Antoine Thomas, cârmaci Félicien Revolat.

Se apropie de cei doi bărbaţi pe care tocmai îi numise:

— Vă pun ultimii, spuse el, pentru că dacă se stârneşte vântul de sud, cum ambarcaţiunea este mai înaltă la apă, s-ar putea să înaintaţi mai încet. N-o să fiţi aşteptaţi. Cunoaşteţi fluviul la fel de bine ca şi mine.

În încăpere se lăsă o tăcere grea. Lui Philibert i se păru că unii dintre ei ar fi vrut să vorbească. Era gata să le dea cuvântul, dar se răzgândi. Angajarea unei discuţii însemna pierdere de vreme. Hotărârea era luată, nimeni

---

3 de la Seyssel – localitate unde erau construite.

nu-şi refuzase postul şi tot ceea ce s-ar mai fi putut spune acum nu s-ar fi referit decât la lucruri mărunte. Întorcându-se spre fiul său zise:

— Du-te şi vezi dacă nu cumva Canut îşi închipuie că vom pleca fără să tragem o duşcă.

A trage o duşcă, pentru barcagii, însemna a mânca o scrumbie sărată şi a bea o înghiţitură de rachiu. Philibert ştia că aceasta era cea mai potrivită cale de a da de înţeles că totul era în ordine.

Nestor Vercheron, poreclit şi Canut[4] pentru că se născuse în cartierul Croix-Rousse, trebuie să fi fost pe aproape, deoarece Claude se înapoie aproape imediat împreună cu el şi bucătarul secund, botezat Caillette[5], pentru că era fiul unui cârnăţar din Condrieu. Pe cât era de înalt şi de slab Caillette, pe atât era de scund şi de rotofei Canut. Şi pe cât era de taciturn primul, pe atât era de vorbăreţ al doilea. Şeful aducea un castron de scrumbii, ajutorul un clondir gălbui şi un păhărel.

— Ei, dar ce văd! exclamă Philibert.

Un surâs larg spintecă faţa rotundă şi lucioasă a lui Canut.

— Eram aici, patroane! Aşteptam să încheiaţi socotelile… Nu că am tras cu urechea, dar cu toată grosimea pânzei cortului s-a auzit totul.

Philibert dădu semnalul râsului. Degetele sale butucănoase plonjară în castron, scoaseră două scrumbii pe care le ridică deasupra gurii larg deschise. Mestecă. Erau uscate şi sărate. Unde

4 Muncitor lyonez din industria textilă.

5 *la caille* – cheag (fr.).

mai pui că nici rachiul nu părea mai tare decât un vin puţin cam sec.

Bărbaţii mâncau şi beau unul după altul. Când sfârşiră, patronul se adresă din nou bucătarilor:

— În dimineaţa asta daţi hrană rece pentru fiecare barcă. Pregătiţi mâncarea de amiază. O să prânzim în bărci.

Se opri o clipă, apoi, zâmbind, adăugă:

— Nădăjduiesc să fim pe-aproape de Condrieu.

Se auzi un murmur. De satisfacţie pentru cei ale căror neveste locuiau în partea locului. De îndoială, cu siguranţă, pentru cei mai vârstnici.

După plecarea bucătarilor, patronul Merlin mai spuse:

— Tirou o să plaseze oamenii. Desigur, domnul Rapiat rămâne cu mine.

Joseph Cathomen tocmai se pregătea să iasă; se întoarse:

— Dacă contaţi pe dânsul să vă toarne în pahar…

Domnul Tonnerieu se ridică spunându-le că-s nişte beţivani, dar toţi izbucniră în râs şi nimeni nu-l auzi.

Această epocă a fierului era şi epoca războiului. Riscurile unui război cu puterile pomenite în ziare, conflictele dintre lucrătorii din industria mătăsii şi dintre congregaţiile religioase ce obligau copiii să muncească fără să-i plătească, comentariile privitoare la toate acestea din ziarul *L'Echo des Ouvriers* nu însemnau nimic pentru

oamenii fluviului sau cei din transporturile rutiere. Pe ei nu-i interesa decât lupta cu fierul. Iar lucrul cel mai rău era că nu de mult începuseră discuţii aprinse între companiile navelor cu abur şi întreprinderile ce intenţionau să construiască o cale ferată între oraşele Lyon şi Marsilia îndată ce se va termina linia proiectată până la Roanne.

La Lyon existau încă peste o sută patruzeci de întreprinderi de transport. Peste cincizeci de ambarcaţiuni, trei mii de cai, fără a ţine seama de diversele mijloace de circulaţie ridicând până hăt departe praful de pe drumuri.

Era un război pe toate planurile, unde orice lovitură era îngăduită. S-a văzut cum un proprietar de ambarcaţiune a îndreptat de bună voie una din bărcile sale încărcată cu piatră spre prova unui vapor. Barca s-a scufundat cu încărcătură cu tot, dar vaporul abia a fost avariat. Calea ferată de la Saint-Etienne fusese stricată de trei ori fără să se poată afla vreodată cine erau răufăcătorii. Barcagii? Marinarii de pe vapoare? Lucrătorii din transporturile rutiere? Riveranii din preajma căli ferate, înfuriaţi de zgomot sau de fum? Ţăranii ale căror animale să se fi speriat la trecerea monştrilor?

Pentru navigaţia cu bărci trase la edec, ale cărei echipaje se împuţinau cu fiece an, acţiunea cea mai de temut era aceea săvârşită la Lyon de agenţii recrutori ai companiilor de vapoare. Unii dintre ei îşi petreceau aproape tot timpul prin cafenelele din preajma celor optsprezece porturi de debarcare ale oraşului. Barcagiii îi dispreţuiau. Când pomeneau despre el, îi cuprindea furia.

Păstrându-şi calmul, câţiva barcagii dotaţi cu o putere de bou îi mai ciomăgeau pe câte unii înainte de a-i obliga să facă o baie bună. Numai că ceilalţi nu se descurajau. Îşi cunoşteau meseria şi aveau bani din gros. Ştiau de asemenea că barcagiii nu rezistau în faţa unei mese îmbelşugate. Atunci plăteau consumaţia şi dădeau de băut. Când omul era beat turtă îl târau până în birourile Companiei unde îl puneau să semneze un angajament. Apoi îl lăsau să-şi facă somnul. La trezire, i se citea textul. Lucrurile nu se petreceau întotdeauna fără scandal. Violenţi, orgolioşi, îndrăgostiţi de fluviul lor şi nutrind o neobosită ură pentru tot ceea ce risca să-i murdărească apele, unii se împotriveau. S-au văzut zburând în ţăndări geamurile multor birouri. Mesele şi scaunele de stejar se rostogoleau între pereţii scorojiţi, de parcă în încăpere ar fi pătruns un ciclon. Bătaia se sfârşea cu braţe rupte şi destule nasuri sparte. Dacă de faţă se mai aflau şi alţi barcagii, până la sosirea poliţiei totul se transforma într-o ciomăgeală în regulă. De obicei, barcagiii ieşeau învingători, deoarece companiile erau alcătuite mai degrabă din birocraţi decât din bărbaţi obişnuiţi să se folosească de forţa muşchilor proprii.

Cu toate acestea, viaţa îşi urma cursul. Acest curs semănând mereu cu al unui fluviu. Din când în când se formează vâltori. Acestea ridică la suprafaţă o parte a apei ce pare că ar vrea să se întoarcă spre izvoare. Dar fluviul nu se abate din cale, şi în cele din urmă cară cu el totul spre mare. Numai că erau din ce în ce mai multe vapoare şi

din ce în ce mai puţine echipaje. Fie că plecau din Lyon în josul apei sau de la Beaucaire în susul apei, călătorii luau vaporul. Navigaţiei cu bărci nu-i mai rămâneau decât pasagerii din porturile unde vapoarele nu făceau escală. Pentru mărfuri trebuiau stabilite preţuri ceea ce însemna de asemenea război. Un război care punea faţă în faţă proprietarii de echipaje şi responsabilii marilor companii. Companiile acestea erau ca nişte monştri. Oamenii nu se vedeau. Atâta vreme cât oamenii se luptă între ei ştiu într-un fel pentru ce se bat. Aici însă nu era cazul. La tot pasul nu auzeai decât:

— Compania a zis. Compania a făcut. Compania a hotărât. Cât despre mine, n-am niciun amestec.

Toţi vorbeau în numele Companiei ce părea că există în afara legilor lumeşti. Un fel de monstru apărut din ceruri fără intervenţia omului.

Atunci, barcagiii întrebau:

— Cum arată Compania asta a voastră? Cine o finanţează? Cine trage foloase de pe urma ei?

— Sunt prea mulţi; nu-i cunoaştem. Noi ăştia suntem ca şi voi, muncim.

Nu, nu erau ca şi ei. Lucrau în birouri, purtau costume şi cravată. Nu se luptau cu fluviul, ci cu cifrele. Jonglau cu sume care nici măcar nu erau ale lor.

Un proprietar de echipaj era un meseriaş. Avea cinci, şase, opt, uneori chiar zece ambarcaţiuni. Putea să întreţină până la patruzeci de cai. O barcă costând pe puţin trei mii de franci, chiar bine îngrijită, nu putea rezista mai mult de

şase sau şapte ani. Ca să cumperi un cal bun îţi trebuiau cam o mie două sute de franci. Trudind din greu în apă, în noroaie, pe căldurile care făceau să se înalţe din stufărişuri roiuri de ţânţari, petrecându-şi iernile cu copitele pe pământul îngheţat, sau cufundat până la grumaz în apa zăpezilor, un cal, fie cât de robust, nu rezista mai mult de trei sau patru ani. Parâmele trebuiau înlocuite; mâncarea, chiria, impozitele şi dreptul de navigaţie ajungeau la cel puţin şase mii de franci pe an – iar când îţi făceai bilanţul, constatai că nu câştigai mare lucru.

Trei sau patru zile cât lua coborârea fluviului şi alte treizeci până la patruzeci pentru navigaţia în amonte, însemnau multă trudă şi puţine foloase.

De aceea, unii n-au putut rezista. Cel mai mic accident, imobilizarea timp de o lună din pricina umflării apelor sau a secetei era de ajuns să ruineze un proprietar de ambarcaţiuni. Adică să se aleagă praful şi pulberea de truda a zece generaţii.

— Mi-am vândut bărcile la un preţ de nimic. Am văzut cum le spărgeau cu toporul. Din scânduri au făcut colibe pentru grădini. Din colţare au făcut o pasarelă peste râul Rize. Să ţi se-ntâmple una ca asta la vârsta de cincizeci de ani este o adevărată pacoste.

— Am vrut să mă lupt; am pierdut. A venit portărelul. Au vândut tot. N-am păstrat decât crucea din prova. Pe ea, oricum, n-au îndrăznit să mi-o ia. E tot ce mi-a rămas. Şi dacă nevastă-mea s-a prăpădit înainte să împlinească cincizeci de ani, e din pricină că n-a mai putut îndura. Au venit

după fiu-meu. Îi ofereau o sumă frumuşică să piloteze unul din vapoarele lor. „Rahat!” le-a zis el. Şi i-a scuipat în obraz… Iar astăzi moare de foame împreună cu cei trei copilaşi. Tot ce-a găsit este un post de supraveghetor pe vaporul băilor. Îl ştiţi, ăla cu două etaje din faţa liceului… Vapor – dacă se poate numi aşa. Nu s-a urnit niciodată din loc.

Iată frazele rostite de toţi. Vârstnici şi mai puţin vârstnici, veniţi pe cheu să-i privească pe cei ce mai rezistau încă. Orgolioşi, trăiau din mai nimic. Îşi înfrânau foamea cât mai mult timp posibil, apoi într-o bună zi îi vedeai oferindu-se să pună umărul la stivuirea butoaielor sau la îmbarcatul lăzilor. Iar când urcau pe câte-o navă, li se strângea inima la gândul că vor coborî înainte de dezlipirea ei de la cheu.

Unii se înapoiau şi se izolau în locurile de baştină. La Serrières sau la Condrieu, încercând să trăiască de pe urma puţinului ce-l putuseră salva din faliment. Dar cei ce pierduseră totul, cei ce nu mai aveau vârsta de a începe o nouă meserie, cei ce erau prea mândri pentru a se ploconi în faţa celor care-i priviseră cu invidie pe vremea când ei erau cei mai bogaţi şi cei mai buni de gură, aceştia se retrăgeau în cine ştie ce vizuină ca să-şi sfârşească viaţa în sărăcie şi în anonimatul marelui oraş.

La Lyon, oraş construit de negustori, barcagiii ruinaţi trăiau în umbra înaltelor locuinţe din piatră. Proprietarii acestor case discutaseră adesea cu ei, rugându-i să le transporte mărfurile. Dar comerţul n-are inimă şi nici memorie. Mănâncă unde găseşte. Se hrăneşte mult prea

uşor din munca altora pentru a mai avea într-o bună zi respectul trudei.

Atunci, se piteau aici, nu prea departe de fluviu, la umbra caselor unde se aflau atâtea bogăţii. Iar pietrele acestor case fuseseră cărate cu bărcile lor. Veniseră să-i roage să facă acel transport. Pentru efortul depus încasaseră bani grei. Acum nu mai aveau nimic din banii aceia câştigaţi cu atâta caznă. Munciseră pentru monstrul timpurilor moderne – iar monstrul îi devorase. Nu le mai rămăsese nimic decât ochii obosiţi pentru a contempla fluviul la care se uitau cum curge, reţinându-şi lacrimile.

Când barcagiii părăsiră cortul, mijea de ziuă. Totul era alb. Sau mai degrabă, pe măsură ce înaintau, un cerc alburiu având un diametru de câţiva metri se deplasa odată cu ei.

Philibert merse încet de la prova la pupa navei, apoi, cu acelaşi pas, se întoarse în prova unde marinarul său îl aştepta pe copastia din stânga, lipită de cheu. Cei doi bărbaţi se priviră. Tirou clipi din ochi şi zâmbi. Părea calm. Mânecile suflecate ale cămăşii albastre lăsau să i se vadă avanbraţele uriaşe pe care ancora marinărească şi crucea tatuată se deformau, agitate continuu de ondulaţiile muşchilor bine legaţi. În mâini ţinea strâns o prăjină lungă de salcie descojită având spre bază cercuri vopsite în roşu şi negru ce indicau adâncimea apei. La plecare trebuia să împingă cu toată greutatea pe această prăjină pentru a îndepărta de cheu prova ambarcaţiunii.

Îndată ce patronul Merlin socoti că întreg

echipajul avusese răgazul să-şi ocupe posturile, cu mâinile pâlnie la gură, strigă spre aval:

— Gata de plecare peste tot?

— Revolat, gata!

— Bonnetin, gata!

Strigătul fu reluat de şase ori. Fiecare cârmaci de barcă răspundea. Primul, de foarte departe, apoi din ce în ce mai aproape până la fiul său, care anunţă ultimul:

— Claude, gata!

Calm, Philibert se îndreptă spre bordul dinspre Rhône. Aplecându-se exact în locul unde mai înainte, singur fiind, comunicase cu fluviul, îşi muie mâna dreaptă în apă apoi îşi îndreptă şalele şi, făcând de trei ori semnul crucii, strigă:

— În numele Tatălui şi al Fecioarei Maria! Al Ronului! Sfinte Nicolae, ajută-ne!

În timp ce Philibert se instala la bara cârmei, cârmaciul fiecărei bărci repeta aceeaşi rugăciune.

Ajuns la prova, privi spre cheu unde musul, a cărui siluetă nici măcar n-o ghicea, ţinea cu siguranţă de parâma de acostare trecută printr-unul din uriaşele inele de metal fixate între pietre.

Repetă încet:

— Sfinte Nicolae, rămâi cu noi. Rămâi cu barcagiii adevăraţi!

Apoi strigă:

— Hei! musule. Dă drumul la parâmă şi îmbarcarea! Glasul încă subţire al lui Jean-Carénal răsună odată cu zgomotul paşilor pe puntea din prova.

— Musul îmbarcat!

— Afară prova!

Glasul lui Philibert era grav. Apelul lansat în direcţia provei, cu faţa întoarsă spre amontele fluviului, străbătu cercul de ceaţă ce limita vederea la triunghiul verde-închis al cortului de pe punte. Acest strigăt însă nu alunecă pe suprafaţa apei cum se întâmplă de obicei, pe timp frumos, cu strigătele barcagiilor. Înaintă încet prin aerul dens. Depăşi cortul, apoi prova, a cărei cruce sculptată se profila în ceaţa alburie. Continuă să se deplaseze strecurându-se printre apa nevăzută şi cerul nevăzut, trecând pe sub arcada vechiului pod din Guillotière unde primele căruţe îşi rostogoleau roţile încercuite cu fier. Dar rezonanţa lui era mai puternică decât zgomotul metalului pe caldarâmul neregulat. Mai puternică decât răsunetul saboţilor şi al bicelor. Mai puternică decât biata voce a surugiilor de pe drumuri.

Mirat de atâta amploare, Philibert, îşi asculta strigătul: pe măsură ce înainta, se intensifica, desprinzându-se de barca sa pentru a se revărsa peste oraşul adormit.

Părea că însuşi Ronul ar fi lansat o chemare la muncă. Iar acest apel grav avea o rezonanţă veselă, aşa cum o au şi dangătele clopotelor, pentru că sunetul lor pare că vine din ceruri, coborând pe pământ înainte de a se risipi în vântul ivit tot din ceruri.

Philibert se înfioră. Nu, nu din pricina frigului din zori. Era obişnuit cu el dintotdeauna, de aproape zece generaţii de barcagii. Nu, ceea ce îl înfiora acum era ceva mult mai tainic, mai străin de lucrurile lumeşti şi totodată mai intim. O forţă ce creştea înlăuntrul lui ca un aluat dospit. În

aerul dimineţii, Philibert se simţea dintr-o dată mai înalt şi mai puternic. Taina care-l cutremurase mai înainte, emoţia aceea ciudată fusese învinsă. Devenise din nou un bărbat al Ronului, bărbatul-fluviu din totdeauna.

Sub picioarele sale puntea vibră cu un sunet abia auzit. Ambarcaţiunea lungă se legăna uşor când într-un bord, când în celălalt. Încordarea braţelor şi a rărunchilor marinarului din prova îndoise prăjina de salcie şi îndepărtase prova bărcii de cheu.

Nimic. Philibert nu vedea nici acum nimic decât cortul a cărui pânză se ondula uşor şi câţiva metri pătraţi din puntea lustruită de ape. Nu vedea nimic, dar ghicea mişcarea apei angajată în triunghiul format între bordajul provei şi pietrele cheului. Murmurul limpede al vâltorilor ajungea până la el. Trebuia să execute totul din instinct. Lui Philibert îi bătea inima. Mai aşteptă câteva clipe. Apoi, când simţi că grosul curentului împinge travers barca, făcând-o să descrie un semicerc spre aval, cu braţele îndoite, cu pieptul sprijinit de lemnul rece al barei uriaşe, cu picioarele proptite în şipcile fixate pe punte, se aplecă încet. În clipa când începu să manevreze, musul veni lângă el.

— Împinge cu mine, băiete!

Băiatul adăugă forţa lui tânără la cea a stăpânului. Lemnul gemu dar marea pană a cârmei făcu fluviul să mârâie. Se auzi un gâlgâit. O luptă înverşunată începea între vâltorile naturale ale Ronului şi cele provocate de barca ce se deplasa cu o forţă înceată, regulată, dar căreia

nu i te puteai împotrivi.

— Prova în aval… Aşa!

Era strigătul lui Tirou. Astfel, anunţa şi el că fluviul îşi unise forţa cu a oamenilor. În sfârşit, barca făcuse mişcarea de semicerc şi acum se angaja în direcţia coborârii.

Philibert aduse bara cârmei în centrul ambarcaţiunii. Îşi dezdoi şalele. Tremura din pricina efortului depus. Musul se îndreptă şi el şi, lăsând bara, se dădu puţin îndărăt pentru a-i lăsa patronului libertatea de manevră. Philibert îl privi. La treisprezece ani, Jean-Pierre Carénal ajunsese la fel de înalt ca taică-său, Albert Carénal, vătaful, şeful căruţaşilor care, în dimineaţa aceea, era marinar în prova la şalanda care purta caii de tracţiune. Jean Pierre era un vlăjgan înalt şi destul de robust. Peste un an urma să-şi găurească urechile pentru a-şi pune şi el, la fel ca toţi barcagiii Ronului, cerceii de aur – semnul meseriei.

În anul acela, cu prilejul bâlciului din Beaucaire, Jean-Pierre pierduse câteva ore bune la meşterul ce făcea tatuajele. Pe antebraţul stâng i se schiţase o ancoră de barcagiu. Neterminată, ancora avea un contur slab, de parcă ar fi fost trasată cu o cerneală de proastă calitate. Dar musul era mândru de ea. Când îşi încrucişa braţele, avea întotdeauna grijă să i se vadă tatuajul.

Ca şi Philibert, puştiul nu ştia să spună de câte generaţii strămoşii săi înfruntaseră fluviul. Din timpuri foarte, foarte îndepărtate, poate chiar de pe vremurile când barcagiii se numeau

navigatori.

Ochii musului şi ai patronului se încrucişară. Un schimb de priviri mute dar profunde.

Băiatul zâmbi. Pe chipul său încă necopt se citea o mare fericire. O mare fericire şi o imensă încredere. Patronul schiţă de asemenea un zâmbet ce voia să însemne: „Vezi, puştiule, toate poveştile astea cu invenţiile şi născocirile lor în scopul distrugerii marinei cu ambarcaţiuni de lemn sunt mofturi! Fluviul este o realitate, şi cu lucrul acesta nu e de glumit. Navele cu căldări şi cărbunele lor, eh! vom trăi şi vom vedea! Dar în dimineaţa asta, Ronul este al nostru. Numai al nostru. Iar dacă vrei să te lipeşti de noi crede-mă pe mine, vei mai putea şi tu să câştigi cinstit o bucată de pâine”.

Toţi cei ce se mai încăpăţânau încă să-şi trăiască viaţa lucrând pe fluviu erau de mult în picioare. Izolaţi de lume prin desimea ceţei, îşi încordau auzul, temându-se sau nădăjduind să audă strigătul care să-i vestească de plecarea vreunui convoi de bărci.

— Ştiam eu… Iată-l că porneşte înaintea noastră.

— Curată nebunie.

— Are mai mult curaj.

— Sau mai puţină minte.

— A simţit că vaporul ridică presiunea la căldări.

— Lasă-l să plece; avem destul timp. Saôna este cu noi. De ce să riscăm? Şi-aşa viaţa e plină de neprevăzut.

Febra cuprinsese oamenii fluviului,

îndemnându-i pe unii să vorbească şi pe alţii să acţioneze. Chestiune de caracter. Chestiune de bani, de asemenea. Când nu ai decât convoiul tău de ambarcaţiuni şi eşti plin de datorii, nu-ţi rişti pielea pentru o zi. Povestea asta nu-ţi poate mulţumi decât orgoliul, nu şi punga.

Pentru cei de pe vapor, ieşirea în larg era o afacere de prestigiu şi de viitor. Să nu le scape nicio acţiune prin care să se înţeleagă că lemnul ar mai putea domina fierul, că acest cal hrănit cu fân ar fi mai rapid decât cel ce înghite cărbune şi apă clocotită. Aprinseseră focul ca să ridice presiunea aburului şi, cum nu voiau să lase impresia că plecau doar pentru glorie, trimiseseră curierii să bată la uşile hotelurilor.

— Pleacă un vapor… Spuneţi-le călătorilor că spre Sud drumurile pe uscat sunt desfundate. Anevoioase, pline de praf şi de tot felul… Mâine seară suntem la Beaucaire… Se fac reduceri de preţuri… Aşteptăm doar să se ridice ceaţa… După ce va şuiera de trei ori, se va auzi clopotul… Apoi gata, în larg!

Iar portarului priceput în a convinge pasagerii să ia vaporul i se dădea un bacşiş.

Întunericul forfotea ca apa tumultoasă a confluentului.

Un fel de clocot ceva mai viu. Agitaţia aceasta se simţea pe toată lungimea malurilor… Fără prea mult zgomot. Cu întrebări ce nu primeau niciodată răspuns. Cu gâtlejul şi inima uşor strânse.

Iar fluviul curgea nepăsător! Oare, după ce se va despărţi de confluent, va avea destulă apă pentru a-şi mâna bărcile până la orizonturile

acelea însorite pe care barcagiii nu le mai revăzuseră de câteva săptămâni?

Confluentul era şi mai scăldat în ceaţă decât restul. Apele limpezi ale Ronului izvorâte din lacurile glaciare şi apele tulburi ale Saônei se împreunau în taină, acoperindu-şi îmbrăţişarea cu un văl dens. Nici de pe pod şi nici de pe digul ce prelungea peninsula nu se zărea nimic. Puteai doar să asculţi. Podul de pe Saône, cu cei nouă piloni de piatră ai săi, forma un fel de baraj ce făcea râul să vuiască. Bărcile acostate în aval trăgeau de lanţuri. Se auzea un zgomot de metal răzuind piatra, lovituri surde între bordaje. În adâncuri, mişunau peştii ademeniţi de departe de apa nămoloasă. Saône târa cu ea mâl, insecte şi tot felul de resturi măturate de pe toată lungimea malurilor pe unde bântuise furtuna. Odată cu răsăritul soarelui, toate bărcile pescăreşti vor părăsi malul. Năvoadele şi plasele aşteaptă pregătite. Unele îşi vor lua zborul spre vâltorile unde se împreunau apele, altele se vor lăsa remorcate pe apa mică până la gura braţelor moarte.

Fluviul însă îşi continua drumul rostogolind încă mult timp, în dreapta sa, apele bogate şi domoale ale Saônei înainte de a le accepta cu adevărat, înainte de a le transmite propria forţă şi de a le purifica. Dublându-şi brusc debitul, se simţea mai puternic ca niciodată, mai de neînvins, mai Ron.

Aluneca prin valea stăpânită de el. Aici curgea în libertate. El şi oamenii săi. Oameni ce se lăsau duşi de apele sale; dar el îi iubea pentru că

nu pierdeau niciun prilej să-i măgulească orgoliul de mare fluviu. Şi repetau faţă de oricine că era fluviul cel mai frumos, cel mai puternic şi cel mai iute.

Oamenii aceştia se băteau pentru el.

Oamenii aceştia născociseră pentru el cuvinte răsunătoare, neînţelese decât de barcagii şi de riverani.

De pe vremea lui Carol cel Mare şi a lui Lothar, când albia lui ţinuse loc de hotar între un regat şi un imperiu, barcagiii păstraseră deprinderea de a denumi *Reiaume*[6] malul din dreapta şi *Emperi*[7] malul din stânga. Iar când îşi transmiteau comenzile strigau:

— Împinge spre Empie!

— Trage spre Ryaume!

Toate ambarcaţiunile unui echipaj – altfel spus un convoi – aveau denumiri întâlnite numai pe fluviu. Şalandele cu extremităţile ridicate, seysselandele construite la Seyssel, cu prova ascuţită şi cu pupa pătrată, savoiardele plate şi semănând puţin cu penişele de pe Saône, dar mai anfilate. Barca unde erau îmbarcaţi caii se numea şalanda cu grajduri.

Chiar pe aceeaşi ambarcaţiune fiecare obiect purta denumiri rar înţelese de cineva străin. Cablurilor de remorcă li se zicea garline. Acestea erau fixate de un fel de catarg scurt şi foarte rezistent instalat la treimea din faţă a bărcii şi denumit bintă. Pentru golirea unei ambarcaţiuni

6 Regat, în franceza veche.

7 Imperiu, în franceza veche.

ce făcea apă, adică pentru scoaterea apei, se folosea un ispol. Iar când un om înota scoţând mult braţele la suprafaţă şi împrăştiind apă în jur, se spunea că, bate ispoalele. Când vorbeau despre fluviu, barcagiii utilizau de asemenea un limbaj al lor deosebit de cel întrebuinţat pe alte cursuri de apă. Când apa scăzută curgea pe un fund de pietriş, ziceau că e mică. Atunci când se potolea la maluri, permiţând vapoarelor să stea liniştite era o apă zăcătoare. Braţele moarte se numeau bălţi, iar între ele şi cursul fluviului creşteau tufărişul şi răchitele.

Când marinarii manevrau sonda sau cangea la prova navei, anunţând adâncimea apei, foloseau cuvântul palmă, adică măsura unei mâini deschise.

Aşa navigau ei strigând, ferindu-se de marile vârtejuri ca şi de apa mică sau de depuneri, bancuri de nisip sedimentate de afluenţi la revărsare.

Aşa navigau barcagiii, atenţi la capriciile fluviului, ferindu-se să-l învinuiască vreodată de trădare, deoarece fiecare îl venera în taină ca pe un zeu.

Istoria fluviului lor n-o învăţaseră din cărţi. Dar îşi spuneau cu mândrie că numele i se trage din timpuri străvechi, de la un cuvânt folosit în vechea limbă celtică: rhôdan, ce voia să însemne rostogolire iute şi viguroasă. Şi aşa era. Ronul se rostogolea cu o forţă atât de mare încât numai cei ce şi-l ştiau zeu puteau să mai spere ceva de la el.

Îndată ce barca fu luată de curent, Philibert deveni din nou patronul Merlin. Comandantul

mânat de grijile navigaţiei aşa cum apa mână înotătorul. În ciuda vizibilităţii limitate la nimbul lăptos ce nu se ridica mai sus de bordaje, simţea convoiul angajându-se pe apă, în spatele său. Strigătele marinarilor din prova şi ale cârmacilor ajunseră la el unul după altul până la ultimul, foarte stins şi abia purtat de aerul prea dens ce nu părea să amplifice decât propria-i voce.

Când ultima dintre bărcile convoiului părăsi malul, nava sa trecuse de mult prin dreptul vaporului. În dreapta, Philibert zărise colosul negru, înalt la apă, zgâlţâit de trepidaţiile maşinilor. Timp de câteva clipe trebuise să-şi ţină răsuflarea, atât de urât mirosea cărbunele.

Monstrul se afla la o depărtare de numai câţiva metri. Spinteca apa în fâşii repezi de parcă ar fi navigat în susul fluviului. Dacă şi-ar fi întins prăjina de sondare, marinarul din prova l-ar fi putut atinge cu uşurinţă. Vaporul părea că merge pe lângă ei, dar era acostat, iar cei ce navigau în josul Ronului alunecând fără zgomot, legănaţi doar de marea forţă prietenoasă a fluviului erau ei. În străfundul inimii, Philibert simţea pulsaţiile temerii sale. Deocamdată era calmă. Dar trează. Amorţită, înţepenită parcă de frigul dimineţii, aştepta să răsară soarele şi ca vântul să limpezească valea pentru a-şi arăta colţii. Căci vaporul va porni. Despre asta, Philibert era convins. Va ajunge, oare, departe? Va izbuti să facă giraţia în apa atât de mică şi să-şi îndrepte spre sud prova ascuţită şi armată cu metal? Putea oare fierăria asta să muşte din bancurile de pietriş fără să-şi zdrobească colţii? Roţile cu zbaturi vor

găsi destulă apă de răscolit pentru a urni nava şi a permite echipajului să efectueze manevra?

Iată întrebările ce-l frământau pe patronul Merlin.

Cerceta drumul cu atenţia încordată, dar întrebările i se succedau în minte, una îmboldind-o pe cealaltă ca o barcă prea grea împingând alta mai uşoară, oprită de vântul de sud.

În prova, tot nevăzut, de parcă ar fi mers înaintea bărcii, Tirou striga comenzile care pluteau în ceaţă:

— Trecut la patru degete!

Ceea ce voia să însemne că între coca bărcii şi albia fluviului era o distanţă doar de patru degete.

— O palmă exact!

Acum apa era ceva mai adâncă, dar tocmai cât le trebuia ca să evite punerea pe uscat.

Alături de cârmaci, cu faţa spre bărcile dinapoi învăluite în ceaţă, musul repeta strigătul, preluat apoi de marinarul din prova celei de a doua ambarcaţiuni, după ce verifica şi el cu propria-i sondă adâncimea apei. Căci exista primejdia ca la o distanţă de un metru sau doi spre dreapta sau spre stânga adâncimea apei să varieze. Astfel, din prova în pupa şi din pupa în prova strigătele erau preluate de aceste voci puternice, uneori răguşite, dar care constituiau singura legătură dintre bărcile lăsate în grija fluviului.

De obicei, pe acolo pe unde trecea barca patronului trebuiau să treacă şi celelalte ambarcaţiuni, deoarece nava lui era cea mai grea.

Dar nu puteai decât bănui pe unde trecea prima barcă, deşi fiecare veghea cu simţurile încordate, cu ochii împăienjeniţi de efortul depus pentru scrutarea ceţei.

Nu mai ştiau nici măcar unde se aflau malurile. Se încredeau în fluviu, a cărui tendinţă dintotdeauna era de a îndrepta orice încărcătură acolo unde curentul era mai puternic. Dar de atâtea zile de când nicio ambarcaţiune nu mai trecuse pe apă, s-ar fi putut deplasa vreun banc de nisip, provocând vârtejuri neştiute, riscând să-i pună travers sau să îndrepte barca spre un anrocament.

Din când în când strigătul marinarului din prova se schimba. Odată cu indicaţiile adâncimii, auzeai:

— Împinge spre Ryaume!

Sau mai degrabă:

— Împinge spre Empie!

Philibert apăsa atunci pe bara de lemn care vibra sub presiunea curentului. Trepidaţia aceasta, dovadă a puterii fluviului, o simţea răspândindu-i-se în braţe, în umeri şi în muşchii pieptului. Prin cârmă comunica nemijlocit cu fluviul său. Apăsa pe ea pentru a schimba direcţia navei. Încordării acesteia, Ronul îi răspundea cu o altă încordare.

Musul striga comenzile şi, rând pe rând, în spatele lui, ceilalţi făceau la fel. Şi astfel, toţi cârmacii de pe toate bărcile simţeau pulsându-le în muşchii braţelor forţa binefăcătoare a fluviului. Atunci Philibert se gândea că erau ca un singur animal: Ronul şi echipajul. Ca un singur animal

numai nervi şi muşchi, urmărind o singură ţintă.

Când se apropiară de La Mulatière, locul unde Ronul întâlnea apele Saônei, Philibert ghici râul după miros. Un miros de apă impregnat cu ceaţa mai deasă decât în amonte. Un miros de mâl adulmecat mai înainte chiar de a desluşi zgomotul ca de baraj făcut de apele fluviului când treceau pe sub pod.

— Atenţie la Ryaume! îi strigă el marinarului din prova. Dar şi Tirou simţise mirosul.

— Înţeles! strigă el!

Apoi, aproape imediat, foarte repede, reluă:

— Fără fund. Atenţie la vârtejuri.

Fără fund însemna că sonda nu mai atingea matca şi că se putea naviga liber. Cât despre vârtejuri, care sunt nişte vâltori largi, Philibert le aştepta. Ştia prea bine că dacă nivelul Saônei era mai ridicat decât al Ronului, totul se schimba la confluenţă. Ghicea apa nămoloasă a râului spintecată de pilonii podului: undeva pe-aproape, la dreapta lor, rânjind nepăsător. N-o iubea pentru că era domoală şi calmă şi pentru că pe ea au putut naviga primele vapoare. N-o iubea, dar astăzi Saôna avea să le aducă destulă apă ca să poată coborî fără riscuri prea mari. Esenţialul era să nu dea atâta încât să poată naviga şi scârba aia de *Triumfător.*

Auzind strigătul: „Fără fund” al lui Tirou, Philibert rămase o clipă descumpănit, apoi mintea sa începu repede să lucreze. Nu era cu putinţă ca Saône să fi adus atâta apă încât să umfle atât de mult apele fluviului. Probabil că în vreme ce bărcile stătuseră blocate, în dreptul acela se

făcuse o adâncitură. Dacă era aşa, însemna că în altă parte se formase un banc. Pericolul putea să fie la dreapta, la stângă sau chiar în aval. Philibert deschise gura să strige „atenţie” marinarului său din prova, dar acesta anunţă:

— Apă mică în prova!... Banda la Ryaume! Repede... Repede!

Philibert se simţi cuprins de un val de vigoare. Ca turbat, încordându-şi muşchii, opintindu-se, cu mâinile încleştate pe bara de lemn, împinse cu toată puterea şi strigă:

— Apă mică în prova! Banda la Ryaume!

Lansă apelul întorcând capul înapoi; pe urmă adresându-se musului:

— Trage, băiete! trage spre tine!

Musul înţelese. Fără să mai piardă timpul cu înconjurul barei pentru a se aşeza lângă patron, apucă lemnul cu amândouă mâinile şi trase din răsputeri. Pana cârmei spintecă apa. Dedesubt se produse un zgomot ca de cascadă, mai desluşit decât cel ce venea dinspre pod şi care acum se auzea şi mai puternic.

Faţă în faţă, Philibert cu trupul aplecat înainte, Iar musul încovoiat de efort, cel doi bărbaţi manevrau, ochi în ochi, fără să se vadă cu adevărat. O clipă, fluviul păru la fel de vânjos ca şi ei, nava vibră din toate încheieturile. După mişcarea bărcii pricepură că marinarul din prova le venea în ajutor împingând pe prăjina sa de sondă pentru a reduce din viteză. Apoi, la început mai încet şi pe urmă din ce în ce mai repede, bara cârmei începu să se rotească pe ax. Pe jumătate culcat sub ea, musul se trase înapoi. Călcâiele

cizmelor făceau să pârâie şipcile de lemn. Patronul se sprijini şi el pe toată lăţimea tălpilor, cu picioarele înclinate. Cum bara era cât pe ce să atingă bordajul, cu vocea răguşită Philibert gâfâi:

— Sări la mine!

Ager şi suplu, băiatul făcu un salt. Proptindu-se în mâini, încălecă bara izbind cu tălpile puntea răsunând ca o butie uriaşă. Imediat apoi începu să împingă, pentru a-l ajuta pe Philibert să susţină pana cârmei care răscolea fluviul.

— Apa mică a trecut! strigă marinarul din prova. Drept înainte!

Cei doi reuşiră să readucă bara.

Indicaţiile referitoare la cea de a doua fază a manevrării erau de prisos. Bancul de pietriş odată semnalat, fiecare acţiona singur. Totul se petrecea pe o suprafaţă de doar câţiva metri, iar manevra ce trebuia făcută solicita o mişcare atât de precisă încât timpul pierdut cu transmiterea ordinului putea să compromită totul.

Cu urechea la pândă, cu faţa brăzdată de cute, Philibert studia musul care-şi trăgea răsuflarea. Fruntea băiatului era acoperită de broboane de sudoare.

Philibert de asemenea se încălzise. Îl încălzise efortul depus, teama, faptul că, în spatele lui, ceilalţi mai aveau până să scape de primejdia punerii pe uscat.

Strigătele marinarilor din prova ajungeau până la el, unul după altul.

— Apa mică a trecut! Drept înainte.

Ceaţa subţia şi deforma vocile, dar patronul Merlin nu trebui să numere strigătele pentru a şti

că, în sfârşit, cele şapte ambarcaţiuni ale sale ieşiseră învingătoare.

Din nou se simţi cuprins de un val de căldură. O căldură de bucurie, dar şi de speranţă la gândul că, poate, vaporul nu va reuşi să treacă mai departe de această primă capcană.

La capătul digurilor se aflau navele-spălătorie şi morile de apă. Adevărate case din scânduri cu acoperişul de ţiglă. Curentul apei învârtea zi şi noapte roţile lor mari cu zbaturi iar morarii, până şi în somn, continuau să asculte fluviul.

Odată cu zorile, copitele catârilor răsunau pe pasarela de lemn care lega moara de uscat.

— Hei, morare! Ţi-am adus doi saci, ai loc?

— Am loc, Ferdinand. Iar Ronul a crescut în timpul nopţii. O să fie bine.

La spălătorie, în aval, spălătoresele trăncăneau. Din timp în timp, câte una striga:

— Nu scutura sacii de făină în Ron că ne fac rufele ca aluatul de pâine.

Bărbaţii râdeau.

— Ăstora le umblă gura ca la barcagii.

Strigau prin ceaţă, fără să se vadă.

— Ai să vezi tu ce-or să-ţi facă barcagiii tăi la urcuş; or să-ţi reteze moara cu garlinele lor!

— Aş vrea s-o văd şi pe asta!

— Nu face pe şmecherul. Ştii prea bine că ei sunt mai tari.

— Mai e puţin şi cărbunele o să-i dea gata!

— Ba pe tine o să te dea gata!

— Şi-or să-ţi cănească rufele!

Între morari şi barcagii se iscau adesea

certuri. Când drumul de halaj trecea prin spatele morii, operaţia de petrecere a garlinelor pe deasupra acoperişului era foarte primejdioasă. Vaporul făcea însă pagube şi mai mari. La Tourde-Millery se prăbuşiseră două mori, doborâte de valurile uriaşe ridicate de roţile monstrului. Morarii erau nevoiţi să slăbească lanţurile de acostare sau să-şi schimbe locul. Cu toate acestea, se întâmpla destul de des ca valurile formate de vapor să treacă peste bord şi să ude chintale de făină.

Reclamă dacă ai cui! Şi cu ce probe? Cu ce drept?

Timp de secole, activitatea barcagiilor făcea să răsune valea. Tropote de cai, strigăte şi înjurături, lovituri de secure – nu cruţau nimic şi nu respectau decât fluviul. Dar tot ceea ce făceau era în firea lucrurilor. Totul se încadra în marea activitate a fluviului. Cu vaporul însă era altceva.

Vapoarele erau atât de mari şi atât de iuţi încât, când treceau ele, toată apa aruncată înapoi de roţile lor uriaşe secătuiau brusc fluviul ce se golea pe jumătate. Descoperite fără de veste, prundişurile şi digurile ofereau vederii taina vieţii lor. Milioanele de vieţuitoare trăind în muşchi, sub pietriş, sub rădăcini, sau printre stânci, intrau în panică. Peştii rămâneau cu burţile pe nisip. Iar mai târziu, după trecerea vaporului, apa fierbea ca nebună timp de un bun sfert de oră. Totul era dat peste cap, mişcat, udat, vânzolit şi răvăşit. Nămolul vâltorilor ieşea la suprafaţă şi se scurgea spre larg în lungi fâşii cafenii. Unsoarea bielelor, fumul, cenuşa, totul contribuia la otrăvirea

animalelor şi a oamenilor. În ultimii doi ani, castorii din insule aproape că dispăruseră. Plopii se prăbuşeau măcinaţi pe dedesubt de fluxul şi refluxul acesta străin de firea fluviului.

Ceaţa nu ţinu atât cât sperase Philibert. Între timp navigaseră pe lângă La Mulatière şi Oullins unde trebuiseră din nou să manevreze foarte repede pentru ocolirea bancului format la gura râului Yseron. Apoi, în timp ce se angajau pe linia dreaptă începând înainte de Irigny şi sfârşind în dreptul primelor insule Vernaison, simţiră un curent de aer cald venit dinspre sud. O vâltoare largă se sparse în ceaţa vaporoasă, colorându-se dintr-o dată. În depărtare albul devenea şi mai alb, atâta era de luminos. Pe coaste, cenuşiul şi albastrul deschis desenau în grabă siluete de arbori, lungi linii verticale, altele oblice. Peste albastru şi cenuşiu se suprapuneau pete ruginii. Nu era încă ceva distinct conturat. Universul acesta n-avea aspectul unei lumi în care puteau trăi oamenii, ci semăna cu o baie de culori amestecate, spălăcite, de parcă vântul ar fi smuls brusc din cer şi de pe pământ cantităţi de praf de diferite culori încercând să se distreze cu ele acolo, în inima văii.

Fluviul nu redevenise încă fluviu. Când şi când se mărginea să spargă puful alb cu o strălucire vie sau cu un lung talaz neguros.

La bord, valurile dantelate ale ceţei se rostogoleau ca nişte nori. Învăluiau cortul, apoi se zdrenţuiau brusc, scoţându-l la iveală. Uneori o mişcare a marinarului din prova sfâşia norii

curgători, iar omul apărea înfăşurat într-o perdea de lumină. Umbra uriaşă i se desena în ceaţă. Braţele se ridicau, apoi coborau, manevrând mereu prăjina lungă ce continua să descifreze pe fundul albiei drumul navelor:

— O palmă exact!... Trecut la trei degete!... Împinge spre Empie!... Împinge spre Ryaume!... Apă mică în prova... Depuneri spre Ryaume!

Strigătele jalonau coborârea... În faţa comunei Oullins spălătoresele răspundeau:

— Atenţie la cărbune!

Patronul Merlin mormăi o înjurătură, dar în spatele lui recunoscu vocea puternică a lui Paul Barillot:

— Adunătură de babe, spălaţi, spălaţi mereu! Bine faceţi! Noi de mult am scăpat de el.[8]

Iar acest joc de cuvinte dezlănţui un lung hohot de râs.

Înainte de Sellette, în timp ce prin stânga lor defila insula Grande Chèvre, Philibert duse la gură portavocea de metal şi strigă:

— Hei! Bac tras pe cabluri... Trec şapte bărci. Proprietar Merlin!

De foarte departe, un glas răspunse:

— Hei! Treci liniştit dragă Philibert!... Şi fii atent la Tabare... Drumul e greu... S-a depus pietriş spre Empie. Eşti primul care coboară de când cu seceta. Nu mă miră când e vorba de tine. Dar fii cu ochii-n patru, fluviul s-a schimbat.

— Mulţumesc, bătrâne Barillot... Merge, merge?

---

8 *Charbon* (în fr.), mai înseamnă şi dalac, boala infecţioasă comună oamenilor şi animalelor.

— Merge, dar am optzeci de ani.

— Şi-o să mai trăieşti încă mult!

— Drum bun, băiete… Sfântul Nicolae ţine cu tine.

Toţi marinarii îl cunoşteau pe Moş Barillot: la fel ca majoritatea celor ce lucrau pe bacuri era un fost barcagiu. În timp ce bărcile treceau, conversaţia continua, fiecare luându-şi sarcina să răspundă pe rând acestei voci venind din ceaţă. Bătrânul trebuia să fie pe bacul său, dar barcagii zăreau doar cablurile, ca o linie neagră desenată pe cer de la un mal la altul al Ronului şi care trecea foarte repede pe deasupra capetelor lor.

Înainte de a ajunge la insula Tabare, se stârni a doua rafală de vânt, mai puternică decât prima. Deodată totul se împurpură. Fluviul aurit spumega ca o supă grasă. Aburii luminoşi se înălţau spre soare. Totul era lumină. Chiar şi umbrele plopilor tremurători, chiar şi frunzişul bogat al tufişurilor pe care toamna îi şi ruginise. Fiecare frunză era ca o picătură de lumină. Întreaga vale plângea cu lacrimi de soare picurând peste malurile şi peste oglinda stătută a bălţilor. Valuri spumoase urcau spre stâncile malului stâng, semănând cu o jerbă de flăcări smulsă din foalele fierarului. Lungi eşarfe viorii se târau printre insule, se agăţau de trunchiurile noduroase ale plutelor, se sfâşiau de vârfurile aurite ale plopilor, despuiaţi de secetă înainte de adevărata sosire a toamnei.

Întorcându-se, patronul Merlin văzu înşiruirea celor şapte ambarcaţiuni urmându-l bine aliniate, de parcă o aţă întinsă le-ar fi legat una de alta.

O mare bucurie îl cuprinse. Se simţi dintr-o dată asemenea văii unde se revărsa din plin lumina încă îmbibată de acest rest de noapte. Fiece mişcare a fiecărui marinar din prova mânuind prăjina de sondă era ca un salut adresat soarelui. Fiece strigăt indicând adâncimea apei era ca un apel de bucurie.

Lumină! Totul era lumină!

— Apă mică spre Ryaume, împinge spre Empie! Împinge, împinge, împinge!

Chiar şi aceste indicaţii trâmbiţate de Tirou răsunau ca un râs zgomotos.

— Apă mică spre Ryaume! repeta musul.

— Împinge cu mine, băiete, urla Philibert.

Şi băiatul împingea. Şi întregu-i chip râdea în soare.

De-abia schimbaseră direcţia bărcii, îndreptând prova spre malul stâng de unde venea lumina, că marinarul din prova strigă:

— Apă mică spre Empie! Împinge spre Ryaume! Împinge, împinge, împinge.

— Mii de draci!

O înjurătură. O opintire ce pare că-ţi frânge şalele. Un strigăt smuls din străfundul rărunchilor. Alte strigăte şi alte înjurături. Strigătele aleargă de-a lungul bordajelor, apasă pe prăjinile de sondă, dau vigoare şi vioiciune barei al cărei lemn trosneşte de parcă ar fi gata să se rupă. Lemnul se zbate între forţa cumplită a fluviului şi forţa oamenilor mai rapizi decât curentul.

Totul se petrece în acelaşi timp sub ploaia de lumină.

Iar vântul de sud îşi scutură coama în soare,

soarbe putere şi se umflă în marea albie a văii. Trezit, se întinde, se mişcă, se întoarce când pe-o parte, când pe alta. Împinge spre mal, strivindu-le, resturile de ceaţă subţiate şi clatină plopii din care picăturile de apă şi frunzele zboară în rotocoale largi de cristale şi de rugină.

Nu este furia vântului, ci bucuria lui. După ce se întinde, se ridică brusc şi calcă în picioare întunericul neliniştit.

Vorbeşte. Vorbeşte, şi apoi începe să cânte. Se îmbată de soarele revărsat. Înaintează spre nord ridicând braţe de frunze. Satele luate prin surprindere îşi deschid larg ferestrele instalând pe coline primele coşuri din care iese fumul.

Tabare, Table Ronde, Four à Choux, atâtea insule de-a lungul cărora convoiul trebuie să treacă până să ajungă la Vernaison. Bărcile defilează aşa de repede, iar fluviul este atât de înţesat cu bancuri de pietriş, încât barcagiii abia dacă au timp să zărească satul din dreapta lor.

Acum când lumina a devenit stăpână, Philibert îşi aruncă ochii spre marinarul din prova ale cărui plete şi barbă roşcată par ca nişte limbi de jar în incendiul aurorei. După gestul larg al braţului se poate ghici adâncimea apei, iar strigătul lui Tirou este de cele mai multe ori o confirmare a celor constatate în acelaşi timp cu el.

Între ei se află toată lungimea navei, măsurând patruzeci şi cinci de metri. Plecând de la pupa, privirea patronului depăşeşte cortul de pânză, cercetează în treacăt stivele de baloturi şi de lăzi, vede, fără s-o privească, cabina de pe punte, – o scundă construcţie din lemn unde

lucrează bucătarii şi contabilul – alunecă peste binta groasă de care se leagă cablurile şi garlinele când se trage la edec, şi se opreşte în sfârşit la botul uşor ridicat al provei unde marinarul din prova se agită ca un drac.

De la Vernaison la Givors vine o înşiruire de locuri cu apă mică, adânci de cel mult şaptezeci de centimetri.

Cu ani în urmă, patronii echipajelor ceruseră un dragaj. Acum, cei ce putuseră rezista concurenţei vapoarelor s-au lăsat păgubaşi. În sinea lor, doreau să nu se mai adâncească niciodată albia fluviului, deoarece lucrul acesta ar prii prea mult vapoarelor. Cât despre ei, datorită meseriei, datorită efortului şi vicleniei, datorită alianţei cu fluviul – navigau cu orice preţ, fie în josul, fie în amontele fluviului. Înţeleseseră că orice-ar întreprinde Administraţia n-ar ajuta decât la grăbirea sfârşitului lor. Pe porţiunea aceea, de exemplu, drumul de halaj era atât de prost, creşterea apelor îl avariase în atât de multe locuri, încât se putea spune că era impracticabil. La navigaţia în amonte, caii erau obligaţi adesea să treacă pe marginea insulelor, prin tufărişul zăvoaielor de care cablurile se agăţau. Vătaful şi căruţaşii înaintau cu securea în mână pentru a croi drum cailor. În alte locuri, animalele trebuiau să traverseze braţele moarte cu diguri surpate. Pentru câţiva metri, trudeau ore în şir în apa până la grumaz, căutându-şi loc pentru copite pe terenul cu nisip mişcător sau pe stâncile acoperite cu muşchi alunecos ca poleiul.

Dar niciodată barcagiii nu şi-au drămuit

efortul. Deoarece nu de la fluviu li se trăgea lor cel mai rău dintre rele, ci de la om şi de la maşinile lui.

Până la Givors, toate micile porturi muriseră, din ziua blestemată când drumul de fier dintre oraşul Saint-Etienne şi Lyon începuse să afume valea.

Mai încăpăţânat şi mai arţăgos decât ceilalţi proprietari de echipaje, patronul Merlin refuzase să pactizeze cu monstrul. Ştia că într-o bună zi oamenii vor încerca să prelungească dublul şarpe de oţel până la mare. Atunci, ca să arate că îl urăşte şi îl dispreţuieşte, refuzase să încarce, la Givors, cărbunele adus cu vagoanele din minele de la Loire. Alţi patroni acceptaseră. El însă trecea mai departe mândru, fără să privească spre portul unde turnătoriile scuipau negru. Nu ducea lipsă de încărcătură pentru cele şapte bărci ale sale.

După Givors, fluviul întâlneşte dealurile din Bans care îl deviază spre est. Nici aici drumul nu este uşor. La insulele Loire apa se desface în două şi trebuie să coteşti pe braţul dinspre Empie, deoarece celălalt braţ este prea şerpuitor.

— Trece la trei degete! strigă marinarii din prova.

Şi Philibert simte transmiţându-i-se în mâini rostogolirea pietrişului. Pana cârmei răzuieşte fundul.

— Fir-ar să fie! Dacă nemernicul ăsta cu căldări va putea naviga pe aici înseamnă că are pe dracu de partea lui!

Înaintează târâş-grăpiş cercetând atât cu privirea cât şi cu sonda fluviul ce-şi schimbă

mereu nivelul. Dar, soarele, care-şi aruncă razele pe toată lungimea văii, devenind din ce în ce mai arzător, toarnă argint pe apa tulburată de vântul din Sud. Nu se zăreşte nimic. Nimic decât ceea ce sparge cu adevărat oglinda apei: stânci, trunchiuri de arbori pe jumătate îngemănaţi, bucăţi de diguri sfărâmate – totul iese la iveală.

Nervii sunt încordaţi. Dacă fluviul ar fi avut un nivel normal, odată cu ridicarea ceţii, bărcile următoare ar fi trebuit să navigheze fără marinar în prova. Acum însă, pe o apă atât de scăzută, fiecare era obligat să-şi descifreze singur drumul, metru cu metru.

Philibert se întoarce. Pe şalanda cu grajduri unde se aflau caii, marinar în prova era fiul său, iar la cârmă Albert Carénal. Acesta îşi scoate pălăria mare de fetru neagră şi, cu o mişcare largă de prietenie, îşi salută patronul. Vătaful probabil obosise şi profitaseră de o trecere mai uşoară pentru a-şi schimba locurile. Ceilalţi doi oameni de la bord stăteau lângă ei: alături de Claude un căruţaş, Iar alături de Carénal un barcagiu.

Încăpăţânat ca întotdeauna, Philibert nu-şi luase la bord decât personalul obişnuit. Nici Rapiat, nici bucătarii rămaşi în cabina lor n-aveau cum să-i vină în ajutor. Deodată îi fu ruşine că fiul său fusese mai omenos decât el. Cum tocmai lăsaseră în dreapta insula Richard, intrând într-o porţiune lină unde apa mai puţin agitată anunţa strâmtoarea de la Estressin, îşi chemă musul.

— Ei, puştiule, treci la bară şi uită-te la mine. Am să-ţi fac semn. Dar ai grijă să n-o roteşti prea mult până ajung la prova.

Philibert înaintează fără să alerge, dar cu un pas întins ce răsună pe scândurile punţii. Nava coboară cu viteza curentului iar fluviul pare nemişcat. Philibert însă merge mai iute decât fluviul. Apa este încă uşor tulburată de noroiul cărat de Saône în urma ploilor.

— Apă destulă!

Pentru a patra oară Tirou lansează acest strigăt liniştitor. Navigarea nu este foarte sigură, dar apa este destul de adâncă pentru a înainta fără teamă.

— Tirou, lasă-mi mie sonda şi du-te la cârmă.

— Nu sunt obosit.

— Ştiu… Dar simt nevoia să-mi dezmorţesc umerii… Hai, dă-mi-o.

Marinarul din prova scufundă încă o dată prăjina în apă, apoi, în loc s-o scoată o lasă să alunece în voie de-a lungul bordajului. Philibert o apucă şi strigă:

— Apă destulă!

Marinarul din prova se îndepărtează, ştergându-şi cu braţul fruntea plină de sudoare.

— Du-te de bea o înghiţitură şi trimite-mi plosca prin mus!

Philibert se apucă de treabă. Mânuieşte sonda cu gesturi largi. Când o scoate din apă, mâna dreaptă alunecă de-a lungul prăjinii netede de salcie, coboară până dă de lemnul ud. Îi place acest contact direct cu fluviul.

Privirea îi fuge de la un mal la altul; zboară pe suprafaţa apei ca un pescăruş: caută; cercetează. Apoi plonjează brusc în acelaşi timp cu prăjina. Când apa este mai puţin adâncă şi în

apropiere, apare vreun banc de pietriş, fundul defilează indicând singur viteza fluviului şi a navei pe care o poartă.

Departe, în soarele ce învăluie culmea făcând să vibreze clopotele bisericii, apare Vienne. Barcagiii vor naviga în direcţia oraşului apoi, când vor fi foarte aproape de mal, vor coti spre Ryaume pentru a trece pe sub marele pod metalic ce leagă oraşul Vienne de Saint-Colombe. Numai atunci vor începe manevra de acostare.

În bărcile de scânduri construite pe insule, pescarii îşi pregăteau năvoadele. Adulmecaseră ceaţa şi simţiseră uşoara creştere a apei. Peştele va veni pe pietriş, va pătrunde în braţele moarte şi va scormoni pământul ce nu mai văzuse apă de săptămâni. Pentru a-l prinde trebuia intervenit repede, înainte de trecerea primelor vapoare. Afurisitele astea zgâlţâiau malurile în aşa hal încât după fiecare cursă pescuitul era paralizat vreme de o oră şi ceva.

La Tour de Millery, dimineaţa era însoţită de bocănituri surde şi scrâşnete de lemn sfârtecat. Când cleştele le smulgea din scânduri, cuiele ruginite gemeau ca animalele. Doi oameni lucrau la desfacerea pontonului. Din anul 1827, de când se înfiinţase calea ferată, portul murise. Pontonul fusese lăsat pe loc timp de treisprezece ani. Nădăjduiseră imposibilul, miracolul, dar miracolul era vaporul. Aveau o gară, însă portul năpădit de nisip nu mai văzuse apropiindu-se de el nicio barcă. Atunci consiliul municipal hotărâse desfiinţarea pontonului.

La Givors, cele două echipe de docheri îşi începuseră lucrul. Cea neagră pentru cărbune, cea roşie pentru minereul de fier.

În port se aflau stive de cărbune şi de minereu. Apa scăzută nu împiedicase mersul trenului, doar pe al navelor. Atunci cărbunele se îngrămădise pe cheuri. Iar docherii continuau să-l care pe umerii lor aduşi, golind coşurile de la înălţime, negri, prăfuiţi, scuipând gros în praful înecăcios. Priveau spre cerul ce se însenina. Nu peste mult avea să se lase o căldură la fel de mare ca şi cea de la cuptoarele înalte unde se duceau uneori să lucreze noaptea.

Aşezaţi în fundul bacurilor, podarii respirau uşuraţi îndată ce răsărea soarele. Ochii li se îndreptau spre malul din faţă, ţinta eternului lor du-te-vino. Lucrând pe fluviu timp de atâţia ani, îşi sfârşeau zilele pe aceste bărci legate de un cablu asemenea câinilor ce n-au decât dreptul de a traversa curtea. Făceau naveta de la un mal la celălalt, răspunzând chemării celor ce-i rugau să-i treacă, temându-se de vapoarele navigând în josul sau în susul fluviului, urând şi ei monştrii cu abur. Erau prizonierii unui cablu, fericiţi însă că se aflau acolo şi dorind să se înalţe cât mai puţine poduri. Fericiţi că se aflau acolo, deoarece, cu tot răul îndurat, Ronul rămânea tot Ron.

Strangulat în aval de pintenul munţilor Saint-Romain-En-Gal ce împinge spre est ultimele dealuri ale văii Levaux, încetul cu încetul fluviul îşi pierde elanul. Începe să lenevească iar malurile să defileze mai domol.

Sondând mereu, patronul Merlin apasă pe prăjină înainte de a o scoate din apă. Degeaba. Ar fi trebuit o forţă de zece ori mai mare pentru ca nava grea să avanseze mai iute decât fluviul. Nava pactiza cu fluviul. Mergea aşa cum îi dicta el, şi cum, de altfel, înţelegeau şi barcagiii. Coborâseră totdeauna împreună cu Ronul, fără să încerce să-l păcălească, fără să vrea să pară mai vicleni decât el. Era o lege a naturii şi numai nebunii ce foloseau aburul o puteau pune în discuţie. Patronul Merlin ştia acest lucru, dar graba de a ajunge îi dicta mişcări uneori necontrolate. Pe deasupra, avea în el o rezervă de energie atât de mare încât simţea nevoia să risipească ceva din ea, aşa, pentru propria-i plăcere, dar şi pentru că organismul suferise prea mult din pricina repaosului forţat.

Barca înainta în lumină. Vântul învolbura mereu fâşiile de ceaţă, dar peste apa mai puţin agitată domnea o linişte adâncă. Crucea fixată în prova se desena mai neagră decât lanţul încă îndepărtat al munţilor ce părea că sparge oglinda strălucitoare a fluviului.

Linişte. Iar când îţi întorceai capul, doar dacă auzeai murmurul vântului. O linişte îngrijorătoare, brusc destrămată.

Philibert tresare.

Priveşte repede înapoi.

Ochii săi încă plini de soare scrutează amontele unde totul e cenuşiu. Privirea abia dacă ajunge mai departe de ultima barcă a convoiului. Dar ceea ce el nu vedea încă, barcagiii din coadă descoperiseră. Gesticulau. Zbierau cât îi ţinea

gura. Marinarii din prova împingeau pe prăjini pentru a-şi îndrepta bărcile spre mal. Ceilalţi puseseră şi ei mâna pe cângi împingând de asemenea.

Al doilea şuierat al monstrului cu abur împânzea valea. Deasupra ceţei, pe bolta ce începea să se limpezească, se contura o dâră de fum. Neagră, grea, deasă, urca anevoie. Semăna cu o omidă uriaşă şi respingătoare, zvârcolindu-se parcă de durere. Nu după multă vreme, muşcând din fluviu, apăru şi namila din fierărie neagră şi roşie. Apa se lăsă spintecată. Valurile spumoase, ca o rană vie, se înălţau unul după altul biciuind malurile. În centru: bestia mirositoare. Bestia scuipând din ce în ce mai negru, repetându-şi şuieratul însoţit de un rotocol alburiu, repede absorbit de fum.

— Blestemul lui Dumnezeu!

Philibert îşi varsă năduful. Se lasă o clipă mânat de furie, apoi brusc, cu dinţii încleştaţi şi muşchii încordaţi, se aruncă cu toată forţa în lupta împotriva fluviului. Musul ia o prăjină şi împinge alături de el. Tirou manevrează bara cârmei. Bucătarii ţâşnesc din cabină şi pun mâna pe cângi.

Între timp vaporul depăşeşte bărcile din coada convoiului. După zgomotul maşinilor, Philibert înţelege că omul de la comandă a redus din viteză, dar iuţeala monstrului este încă înspăimântătoare.

Barcagiii ridică pumnul şi strigă sudalme pe care ceilalţi nu le aud.

Dar, Doamne, cum puteau trăi fiinţe omeneşti în acest vacarm infernal, în acest huruit, în aceste

pocnituri, în aceste şuierături ale aburului, în această vuire a apei rostogolită de roţile cu zbaturi?

— Trădătorilor! Scârnăviilor!

Aşa striga Tirou, în timp ce Canut schiţa gesturi obscene în direcţia vaporului şi răcnea din răsputeri:

— Dar-ar dracu să-ţi sară în aer căldarea!

Foarte mândru, patronul Merlin îşi ţine fălcile încleştate. Nici măcar nu se întoarce în direcţia monstrului prefăcându-se că nu-l vede. Totuşi, privirea îi zboară ca o săgeată pe sub borul lăsat al pălăriei ce-i umbreşte faţa înclinată. La o depărtare de câţiva metri, trece fiara mirositoare. Neagră şi roşie şi fără nimic curat în afara alămurilor strălucitoare. Pe puntea din prova, pasagerii se înghesuie să privească barcagiii. Râd. Fac glume. Îndrăznesc să-şi bată joc de munca oamenilor cinstiţi.

Patronul Merlin îşi rumegă furia. Simte în gură un gust amar. Doamne! Să pui gheara pe unul din ăştia şi să-l bagi cu capul în apă!

Valurile ridicate de etrava de oţel ce brăzdează fluviul, golindu-i parcă albia, zgâlţâie ambarcaţiunile. Barcagiii se zbat să le menţină alinierea.

Spuma biciuieşte bordajele şi se rostogoleşte pe punte.

Philibert tremură din tot trupul. Mâinile crispate pe prăjina de salcie par a se frânge, atât de tare strâng lemnul.

Nimic! Nu va zice nimic! Nu le va răspunde nici chiar marinarilor de pe vapor, ce râd

împreună cu pasagerii, strigându-le că sunt nişte înapoiaţi.

Philibert încearcă să-şi stăpânească ura. Însă dacă se poate abţine să nu dea drumul înjurăturilor ce-i ard buzele, nu se poate opri să nu rostească rugăciunea izvorâtă în gând:

— Sfinte Nicolae, nu doresc răul nici nerozilor de pasageri, nici barcagiilor ce şi-au trădat meseria şi fluviul. Nu doresc răul nimănui; un singur lucru îţi cer: fă ca această namilă de fier pângăritoare a fluviului să se sfărâme de-o stâncă… Fă ca putreziciunea asta ce murdăreşte Ronul tău să se împotmolească în nisipul purificator! Fă ca toate ambarcaţiunile metalice să se zdrobească, iar companiile să se ruineze! Sfinte Nicolae, fă ca adevăraţii barcagii să mai poată trăi din munca braţelor proprii, ei care te preaslăvesc şi îţi venerează fluviul!

Monstrul a trecut.

Încetul cu încetul, apa răscolită de el începe să curgă aşa cum trebuie să curgă un fluviu. Vâltorile se caută, şovăie, se refac. Curentul oprit şi împins spre amonte îşi recapătă matca.

Ronul va prelua bărcile liniştite şi le va duce iarăşi spre sud.

Nicio înjurătură, niciun strigăt, nimic! Nimic decât indicaţiile de adâncime lansate din nou de marinarii din prova.

Vaporul de asemenea are un marinar la prova. Dar, din pricina zgomotului infernal, el nu strigă. Alături stă un ajutor supraveghind sonda şi, prin anumite semne, indicând timonierului adâncimea apei şi direcţia de urmat. Dar toţi

oamenii aceştia sunt barcagii ce şi-au trădat echipajele.

Patronul Merlin priveşte cum se îndepărtează uriaşul vapor de fier, înalt la apă, cu roţi făcându-l de trei ori mai lat decât barca sa. Oare cu ce-o semăna nava asta cu roţi?

Îl priveşte îndepărtându-se prin mijlocul fluviului despicat, şi ridicând în urmă-i două brazde enorme pe care malurile le resping mormăind.

Monstrul dispare curând după malul stâncos al munţilor Saint-Romain-en-Gal, dar peste fluviu tot mai pluteşte fumul său greoi. O clipă fumul întunecă cerul prefăcând soarele strălucitor într-un bulgăre roşu, asemenea globului lăsat spre pământ în serile triste de iarnă.

Încetul, cu încetul, soarele se primeneşte. Îşi recapătă strălucirea. Vântul se grăbeşte să împrăştie fumul cărbunelui, dar ceva tot rămâne. Ceva ce până la urmă nu se mai vede, dar posomorăşte dimineaţa şi şterge luciul metalic al fluviului.

Când se angajau în aceste porţiuni ale fluviului unde apa, reţinută de strâmtoarea munţilor, curge mai lin, pe o albie mai regulată, comandanţii vapoarelor măreau viteza. Mai multă apă, mai puţine obstacole – iată motive de mare bucurie. Totul se cutremura, totul vuia, iar namila de fier părea gata să se dezmembreze la fiecare rotaţie a zbaturilor. Fumul scuipat de coşuri era şi mai negru. Iar când treceau pe sub vreun pod ce-i obliga să tragă de sarturi pentru coborârea

coşului, se trezeau brusc învăluiţi într-un nor înecăcios. La nivelul apei aerul era de nerespirat. Pasagerii, marinarii, timonierii îşi astupau nasul şi închideau ochii până când tubul lung al coşului colorat în negru şi roşu reintra în funcţiune.

Riveranii înjurau şi aruncau cu pietre, dar ele nu atingeau niciodată vaporul. Puţinele accidente, fără importanţă de altfel, se datorau pietrelor aruncate de pe poduri de căruţaşii ale căror animale se speriau.

Când un vapor depăşea sau întâlnea un convoi de bărci, unii comandanţi reduceau viteza alţii, dimpotrivă, dădeau ordine să se mărească presiunea, râzând de insultele barcagiilor şi răspunzând cu gesturi pline de ură.

Fiecare trecere a vaporului în aval sau în amonte înfuria fluviul, determinându-l să facă tot felul de strâmbături în urma lui. Nici el nu se putea obişnui cu acest du-te-vino, cu această murdărie. Iar faptul acesta umplea de nădejde inima patronilor de echipaje. Cât timp vor simţi alături de ei fluviul şi locuitorii de pe maluri, vor continua să lupte. Căci riveranii sufereau de asemenea din pricina apariţiei marilor vapoare. Puţin câte puţin, micile porturi mureau. Hanurile de pe malul apei şi hotelurile elegante, care trăiseră atâta vreme din banii câştigaţi de la barcagii şi pasagerii acestora, îşi închideau porţile.

În anul 1783, când marchizul Jouffroy d’Albbans lansase pe Saône primul său piroscaf, mulţi veniseră la faţa locului pentru a se distra privind maşina cu abur. Pentru ei, nebunul poreclit

Jouffroy-Piston, constructorul uriaşei jucării, nu era decât un prezentator de curiozităţi. De atunci, trecuseră cincizeci şi şapte de ani. Bătrânii îşi aminteau adesea ziua aceea. Râseseră, râseseră sănătos, bând vin din podgoriile Côte-Rôtie. Cei de pe vapoare avuseseră multe de îndurat, însă prin muncă şi cu sume atât de mari încât te întrebai dacă nu cumva banii aceia şi-i fabricau singuri, reuşiseră să-şi perfecţioneze maşinile.

Câtă vreme navigaţia cu abur se mărginise la Saône, barcagiii de pe Ron şi riveranii continuaseră să râdă. Accidentele survenite primelor vapoare ce se încumetaseră să pătrundă pe marele fluviu îi făcuseră să ridice din umeri.

Ce credeau, oare, bogătanii ăştia, că dacă aveau bani îşi puteau permite orice? Neîndoios, cu banii reuşeai multe dar ca să pui stăpânire pe un fluviu, – iată un lucru ce trebuia demonstrat. Ani şi ani, adevăraţii barcagii lucraseră strâns uniţi. Apoi, puţin câte puţin, pe măsură ce vârstnicii se întorceau la malul apei doar pentru a sta la soare şi a-şi aştepta sfârşitul povestind despre viaţa lor plină de necazuri, unii patroni de gradul al doilea ce ştiau prea bine că nu vor ajunge niciodată proprietarii unui echipaj s-au lăsat ademeniţi de bani. Au călăuzit oamenii de pe vapoare şi până la urmă aceştia i-au învăţat să le manevreze maşinile. Trădarea aceasta a câtorva barcagii a fost de ajuns ca fluviul să fie rănit şi murdărit. La rândul lui, fluviul se apăra cum putea, înfuriindu-se sau răsucindu-şi apele, cărând tone de nisip şi arbori uriaşi plutind de-a curmezişul albiei, dar ceilalţi aveau atâţia bani la dispoziţie încât

vapoarele erau iute reparate sau înlocuite.

Astfel, din ziua aceea a anului 1829 când vaporul *Pionnier* urcase de la Arles până la Lyon în mai puţin de patruzeci şi opt de ore cu o încărcătură de 1 150 chintale, o umbră apăsa valea. Oamenii începuseră să-şi amintească cu tristeţe de vremurile îndepărtate când peste două mii de ambarcaţiuni asigurau singure traficul, trezind la viaţă un popor întreg de barcagii şi de riverani. Acum, dacă mai rămăseseră vreo douăzeci de echipaje însufleţind micile porturi. Încărcau şi descărcau în timp ce coborau sau urcau fluviul, acostând la fiecare cheu unde vapoarele nu puteau să se aventureze.

Mal mult ca oricând, locuitorii micilor porturi se bucurau ca de o sărbătoare când soseau barcagiii. Se cunoşteau, îşi comunicau noutăţile, vorbeau despre cei ce navigau pentru un alt patron.

Din când în când câte o privire se întrista. Cutare bătrân murise. Cutare băiat dintr-o familie de vechi barcagii renunţase la tot şi se vânduse vaporului. Din toate veştile, aceasta era cea mai sfâşietoare pentru sufletul unui barcagiu.

După trecerea vaporului, soarele apăruse iarăşi, însă fără să mai aducă veselia. Philibert privise vasul negru ce se îndepărta urmat de triunghiul său de spumă. Blestemase de sute de ori atât pe cei ce-l construiseră cât şi pe cei ce acceptaseră să-l slujească. Totuşi, văzând colosul de fierărie înaintând fără nicio dificultate printre bancurile de pietriş, nu se putuse abţine să nu

murmure:

— Bestia asta de Monnier se pricepe să piloteze! Cunoaşte fluviul la fel de bine ca mine. Şi când te gândeşti că eu l-am învăţat.

Se simţi cuprins de un fior de mândrie, care-i domoli mânia şi ura. Căci toţi muşii formaţi de el ştiau acum să meargă pe fluviu. Toţi deveniseră fie marinari în prova, fie ajutori de patron. Doi dintre ei îşi alcătuiseră chiar un convoi şi navigau pe cont propriu. Alţii însă, cum era Girard Monnier considerat întotdeauna un băiat cinstit, îşi puseseră învăţătura în slujba companiilor de navigaţie mecanică.

Până la Vienne, traversară o apă tulbure şi agitată, zgâlţâiţi de valuri puternice.

Îndată ce barca pilotată de Tirou depăşi limba de pământ de la Saint-Romain, Philibert îşi aruncă ochii spre linia dreaptă ce cotea spre sud-vest şi descoperi o lungă panglică fumurie înaintând până la dealurile din Ampuis.

Vaporul dispăruse, însă fumul său mai stăruia încă pe malul stâng, ferit de vânt. Plutea printre tufişuri ca o ceaţă nesănătoasă.

— Într-o zi, mormăi Philibert, vinul de Condrieu va mirosi a cărbune, iar pastrama nu va mai putea fi mâncată, deoarece caprele vor paşte iarbă otrăvită.

Încercă de două ori apa cu sonda, apoi continuă:

— Aşa se va întâmpla la un moment dat, doar dacă cei de la vapor nu vor muri otrăviţi de propriile lor maşini.

După cotitură, curentul mai puternic îi luă cu

el. Viteza bărcii crescu. Apa mică îi obliga să navigheze cu atenţia încordată. În timp ce sonda apa, Philibert trebuia să supravegheze şi porţiunea din apropierea podului, al cărui pilon stâng constituia un pericol pentru cei ce trebuiau să acosteze.

Privirea ageră îi alerga de la inelele sondei la pilonul din zid, unde apa, izbindu-se de anrocament, fierbea în clocote.

Se întoarse numai cât trebui să-i strige lui Tirou:

— O palmă exact! Banda spre Ryaume. Împinge! Împinge! Împinge!

Ajutat de mus, marinarul din prova se arcui pe bara cârmei. Barca vibră. Fluviul, spintecat de prova ce se cabra, începu să biciuiască bordajul. În dreapta, apăsând pe prăjină, Philibert ţinea în loc prova. Biruind fluviul, nava intră cu botul în vâltoarea formată de pilonul lăsat în urmă.

Deşi de-a curmezişul, continua să înainteze. Prova atinse cheul de piatră iar pana cârmei răzui bancul format în aval de pilonul din dreapta.

Barca trecuse. Fiind cea mai lungă din convoi, celelalte şase vor reuşi să treacă şi ele. Philibert era convins. Îşi cunoştea oamenii. Gândul acesta îl reconfortă deoarece era imposibil să reuşeşti asemenea manevră cu un vapor.

În timp ce conducea astfel, patronul îşi aruncase privirea spre portul unde aveau să acosteze. De-a lungul cheului, mult în aval, era oprit un convoi de cinci bărci la fel cu ale lui. Caii păşteau prin apropiere. Patru barcagii alergau în amonte. Primul, Joannès Etiévent, patronul celor

cinci ambarcaţiuni, striga:

— Hei, Philibert! Aruncă bandula! Musul, care înţelesese despre ce e vorba, luă o frânghie la capăt cu o bucată de lemn îngreuiată cu plumb şi, după ce o roti deasupra capului, o zvârli în direcţia cheului.

La o distanţă de câţiva metri în aval de pod, un pinten al digului împingea curentul spre mijlocul fluviului, pregătind o porţiune calmă în care apa, destul de adâncă, aproape că stătea pe loc. Acostarea era uşoară; împinsă de curenţi, nava se lipi de cheu, cu prova în amonte.

Înainte de a sări pe dig, patronul Merlin supraveghe sosirea celorlalte bărci ce manevrau una câte una, aliniindu-se în avalul navei sale. Strigătele oamenilor, ordinele, parâmele bătând aerul, inelele de metal zăngănind pe pietrele cheului, toate acestea animau portul pentru o bună bucată de vreme.

Şi totuşi nu atât de multă încât oamenii să uite de trecerea monstrului.

Când coborî pe cheu, patronul Etiévent îi ieşi în întâmpinare şi, strângându-i mâna, îi spuse:

— L-ai văzut coborând pe ticălosul ăla?

— L-am văzut... Am avut norocul să mă aflu într-un loc ferit, altfel mă arunca pe mal.

— Aici, a trecut la mai puţin de un metru de ultima mea şalandă. Am baloturi de bumbac care s-au udat. Am trimis după portărel să facă constatarea. Clientul meu îl va da în judecată. Iar dacă nu-l dă el, îl voi da eu. Voi pierde poate ultimii bani, însă, pe legea mea, chestia asta nu se va isprăvi aşa!

Pe măsură ce vorbea, Etiévent se înflăcăra, înalt şi bine legat, cu faţa osoasă şi musculoasă, gesticula şi se strâmba de mânie.

Pentru Philibert, prieten cu el de când lumea, era o mare plăcere să-l vadă aşa, plin de ură şi hotărât să se bată până la capăt.

Făcea parte din categoria oamenilor dârzi şi căliţi de care marina cu abur trebuia să ţină seamă.

Pe toată lungimea cheului, în grupuri de câte patru sau câte cinci, membrii celor două echipaje discutau. Mânia le punea în mişcare atât braţele cât şi gurile.

La un moment dat patronul Merlin se gândi cum ar fi arătat portul dacă în clipa aceea ar fi acostat un vapor având la bord toţi patronii companiilor şi toţi trădătorii corporaţiei. Îşi imagina bătaia. Vedea plonjoanele executate de toată lumea aceea simandicoasă la comanda vlăjganilor săi şi ai lui Etiévent.

Era însă un vis şi visurile n-au constituit niciodată pâinea de toate zilele a barcagiilor.

Etiévent nu visa. După ce-şi vărsă grosul mâniei, spuse calm:

— Judecând după viteză, m-ar mira să ajungă la Beaucaire fără să-şi piardă câteva table pe drum.

— Ticălosul dracului! zise Philibert, urcând din nou la bord.

Etiévent îl urmă. Făcură împreună câţiva paşi spre pupa, apoi Philibert întrebă:

— Urci?

— Da. Am stat blocat aici mai mult de

douăzeci de zile.

— Ca mine la Lyon.

— Ca toată lumea de peste tot. Când am văzut azi-dimineaţă mica umflare a fluviului şi culoarea pământie a apei, am ştiut că vine de la Saône. M-am gândit să urc, dar vezi, risc să fiu blocat mâine ceva mai sus. Îmi rămân cel puţin şase zile de urcat până la Lyon. Dacă vântul din sud ţine trei zile, va creşte şi apa iar atunci mai c-aş îndrăzni.

Ajungând la bara cârmei, patronul Merlin îşi duse la gură portavocea şi strigă:

— Destul cu flecăreala… La bărci pentru… transmise lui Philibert.

Oamenii urcară la bord, urmaţi de barcagiii din echipajul lui Etiévent veniţi să-i ajute.

Când Philibert îşi puse jos portavocea, Etiévent i se adresă cu un glas calm, dar având o tristeţe ce-l surprinse pe prietenul său:

— Ar trebui să le spui că vor trebui să descarce singuri; totuşi o să vă ajutăm şi noi.

— Şi hamalii?

Etiévent oftă. Umerii laţi i se înălţară, mâinile i se crispară şi muşchii feţei arse de soare începură să-i tremure.

— La mătase, mârâi el. Sau la calea ferată. Au avut destule oferte, şi cum traficul s-a oprit din pricina secetei, ce mai, au şters putina!

De data aceasta, Philibert oftă:

— Trebuie să-i înţelegem. Vor să câştige şi ei o pâine.

— Da. Înţeleg. Mă cunoşti de ajuns ca să-ţi dai seama că înţeleg oamenii. Însă eram de faţă

când au plecat ultimii. Le-am vorbit. Mi-au spus: „Şi voi sunteţi pierduţi. În scurt timp pe fluviu nu vor mai fi decât vapoare. Micile porturi sunt condamnate”. Aşa mi-au spus. Dacă cei trei băieţi ai mei nu m-ar fi oprit, aş fi zvârlit doi sau trei dintre ei în Ron, însă vezi…

Tăcu, lăsându-şi fraza neterminată.

Philibert vru să-şi reia portavocea pentru a da ordin oamenilor să debarce mărfurile singuri şi să îmbarce ceea ce aveau de luat, însă văzu că barcagiii şi căruţaşii ajutaţi de oamenii lui Etiévent se şi apucaseră să care lăzile şi butoaiele.

Îl văzu şi pe domnul Tonnerieu mergând de la o barcă la alta cu registrele în mână, controlând şi numărând lăzile debarcate.

— Nu-ţi face griji, spuse Etiévent, i-au informat ai mei.

Se îndreptară spre mijlocul bărcii pentru a se apuca şi ei de lucru.

— Ştii, adăugă Etiévent, nu vei avea cine ştie ce mărfuri de încărcat, au fost transportate cu mijloacele rutiere; după atâta aşteptare, n-au avut încotro.

Făcu o pauză. Philibert înţelese că voia să mai adauge ceva. Îl privi până în străfundul ochilor şi întrebă:

— Ei, ce mai ai să-mi spui?

— Dragul meu… Nu ştiu ce-o să ne facem.

Tăcere. Chiar şi strigătele şi larma oamenilor, chiar şi hurducatul căruţelor pe podul ale cărui scânduri răsunau, păreau să se fi oprit.

— Ce spui? întrebă din nou Philibert.

— Companiile au plătit cărăuşi de uscat

pentru transportarea mărfurilor spre Lyon de unde le vor îmbarca vapoarele. Cheltuiesc bani, nu glumă. Însă… (coborî glasul ca sleit de puteri) însă vor face totul ca să ne distrugă.

Philibert era uluit. Vestea aceasta, înfăţişarea bărbatului atât de viguros şi care părea zdruncinat, totul contribuia să năruie speranţa păstrată vie în adâncul fiinţei lui, zicându-şi mereu că era imposibil ca fluviul să îngăduie vaporul.

— Doamne, murmură el, Doamne, asta ne mai lipsea!

Stângaci, neobişnuit cu gesturile de prietenie, mâna aspră a lui Etiévent îi cuprinse braţul. Strângea de parcă ar fi apăsat pe o prăjină de sondă pentru a îndepărta de cheu o navă prea încărcată. Tremurul mâinii acestuia i se transmise lui Philibert.

Vocea de asemenea îi tremura când, printre dinţii încleştaţi, strecură aceste cuvinte în care voia să pună întreaga-i convingere.

— Numai că ne vom bate, dragă Philibert. Tu şi cu mine ne vom bate până la capăt… Tu şi cu mine, şi alţii mai tineri… cum sunt băiatul tău şi ai mei.

Nu numai micile porturi, total neînsemnate, mureau încetul cu încetul. La Vienne, vapoarele nu puteau opri când coborau fluviul. Iar când o făceau, la urcuş, era din pricina nopţii sau a fluviului ce îi obligau să acosteze. Însă nici pasagerii, nici mărfurile nu erau încărcate sau descărcate. Atunci ce însemnătate avea lucrul acesta pentru port sau pentru oraş?

Nimic. Nimic decât trei sau patru marinari smoliţi ca homarii şi care se împăunau prin cafenele.

Într-adevăr, aveau de ce să fie mândri!

La trecerea lor, bătrânii scuipau scârbiţi, dar anumite fete îndrăzneau să li se apropie. Această murdărie avea probabil pentru ele parfumul aventurii. Însemna noul, necunoscutul. Viitorul, cum îndrăzneau unii să afirme.

O namilă de fier zăbovind o noapte de-a lungul unui cheu – ce altceva putea să le aducă decât ochiuri de ulei pe apă şi fumăraie până în antrepozite?

Un convoi de bărci, cu întregul echipaj şi cu toţi caii săi, însemna căldură, viaţă, chiar când lumea dormea. Căldarea se răceşte imediat ce se stinge focul. Viaţa dispare. Metalul este lucru mort, mai rece şi mai nepăsător decât dalele cheului. Iar monştrii aceştia cu abur sunt atât de greoi, încât odată acostaţi nu se mişcă mai mult decât pilonii unui pod de piatră. Şi-aveau neobrăzarea să se numească vapoare! Îndrăzneau să pretindă că se înfrăţesc cu fluviul, când n-aveau nici măcar curajul să tragă de lanţuri şi să iasă în larg!

Noaptea, un convoi de bărci seamănă cu un animal lung odihnindu-se lângă cheu. Un animal cu somnul uşor, gata să zăletească la cea mai mică unduire a apei. Un animal cu somnul agitat de oboseala zilei şi tresărind în somn deoarece mintea lui este încă plină de călătoria făcută.

Patronii se simţeau puternici alături de băieţii

lor pe care îi deprinseseră cu viaţa pe fluviu. Era plăcut să-i vezi debarcând butii enorme, damigene de câte treizeci de litri umplute cu acizi pentru boiangerii, lăzi cu scule pentru meşteşugari, baloturi de mătase... Munca aceasta era un fleac pentru muşchii lor de oţel şi pentru şalele lor suple de animale obişnuite cu toate primejdiile. Băieţii aceştia erau cu adevărat oamenii Ronului! Mâinile lor nu erau murdărite de păcură, iar plămânii lor nu scuipau negru. Cu ei se mai puteau face încă multe proiecte. Pe ei se baza viitorul meseriei de barcagiu, ce refuza să se dea învinsă.

În clipa când cele două echipaje reunite terminaseră cu încărcatul baloturilor ce urmau să fie transportate în aval, apăru şi căpitanul portului. Un bătrânel uscăţiv şi uşor adus de spate. Navigase şi el în tinereţe, însă un accident îi slăbise rinichii, obligându-l să renunţe. Cum ştia să citească şi să socotească, ţinea registrele antrepozitelor. Fiind cinstit şi, odată cu vârsta, câştigându-şi o oarecare autoritate, de mai bine de zece ani deţinea funcţia de căpitan al portului Vienne.

Privi un moment printre grupuri, apoi, zărindu-i pe cei doi patroni, se îndreptă spre ei cu paşi întinşi, bătând aerul cu mâinile. Cei doi se uitară unul la altul cuprinşi brusc de îngrijorare dar şi de pofta de a râde. Căpitanul portului era de obicei un om calm şi rareori agitat.

— Înseamnă că a luat foc pe undeva, dacă iapa asta bătrână a ieşit din bârlog, zise Joannès.

— Şi ce caraghios este, aşa mătăhălos!

Cei doi patroni înaintară spre bătrân.

— Salut, Moş Tavernel, spuse Joannès. Dracu te mână aşa de repede?

Mai mulţi oameni se apropiară. Se auzeau râsete şi aluzii. Însă bătrânul nu-i asculta. Scoţând de sub mustaţa galbenă ce-i acoperea buzele muştiucul unei pipe scurte, aproape în întregime ros, respiră lung. Când îşi ridică mâna pentru a arăta că poate vorbi, toată lumea tăcu.

— Puşchea-ţi limbă… gâfâi Moş Tavernel. S-ar putea să fie chiar dracu.

În cercul de oameni ce se lărgise se auziră câteva râsete răutăcioase, dar chipul întunecat al căpitanului de port n-avea nimic comic.

— În tot cazul, reluă el, i se aseamănă. La naiba… La mine în birou este cineva sosit direct de la Ampuis… Un om de pe *Triumfătorul.* A împrumutat un cal şi a venit după ajutor… Blestemata lor de maşină s-a împotmolit în amonte de insula Tupin.

Doar cei doi patroni, aflaţi foarte aproape de bătrân, reuşiră să-i înţeleagă ultimele cuvinte.

Un val de strigăte se înălţă din grupul barcagiilor. Pălăriile cu boruri largi zburară în aer. Oamenii se îmbrăţişau, se băteau pe umeri, urlau de bucurie. Canut, care tocmai ieşise din cabină, începu să danseze în mijlocul cercului, în mână cu un enorm polonic de unde picurau stropi de grăsime călduţă.

Moş Tavernel începu să gesticuleze rugându-i să facă linişte. Neizbutind, urlă, sub nasul lui Philibert:

— Opreşte-i tu pe gălăgioşii ăştia!

Philibert îşi vârî degetele în gură şi fluieră. Strigătele se potoliră. Un timp se mai auziră câteva râsete şi întrebări răzleţe, tropăituri de saboţi şi de cizme, apoi grupul se strânse tăcut în jurul căpitanului de port şi al celor doi patroni.

— Doamne Dumnezeule, mormăi bătrânul, oamenii vin să vă ceară ajutor, iar voi aşa le răspundeţi?

— Ajutor?

— La dracu! Să crape!

Nu un râs ci un mormăit duşmănos urcă din mijlocul oamenilor. O ameninţare îndreptată împotriva bătrânului ce, întinzându-şi trupul, îi măsura cu o privire aspră.

— Şi eu sunt împotriva lor. Ştiţi prea bine. Am să mor ca şi voi, înghiţit de scârba asta a lor. Dar vaporul are o spărtură la prova, iar la bord douăzeci şi trei de pasageri.

Tăcere apăsătoare. Privirea ageră a bătrânului aleargă de la Philibert la Joannès. Joannès spuse:

— Dar malurile, pentru cine sunt făcute?

— Au început să debarce dar nu au decât un barcaz şi altceva nimic. De altfel, sunt într-un loc unde, ştiţi şi voi, nu-i prea uşor.

Locul acela, Philibert îl vedea foarte bine. Îşi imagina perfect atât vaporul cât şi ceea ce putuse să i se întâmple.

— Eu, mârâi Joannès, navighez în amonte cu bărcile încărcate vârf, nu pot face nimic.

— O barcă de serviciu cu şase vâslaşi, asta le trebuie. Nefiind încărcată, merge repede.

Cei doi patroni se priviră, apoi Joannès

întrebă pentru a doua oară:

— La urma urmei, ce vor de la noi?

— Să-i ajutaţi să debarce pasagerii!

Bătrânul tăcu. Ochii săi brusc neliniştiţi făcură înconjurul cercului, apoi se opriră din nou asupra celor doi patroni. Cu un glas mai puţin sigur, adăugă:

— Şi măcar vreo treizeci de cai cu care să încerce să-şi despotmolească maşina lor cu abur.

Din nou explozie. Râsete şi insulte amestecate. Strigăte de mânie şi de victorie.

— Caii noştri, ca să despotmolim scârba aia a lor? La dracu, e de necrezut!

Philibert rămăsese cu gura căscată. Apoi îşi reveni:

— Eu şi Joannès dăm fiecare câte o barcă de serviciu. Luăm doi oameni de barcă şi coborâm să salvăm pasagerii.

Se opri exact cât să caute din ochi barba roşcată a marinarului său din prova.

— Tirou, tu mă înlocuieşti. Îl iei pe Claude şi încă alţi doi. În dreptul vaporului încerci să te opreşti, însă nu prea departe, în aval. Celelalte bărci să-şi continue drumul până la Condrieu. Vă găsim acolo. Aşezaţi-vă la masă fără noi. Bucătarii să treacă imediat pe barca lui Claude unde Baptiste Carénal va prelua conducerea.

Urmă un moment de şovăială, câteva murmure.

— Ei, strigă Philibert m-aţi înţeles? Vă-nchipuiţi, poate, că las să-mi scape o astfel de ocazie? Drace! E prea mult timp de când o aştept. Gata! La Ron, şi Sfântul Nicolae să fie cu noi!

Oamenii se îndepărtară, făcând haz de hotărârea luată de Merlin.

Philibert era gata să sară în barca de serviciu, când se răzgândi. Alergă de-a lungul cheului şi-l ajunse din urmă pe vătaf.

— Albert, strigă el, când acostaţi la Condrieu, nu m-ar mira ca cei de la vapor să vină să te caute pentru cai.

— Nici pe mine nu m-ar mira, i-o tăie aproape brutal Albert Carénal. Un tic nervos îi trăgea în jos pleoapa dreaptă. Îşi căută cuvintele, apoi, după o pauză, în momentul când Philibert tocmai voia să continue, spuse:

— Dar ceea ce mă miră e că tu mă crezi în stare să…

La rândul său, Philibert îl întrerupse:

— Albert, nu te cred în stare de nimic rău. O ştii prea bine. voiam doar să-ţi spun că, în cazul în care vin, să le răspunzi că mai bine mi-aş omorî caii decât să-i văd trăgând de scârba aia a lor.

Vătaful rânji. Dădu din umeri, îşi scoase biciul de la brâu şi, şfichiuindu-l deasupra capului, răspunse:

— N-o să le vorbesc atâta. Îi voi obliga să asculte cum le cântă ăsta pe la urechi şi o să le strig în faţă că toţi ai noştri le fac ceva unde ştiu eu… chiar şi caii.

Bărcile de serviciu erau un fel de luntre lungi de opt metri cu fundul plat, putând avea până la şase perechi de rame. Ele serveau la traversarea fluviului pentru a muta de la un mal la altul cablul folosit la manevra de remorcare – operaţie ce

consta în trecerea cailor pe celălalt mal al fluviului când starea proastă a drumului de halaj o impunea.

În dimineaţa aceasta doar doi vâslaşi erau instalaţi în fiecare dintre bărci, una comandată de Philibert şi cealaltă de prietenul său Etiévent.

Barcagiii trăgeau tare la rame, pielea strapazanelor scrâşnea cu toate că era unsă; apa clipocea în siaj. Patronii ţineau direcţia cu ajutorul unei rame lungi, ale cărei extremităţi fieruite îi ajuta să împingă pe fundurile mici, uşurând sarcina vâslaşilor.

— De mult n-am mai coborât aşa de repede! strigă Philibert.

Bărcile alunecau la aceeaşi înălţime, conduse de bărbaţi egali în forţă şi experienţă.

— Să-mi fi spus cineva povestea asta, ieri-seară!

— Dar mie!

Vorbeau tare din plăcerea de a-şi striga bucuria pe toată întinderea văii.

— Azi-dimineaţă însă, mă cam îndoiam că vor ajunge până la capăt.

— Ţi-am spus eu c-o să-şi piardă tablele pe drum!

— S-ar putea să fi barat trecerea celorlalţi.

— Şi să zacă acolo până i s-o jupui fundul.

— Noi însă vom trece, orice-ar fi.

Soarele se mai limpezise. Valea se scălda în lumină. Colinele din Ampuis, cu coastele lor de piatră seacă, cu viile şi cu livezile lor de caise, păreau galbene, roşii, albe. Pe pământ şi pe apă erau numai culori slăvind bucuria. Vântul cânta şi

el printre plopi şi sălcii. Alerga pe fluviu, în susul curentului, ridicând, fără să le smulgă, mii de aşchii argintii.

După ce bărcile trecură cotul format în amonte de Ampuis, apăru o altă privelişte. Mai jos, astupând toată valea, căţărându-se spre dreapta şi alungit pe coasta dealurilor, un uriaş nor negru limita vederea la primele dune de nisip ale insulei.

— Scârba dracului! înjură Philibert.

Cei doi patroni se priviră, şovăiră o clipă pe marginea mâniei, apoi, în acelaşi timp, izbucniră în râs. Intrigaţi, vâslaşii se opriră din trasul la rame. Abia-şi răsuciră trupul pe banchete că începură şi ei să râdă.

— De data asta au ars ceva cărbune, încercând să-l scoată de acolo!

— Las’ să ardă. Dacă o s-o ţină tot aşa, până le-or sări caii mei în ajutor au să golească minele din Saint-Etienne.

Vaporul era uşor aplecat pe-o rână. Prova muşcase dintr-un banc de nisip ce înainta probabil spre larg, la mai mult de o sută de metri în amonte de insulă, într-un loc unde curentul foarte puternic încreţise apa într-atât încât, orbiţi de soare şi de reflexele râului, nici marinarul din prova, nici timonierul nu bănuiseră nimic. Când sonda descoperise bancul, trebuie să fi fost prea târziu: vaporul mergea prea repede şi era prea greu ca să-l mai poată ocoli.

Pe măsură ce se apropiau, mirosul cărbunelui îi sufoca. Tuşeau mai mult decât era necesar, înjurau, blestemau, însă continuau să râdă.

Zgomotul le venea de asemenea în

întâmpinare. Un ţăcănit de biele zdruncinând fierăria. Un vuiet ca de cascadă, strigăte, chemări, izbituri de ciocane. Iadul instalat în inima văii.

Fumul era des, dar vântul îl împrăştiase destul de repede, astfel încât vizibilitatea la înălţimea vaporului era perfectă. Numai că nava şi oamenii nu se vedeau. Atâta doar: o umbră mişcătoare ca aceea pe care o târăsc pe pământ primii nori ai unei furtuni de vară.

Cu toate acestea, în clipa când simţiră că pot acosta, patronul Merlin strigă:

— Hei! voi de la căldări, mă auziţi?

— Vă auzim!

— Dacă vreţi ajutor, opriţi maşinile alea!

Trei bărcuţe pescăreşti erau prinse de-a lungul bordajului. Bărbaţii şi femeile coborau în ele ajutaţi de pescari şi de marinarii de pe vapor. Bărcile se legănau, zgâlţâite de valurile uriaşe ridicate de roţile cu zbaturi. Fiecare bărcuţă nu putea lua decât trei pasageri.

— Opriţi odată drăcia aia! urlă Joannès.

— N-o pot opri, strigă unul din pescari. În poziţia asta, cu prova înfiptă în nisip, dacă nu pun în mişcare maşinăria din partea de dinapoi, curentul îi pune de-a curmezişul şi riscă să se răstoarne.

Philibert îşi conduse barca până în faţa uriaşelor roţi cu zbaturi, lângă bărcile de pescuit. Apa clocotea. Trebuia să fie atent atât la vârtejuri cât şi la valuri, însă era primejdios să te plasezi în amonte, deoarece, dacă un pasager neîndemânatic ar fi căzut în apă în timpul debarcării, roţile enorme l-ar fi înghiţit îndată. Deasupra lor vaporul

şuiera.

Era pentru prima dată când Philibert se afla lângă un vapor, şi atât de aproape încât putea să-l atingă cu mâna. Se gândi că risca să se murdărească aşa cum nu făcuse niciodată până atunci, dar bucuria îl birui. Era fericit că prima sa apropiere de monstru fusese pentru a-l vedea imobilizat, rănit, urlând de furie neputincioasă şi scuipând ca o pisică sălbatică prinsă în cursă.

Dinspre prova se auzeau lovituri de ciocan izbind fierul. Mecanicii încercau probabil să astupe o spărtură făcută de vreo stâncă ascunsă-n pietriş. Pe puntea de la pupa, doi oameni năduşiţi mânuiau o pompă cu pistoane din care apa mocirloasă curgea gâlgâind în fluviu.

De-a lungul bordurilor, totul era negru. Lucruri şi oameni.

— Hei, smoliţilor, strigă Philibert, trimiteţi-ne oameni!

Un bărbat gras pe care Philibert îl văzuse uneori ieşind din birourile companiei se aplecă spre el şi întrebă:

— Caii sosesc?

— Caii se duc direct spre Beaucaire, dragul meu domn. Sunt întârziaţi, n-au vreme de pierdut.

— N-aveţi dreptul să refuzaţi să ne daţi ajutor…

Omul tăcu. Din barca lui Etiévent, un barcagiu luase un ispol cu coadă lungă şi aruncase o bună cantitate de apă drept în faţa mânjită de funingine a grăsunului.

— Aşa ne ajutaţi voi?

— Ascunde-ţi burta, umflatule, şi lasă-ne să

ne vedem de treabă!

— Haideţi, măicuţelor, veniţi să vă ducă *înapoiaţii* la mal.

Femeile şi copiii plângeau, ceilalţi strigau, toţi treceau din braţele marinarilor de pe vapor în braţele barcagiilor de pe navele de lemn.

— Nu vă fie frică, strigă Joannès, nu vă înecăm, noi ăştilalţi ştim să navigam.

— Şi nici nu vă murdărim, reluă Philibert. Om fi noi înapoiaţi, dar nişte înapoiaţi curaţi.

Pentru moment, pasagerii tăcură.

Împiedicaţi în hainele murdare, încurcându-se în micile lor bagaje, transpiraţi, stropşiţi de spuma noroioasă pe care zbaturile se tot înverşunau s-o ridice în sus, cum ajungeau în barcă, pasagerii se aciuau în partea dindărăt, cu mâinile încleştate pe banchete sau pe scândurile bordajului. Barcagiii, în picioare, la pupa, nepăsători la balansul bărcii, îşi continuau lucrul glumind şi râzând întruna.

— Ei! măicuţă, atenţie să nu te murdăreşti!

— În barca asta încap patru cai şi şase oameni, însă poate lua uşor două duzini de coşari.

— Or să pută bărcile a cărbune şi caii n-or să mai vrea să se urce în ele.

Râsetele se amestecau cu insulte la adresa oamenilor de pe vapor ce se fereau să răspundă. De data asta erau în inferioritate. Tăceau chitic.

În picioare, la pupa, cei doi patroni ţineau bărcile pe loc. După îmbarcarea tuturor pasagerilor una din femei întrebă:

— Şi bagajele noastre?

— Dacă aveţi cumva şuncă în ele, o s-o

mâncaţi afumată.

— N-aveţi grijă, le cărăm şi pe ele, dar mai întâi să vă punem fundul pe uscat şi să vă scoatem din fumăraia asta.

Patronii împinseră bărcile spre larg şi, lăsându-se duşi de curent, înaintară până scăpară de vârtejuri şi de valurile stârnite de eforturile disperate ale monstrului.

— Unde îi debarcăm? întrebă Joannès.

Până atunci, Philibert se gândise să-i conducă pe bieţii oameni la Condrieu, localitatea cea mai apropiată în aval, însă o idee ce-l făcu să salte de bucurie i se năzări brusc. Înţelegându-se din ochi cu Joannès, viră spre insula Tupin.

— O să-i debarcăm acolo, strigă el, şi apoi vom mai vedea. Soarele-i tocmai la ora când stomacul meu începe să ghiorăie.

Barcagiii începură să râdă, în timp ce pasagerii priveau cum se apropie malul pietros, acoperit de tufărişul des părându-li-se, cu siguranţă, una din cele mai puţin ospitaliere insule sălbatice.

Între sate, malurile sunt acoperite de o vegetaţie sălbatică. Ele alcătuiesc domeniul pescarilor de noapte, al piraţilor şi al tuturor celor ce au ceva de ascuns sau care vor să se ascundă. Trebuie să cunoşti tufărişul, altfel te poţi rătăci în el, deşi nu-i chiar atât de întins cât o pădure adâncă. Mergând drept înainte, dai repede fie de fluviu, fie de un pământ mai omenos, însă cum s-o ţii drept? E un adevărat hăţiş. Totul se împreună, totul se furişează, totul se zbate pentru puţină

lumină. Plute, plopi-tremurători, răsuri, trestii, volbură, pruni sălbatici, mărăcine negru şi mărăcine alb. Ba chiar, pe alocuri viţă sălbăticită, căţărându-se până în vârful plopilor. Să fie o dovadă că insulele acestea fuseseră pe vremuri terenuri cultivate? Să fie vreo sămânţă cărată de fluviu? Sturzii cunosc locul unde se află viţa de vie. Toamna i se văd frunzele ruginii prin coama aurie a plopilor.

Sălbatice – insulele acestea. Un întreg univers zburând, alergând, căţărându-se. Lupte secrete şi amoruri tăinuite. Un univers cu mai multe straturi. Suprapopulat, mereu în mişcare. Sub rădăcinile uriaşe, şoarecii speriaţi de umflarea apelor şi-au săpat galerii. Lutrul vine aici când albia se revarsă. Năpârcile se strecoară mai tăcute ca un firicel de apă. Şi unde mai pui gropile mocirloase, nisipul ce pare uscat dar se afundă sub picior.

Există şi poteci, însă acestea se întretaie la nesfârşit, se caută, se pierd, se regăsesc şi iar se desfac, pentru ca la un moment dat să se întrerupă brusc şi să te întoarcă înapoi.

Iar când ai găsit ieşirea, undeva, pe terenul solid, trebuie din nou să cauţi un vad pe unde să traversezi micul braţ al fluviului. Un braţ adesea răsfirat, întortocheat, neregulat, cu fundul de turbă. Un braţ cu pământul cojit de secetă, dar cu albia alunecoasă, cleioasă şi mişunând de lipitori şi de tot felul de larve. Fluviul trasează pe terenul acesta, niciodată stabil, cărărui înlocuite de la un sezon la altul. Încetineşte. Explorează subsolul. Se opreşte sub bolţile dese ale ramurilor de copaci

unde zumzăie milioane de ţânţari şi de muşte.

Pentru neştiutor – aceasta este jungla. De unde se vede că Ronul nu este numai un fluviu ce merge spre mare, ci şi unul ce mai are încă până să fie subjugat de oameni.

Cele două bărci de serviciu răzuiau pietrişul insulei cu prova lor ridicată. Talazul era în pantă prea dulce pentru a permite un acostaj direct, aşa că pasagerii trebuiră să înainteze prin apa până la genunchi până să dea de teren uscat.

Unii coborâseră în apă direct încălţaţi, alţii îşi scoseseră ghetele şi le ţineau în mână. Mergeau împleticindu-se. Femeile ţipau, bărbaţii, din mândrie, se strâmbau, dar nu spuneau nimic.

— O mică baie la picioare nu strică, striga Joannès. Noroc că păşiţi pe prundiş. Vă juliţi, în schimb nu sunteţi în primejdie să vă împotmoliţi.

Pentru propria-i plăcere îşi scosese cizmele şi sărise în apă. Obişnuit să meargă desculţ, alerga peste pietre de parcă s-ar fi aflat pe o scândură netedă, stropind femeile speriate ce-şi ridicau fustele.

Un bărbat cu o decoraţie pe piept şi în mână cu o servietă mare de piele roşie se întoarse spre Philibert:

— Nu vă e ruşine să obligaţi femeile la asemenea chinuri!

— Ruşine sau nu, ăsta e regulamentul.

— Ce regulament?

— N-am dreptul să transport pasageri care nu au achitat preţul locului.

— Dar vom plăti atâta cât face.

Bărbatul era cuprins de o mânie ce îi umfla gâtul. Mic şi rotofei, avea peste pântece un lanţ enorm de aur la capătul căruia spânzurau două diamante.

— Situaţia nu este chiar aşa. Dacă vreţi să plătiţi, vă putem conduce unde vreţi, dar nu cu bărcile de serviciu. Cu ăle mari. Şi cu condiţia să vă luăm din port, după ce plătiţi taxele la căpitanul portului.

Dubla bărbie a grăsunului tremura de mânie. Philibert îl privi de la înălţimea sa de un metru optzeci şi schiţă un rânjet. Arătând cu degetul lanţul şi pandantivele, nu se putu abţine să nu spună:

— Eşti gata să plăteşti ca să nu-ţi uzi picioarele, dar în clipa de faţă ai da şi mai mult ca să demonstrezi că eşti mai tare decât mine.

Faţa grăsunului se făcu şi mai roşie. Cât pe-aci să izbucnească; dar se opri.

— Suntem noi înapoiaţi, mai spuse Philibert, dar încă n-am ajuns în mizerie. Nu aşteptăm după două duzini de pasageri ca să ne câştigăm pâinea. Pe vremuri, v-am fi putut transporta oriunde, fără să vă obligăm să plătiţi. Toţi am făcut-o, şi nu numai o dată. În prezent însă există un regulament. Nu eu l-am cerut; nici eu, nici ceilalţi barcagii, ci ăia de pe vapor. Dacă vrei să te războieşti cu ei…

Calmul lui Philibert impunea. Înăbuşindu-şi furia, grăsunul încălecă bordajul fără să-şi scoată ghetele şi nici măcar să-şi suflece pantalonii de culoare cenuşie. Tăcând, strângând cu amândouă mâinile servieta lipită de piept, ajunse încet la

mal.

În barcă nu mai rămăsese decât o femeie bătrână îmbrăcată în negru, aşezată pe bancheta din pupa, alături de alta mai tânără, în braţe cu un copilaş de câteva luni. Când Philibert se întoarse spre ele, cea mai tânără se ridică şi, fără o vorbă, înaintă spre prova pentru a coborî. Ajunsă în dreptul lui Philibert, îl privi aspru, dar fără ură.

— Las copilul la mal şi mă întorc îndată s-o iau şi pe mama.

Philibert îşi plecă ochii. Scrâşni din dinţi, simţea că i se pune un nod în gât. Morocănos, aproape brutal, apucă femeia de braţ în momentul în care aceasta tocmai îşi ridica fusta pentru a trece peste bordaj.

— Stai pe loc, mârâi el. Te debarc la Condrieu.

Femeia îşi îndreptă şalele. Copilul îşi deschise ochii negri şi mari. Buzele ţuguiate ca pentru supt făceau balonaşe de salivă.

— Credeam că aveţi un regulament…

— Stai jos, zise din nou Philibert şi lasă restul pe seama noastră.

Tânăra femeie şovăia. Privirea îi era la fel de aspră, iar Philibert se gândi că îl dispreţuia.

— Vino lângă mine, spuse cea mai bătrână. Dacă domnul vrea să ne ducă… Hai, vino… Sunteţi foarte amabil, bunul meu domn. Vă mulţumesc.

Vocea bătrânei era calmă, însă lui Philibert i se păru că făcea eforturi să se stăpânească. Probabil că se chinuise mult până să-şi calce pe inimă şi să-i adreseze aceste mulţumiri. Ar fi vrut să ştie cine este şi dacă fiica ei sau chiar ea îl

făcuse *înapoiat* când vaporul îi depăşise. Ar fi vrut să ştie dacă erau bogate.

Tânăra femeie îşi reluă locul pe bancheta din pupa bărcii. Philibert privi spre insulă. Oamenii stăteau pe mal alcătuind un grup jalnic, iar el făcu un efort de voinţă pentru a nu le striga să se întoarcă la bărci. Cunoştea bine insulele; ştia că vor avea de străbătut un întreg hăţiş de sălcii pitice, de păpuriş şi de mărăciniş, înainte de a ajunge la micul braţ pe care trebuiau să-l treacă printr-un vad mocirlos. Până la Condrieu aveau de mers două ore bune.

— Trebuie să fie o cărare de-a latul insulei, strigă Philibert. Mergeţi pe ea. Apoi daţi de şosea. Bagajele vi le lăsăm la Condrieu…

După aceste indicaţii, Philibert îşi întoarse ochii spre larg.

Nu mai avea putere nici să-i privească, nici să le asculte văicărelile.

Dacă ar mai fi rămas locului măcar o clipită, nu s-ar mai fi putut stăpâni. Le-ar fi strigat să se întoarcă la bărci. Şi atunci cum ar fi apărut în ochii lor? Un om fără şira spinării? Un prost neştiind ce vrea? Ce-ar fi gândit despre el oamenii de pe vapor? Că proceda astfel din lăcomie, îndemnând pasagerii să-şi continue drumul cu el. Şi n-ar fi crezut de asemenea că frica îl îndemna să procedeze astfel? Frica de sărăcia zilei de mâine, ameninţându-i de atâta vreme pe cei din marina navelor din lemn, refractari progresului?

Hotărât lucru, Philibert cel cumsecade avea destule motive să se supună acţiunilor dictate de orgoliosul patron Merlin.

Bălăcindu-se, mereu încântat, Joannès Etiévent se îndrepta spre barca sa. Oare Joannès îşi punea atâtea întrebări? În sinea lui se dădea oare aceeaşi luptă între Joannès omul şi patronul Etiévent? Ce-ar spune dacă l-ar vedea pe Philibert renunţând?

Sub norul negru având şi acum forma unei ciuperci uriaşe pe care vântul o împingea spre podgorii, fluviul părea întunecat. În amonte, însă, strălucea în soare, aşa cum lucea şi în aval. Philibert zări convoiul de bărci apărând de după cotul fluviului; oamenii din prova manevrau sondele cu gesturi largi. Ca să ajungă până în dreptul vaporului fumegos, prima barcă avea nevoie de aproximativ zece minute. Philibert aruncă o privire rapidă spre plajă. Câţiva pasageri dispăruseră sub bolta umbroasă a potecii. O femeie târa după ea un coş mare, urmată de două fetiţe de zece ani. La malul apei, aşezaţi, ori pe vine, oamenii se încălţau sau se căzneau să-şi spele puţin obrazul.

— Doamne Dumnezeule, mârâi Philibert. Sunt poate un ticălos, dar e musai ca din când în când să le dăm câte-o lecţie celor ce-şi râd de noi.

Vorbise doar pentru el.

În spatele său, vâslaşii îşi ocupaseră locurile pe banchete şi-i aşteptau ordinul. Mai şovăi o clipă, apoi, întorcându-se spre cealaltă barcă de serviciu, unde Joannès tocmai îşi trăgea cizmele, îl întrebă:

— Urci chiar acum?

— Nu. Urc doar până la cotul primei insule. Acolo mă aşez la umbră. Vreau să văd şi eu cum o

să despotmolească nătărăul ăla ceaunul lui cu noroi.

— În caz că găsesc cai să-l remorcheze, încearcă să afli ai cui sunt.

— Las’ pe mine. Ălui ce-o face una ca asta poţi fi sigur că n-o să pierd ocazia să-i rezerv o mică surpriză.

Vâslaşii râdeau, însă râsul lor nu-i mai dădea lui Philibert fericirea resimţită pe traseul de la Vienne până aici. Ceva îl îndemna să se îndepărteze cât mai repede de malul unde ultimii pasageri se pregăteau s-o ia pe potecă.

— Gata, strigă el. N-am vreme de pierdut. O şterg la Condrieu să văd ce baloturi am de îmbarcat… Vom mânca acolo înainte de plecare. Când treci, spune-i băiatului meu să lase convoiul să navigheze până mă întâlneşte. Iar el să se oprească să ia bagajele.

Apăsă pe vâsla lungă. Pietrişul scârţâi sub metal şi prova bărcii se îndepărtă de ţărm virând spre grosul curentului. Vâslaşii începură să tragă la rame. Philibert putea să-i lase să manevreze singuri; nimic nu-l mai grăbea, înainte de a-şi aşeza vâsla de-a lungul bărcii şi de a se instala în prova, lângă ancoră, mai strigă o dată spre Joannès:

— Numai bagajele… să i-o spui clar. Mărfuri nu!

— Las’ pe mine! Dea domnul ca Sfântul Nicolae să te împingă la coborâre şi să te tragă la urcare cu aceeaşi înverşunare cu care-i înjur eu pe marinarii de pe vapor.

Ridicându-şi pălăriile, îşi adresară un salut de

prietenie, apoi Philibert se lăsă greoi pe banchetă. Ceva nedefinit îi apăsa ceafa şi îi strângea gâtlejul.

PARTEA A DOUA

SOARELE DE LA AMIAZĂ

LA CONDRIEU, RONUL se întinde pe o lungime de numai zece kilometri. Dacă n-ar curge, ai crede că-i un lac. Dar curge. Iese de sub munţii Chonas şi Saint-Prim pentru a se strecura pe sub masivul Saint-Michel. Însă nu pentru multă vreme. Se lăfăie un timp în lumină şi iarăşi dispare. Cel puţin aşa lasă impresia cu cele două coturi ale sale aşezate de-a-ndoaselea, unul în amonte şi celălalt în aval. Iar dacă vrei să-l descoperi mai uşor, urci puţin pe coasta dealurilor, prin livezile cu arbuşti sau prin viile plantate între pereţii de îndiguire. Sunt locuri unde muntele este tot în scări. Ca o arenă de circ cu băncile în trepte, unde te poţi aşeza să priveşti cum curge fluviul.

Podgorenii însă n-au vreme să privească. Pentru ei fluviul înseamnă transportul vinului, înseamnă bărci, barcagii, pescari.

Şi motiv de îngrijorare de asemenea, îngrijorare nu din pricina umflării apelor. S-au obişnuit să-l vadă inundând terenurile joase ori de câte ori se înfurie. Face stricăciuni, e adevărat, însă aduce şi îngrăşăminte.

Îngrijorarea vine de la fluviu, dar el nu are nicio vină.

Să-ţi părăseşti locul de baştină! Unii au şi făcut-o. Alţii se pregătesc s-o facă. Puţinii care s-au încăpăţânat să rămână au trebuit să-şi schimbe meseria şi să-şi vândă frumuseţe de casă pentru a se muta în cine ştie ce cocioabă. S-au mutat cu

familia lor şi cu tristeţea lor. Oameni mândri, ascunzându-se de parcă ar fi furat ceva sau ar suferi de vreo boală urâtă.

Cei ce-şi amintesc de holeră spun că valea miroase la fel ca înainte de epidemie. Spun „la fel” deoarece nu îndrăznesc să folosească anumite cuvinte. Iar când spun „miroase” se referă nu la un miros anume, ci la ceva ce nimeni nu poate nici vedea, nici atinge, nici defini. O nelinişte. Un fel de mister ce ucide bucuria.

Oamenii îşi fac tot felul de gânduri. Uneori se descurajează reciproc, alteori încearcă să facă pe grozavii.

— Am mai văzut noi şi altele! Nu ne-au împuiat ei urechile cu remorcherele? Şi ce s-a ales din ele? Nimic. La fiare vechi! Iar lanţul a început să ruginească pe fundul fluviului!

— E mult de când l-a acoperit pietrişul, lanţul târât pe fund pentru ca remorcherul să se agaţe de verigile lui când se naviga în amonte…

— Trebuie să recunoaştem că nu semăna cu nimic: o navă la capătul unui lanţ.

— Dar vapoarele cu zbaturi, ăstea cu ce seamănă?

— Oricum, încep să treacă destul de des, şi regulat, şi totdeauna încărcate.

— Dacă-ţi închipui că fluviul poate fi îmblânzit…

— Nu cumva crezi că poţi ţine în loc progresul?

Progresul acesta care le aducea atâta îngrijorare, ei nici măcar, nu încercau să-l stăvilească. I se supuneau. Şi pentru că nu poţi

trăi mereu în tristeţe fără riscul de a face vreo prostie, se agăţau de tot ce le dădea senzaţia că-şi continuă traiul de altădată. Astfel, când un convoi de bărci oprea în port, la urcarea sau la coborârea fluviului, viaţa se transforma într-o mare sărbătoare. În urmă cu şase sau opt ani, traficul era atât de intens, încât portul devenise dintr-o dată prea mic. Şalandele, savoiardele, barcazurile de toate felurile se aliniau de-a lungul cheului în trei sau chiar patru şiruri. În momentul plecării, toată lumea trăgea de parâme pentru deplasarea ambarcaţiunilor ce împiedicau manevra. Femeile dădeau şi ele o mână de ajutor, copiii de asemenea, mai mult încurcând decât ajutând, dar îi lăsau să se bălăcească, pe motiv că e bine să deprinzi de mic meseria de barcagiu.

Ce vremuri de aur! Hanurile gemeau de oameni. Împletitorii nu mai pridideau cu pregătitul atâtor odgoane câte trebuiau pentru blestematele astea de frânghii ce înghiţeau kilometri de sfoară.

Era un fel de forfoteală, de viaţă neîntreruptă atât în port cât şi pe străzile înguste sau pe drumul mare unde căruţele se grăbeau să încarce sau să descarce navele. Mărfurile veneau de peste tot şi erau trimise în toate direcţiile. Spre Alpi, prin Les Roches, tot aşa de bine ca şi spre masivul Central.

Când fluviul se umfla, oamenii se temeau, deoarece venea să le mormăie în pragul caselor. Acum însă îi blestemau calmul. Nu le mai era frică de inundaţii ci de vapoarele ce treceau scuipând negru. Ori de câte ori acosta câte un convoi de

bărci, le era groază să nu-l audă pe patron anunţând că face ultima coborâre. Mulţi îşi vindeau echipajele la Beaucaire! Navele, caii, şi tot ce aveau la bord. De pe acum puteai vedea şiruri de cărăuşi de pe apă fără bărci şi fără animale, urcând încet de-a lungul malului.

Iar când şirul ajungea într-un sat, un om se desprindea.

— Sunt de aici, le spunea el. Rămân. Ceilalţi nu-l întrebau nici măcar cum o să-şi câştige pâinea de toate zilele pentru el şi pentru ai lui. Nimeni n-ar fi putut şti, nimeni nu s-ar fi priceput ce să răspundă. Va căuta să lucreze ceva nu prea departe de fluviu… Ceva ce, pe cât s-ar putea, să n-aibă nimic de-a face cu vaporul.

Trecuse de ora prânzului când barca de serviciu a patronului Merlin naviga prin dreptul anrocamentului din marginea primei insule în amonte de port. Şi patronul Merlin înţelese că vestea avarierii *Triumfătorului* i-o luase înainte. Întregul Condrieu era adunat în port şi, fără îndoială, numeroase alte persoane din satele învecinate. Era atât de multă lume, că te credeai la sărbătoarea Sfântului Nicolae, sau la o mare întrecere pe apă între barcagii. Înghesuiţi pe cheu, pe maluri, căţăraţi pe zidurile din faţa caselor, şezând, sau în picioare în bărcile de pescuit şi pe pontoanele de îmbarcare, oamenii aşteptau. Când barca de serviciu apăru se auzi un strigăt uriaş. Zgomotul porni pe fluviu în sus ca un val, micşorându-se pe măsură ce înainta. Chiar dacă n-avea cum să-i audă din barcă, patronul

Merlin înţelese că oamenii se întrebau în şoaptă. Văzuseră cele două femei şi copilul din fundul bărcii. Şi ochii le erau aţintiţi mai mult spre cei trei decât spre Philibert şi vâslaşii săi.

Barcagiii se opriră din vâslit, iar barca lunecând pe apă din pricina avântului dat, se apropie de port. Philibert se ridică în picioare şi-şi scufundă vâsla în apă pentru a schimba direcţia şi a acosta la pontonul din amonte. Manevra din instinct, continuând să privească feţele celor ce mai înainte strigaseră atât de tare iar acum amuţiseră. La început descumpănit, Philibert gândi: „Arată de parcă le-aş fi promis o încărcătură de aur, iar eu le aduc pietre”.

Când să-şi pună piciorul pe ponton, îl recunoscu pe Adrien Baron, unul dintre pescarii aflaţi la faţa locului când bărcile de serviciu ajunseseră lângă vaporul împotmolit.

Atunci, foarte repede, Philibert înţelese ce se întâmplase. Adrien nu luase decât două persoane în bărcuţa lui. Când Philibert hotărâse să lase pasagerii pe plaja insulei, Adrien râsese împreună cu barcagiii. Debarcase cei doi pasageri, apoi, fără să mai aştepte bărcile de serviciu, vâslise din răsputeri ca să aducă vestea în port.

Iată cum se petrecuseră lucrurile. Philibert pricepuse. Îl auzea pe Adrien relatând faptele: „Philibert le-a jucat o festă. I-a lăsat pe insulă. Chiar pe frumoasele doamne, cu fustele lor largi”.

Iar oamenii erau încântaţi atât de festa jucată pasagerilor cât şi de accidentul monstrului.

În timp ce bărcile de serviciu coborau, Philibert încercase în repetate rânduri să-şi

îndrepte ochii spre cele două femei, dar de fiecare dată privirea aspră, uşor batjocoritoare, a tinerei îl obligase să şi-i lase în jos. Simţea cum îi creşte în suflet o mânie surdă întoarsă împotriva lui însuşi. Nu-i părea rău că le-o plătise acestor pasageri ce-l insultaseră în momentul când vaporul, încă mândru de sine, trecuse pe lângă barca sa; nu-i părea rău, dar îi era puţin ruşine că nu găsise o soluţie mai bună. Pe ponton, oamenii se dădeau la o parte pentru a-i face loc lui Philibert ce-şi lăsase vâsla şi apucase parâma de acostare. Philibert sări, legă barbeta de grătarul pontonului şi-şi îndreptă şalele zicând:

— Debarcaţi femeile!

Când se răsuci, îl văzu pe Adrien venind lângă el. Acesta arătă spre barca de serviciu, apoi cu un chicotit supărător spuse:

— Într-adevăr, era prea frumoasă, n-ai vrut s-o laşi să-şi julească picioarele prin tufărişuri.

Abia-şi termină fraza că pumnul uriaş al lui Philibert îl şi izbi în obraz. Capul i se aplecă spre stânga, trăgând după el şi trupul. Braţul drept căuta ceva de care să se agaţe. Dezechilibrat, era gata să cadă peste bordajul bărcii, dar oamenii îi săriră în ajutor. Patru mâini îl sprijiniră. Pe jumătate mort, mârâi:

— Ticălosule!

O şuviţă de sânge i se prefira din colţul gurii. Un murmur se desprinse din primele rânduri, pierzându-se în mulţime. Cei ce nu văzuseră scena puneau întrebări. Ceilalţi răspundeau fără să se întoarcă, atenţi la ceea ce avea să urmeze.

Philibert auzi mai multe voci întrebând:

— Eşti nebun, Philibert?

— Ce te-a apucat?

— Nu ţi-a spus nimic rău!

Nici măcar nu încerca să afle cine-i vorbeşte. Cu pumnii strânşi, cu privirea aspră, înainta prin gloata ce se dădea în lături.

„Te-ai purtat ca un ticălos cu oamenii ăia, lepădându-i pe insulă. Ajungi în port şi bietul Adrien, ce nu-i băiat rău şi a crezut că-ţi face plăcere ducând vestea în sat, îţi spune o vorbuliţă, iar tu îl pălmuieşti. Îl omori aproape, cu toate că ştii bine că-i mult mai slab decât tine. Un băieţel bolnăvicios. Ai făcut şcoala împreună cu taică-său care-ţi era prieten şi a murit de friguri acum doi ani. Eşti furios pe tine însuţi şi-ţi verşi fierea împotriva nefericitului ăstuia. Şi nu-i prima oară când arunci asupra altora propria-ţi furie."

Îşi spunea lucrurile astea şi continua să meargă cu pas întins, gândind:

„Adu-ţi aminte că luna trecută ai debarcat doi din oamenii tăi ce se bătuseră fără motiv. Iar acum, ce vrei să faci? Întoarce-te la ponton. Cere-i iertare lui Adrien Baron… Cele două femei… tu trebuia să le ajuţi să coboare din barcă. Oare adunătura asta, n-o să-şi bată joc de ele?"

Străbătu rândurile curioşilor fără să salute pe nimeni, fără să recunoască măcar un singur chip. Ajungând la colţ o luă pe strada portului şi iuţi pasul. Soarele bătea dintr-o parte, strecurându-se printre zidurile din piatră cenuşie şi obloanele întredeschise.

Era ora prânzului şi totuşi casele erau pustii. Toţi plecaseră în port, unde li se anunţase sosirea

unui convoi de bărci. De săptămâni nu urcase şi nu coborâse nimeni, aşa că era foarte firesc ca primii sosiţi să fie sărbătoriţi cu un alai mai mare decât în mod obişnuit. Philibert ştia toate astea. Ştia de asemenea că purtarea lui putea să amărască bucuria întregului sat. Să amărască prânzul echipajului şi scurtele momente de destindere pe care şi le puteau acorda în port.

Cu mânia sa, stricase totul; el însuşi se lipsea de bucurie. Ştia, şi totuşi continua să meargă, cu dinţii şi pumnii încleştaţi, cu privirea întunecată prin satul toropit de soare.

Barcagiii erau de secole stăpânii satelor. Locuiau în casele cele mai frumoase. Angajau echipaje de unde voiau şi când voiau. Dădeau de lucru. Te ajutau să-ţi câştigi pâinea de toate zilele. Erau respectaţi, admiraţi. Erau cei mai bogaţi, cei mai puternici; deprinseseră cel mai bine să citească, să scrie şi să socotească.

Nici ei singuri nu mai ştiau de câte generaţii erau proprietari de echipaje. Cu mult înainte de apariţia primelor registre. Registrele de bord se păstrau. În ele se trecea totul. Fiecare marfă îmbarcată, numele expeditorului, al destinatarului şi suma încasată pentru transport. De la un registru la altul se schimba şi scrisul, deoarece contabilii ce ţineau socotelile nu trăiau veşnic, dar în partea de sus a paginii numele patronului rămânea acelaşi. Nu se trecea şi prenumele, aşa încât, când priveai aveai impresia că Merlin, Cuminal, Bonnet, Marthouret sau Barillot trăiau de secole.

Patronii erau cei mai pizmuiţi şi cei mai respectaţi din toată valea, pentru că o ajutau să trăiască şi, de asemenea, pentru că fiecare ştia că pentru a-şi păstra locul trebuia să lupte neîncetat cu fluviul, să piardă totul şi să reclădească totul de mai multe ori. Sărăciţi de Ron când creşterea apelor le zdrobea întregul convoi de bărci şi îneca animalele, tot Ronului îi cereau ajutor ca s-o ia de la capăt. Erau prea mândri ca să se plângă. Ruinaţi, îşi reluau activitatea cu una sau două bărci. Aveau moştenire un nume cunoscut de la Lyon până la Beaucaire.

Erau încrezători. Aveau curaj şi posedau o ştiinţă a fluviului ţinând mai degrabă de instinctul rasei decât de ceea ce oamenii puteau să-şi transmită.

Meseria lor era dominaţia. Să ştii să te menţii deasupra altora. Mai puternici din punct de vedere fizic, mai inteligenţi, dar şi mai bogaţi – patronii aveau cel mai bun echipaj şi munceau cel mai bine.

Dominarea celorlalţi patroni, dominarea propriului echipaj, şi mai ales dominarea fluviului. Pentru asemenea meserie era nevoie de putere, dar şi de orgoliu. Un orgoliu nemăsurat.

Uşa era larg deschisă spre stradă. Philibert intră în marea încăpere puţin întunecoasă. Făcu trei paşi şi se opri în faţa mesei lungi a cărei tăblie de stejar lucea. Totul era curat şi neted: băncile, jilţul din fund, soba în care ardeau doi butuci, plita unde se afla o oală mică de tuci. În odaie plutea mirosul lemnelor arse şi al supei de legume cu slănină. Aburul se strecura prin deschizătura

dintre capac şi marginea oalei. Se împreuna cu fumul cenuşiu al lemnelor şi se înălţa aproape vertical, dus de tirajul regulat al sobei. Pe dulapul de vase, tronau patru oale de pământ smălţuite cu roşu, toate patru având pe pântecul rotunjit o pată alburie – reflexul dreptunghiului de lumină pe care uşa îl desena pe podeaua de pin.

Era aproape răcoare.

Philibert şovăi o clipă. Din pricina mersului grăbit pe străzile însorite se încălzise. Se încălzise şi din alte motive. Străbătu încăperea, deschise uşa de la magazie unde două inimi tăiate în scândurile obloanelor lăsau să răzbată un pic de lumină. Luă din tavanul scund traversat de bârne groase şi curbate un ulcior de cositor pe care-l umplu din butoi.

Un miros de vin proaspăt umplu îndată magazia. Philibert aşează ulciorul pe masa de bucătărie, scoase un pahar din raftul de jos al dulapului de vase a cărui uşă scârţâia dintotdeauna, îl umplu vârf şi-l sorbi pe îndelete, în picioare, cu ulciorul în mână. După ce termină, umplu din nou paharul, îl lăsă pe masă şi se instală călare pe bancă. Cu un cot pe tăblia mesei, uşor adus din spate, privea spre uşă.

Lumina puternică îl năpădea. Îl frigea puţin; dar el, cu ochii întredeschişi, stătea pe loc, neputând face măcar un gest.

Mersese repede de parcă l-ar fi aşteptat cine ştie ce tratative urgente legate de transportul unei încărcături, iar acum se simţea golit de gânduri şi de idei.

Din trei înghiţituri, dar fără grabă, sorbi şi cel

de-al doilea pahar.

Fugise din portul unde, nu peste multă vreme, avea să sosească convoiul său de bărci.

Nu era ceva neobişnuit. O manevră de acostare atât de simplă era un fleac atât pentru băiatul său cât şi pentru oamenii din echipaj. Dacă-i chemat de afaceri, patronul are voie să încredinţeze comanda marinarului din prova şi ajutorului de patron.

— Nu se va mira nimeni.

Philibert tresări. Vorbise tare şi, în liniştea încăperii, vocea sa răsunase ciudat. Îşi înălţă capul, îşi scoase pălăria pe care o puse alături, pe bancă, şi-şi şterse cu braţul fruntea scăldată-n sudoare.

Un roi de muşte se înălţa şi se lăsa în spaţiul dintre uşă şi masă. Din când în când, câte una se desprindea din roi, se aşeza pe masă; mergea, se oprea, îşi freca aripioarele apoi zbura spre globul de culoare verde al lustrei mari de aramă ce cobora până la înălţimea unui om, exact în centrul mesei.

Pe oblonul ce lovi uşor peretele se auzi un zgâriat de gheare. Pisica sărise din pod. Philibert îşi dădu seama mai înainte de a o vedea intrând. Animalul negru tărcat cu alb trecu peste prag frecându-şi spinarea de tocul uşii. Înainta foarte încet, adulmecând aerul şi privind în dreapta şi în stânga cu ochii săi mari şi verzi strălucind în penumbră. Apoi, alergând cu paşi mărunţi, se îndreptă spre Philibert şi sări pe bancă, între el şi pălărie. Avea burta umflată. Mâna lui Philibert mângâie spinarea şi coastele încălzite de soare,

apoi îi pipăi pântecul.

— Păcătoaso, iar ai rămas grea. Te-ai dus în pod să-ţi cauţi un loc pentru pisoi… Aşa-i? Abia ai fătat şi iarăşi o iei de la capăt. Haimanao, eşti o mare haimana.

Pisica îşi sprijinise labele din faţă pe coapsa lui Philibert, înălţând spre el botişorul roz şi adulmecând cu mişcări repezi. Torcea; iar glasul lui Philibert, care îi vorbea în şoaptă, părea tot ca un tors mai zgomotos, de prietenie.

— Iar va trebui să-ţi înecăm pisoii; şi iar o să miauni trei zile în şir, cutreierând împrejurimile. Nu ţi se pare că te cam întreci cu gluma, nu? Ia spune? Nu ţi se pare?

Vorbea în şoaptă şi asta îi făcea bine. Mânia nu-i dispăruse; ştia, dar încerca să-şi concentreze gândurile în jurul pisicii, repetându-i mereu cu vocea înceată reproşurile acestea prietenoase.

Stătu aşa fără să atingă paharul, fără să-şi ridice capul, până în clipa când auzi un zgomot de saboţi răsunând pe strada uscată. Philibert îl recunoscu. Ştiu îndată că era zgomotul aşteptat. Zgomotul dorit şi totuşi cel mai temut.

Paşii tatălui său răsunau încă departe. Normali, şi nu mai grăbiţi ca de obicei. Philibert goli paharul, se ridică, şi rămase un moment descumpănit, pironit lângă banca unde pisica îşi lingea blana cu una din labele dinainte în aer şi cu cealaltă proptită pe scândură, la marginea pălăriei.

Philibert trase aer în piept. Privirea îi zbură de la bancă la masă şi de la masă la sobă, unde se opri. Pe marginea din piatră înnegrită de fum se

afla o cruce de barcagiu. Cu vocea înceată şi foarte repede, Philibert murmură:

— Doamne Isuse, tu cel neîntinat, fă ca această mânie rea ce mă stăpâneşte şi pe care nu izbutesc întotdeauna s-o înfrânez să nu mă mai cuprindă.

Toate bărcile şi toate casele barcagiilor aveau cruci. Fiecare mus, fiecare căruţaş, fiecare potcovar, fiecare barcagiu, sau patron de echipaj cioplea cel puţin o cruce în viaţa lui, luând-o la bord sau lăsând-o în grija familiei. Crucile acestea aveau dimensiuni mici, uşor de introdus într-un felinar. Nu erau la fel de împodobite ca cele mari, dar ca să fie adevărate cruci de barcagiu trebuiau să poarte cel puţin Sfântul Chip încoronat cu spini şi, în locul unde se întâlnesc cele două braţe, inima lui Isus, mantia stacojie, cleştele şi ciocanul, buretele, lancea, porumbelul, cocoşul anunţând zorii, şi o pereche de vâsle. Unele dintre cele mici, sculptate de oameni foarte pricepuţi, erau la fel de împodobite ca şi cele mari. Adică aveau şi zarurile, punga cu galbeni, cheile, felinarele de barcă, un butoiaş sau o ploscă de culoarea paiului, luna şi soarele, un ulcioraş, artoforul cu sfânta împărtăşanie, mâna, spada şi biciul, scăriţa, craniul, oasele încrucişate şi giulgiul. La picioare, cei dotaţi cu mai multă răbdare sculptau adesea şi personaje din scenele de suferinţă ale Mântuitorului. Crucea purta în primul rând însemnele absolut necesare, apoi, păstrând tradiţia, fiecare o sculpta după gustul, ingeniozitatea şi talentul propriu. Fierarii adăugau

o potcoavă, lemnarii un vinclu şi o teslă.

Marile cruci, depăşind înălţimea unui metru nu erau executate de oricine. Destinate pentru a fi fixate la prova navelor de comandă, erau sculptate de patronii de echipaje. Când un patron îşi vindea barca sau o scotea la reformă, transporta crucea pe noua ambarcaţiune.

Când un bătrân îi încredinţa fiului grija echipajului, îi înmâna şi crucea din prova. Iar când fiul termina de sculptat crucea proprie, o îndepărta pe cea veche. Aceasta era dusă acasă, unde familia o fixa pe faţadă, sub streaşină, sau pe un perete din odaia mare.

Preoţii binecuvântau crucile, însă pentru barcagii lucrul acesta nu însemna mare lucru, deoarece aveau la dispoziţie fluviul, ce era ca un agheasmatar viu. Când vopseaua roşie, albastră şi aurie se zvânta, îşi cufundau mâna în apă şi stropeau bine crucea. Într-adevăr, pentru adevăraţii barcagii aceasta era binecuvântarea cea mai nimerită.

Ceea ce nu însemna neapărat o dovadă de mare evlavie. Barcagiii nu se deosebeau de ceilalţi oameni. Unii erau credincioşi, alţii nu se încredeau decât în propriile forţe. Şi totuşi nu găseai niciunul să nu se teamă măcar de fluviu. Când se rugau, cei mai evlavioşi i se adresau lui Isus, Fecioarei sau Sfântului Nicolae, numai că, implorându-i pe ei, tot la fluviu se gândeau. Fluviul însemna elementul cel mai de temut şi cel mai binevoitor, deoarece de toanele lui depindeau atât ruina cât şi îmbogăţirea lor.

Dar crucile păstrate cu dragoste de familie

erau expuse pe pereţi îndeosebi pentru a vesti că în casa aceea locuieşte un barcagiu. Le atârnau cu drag, iar dacă faptul acesta le aducea o oarecare faimă, nimeni nu se gândea că ar putea păcătui prin trufie. Averea adunată fusese plătită cu destulă sudoare şi caznă, cu destulă nelinişte şi suferinţă ca să nu-şi acorde dreptul de a se făli cu ea, fără să se teamă că prin asta una din plăgile celui sculptat în lemn ar putea să sângere din nou. Nu, gândul acesta nu le trecuse niciodată prin cap. Şi pentru că se deprinseseră ca în fiecare dimineaţă să se roage cu glas tare, implorând Fecioara sau pe Sfântul Nicolae să le dea o zi bună, chiar dacă nu erau foarte credincioşi, o făceau bucuros ori de câte ori se simţeau la strâmtoare.

*

Când tatăl său intră, Philibert stătea în picioare lângă masă, cu faţa spre uşă.

— Bună ziua, tată, zise el.

Bătrânul înaintă până la capătul mesei, îşi scoase pălăria şi-o puse pe bancă alături de a fiului. Pisica încetă să-şi lingă blana, adulmecă în direcţia mesei, şovăi o clipă, apoi sări de pe bancă şi ieşi tiptil.

Philibert vedea toate acestea, chiar fără să le privească. Tăcerea era apăsătoare. Căldura străzii pătrundea în casă.

Bătrânul Merlin avea aceeaşi statură ca a fiului său. Anii nu-l gârboviseră, doar îl slăbiseră. Haina de catifea era prea largă pentru trupul său

numai oase şi tendoane. Gâtul ars de soare ieşea din gulerul prea larg al cămăşii albe, ca un odgon uzat şi întărit de ploaie. Odgonul acesta, însă, trăia. O forţă interioară îl susţinea. Muşchii gâtului trăgeau de ai obrazului, iar barba încă neagră unde străluceau fire albe, părea răvăşită de un vânt rău. Ochii puseseră stăpânire pe ochii lui Philibert. Îi privea cu încordare.

Philibert pricepu că tatăl său era pe cale să-şi domolească mânia ce-l frământase tot lungul drumului.

În sfârşit, bătrânul respiră lung. Barba i se încreţi mai tare, iar buzele îi tremurară uşor dezvelind cei trei dinţi pe care-i mai avea.

— Ce obicei este ăsta ca un patron să părăsească portul înainte de a-i sosi convoiul, atunci când nu are treburi urgente de rezolvat?

Glasul abia îi tremura. Era puternic şi aspru, mânia însă era bine strunită.

— voiam să te văd, răspunse Philibert.

— voiai să mă vezi dar treci prin faţa mea fără ca măcar să te uiţi la mine.

— Nu te-am văzut, în toată mulţimea de acolo.

— N-ai văzut pe nimeni. Ştiu. Însă pe tine toţi te-au văzut. Şi nu le-au plăcut cum arătai.

Tatăl vorbise mai tare. Tăcu. Iar Philibert simţi că încă se mai lupta cu mânia. Respiră uşurat când, în sfârşit, ochii lui îl slăbiră, coborând spre masă. Luând paharul fiului, bătrânul îl umplu, sorbi de două ori, împinse banca şi se aşeză.

— Stai jos, zise el. Furia nu-i bună.

Înainte de a se aşeza, Philibert se duse să mai ia un pahar. Când se întoarse, tatăl îşi scosese din buzunar o pipă scurtă şi o pungă cu tutun. Cu mâna stângă ţinea strâns pipa iar cu arătătorul dreptei, slab şi având forma unei lopăţele, îndesa tutunul. Mâinile îi tremurau uşor. După ce îşi aprinse pipa şi trase trei fumuri, împinse punga spre Philibert care-şi scoase de asemenea pipa. Privindu-l cum şi-o încarcă, bătrânul rânji:

— Văd că şi ţie îţi tremură mâinile, dar nu din pricina vârstei, ci pentru că eşti furios… Ţi-o spun, pentru că te cunosc bine. Eşti furios pe tine.

— Ascultă, tată…

— Nu, lasă-mă să termin. Eşti furios. Te cunosc bine pentru că şi eu eram la fel. Vârsta m-a schimbat. Altminteri, de cum am intrat te-aş fi plesnit aşa cum l-ai plesnit tu pe bietul Adrien. Adrien nu putea face nimic pentru că eşti mai puternic decât el, tu nu puteai face nimic pentru că sunt tatăl tău.

— Bine, tată, dar…

Philibert încercă să-l întrerupă, cu toate că dacă bătrânul l-ar fi lăsat să vorbească, n-ar fi avut probabil nimic logic de spus.

— Te cunosc atât de bine, încât am să-ţi spun ce gândeşti în clipa de faţă. Îţi zici: am fugit pentru că toată lumea aceea mă scotea din sărite. După tot ce-am făcut, era mai bine s-o şterg. Dar am făcut şi altă măgărie. Ceilalţi mă respectă. M-ar fi privit chiorâş, dar mi-ar fi dat pace. Bătrânul însă e altfel. O să mă sâcâie o oră întreagă… Iată ce gândeşti tu. În clipa asta. Acum. Aici. Acum când îţi încarci pipa şi mă priveşti pe sub gene ca

un făţarnic. Iată ce gândeşti! Ştiu. Şi mai ştiu că nu vei îndrăzni să mă contrazici. Hai, spune... spune dacă mă înşel?

Pe măsură ce vorbea, glasul i se schimba. De la mânia abia reţinută, trecuse la batjocură, iar când terminase de vorbit lăsase impresia unuia care avea poftă să râdă.

Philibert îşi înălţă ochii. Privirile li se încrucişară şi, deasupra mesei, în lumina jucăuşe reflectată de vinul ce tremura în pahare, se produse ca o îmbrăţişare. Amândoi în acelaşi timp, izbucniră într-un hohot de râs.

Bătrânul tuşi, se aplecă spre stângă, scuipă în vatră un lung jet de salivă ce sfârâi pe jar, apoi trecându-şi dosul palmei peste gură, continuă:

— Doamne, ce ciudată-i viaţa. Plec din port. Mă căznesc să merg cu toate că aş fi vrut să alerg. Merg. Şi tot lungul drumului îmi zic: Mucosul ăsta de Philibert, am să-i trag o mamă de bătaie, de-o să mă ţină minte. O avea el patruzeci şi cinci de ani, dar o să mă înţeleagă. Tot drumul aşa mi-am spus. Şi sosesc. Şi te găsesc abătut. Văd paharul gol şi-mi spun: seamănă cu tine, mânia îi usucă gâtlejul. Dar tot mai vreau să te plesnesc. Te privesc. Şi iar îmi spun: Felix, la vârsta lui erai la fel. Astăzi ai şaptezeci şi doi de ani, însă la patruzeci şi cinci de ani ai fi făcut aceleaşi măgării ca şi el.

Bătrânul tăcu. Bău o înghiţitură. Philibert, care îl privea, pufni iarăşi în râs.

— Ce te-a apucat?

— Mă gândeam la ce voiam să-ţi spun în afară de asta.

— Aha!

Philibert îi povesti cum se hotărâse să plece din Lyon. Îl informă despre domnul Tonnerieu şi despre avertismentul lui.

— Ai făcut bine c-ai plecat, îi răspunse bătrânul, deşi nu s-ar putea zice că drumul era ca-n palmă. Dar dacă ai ajuns până aici, restul coborârii merge de la sine… Numai că nu văd ce găseşti de râs în asta.

Philibert râse din nou:

— Ba, da. Am de ce râde. Iar acum, după cele ce mi le-ai spus, îmi vine să râd şi mai tare. Pentru că iată, sunt mai bine de patruzeci de ani de când te tot aud zicându-mi: băiete, ori de câte ori te afli la ananghie, n-ai decât să te întrebi: oare bătrânul ce-ar face în locul meu? Abia după aceea să treci la acţiune. Şi va fi întotdeauna bine.

— Nătărăule, crezi că o să devii la fel de şiret ca mine?

— Bineînţeles că nu. Şi n-o să te mint că mi-am pus întrebarea înainte de a-l lovi pe Adrien, dar chiar dacă mi-aş fi pus-o, situaţia ar fi rămas aceeaşi.

Tatăl râse din nou, dar se opri brusc. Faţa îi deveni gravă. Zbârciturile desenate din pricina râsului, pe frunte şi în jurul ochilor se adânciră şi mai mult. Trase trei fumuri scurte, apoi, aplecându-se spre fiul său, încet, cu un glas ce nu mai tremura de mânie, dar vibra uşor, zise:

— Ai norocul că mai poţi să-ţi pui această întrebare. Şi asta din pricină că mai navigi încă. Însă vezi tu, băiete, chiar şi eu îmi mai pun întrebări… Dar de alt soi. Şi niciodată nu ştiu dacă

fluviul îmi va da răspunsul aşteptat. Ba chiar, uneori, mi-e frică să mi-l dea.

În faţa uşii, vântul spulbera nisipul de pe pavaj, la fel de fin ca praful. Nisipul strălucea, dar vântul nu-l auzeai. Lumina se strecura printre cei doi bărbaţi, întinzându-se pe tăblia mesei unde paharele lăsaseră două urme, ca două cercuri umede.

Tatăl întoarse capul. În timp ce privea spre stradă, soarele îl lumina din faţă, iar Philibert observă că avea ochii mai blânzi ca de obicei. Pisica se înapoiase şi se aşezase pe piatra pragului. Bătrânul surâse şi spuse:

— Când am intrat eu, ea a ieşit. Mi-am zis: simte furtuna şi preferă să plece. Iar tu, cu siguranţă ai gândit la fel.

— Poate, dar acuma ştiu că furtuna nu va mai izbucni.

— Ar fi fost o prostie să ne certăm pentru lucruri mărunte.

Philibert simţi că bătrânul avea ceva mai important să-i spună dar nu îndrăzni să-l întrebe.

Bătrânul mai aşteptă un timp, cu privirea pierdută în direcţia luminii, apoi, întorcându-se din nou spre fiul său, adăugă:

— Vaporul. N-am crezut niciodată că va dura. În niciun caz nu pe un fluviu ca ăsta. Au fost multe accidente. Numai că ei vor să schimbe fluviul.

— Să schimbe fluviul? Pentru o treabă ca asta trebuie să fie foarte puternici.

— Sunt.

— Nu atât încât să şi reuşească.

— Ba chiar mai mult decât crezi tu… Sau mai

de grabă, aşa se zice. Dar până-acum ne-am încăpăţânat să n-o recunoaştem.

— Bine, dar să schimbe fluviul…

Cu acelaşi glas, bătrânul îl întrerupse.

— Priveşte, spuse el. Şi dacă mă urmăreşti, cu atenţie, vei fi obligat să înţelegi.

Luă un pahar şi vărsă puţin vin pe masă. Îşi puse arătătorul pe pata de vin şi plimbându-l pe tăblie desenă o curbă, apoi alta în sens invers. Ridică degetul, reveni la pată şi trase altă linie paralelă cu prima. Mereu tăcut, desena linii scurte aşezate pieziş între cele două curbe. Philibert îl urmărea. Pricepuse că cele două linii reprezentau malurile fluviului. Restul liniuţelor nu înţelegea ce voiau să însemne.

Bătrânul se opri să-şi aprindă pipa stinsă, apoi arătând liniuţele explică:

— Astea sunt digurile de piatră. Pornesc de la mal spre cocoaşa curbelor. Sunt aşezate de-a curmezişul curentului. Curentul vine. Se izbeşte de ele. Ele îl aruncă spre malul opus, în interiorul curbei unde se pune doar un anrocament pentru evitarea eroziunii. Bun… După aceea curentul porneşte din nou spre curba următoare, se izbeşte de diguri şi aşa mai departe. Liniile drepte înseamnă digurile de pe cele două maluri ale fluviului…

Philibert începu să priceapă. Cunoştea şi el forţa fluviului. Pe măsură ce bătrânul explica, simţea cum i se aşază un nod în gât. Totuşi, întrebă:

— Atunci?

— Atunci? Ei bine. Vor face îndiguiri de la

Lyon până la Beaucaire. Iar Ronul va trebui să-şi sape canalul… singur, prin forţa curentului propriu. Nu-i nevoie de dragaj. Însă cu diguri şi anrocamente, eşti obligat să navigi numai prin mijlocul apei. Şi-atunci? Caii tăi pe unde-or să treacă? Şi garlinele? Cum le mânuieşti? Şi drumul de halaj? Ce-o să se aleagă de el în situaţia asta?

Glasul său căpătase o tonalitate ascuţită, apoi se opri brusc. Nu izbuti decât să mormăie:

— Pierduţi… Vom fi pierduţi.

Philibert îşi îndreptă şalele. Îşi drese glasul:

— Şi, mă rog, ce ţi-a venit cu balivernele astea?

— Nu sunt baliverne… Un proiect…

Bătrânul vorbea anevoie. Totuşi, după ce bău o ultimă jumătate de pahar de vin, îi povesti despre oamenii veniţi la malul fluviului. Îi trăsese de limbă şi se uitase la planurile lor.

— Lucrul ăsta nu se va realiza niciodată, murmură Philibert.

— Ba se va realiza, dar în timp. Eu nu-l voi apuca, bineînţeles, dar tu… mi-e teamă că băiatul tău n-o să mai fie patron de convoi.

Cei doi bărbaţi rămaseră pe gânduri. Stătură aşa mult timp, fără să-şi vorbească, cu privirea aţintită pe masa unde urmele de vin se zvântau încetul cu încetul. Luciul dispărea, dar după ce se uscau, dârele lăsate de deget erau şi mai evidente. Din când în când Felix ofta, mormăia, îşi dregea glasul, se foia uşor pe bancă, dar nu-şi desprindea coatele de pe masă.

Philibert înlemnise. Nu se gândea la nimic

precis. Privea tăblia. Îşi repeta că vor încerca să-i omoare fluviul. Un mare gol se căsca în el. Capul părea că-i înţepenise; doar ochii i se ridicau uneori spre chipul tatălui. Buzele bătrânului se mişcau fără să se deschidă. Bărbia îi tremura. Gâtul la fel. Toate zbârciturile feţei erau tulburate, doar privirea aspră îi rămăsese neclintită.

După o pauză foarte lungă, bătrânul se ridică şi-şi scutură pipa, lovind-o de suportul metalic al căminului. Îndepărtă capacul de pe oală şi încăperea se umplu brusc cu mirosul pătrunzător al supei.

— Sora ta a pus să fiarbă de amiază, dar o să rămână cu siguranţă la Ron. Să mai stea puţin cu Claude al tău.

Se întoarse spre Philibert. Se pironi în faţa lui, cu picioarele răschirate, ca altădată pe nava sa de comandă. Se legănă de trei ori, schimbându-şi echilibrul de pe un picior pe celălalt, apoi, forţându-şi vocea ca pentru a-i da o intonaţie nepăsătoare, dar care nu înşela, spuse:

— La naiba! N-o să rămân să mănânc singur, ca un sălbatic, supa asta ce nici măcar n-a fiert. Canut al tău trebuie să fi pregătit tocana. Mi-o face el rost şi mie de-o porţie.

Făcu o pauză, apoi, cum fiul său stătea tot nemişcat, continuă, încercând să pară din nou mânios:

— Pe dracu! Ronul mai este încă Ron. Sunt săptămâni de când portul n-a mai văzut un echipaj. Iar acum, când a sosit unul, faptul că-i comandat de-un nătărău n-o să ne strice nouă bucuria... Nu vezi? Toată valea se bucură. Toată

lumea strigă: „S-au întors iar zilele frumoase!” Iar odată cu sosirea convoiului, afli şi de punerea pe uscat a unui vapor. Toţi vor să sărbătorească evenimentul. Şi-atunci? Pentru că un neghiob a spetit un alt neghiob, să renunţăm noi la veselie? Pe dracu! Asemenea bucurii vin rar… Dacă sărmana maică-ta ar mai trăi, şi dacă nevastă-ta n-ar fi murit de frigurile din august, le-ai fi văzut şi pe ele ridicându-şi poala fustei şi alergând spre port. Iar noi doi, dacă mai zăbovim mult, o să ajungem exact când căpcăunii ăia vor fi terminat de lustruit oala lui Canut.

Philibert se ridică încet. Bătrânul continua să vorbească spunând mereu aceleaşi lucruri. Simţea nevoia să sporovăiască pentru a-şi lua un aer nepăsător. Aerul unuia căruia puţin îi pasă de ce s-ar putea întâmpla mâine şi care nu voia decât să trăiască clipa prezentă, mâncând şi bând în veselie.

Ajunşi în stradă, după ce amândoi îşi luaseră pălăria şi-şi aprinseseră pipa, bătrânul tot mai turuia.

În mod abil adusese din nou vorba despre ameninţarea ce-i pândea în viitor, însă din pricina mersului prin soare, sau poate din cauza zgomotului tălpilor de lemn răsunând pe pavajul dintre zidurile înfierbântate, glasul său avea un ton detaşat, fără să lase să i se întrevadă neliniştea.

— Auzindu-mă, încheie el, poate că-ţi zici: bătrânului puţin îi pasă. Ştie că are din ce trăi şi că nu va ajunge să vadă ce se pregăteşte. Ei bine, te înşeli. Tineretul ăsta mă preocupă mai mult

decât ţi-ai putea închipui. Şi-mi pun tot felul de întrebări. Îmi spun: bine. Se bat. Au dreptate. Dreptate! Poţi să ştii? Cei de vârsta ta, cu siguranţă, veţi merge până la capăt. Însă Claude al tău, de exemplu, şi cei de seama lui, n-ar fi oare mai înţelept să renunţe acum cât încă mai au uşurinţa de a se îndrepta spre altceva?

Philibert se opri. Bătrânul mai făcu doi paşi apoi se opri şi el şi se întoarse spre Philibert. Se priviră o clipă, apoi Philibert întrebă:

— Vaporul?

Cuvântul pornise ca o plesnitură de bici. Toate zbârciturile bătrânului şovăiră între mânie şi râs; până la urmă învinse râsul.

— Dacă m-ar chema Adrien, zise el, aş mai încasa o chelfăneală!

Philibert porni mai departe. Într-adevăr, n-avea chef de râs. voia un răspuns precis. Bătrânul înţelesese, deoarece chipul îi devenise din nou grav. Dădu din cap. Umerii uscăţivi i se înălţară brusc şi, în timp ce-şi relua drumul, rosti:

— Vaporul! Numai asta-ţi umblă prin cap. Cred că apa din căldările vapoarelor cu cărbuni se frământă mai puţin decât mintea ta de catâr. Dar, pentru Dumnezeu, ai crede că pe pământ nu mai există decât două lucruri: convoiul tău şi vaporul!

— Pe pământ nu. Dar pe fluviu nu există decât ele două… Iar Claude este ca şi noi. Un om al fluviului.

— Au mai fost şi alţii. Şi au dezertat. Nu spun că sunt fericiţi, dar trăiesc.

Bătrânul rostise ultimele cuvinte cu glasul aproape stins, ca pentru sine. Apoi schiţă un gest

cu mâna voind să dea de înţeles că asta era tot ce ştia.

Continuară să meargă tăcuţi pe străzile pustii, înainta spre rumoarea ce urca din port ca un vuiet de viaţă fericită.

Cum ajunseră în piaţa plantată cu platani din faţa portului, Philibert înţelese că palma dată pescarului nu stingherise pentru multă vreme bucuria revederii dintre oamenii săi şi familiile acestora. Era sărbătoare, nu glumă. Pe mesele înjghebate în grabă la umbra copacilor, pe bănci, pe pământ, sub prelatele bărcilor, se mânca, se bea, se râdea. Ca întotdeauna, bucatele aduse de nevestele barcagiilor şi de prietenii lor completaseră masa preparată de cei doi bucătari de la bord. Totul era pus în comun şi fiecare lua, îmbuca în pripă, continuând să vorbească şi să asculte. Aveau multe de spus şi trebuiau să şi le spună repede.

Primii care-l zăriseră pe Philibert îi anunţară sosirea, şi în larma mulţimii în sărbătoare se formă parcă un lung vârtej de murmure. Fără să vrea, Philibert încetini pasul, ascunzându-se pe jumătate în spatele tatălui său. În minte îi răsări brusc o imagine. Era copil. Tatăl naviga pe fluviu, iar el mergea alături de mama sa care-l ducea spre şcoala, unde, în aceeaşi dimineaţă chiar, fusese pedepsit.

În dreptul primelor grupuri, bătrânul înălţă capul, îşi dădu pălăria spre spate şi strigă:

— Hei, ceată de nesătui, mai aveţi poate o porţie şi pentru moşneag?

Se auziră strigăte, râsete; toţi îl chemau să-i facă loc la masa lor. Mai făcu câţiva paşi, apoi privind împrejur, întrebă:

— Unde-i Adrien Baron?

Douăzeci de voci strigară:

— Acolo!

— Sub ultimul platan.

— Nevastă-sa fiersese două ştiuci; le-au dăruit persoanelor ce se aflau în barca de serviciu a băiatului dumitale.

— Nevastă-sa a adus lapte pentru copil.

— Şi pere.

— Mănâncă toţi la aceeaşi masă.

— Bravo, strigă bătrânul Felix. Mai adineauri i-a spus o neghiobie unui neghiob; lucrul ăsta nu putea duce decât la altă neghiobie.

În jurul său oamenii începură să râdă, iar cuvintele alergau de la un grup la altul stârnind hohote de râs ori de câte ori erau reproduse.

Când cuvintele ajunseră la ultimul platan, Philibert îl văzu pe Adrien ridicându-se şi, strecurându-se printre grupuri, venindu-i în întâmpinare. Zâmbea, îndepărtând cu dosul palmei pe cei ce-l apostrofau.

Cei doi bărbaţi se treziră faţă în faţă; strigătele deveniră şi mai puternice.

— La apă, să vă întreceţi cu prăjinile!

— Nu, la înot!

— Pune-i zăbala, Adrien!

— Aruncă-l în Ron, Philibert!

Îşi strânseră mâna îndelung, apoi, luându-l pe Adrien de subsuori, Philibert îl ridică de pe pământ ca pe-un copil pe care vrei să-l îmbrăţişezi

şi-i spuse:

— Eram furios, nu trebuie să fii supărat pe mine.

— Ţi-am spus o măgărie, răspunse Adrien, iar tu m-ai plesnit; aşa-mi trebuia.

Aplauzele izbucniră ca un foc de tufăriş în miez de august. Câteva voci strigară:

— Lasă copilăriile!

— Când faci cinste?

Cu un gest al mâinii, bătrânul Felix potoli râsetele. Când se făcu linişte, ridică glasul şi, ca atunci când dădea ordine convoiului său de bărci, strigă:

— Nu-i totul să glumim. Avem nevoie de două sau trei căruţe cu cai pentru a merge înaintea naufragiaţilor. Pe jos ar fi drum de o oră, iar Philibert mi-a spus că n-are timp să aştepte atâta ca să-i îmbarce pe cei ce-ar vrea să continue coborârea fluviului cu el.

Se auzi un murmur, câteva bătăi din palme, iar Philibert simţi că mulţi comentau ideea tatălui său. Din partea lui, se simţea uşurat. Taică-său nu-i pomenise nimic despre asta, şi nici nu-l întrebase ce avea de gând să facă, însă era limpede că-i ghicise frământarea.

— Mulţumesc, tată… Am să plec eu cu căruţele.

— Sigur că ai să pleci. Şi încă primul!

Vreo şase bărbaţi se ridicară de la mese îndreptându-se spre el. Philibert îi privi; desemnă cu arătătorul trei dintre ei şi spuse:

— Îi voi lua pe Norbert, Etienne şi Henri. Locuiesc cel mai aproape şi câştigăm timp.

Bătrânul se aşezase lângă nepot; avea în faţă o farfurie uriaşă, plină cu renumita tocană marinărească al cărei miros puternic de usturoi şi grăsime îmbălsăma aerul de sub platani. Înainte de a se alătura celor trei ce plecaseră cu gura plină, Philibert se aplecă spre o masă, luă un pahar plin, îl goli dintr-o sorbitură, rupse cu mâna lui lată un uriaş sfert de pâine rotundă şi puse peste ea o bucată de brânză şi o felie de pastramă.

— Dintr-astea-nchelbate găseşti oricând, zise el. Cu sălbatici ca ăştia nu trebuie niciodată să te bazezi pe vreun rest de mâncare!

Condrieu a fost totdeauna centrul cărăuşiei cu bărcile. Deşi nu i se cunoşteau originile, se spunea că era leagănul breslei şi nimeni nu tăgăduia. În târgul acesta mulţi credeau că fluviul le aparţine.

Dulgheri, constructori de nave, crescători de cai, potcovari, fierari, hotelieri, pescari – toţi trăiau de pe urma fluviului. Uneori fluviul le aducea moartea. Căci nu erau numai naufragiile, accidentele, înecurile, ci şi frigurile de august, malaria, frigurile de Malta precum şi toate bolile iscate de apă şi care sunt denumite „friguri”. Nu apa curată şi repede a Ronului aducea germenii răului, ci tot ceea ce stagna pe malurile sale. Bălţile şi lumea tainică a tufărişurilor adăposteau sumedenie de muşte şi de ţânţari purtători ai molimei. Locuitorii ceruseră asanarea, dar sănătatea lor era o problemă secundară faţă de grijile cârmuirii. Astfel, ori de câte ori anotimpurile favorizau dezvoltarea insectelor

parazite, riveranii vedeau cum epidemia îi mătură pe cei mai slabi. Şi poate că tocmai lucrul acesta contribuise la fortificarea rasei lor, deoarece nu supravieţuiau decât acei ce erau mai tari decât frigurile.

Nu trebuie să uităm însă că barcagiii se îmbolnăveau extrem de rar. Poate că, aşa cum susţineau ei, fluviul îi apăra, dar mai era şi faptul că niciodată nu puneau în gură picătură de apă.

Seara, sau în zilele cenuşii şi fără vânt, puteau naviga goi până la brâu, cu trupul năpădit de ţânţari, fără nicio primejdie. Aceasta era una din mândriile lor. Până şi caii erau mai puţin rezistenţi decât ei, deoarece se întâmpla destul de des ca jumătate din animalele unui echipaj să moară în doar câteva săptămâni, numai datorită frigurilor.

Asanarea atât de mult dorită începuse în sfârşit să intre în discuţie. De data asta însă riveranii nu o mai voiau, deoarece făcea parte din planul lucrărilor ce sprijineau în primul rând navigaţia cu abur.

Preferau să se lupte cu fluviul şi cu frigurile decât să se lase devoraţi de monstrul fără chip al marilor companii.

Căruţele întâlniră coloana lungă a naufragiaţilor pe şoseaua principală, la o distanţă de peste trei kilometri de sat. Frânţi de oboseală, prăfuiţi, transpiraţi, abia călcând prin pietroaie şi prin glodurile tari, oamenii urcaseră în căruţe fără să se lase rugaţi. Lipsea doar grăsanul ce-l insultase pe Philibert, dar ceilalţi ziceau să se

îndreptase spre Ampuis, unde spera să găsească o trăsură. Mai spusese că avea de gând să se oprească la postul de jandarmi pentru a depune o plângere împotriva lui Philibert. Unul dintre pasageri, avocat, zicea că plângerea, cu siguranţă, n-o să-i poată fi admisă, iar Philibert răspunse:

— Admisă sau nu, mă doare-n cot de îndopatul ăla!

Când căruţele ajunseră în port, Canut, Caillette, sora lui Philibert şi câteva femei din partea locului pregătiseră de-ale mâncării pentru naufragiaţi. Oamenii terminaseră cu îmbarcarea mărfurilor ce aşteptaseră atâtea săptămâni trecerea primului convoi. Ca să nu piardă vremea, în timp ce pasagerii mâncau, căpitanul portului şi domnul Tonnerieu trecea de la unul la altul înscriind numele celor ce doreau să-şi continue drumul şi încasând costul biletului. Toţi ceruseră să se îmbarce. Toţi, fără excepţie.

Bătrânul Felix, de asemenea, mergea de la unul la altul. Băuse mai mult ca de obicei şi era pornit pe discuţii. Cu ochii scânteietori, cu barba în vânt, cu pălăria de fetru dată pe ceafă, lăsând să i se vadă părul aproape la fel de negru ca şi barba, meliţa întruna, amintindu-le că timp de aproape zece ani fusese cel mai bun din întreaga vale la întrecerile cu prăjinile pe apă. Călătorii se uitau lung la omul acesta dintr-o lume străină de-a lor, iar cei din partea locului, ce-l auziseră de sute de ori povestind aceleaşi lucruri, îl ascultau fără să piardă o vorbă.

După ce totul fu încărcat şi înregistrat, nemairămânând decât îmbarcarea pasagerilor,

bătrânul se potoli. Îşi potrivi pălăria şi îşi aprinse pipa. Conducându-l pe Philibert până la malul fluviului, în amonte de nava comandant, îşi petrecu de mai multe ori degetele prin barbă şi, în sfârşit, se hotărî să vorbească. Philibert, nu-l pierduse din ochi de la întoarcerea căruţelor şi se bucurase văzându-l bine dispus. Acum, în faţa chipului redevenit grav, aproape întunecat, simţi că îl cuprinde brusc aceeaşi nelinişte ce-i tăiase mai înainte pofta de mâncare.

Bătrânul scuipă de mai multe ori pe cheu. Apoi spuse:

— Eşti primul care ai coborât. M-a bucurat, să ştii. L-am dojenit pe Rapiat. A îmbătrânit. A uitat primejdiile înfruntate pe vremea când eu eram patronul.

— Îţi apără interesele, îl înţeleg.

— Să le apere când e vorba de clienţi şi de concurenţă, asta-i tot ce-i cer.

Felix tăcu. Pipa i se stinsese. Trase din ea de trei ori, nervos, însă tutunul nu se aprinse. Îndreptând spre fluviu muştiucul de os ros şi înnegrit, adăugă:

— Cât timp fluviul nu ne va trăda, vom rezista. Cu condiţia să nu ne lăsăm antrenaţi în lupta asta prostească împotriva vaporului. Companiile nu se vor interesa niciodată de porturile mici. Trebuie să ne obişnuim să ne mulţumim cu atât.

Philibert îi relată ce se petrecuse la Vienne şi bătrânul păru contrariat.

— Bineînţeles, spuse el, bineînţeles, nu vor reveni niciodată timpurile de altă dată... Dar

ascultă-mă…

Şovăia. De când părăsise piaţa străjuită de arbori unde bucuria sălta în dansul luminos al petelor de soare şi de umbră, părea că îmbătrânise cu zece ani. Simţea ca o apăsare de care nu reuşea să se dezbare. Îşi aruncă ochii spre convoiul de bărci, unde echipajul se pregătea de drum în larma asurzitoare a cuvintelor de rămas bun, a recomandărilor nesfârşite şi a făgăduielilor de tot felul.

— Să-mi aduci o oală de gresie, pentru slănină.

— N-ai să uiţi?

— O să fac un nod la cureaua biciului.

— Fă unul şi pentru măsline.

— Da.

— Şi nu te îmbăta în crâşmele unde sunt fete.

Lumea râdea.

— Of! Germaine s-a îmbătat destul la Lyon.

— Şi cu fete îmbrăcate numai în mătase.

— Sunt şaptezeci şi cinci de localuri la Lyon, le ştii, nu?

Philibert asculta vorbele bătrânului fără să le dea atenţie. Privirea îi alerga de la bărcile supravegheate mai mult din obişnuinţă decât din necesitate, la chipul îngrijorat al tatălui ce fixa malul opus al fluviului.

— Trebuie să plec, tată.

Bătrânul păru că vine de foarte departe. Aruncă o privire rapidă spre bărci, apoi, fără să se grăbească, spuse:

— Te-am învăţat tot ce ştiam despre fluviu şi despre meserie… Experienţa proprie n-o poţi

transmite totdeauna celorlalţi… Vârsta ne învaţă unele lucruri. Ascultă-mă pe mine: te aprinzi prea repede şi asta mă îngrijorează. Adu-ţi aminte de nebunul de Daniel Roméral care şi-a împins barca sub roata unui vapor.

— Tată, ştii bine că…

— Lasă-mă să vorbesc! Azi-dimineaţă eram în port când au venit pescarii cu vestea accidentului. Văzusem nivelul scăzut al apei. Eram convins că eşti pe drum. Deodată mi-a fost frică.

Philibert dorea să-l liniştească, să-i spună că niciodată n-ar face asemenea prostie, dar cuvintele nu-i veneau pe limbă. Se priveau încordaţi. Poate că bătrânul citise promisiunea în ochii fiului său deoarece dădu din cap şi zâmbi. Cu un glas abia şoptit, foarte repede, ca şi cum ar fi mărturisit fără să vrea o faptă de care-i era ruşine, continuă:

— Dimineaţa vin întotdeauna la mal şi aştept răsăritul soarelui. Nu pot să-mi încep ziua fără să ştiu cum arată fluviul… Şi apoi… Şi apoi beau totdeauna câte-o înghiţitură de apă. Nu-i de ajuns că-l privesc, trebuie să-l şi gust. S-ar putea să ţi se pară un lucru prostesc, dar cred că mulţi barcagii fac aşa; e ca şi când ai împrumuta puţin din forţa lui… Nu mai am nevoie de cine ştie ce forţă, dar tot beau…

Philibert ar fi vrut să-l întrerupă pentru a-i mărturisi că şi el făcea la fel, dar nu îndrăzni. Bătrânul vorbea mereu cu aceeaşi repeziciune. Simţea nevoia să se descarce.

— Primăvara trecută, într-o dimineaţă cu ceaţă, beau din apă. Nu se vedea la patru picioare.

Un vapor ce urca, trebuie să-l fi prins noaptea şi se oprise în amonte. N-aveam de unde şti însă am priceput îndată. Apa avea un gust de unsoare şi de cărbune… Abia în ziua aceea mi-am dat seama că fluviul… În sfârşit, că nu e numai al nostru… Înţelegi ce vreau să spun?… Înţelegi!?…

Vocea bătrânului se stinse. Ochii i se umeziră. Se întoarse spre bărci şi începu să tuşească. Philibert nu-i vedea faţa, dar pricepu că tatăl îşi ştergea o lacrimă.

— Haidem, zise bătrânul, a sosit timpul îmbarcării.

Faţa îi este iarăşi calmă. Îşi bagă pipa în buzunar. Are mişcări nervoase, sacadate. Trupul mare şi uscăţiv i se apleacă uşor înainte; braţele şovăie o clipă, apoi, ridicându-se brusc, îmbrăţişează umerii lui Philibert. Această manifestare de dragoste e aproape brutală. Philibert abia dacă are timp să simtă barba tatălui apropiindu-se de a sa, că mâinile aspre ale bătrânului îi şi cuprind braţele, împingându-l:

— Hai, pleacă… pleacă repede…

Cu paşi mari, fără să mai privească înapoi Philibert îşi reia locul la bara navei comandant.

Începe să strige mai tare decât e nevoie, chemându-i pe cei ce mai zăboveau încă în îmbrăţişările de rămas bun.

Îi e cumplit de cald, iar mâinile îi tremură puţin.

Trecuseră, poate, mai bine de treizeci de ani de când tatăl nu-l mai sărutase.

PARTEA A TREIA

LA CAPĂTUL DRUMULUI

TOAMNA ERA ASPRĂ. Mai uscată, mai despuiată şi mai ruginie pe măsură ce înaintai spre sud.

Vântul de sud începuse să bată, lustruind bolta cerească, la fel de senină atât ziua cât şi noaptea. Smulgea de pe pământ şi din arbori jerbe de frunze ce urcau în văzduh înainte de a se înşirui pe apă. Printre ele se amesteca uneori şi nisipul scânteietor de pe maluri, căzând mai repede decât frunzele, ca o măzăriche înfierbântată de soare. De pe colinele veştejite şi din carierele albe de unde se extrăgea piatra transportată cu bărcile spre şantierele din Valence se înălţau vârtejuri de praf, pudrând viile, pajiştile şi acoperişurile teşite ale caselor ce păreau trandafirii şi albastre, în depărtare.

Dimineţile erau fără ceaţă, iar zilele se sfârşeau cu seri când portocaliul cerului strivea munţii cu contururi de o claritate uluitoare. În partea de vest şi de nord pământul era liliachiu.

Pe o astfel de vreme, când ziua se strecura în vale cu mult înaintea zorilor, când lumina serilor era păstrată de fluviu, dăinuind încă după ce pământul îşi aşternea umbra peste toate reliefurile sale, orele de lucru se prelungeau ca în cele mai lungi zile de iunie.

Dar pe fluviul a cărui apă tot subţire nu mai primea nimic de la afluenţi, viaţa pălise. Chiar şi Isère, pe timp normal aducând Ronului cel puţin

un sfert din debitul scurs până în amonte de Valence, chiar şi Isère nu părea decât un firicel albastru printre bancurile de nisip şi pietriş.

Vestea împotmolirii *Triumfătorului* alergase mai repede decât Ronul. Înaintase de-a lungul malurilor, din sat în sat, traversând fluviul ori de câte ori vreun om trecea peste un pod, ori de câte ori vreun bac sau vreo barcă pescărească îl traversa. Şi odată cu ea ajungeau şi toate amănuntele legate de acţiunile de salvare. Cu unele mici înfloriturі. Se vorbea despre răniţi, despre barcagii sărind în apă pentru salvarea pasagerilor. Toţi se întrebau cum de reuşise să se răspândească atât de repede şi să capete asemenea amploare o întâmplare pe care jurnalele n-apucaseră încă s-o relateze.

Femeile îşi făceau semnul crucii rugându-se să nu existe morţi, bărbaţii le aprobau, însă toţi erau bucuroşi că un convoi de bărci izbutise să coboare, în timp ce un vapor intrase cu botul în nisip.

Deveniţi prevăzători, cei de la companii păstrau în port restul vapoarelor.

Pentru adevărata cărăuşie cu bărcile, întâmplarea aceasta însemna o victorie pe care toată valea o sărbătorea cu bărdace de vin nou. Tristeţea nu prinde niciodată rădăcini într-o vale unde suflă vântul de sud. Nemulţumindu-se cu simpla înregistrare a ştirii, oamenii o umflau pe măsura dorinţei lor.

De la malurile fluviului până la străduţele cele mai îndepărtate ale portului, de la arcadele

din piaţa Vieille până la Vignasse, vestea sosirii unui convoi de bărci scosese oamenii din toropeală. Căci locuitorii din Beaucaire dormeau zece luni pe an, trezindu-se doar în preajma lunii iulie când începeau pregătirile târgului anual, eveniment aducându-le, în câteva săptămâni, un câştig de zece ori mai mare decât simbria unui meseriaş pe timp de un an. Cu această ocazie închiriau neguţătorilor bucătăriile şi odăile, pivniţele şi magaziile, faţadele caselor pervazul ferestrelor, caprele de lemn pentru estrade, bănci, scaune, scânduri, şi bucăţi de prelată. Storceau bani din orice.

Iulie înţesa portul cu nave sosite de pretutindeni, încărcate cu mărfuri de vânzare şi în lichidare, venite din Orient pe mare şi din ţările Nordului pe canale, râuri şi fluviu.

De când se ştiau, locuitorii oraşului Beaucaire nu trăiseră niciodată decât din ceea ce le procura târgul.

În restul timpului lucrau doar cei din port şi cei de la birourile vamale, deoarece traficul pe fluviu era continuu. Navele venind dinspre mare, tot la Beaucaire efectuau operaţiile de schimb. Cu alte cuvinte, alte taxe, impozite şi procentaje care intrau în visteria oraşului.

De câţiva ani, locuitorii din Beaucaire simţiseră că maşinile cu abur de pe calea ferată şi de pe fluviu ameninţau târgul anual.

Muncitori harnici, aproape toţi originari din Condrieu, Serrières, Vernaison sau Givors, – localităţi curate, barcagiii nu iubeau acest oraş murdar, dar el era capătul drumului şi locul unde

îi aştepta încărcătura ce trebuia transportată în amonte.

Cei din Beaucaire îşi dădeau seama de puţina consideraţie acordată de oamenii fluviului însă, trăind de pe urma muncii acestora, îi copleşeau cu amabilităţile. Frica de a vedea dispărând propriile avantaje îi îndemna să se poarte prietenos cu barcagiii. Lucru deloc greu pentru locuitorii sudului, guralivi şi cu gesturi largi, îmbrobodind cu torente de complimente pe aceşti cărăuşi frânţi de oboseală şi mult mai tăcuţi.

Semnalarea unui convoi de bărci după atâtea săptămâni de inactivitate a portului ce le asigura existenţa, merita cu prisosinţă deplasarea până la malul fluviului, în mână cu câteva felinare. Generoşi din fire şi ştiind că nu există adevărată petrecere fără bucate, băutură şi muzică au întins mese, au pregătit cratiţa cu tocană, au încins grătarul, au montat estrada de dans şi au pus vinul la răcit.

Lumina puternică şi larma i-au atras pe cei din Tarascon ce n-aveau de trecut decât podul şi ajungeau la serbare. Zărind convoiul pe apă, veniseră şi cei din Vallabrègues. Ba câte unii soseau şi mai de departe, atât de mare era bucuria de a asista la renaşterea vieţii pe vale.

Când nava condusă de Philibert Merlin, trecând prin canalul castelului de apă, apăru în raza portului Beaucaire, peste fluviu şi în cer era noapte.

O noapte spuzită de stele, revărsând peste vale o lumină deplină. Fluviul de asemenea lucea, presărat cu mii de puncte aurii pe care se străduia

să le ducă spre mare, dar ele scăpau de forţa curentului agăţându-se de valurile învârtejite şi rămânând acolo unde le semănase cerul.

Îndată ce depăşiră cotul fluviului, marinarul din prova anunţă:

— Beaucaire în prova!

Strigătul fu reluat din barcă în barcă până la a şaptea şi ultima savoiardă. Apoi, din nou, Tirou şi ceilalţi marinari din prova începură să sondeze fluviul.

— Trece exact…! Trece la trei degete…

Oboseala le îngreuiase braţele şi le răguşise vocile, dar portul se apropia şi curajul le revenea.

Ferestrele luminate şi felinarele de pe cheu estompau strălucirea stelelor. La bordul navei comandant, cu ochii îngreunaţi de somn, pasagerii se ridicară să privească.

— Vedeţi, strigă Philibert, nu v-am spus eu c-o s-ajungem în seara asta!

Făcuseră coborârea în trei zile. Trei zile începute înainte de revărsatul zorilor şi încheiate seara târziu, fără cel mai mic incident.

Uneori simţiseră fundul bărcilor scrijelind pietrele fluviului sau răzuind nisipul, însă marinarii din prova vegheau. Barca trecea la o distanţă de un deget, dar trecea. De fiecare dată, fără ca măcar să-şi mişte buzele, patronul Merlin murmura foarte repede:

— Sfinte Nicolae fii cu noi… Sfinte Nicolae apără-i pe adevăraţii barcagii ce-ţi respectă fluviul.

Şi de fiecare dată, trăgându-şi forţa din marea dragoste a barcagiilor, Marele Patron al

marinarilor sălta câte puţin bărcile grele.

Trecuseră fără greutate prin canalul de la Donzère, prin cel de la Crussol ca şi prin toate apele mici, cele mai neaşteptate. Adesea, în timpul primei zile, pasagerii se înghesuiau lângă Philibert, cu faţa încordată de nelinişte. De-abia îndrăzneau să întrebe:

— Credeţi că nu e niciun pericol?

— Pericol de ce? întreba patronul. Fiţi fără grijă, dacă ne împotmolim, vaporul ce vine din urmă o să vă salveze.

O spunea râzând, fără răutate, şi repede îngrijorarea pasagerilor se schimba în admiraţie... Buna dispoziţie se instalase la bord şi oamenii aceştia obişnuiţi cu aerul stătut al oraşelor căpătaseră repede poftă de mâncare. Bucatele lui Canut şi ale lui Caillette erau pe gustul lor şi chiar cele mai pretenţioase dintre femei începuseră să aprecieze plachia de peşte, salata de scrumbii, carnea împănată cu usturoi, brânzeturile de capră şi supa grasă de la sfârşitul mesei. La toată această atmosferă de bună dispoziţie transmisă neîncetat din şalandă în seysslandă, vinurile de Viognier[9], Côtes Rôties, Aramon, sau rachiul aveau şi ele o contribuţie.

Ca să câştige timp, nu poposiseră decât seara şi nimeni niciodată nu se plânsese de munca prea grea sau de ziua prea lungă.

Nu-i grăbea nimeni, decât propriul orgoliu. Doreau să fie primii ce acostează la Beaucaire după un atât de lung şomaj al cărăuşiei pe apă, să

9 Acesta e termenul corect. În pdf scan era greşeală de tipar. Dactilografa editurii era în bâjbâieli cu patronu'.

fie primii, mai ales că veneau de la Lyon, ceea ce nu era puţin lucru. Toţi ştiau şi toţi aşteptau cu nerăbdare să vadă cum îi primeşte oraşul.

Iar primirea acestuia era pe măsura curajului lor.

Se aflau încă departe de cheu când auziră ecoul primelor aclamaţii.

Vântul le aducea în valuri uşor învolburate ce se rostogoleau peste fluviu, înfruntând curentul. Erau ca un alt fluviu înaintând pieptiş, un fluviu lunecând pe deasupra, revărsându-se până în piscul munţilor celor mai depărtaţi de maluri. Un fluviu cald de prietenie şi de bucurie.

Când trecu primul val, Philibert simţi un fior de-a lungul şirii spinării de care i se lipise cămaşa udă de transpiraţie.

Tirou, auzind vocile, nu se putu abţine să nu strige:

— Ohe! Patron Merlin! S-au adunat cu toţii ca pentru primul sosit la târg!

— Am auzit, Tirou. S-au adunat cu toţii. Priveşte focurile.

Trei focuri se aprinseseră în piaţa portului. Trei focuri cu flăcări înalte, strălucitoare, unduindu-se la fiece adiere de vânt, plecându-se şi ridicându-se ca într-un dans de bucurie. Iar în lumina flăcărilor se conturau grupuri de siluete negre. Felinarele se legănau de la dreapta la stângă; din loc în loc se aprindeau şi se stingeau luminiţe. Toată suflarea oraşului părea să se fi adunat pe malul drept al fluviului unde avea să acosteze convoiul.

Pe malul stâng, Tarasconul era de asemenea

luminat, însă numai de ferestrele caselor rămase deschise. Şi era de ajuns să priveşti spre podul pe unde defilau fără încetare felinarele aprinse ca să înţelegi că oamenii de pe malul Empire alergaseră cu toţii sau continuau să alerge spre Royaume. În anumite momente, podul părea o lungă omidă de foc, zăgăzuind fluviul unde dansau reflexele ei. Felinarele mai apăruseră şi pe malul insulei, în mijlocul fluviului, însă cei de acolo nu aprinseseră niciun foc. Era ca un afront adus patronului Merlin, având aerul că-i spune: „Atenţie, este o insulă în mijlocul Ronului, te facem atent în cazul când nu mai ştii exact unde se află”.

Bolta cerească era şi mai întunecată, stelele aveau sclipiri mai puţin vii. Îi întovărăşiseră pe barcagii până acolo, însemnându-le cu ţinte de aur drumul înţesat de vârteje şi de ape mici, dar acum, de vreme ce sute de bărbaţi, femei şi copii veneau spre maluri în mână cu felinarele lor pâlpâitoare, stelele îşi îngăduiseră un moment de odihnă.

— Prova spre Royaume, pupa spre Empire!

Dominând rumoarea de pe mal şi de pe pod, vocea patronului Merlin umplu noaptea. Comanda sa se izbi de apă şi alergă spre oraş. Acest prim apel era mai degrabă un ordin de tăcere pentru mulţimea adunată, decât o indicaţie de acostare. Toţi ştiau, şi chiar cei străini de oraş, veniţi în port din curiozitate, înţeleseseră cu siguranţă, deoarece dintr-o dată se făcu linişte.

Şi era o noapte făcută parcă special pentru sosirea lor, întrucât până şi vântul se opri un moment. Flăcările focurilor se ridicară mai drepte spre cer, reflexele felinarelor pe apa fluviului se

liniştiră puţin.

— Prova spre Royaume, pupa spre Empire!

Rotundă, puternică şi gravă, vocea lui Philibert străbătu noaptea, auzindu-se în acelaşi timp pe maluri, în amontele fluviului şi chiar în aval, unde vântul nu o stăvili decât mult mai în jos.

Una după alta, virând de bord pentru a lăsa în voia curentului pupa unde era agăţat un felinar, cele şapte bărci se apropiară de mal. Fără să se ciocnească şi fără cea mai mică deviere, se aliniară în aval de barca patronului Merlin, ce acostase prima la cheu.

Atentă, mulţimea privea în tăcere, lăsând strigătelor şi vociferărilor barcagiilor tot spaţiul uriaş al nopţii.

Îndată ce acostară cele şapte bărci, o trompetă, un trombon, un flaut şi două tamburine, aflate pe cheu în primul rând al curioşilor, intonară o melodie de dans specifică acelei regiuni. Barcagiii o ascultau cu plăcere, deşi muzica asta nu le spunea mare lucru. Veniseră atâţia oameni să le sărbătorească sosirea, încât Philibert trebui să facă eforturi pentru a-şi reţine o lacrimă de emoţie. Era adevărat, reuşise să coboare pe fluviu într-un moment când nimeni altul nu cutezase să se aventureze, însă i se părea că ceea ce făcuse acum nu se deosebea cu nimic de tot ceea ce făcea de atâţia ani. Aşadar, în chiar acea seară, după ce reuşi să alunge prima emoţie, mârâi:

— Sunt din sud. Exagerează ca întotdeauna.

Şi nu era singurul ce gândea aşa. După

debarcarea pasagerilor Canut care, dăduse o mână de ajutor la descărcarea bagajelor, se apropie de patron. Pe faţa lui rotofeie apăru despicătura unui surâs larg:

— Parcă-i văd, zise el, după zece ani, când vor povesti despre coborârea noastră, vor spune că am sosit pe jos, cu apa până la genunchi, cu bărcile şi caii în spinare. Iar în bărci cu cadavrele oamenilor ucişi de *Triumfător*.

Coborând din bărci, pasagerii veniră să-i mulţumească patronului Merlin. El le răspunse:

— Aţi plătit, n-aveţi de ce să-mi mulţumiţi. Îmi place să cred că o să vă petreceţi şi seara asta cu noi.

Toţi se declarară de acord, cu o bucurie ce se vedea bine că nu era prefăcută.

După ce bagajele călătorilor fură depuse pe cheu, date în grija hamalilor şi a băieţilor de la hanuri care se certau pe ele, în faţa echipajului apărură trei comisionari cerând să descarce lăzile urgente. Erau comisionarii Companiei navelor cu abur. Nu purtau şepci cu iniţialele firmei unde lucrau, însă Philibert îi cunoştea.

— Astă-seară nu, i se adresă el fiului său ce se pregătea să elibereze pachetele.

— Dar, tată, sunt pachete urgente. Când le-am luat la bord, m-am angajat să le livrez îndată ce sosim.

Fără să-şi poată da seama ce se petrece cu el, Philibert simţi un fel de greaţă. Era oboseala? Faptul că-i vedea pe cei trei bărbaţi care trădaseră pentru a se angaja la vapoare? Faptul că întrezărise în privirea băiatului său o licărire

stranie?

Cu un ton ce voia să însemne că orice discuţie era de prisos, repetă:

— Astă-seară, nu… Dacă am fi navigat ca pe timpuri normale, pachetele ar fi sosit mâine după-amiază. Le vom livra deci mâine dimineaţă.

Claude se întoarse către comisionari. Schiţă un gest de neputinţă şi cei trei oameni se îndepărtară.

— Ce înseamnă asta? întrebă Philibert, doar n-or vrea să le transporte noaptea. Nu cumva cred că o să le fure cineva din barca mea?

Claude îşi plecă ochii; apoi, stingherit, coborî pe cheu unde se pierdu în gloata de gură cască. Prins la rândul său de atmosfera sărbătorească, Philibert uită de tulburarea băiatului. Antrenat de căpitanul portului şi de câţiva barcagii prieteni, se instală la o masă unde mâncărurile îi aşteptau în farfurii. Când treceau pe lângă el, oamenii se opreau să-i strângă mâna; fete brune cu ochi negri şi puţin cam sălbatice îl sărutau. Muzica flautelor era acoperită de chemările, râsetele, strigătele de bucurie ale celor ce se regăseau.

— La naiba, e mai dihai decât în toiul târgului.

— Câte săptămâni ai stat la Lyon?

— Dar voi aici câte?

— Oare apa va creşte cu adevărat, de acum înainte?

— Dacă a început vântul, Ronul se va restabili.

— Târâtura asta de Saône, nu putea să dea mai mult? Încă puţin şi am fi putut urca.

— Unii şi-au retras mărfurile şi le-au dat celor de la transporturile rutiere.

— Drumurile nu vor rezista.

— Între Vienne şi Lyon şoseaua este desfundată. Ai putea spune că mergi în plin câmp. Dacă va începe să plouă, căruţele se vor împotmoli.

— Să plouă, dar numai atâta cât trebuie.

— Încă trei zile de vânt, şi urcarea e sigură!

Toţi vorbeau în acelaşi timp. Toţi puneau întrebări peste întrebări fără să mai aştepte răspunsul. Vinul curgea în pahare, clătinând şi colorând în roşu reflexele felinarelor şi ale torţelor. Chiar şi cei ce nu se înfruptau din bucatele aduse pentru barcagii stăteau acolo, strânşi în jurul meselor iluminate ca de soarele lui iulie. Roiuri de ţânţari şi de fluturi de noapte zburau de la o lampă la alta. Cădeau în pahare şi în mâncăruri; cei mai mari erau scoşi cu vârful cuţitului şi striviţi chiar pe masă, mulţi însă erau înghiţiţi odată cu sosul.

— La dracu, ziceau ei râzând, are grijă stomacul, numai să intre.

— Peştele nu se hrăneşte decât cu de-astea. Şi nu crapă. Iar pe peşte îl mâncăm noi.

Gluma îi înveselea, aşa cum îi înveselea totul. Voia bună alunga glodurile negre şi oboseala.

După ce terminară de mâncat, cei mai în vârstă îşi aprinseră pipele continuând să discute, în timp ce tineretul invita fetele la dans pe estrada unde erau instalate tamburinele şi flautele. Primii sosiţi începuseră să danseze când, în grupurile aflate încă în spaţiul dintre mese şi cheu, se

produse o rumoare. Philibert se întoarse. Câţiva oameni alergau spre fluviu. Se ridică. Toate privirile erau aţintite spre barca sa.

Larma era totuşi prea mare ca să-şi dea seama ce se întâmplase. Făcându-şi loc cu coatele, fugi într-acolo.

Când ajunse la marginea cheului, trei bărbaţi ridicau de jos pe al patrulea, căruia îi curgea sânge din nas. La bordul navei, alt bărbat alerga spre pupa, de unde sări ca o pisică pe cheu. Din dosul stivei de baloturi, cineva strigă:

— Opriţi-l, pentru numele lui Dumnezeu!

Philibert recunoscu vocea gâfâită şi cam răguşită a potcovarului său.

Prins ca într-un cleşte de gloata pe care ar fi trebuit s-o calce în picioare ca să alerge spre cheu, repetă şi el strigătul lui Joseph.

— Opriţi-l, pentru numele lui Dumnezeu!

Făptaşul fusese probabil prins, deoarece la capătul cheului se auziră strigăte şi zgomotul unei busculade. Fără să mai aştepte, Philibert smulse un felinar din mâinile unui necunoscut şi sări în barcă. Alergă de-a lungul bordajului, sări peste lăzi şi-şi întâlni potcovarul în momentul când acesta tocmai ieşea dintre stivele de baloturi ştergându-şi fruntea cu antebraţul:

— Mii de draci, e solid fârtatul. Dar şi-a primit porţia.

Pumnul uriaş al potcovarului era mânjit de sânge.

Philibert îndreptă spre punte fascicolul de lumină al felinarului. Între două baloturi uriaşe acoperite cu o prelată verde şi o ladă lungă de

lemn negeluit, zăcea întins un om. Sângele i se prelingea peste ochiul drept şi de-a lungul obrazului.

— Doamne, spuse Philibert, l-ai pocit!

— Şi sper că l-am însemnat şi pe primul.

— Da. L-ai însemnat.

— Unul însă mi-a scăpat.

— Cred că l-au prins pe cheu.

— Îl recunoşti… pe ăsta?

Potcovarul abia mai răsufla. Scuipă, trase aer în piept şi oftă.

— Ăstuia aş putea să-i fiu bunic. Dumnezeule mare, oi avea eu şaizeci şi trei de ani, dar încă nu m-am ramolit… Iar gunoiul ăsta, îl trântisem la pământ, şi el încerca să mă lovească sub centură. A trebuit să-l pocnesc, asta-i!

Philibert se aplecă şi întoarse încet faţa omului pentru a-i cerceta partea mai puţin zdrobită. Recunoscându-l pe unul dintre comisionarii companiei de vapoare, se ridică şi întrebă printre dinţi:

— Dar ce dracu s-a întâmplat?

Alţi oameni se urcaseră pe navă.

— Spune-le curioşilor ăstora să coboare, răspunse calm potcovarul.

Philibert se răsuci şi, ridicând felinarul până la înălţimea capului, strigă:

— Cei ce nu fac parte din echipajul meu să coboare pe cheu. Haideţi băieţi, debarcaţi-i pe curioşii ăştia!

Împinşi de barcagii, curioşii coborâră pe cheu. Convinşi că era vorba de o bătaie între beţivani, se îndepărtară glumind şi râzând, grăbiţi

să-şi regăsească paharele sau partenerele de dans.

De obicei, barcagiii nu-şi păzeau niciodată navele. N-aveau motive să se teamă de locuitorii porturilor, de comercianţii sau de meseriaşii ce lucrau pentru cărăuşia pe apă.

Ambarcaţiunile din lemn erau pentru ei ceva aproape sfânt. Chiar şi cei care nu s-ar fi dat în lături de la devastarea unei livezi cu piersici, de la golirea unui eleşteu cu ştiuci sau de la spargerea uşii unui coteţ de iepuri de casă n-ar fi îndrăznit să fure ceva de pe o navă.

Prins de jandarmi sau de vreun ţăran, hoţul putea să se aleagă cu câteva zile de închisoare; însă din mâinile barcagiilor era sigur că va ajunge la spital. Forţa acestora era renumită. Circulau pe seama lor sumedenie de legende unde erau înfăţişaţi omorând dintr-o singură lovitură taurii tropăind în bărci, smulgând din smârcuri, câte doi sau câte trei, un cal împotmolit, dând la apă bărci încărcate vârf... Toate acestea erau desigur mult înfrumuseţate şi exagerate, dar conţineau şi o parte de adevăr. Toţi ştiau asta. Iar cei ce se mai îndoiau n-aveau decât să privească la aceşti coloşi bărboşi pentru a le trece pofta să se mai ia la harţă cu ei.

Într-un an când se iscase o bătaie între două echipaje, jandarmii încercaseră să intervină. Oamenii fluviului îşi regăsiseră brusc instinctul rasei, şi jandarmeria călare fusese bătută măr. Cum întâmplarea se petrecuse noaptea, nimeni, niciodată, n-a mai putut descoperi făptaşii.

Riveranii se solidarizaseră cu barcagiii. Niciun martor; nicio urmărire. Se spune că jandarmii unui întreg detaşament îşi rupseseră dinţii şi-şi învineţiseră ochii căzând de pe cai. De atunci se fereau să mai intervină.

De altfel, barcagiii n-aveau nevoie de serviciile lor. La Beaucaire, singura perioadă când navele trebuiau supravegheate îndeaproape era în timpul marelui târg din iulie. Şi asta pentru că odată cu negustorii veniţi pentru târguieli din toată Europa şi chiar de pe coastele Africii, apăreau şi borfaşii. Mii de hoţi de buzunare, pleşcari de toate soiurile şi din toate colţurile lumii se întâlneau acolo în fiece an, operând singuri sau în bande organizate. Când noii veniţi se aventurau pe câte-o barcă ce li se părea nepăzită, n-apucau să facă doi paşi şi-şi şi primeau porţia.

Barcagiii îi dezbrăcau şi, prinzându-i de glezne, îi băgau cu capul în apă, scoţându-i din când în când la suprafaţă până ce-i auzeau implorându-le mila. La urmă, dacă omul ştia să înoate, nu-i mai rămânea decât să se arunce din nou în apă pentru a încerca să-şi recupereze hainele zvârlite tocmai în mijlocul fluviului. În plină noapte, însă, multora le era frică. Atunci, singura soluţie era să-şi caute de drum pe întuneric, cu trupul devorat de ţânţari, până găseau ceva să pună pe ei. Aceasta era una din distracţiile barcagiilor în timpul târgului, iar hoţul se putea considera fericit dacă scăpa fără să i se scrie cu vopsea şi un enorm „HOŢ”, chiar în mijlocul spatelui.

Joseph Cathomen trăsese sub cort trupul încă neînsufleţit al comisionarului. Philibert se aplecase să-i dea o mână de ajutor, dar respingându-l cu o mână, potcovarul îi spuse:

— Lasă-mă pe mine, şefule, eu l-am pocnit.

Apucând cu o mână cureaua lată a omului şi cu cealaltă partea din faţă a bluzonului de pânză, îl ridică în sus ca pe o pernă umplută cu puf. Mic, spătos şi îndesat, Joseph abia-şi îndoise genunchii pentru a-şi încorda braţele deasupra capului. Cu burta pe pumnii fierarului ce păreau două ciocane uriaşe prinse la capătul braţelor sale păroase, comisionarul arăta ca un mort, cu capul atârnat şi cu picioarele bălăbănindu-se de la dreapta la stânga.

De pe cheu se auziră câteva strigăte:

— În Ron cu el!

— La hazna cu el, e o lepădătură!

Acum, omul zăcea pe punte, cu spatele sprijinit de cel de-al doilea stâlp al cortului luminat de trei felinare mari de prova. Un ghiordel cu apă îl trezise pe jumătate. Încerca să-şi deschidă ochiul teafăr, în timp ce vătaful şi marinarul din prova dădeau la o parte uşa de pânză a cortului, împingând înăuntru pe ceilalţi doi comisionari. Cel atins de Joseph era gol până-n brâu şi-şi ţinea la nas cămaşa făcută sul. Pânza de culoare gălbuie era plină de sânge. Celălalt, prins pe cheu în clipa când sărise de pe navă, era abia atins. Un vlăjgan uscăţiv cu pielea neagră şi cu privirea obraznică. Cum intră în cort, se îndreptă spre Philibert, spunând:

— Lasă-mă să plec şi să-i iau şi pe ceilalţi doi. E caraghios, venisem doar să ne recunoaştem lăzile. Nu suntem hoţi.

Arţăgos, gata să izbească din nou, Joseph se repezi:

— Dar pe mine, ticălosule, m-ai recunoscut?

Instinctiv, celălalt încercă să-şi ferească faţa cu mâna.

— Lasă-l, Joseph! ordonă Philibert.

Cu părere de rău, potcovarul se dădu un pas înapoi.

— O să aflăm noi ce căutau, reluă patronul Merlin. Dar mai întâi spune-ne tu ce s-a întâmplat.

Joseph se potolise; îşi scoase pipa din buzunar şi, arătând-o celorlalţi, izbucni într-un hohot de râs, zicând:

— Ce s-a întâmplat? Ei bine, închipuie-ţi că-mi rătăcisem pipa… Nu asta, cealaltă din pământ ars şi cu o inimă gravată pe partea din faţă… Nu-i nouă, dar m-am legat de ea. Mi-am dat seama că n-o mai am în clipa când am terminat de mâncat… Am umplut-o pe asta, dar gândul la cealaltă mă chinuia. Zic: trebuie s-o fi pierdut pe puntea navei lui Philibert, în momentul când m-am suit să ajut la debarcarea bagajelor. Până atunci eram sigur c-o avusesem. Gândul ăsta nu-mi dădea pace. Zic: dacă vine careva şi calcă pe ea, s-a terminat. Atunci mă întorc…

Joseph se opri. Domnul Tonnerieu tocmai intrase. Îşi plimba privirea de la unul la celălalt şi cu un aer speriat, întrebă:

— Ce este? Ce se întâmplă aici? Mi s-a spus că s-a iscat o bătaie la bord.

Descoperind cei doi răniţi avu o tresărire.

— Dar ăştia ce au?… Frumoasă treabă! Şi ce-i cu indivizii ăştia aici?

Privirea speriată a bătrânului stârnea râsul. Philibert însă se stăpâni. Îi venea să-l întrebe dacă venise să vadă brezaia, dar voia să termine cu povestea asta. Ceva îi spunea că nu era o simplă chestiune de furt. Îi răspunse cu glas potolit:

— Ia loc şi ai să afli.

Contabilul îşi aşează fundul îngust pe marginea unei cuşete, în timp ce Joseph îşi reluă povestirea:

— Bun, cum vă spuneam, gândul ăsta nu-mi dădea pace.

— Ce nu-ţi dădea pace, întrebă domnul Tonnerieu?

— Pipa mea. Doamne! Dacă mă opreşti tot timpul, nu pot vorbi.

— Continuă, Joseph, interveni Philibert aruncând o privire aspră în direcţia contabilului.

— Aşadar, începu iarăşi Joseph, sosesc aici, mă pregătesc să mă urc la bord şi ce văd? Individul ăsta se aplecase în spatele unei lăzi… Cum nu se prea vedea, îmi spun: e unul de-ai noştri, s-o fi îmbătat şi-a venit să se culce. Urc. Scârba asta crezuse pe semne că nu l-am zărit. Nu renunţasem la căutatul pipei, dar eram curios să aflu cine e… Când ajung în spatele lăzii, ce văd? Ăsta se ridicase în picioare ca un şarpe călcat pe coadă; şuieră, şi cât ai zice peşte, mă şi plezneşte.

Joseph se opreşte şi se uită în direcţia omului cu nasul spart. Râde zgomotos şi, lovindu-şi cu palma pieptul bombat şi puternic, ridică din

umeri.

— Aici m-a izbit, nătărăul! Ba bine că nu; aşa pe nepusă masă. Mă loveşte şi vrea să-şi ia tălpăşiţa. Nu-l recunosc încă, dar îmi zic: ăsta n-are cugetul curat. Şi-i trag una peste bot... Aşa de tare că zboară spre cheu... Oricum, nu-i vina mea că a căzut; ostrogoţii ăştia nu rezistă... Pe urmă...

Philibert îl întrerupse. voind să scurteze, arată cu bărbia spre ceilalţi doi comisionari:

— Ăsta ţi-a scăpat, dar l-ai încolţit pe-al treilea... Şi, bineînţeles, tot n-ai priceput ce voiau?

Potcovarul îşi scarpină chelia, unde strălucesc broboane de sudoare.

— Pe legea mea, răspunde el, e clar că nu veniseră să spele puntea.

— Credeţi-mă că voiam să ne numărăm lăzile. Asta-i tot. Compania va depune plângere...

— Fie! strigă Philibert. Dacă eşti grăbit să vorbeşti, vorbeşte. Dar numai adevărul, auzi! Altfel, îi vezi pe camarazii tăi? Joseph n-a obosit, iar eu cu atât mai puţin.

În încăpere se lăsase o tăcere grea; nu se auzea decât respiraţia oamenilor şi, înăbuşită de grosimea prelatei, rumoarea îndepărtată a petrecerii.

Cum bărbatul negricios stătea tot nemişcat, privind pe sub gene, şi cu fruntea încruntată, Philibert înaintă spre el.

Omul încercă să se dea îndărăt, dar se lovi cu spatele de stâlpul de lemn ce sprijinea pânza cortului. Felinarul agăţat de stâlp începu să se clatine. Se auzi un clinchet. Flacăra tremura, umbrele oamenilor jucau pe bucata de pânză.

Cu o mişcare iute şi precisă, Philibert prinse cu mâna stângă reverul bluzei comisionarului iar el, ca la comandă, îşi încleştă mâinile pe încheietura osoasă a patronului. Aveau aproape aceeaşi înălţime şi Philibert îşi spuse repede: „Am norocul că nu-i un sfrijit. Altfel n-aş fi îndrăznit”.

Toată forţa trupului său trecuse în braţul stâng. Încreţind uşor stofa aspră, mâna apăsa încet, încet, în jos. Privea ţintă în ochii adversarului. Acesta, regăsindu-şi mândria în luptă, îl fixa la fel. Puţin câte puţin, faţa străinului se crispa. Vinele tâmplelor i se umflau. Muşchii fălcilor tresăreau sub pielea întinsă. Trecură câteva clipe, când cele două forţe anulându-se, amândoi rămaseră imobili, încordaţi.

Tăcere. Ceilalţi priveau înţelegând că orice gest, orice cuvânt ar fi stricat totul. Feţele lor de asemenea erau încordate; abia mai respirau.

Acum, forţa calmă, irezistibilă a lui Philibert Merlin atinge punctul culminant. Picioarele omului încep să tremure, apoi, puţin câte puţin, genunchii i se înmoaie, mijlocul se îndoaie, umerii se încovoaie. Mai rezistă cât ai număra până la trei, apoi, ca frânt, cade, lovind cu genunchii puntea ce vibrează înăbuşit. Cu capul spre spate, priveşte ţintă spre Philibert.

— Vorbeşte! zice Philibert cu vocea şuierătoare. Vorbeşte! sau te pocnesc.

Mâna dreaptă se ridică, gata să-l izbească cu tăişul, ca o secure.

— Vorbeşte, n-auzi? Ce voiai să faci tu?

Spunea *tu,* deoarece ceilalţi nu mai contau. Nu-l interesa decât bărbatul din faţa lui, trădat de

puteri, dar continuând să-l fixeze cu o căutătură de animal sălbatic.

Omul păru că şovăie. Buzele i se întredeschiseră, ochii i se desprinseră cu regret parcă de ochii lui Philibert şi se îndreptară spre uşa de pânză, unde stătea marinarul din prova.

Philibert simte că n-o să-şi mai poată reţine mâna care începe să-l mănânce.

— Vorbeşte odată! zbiară el.

Îşi stăpânise furia dar nu-şi putuse înăbuşi urletul.

— Nu-i nevoie, spuse omul, dacă vrei să afli, întreabă-l pe băiatul tău şi pe marinarul din prova. Cunosc situaţia.

De data asta, vântul se instalase de-a binelea.

Sufla dinspre sud-vest şi dacă n-adusese încă norii, oamenii ştiau bine că va obosi repede alergând degeaba pe un cer atât de larg. Ştiau, şi uitau neajunsurile secetei. Chiar şi acolo unde convoiul nu poposise, adusese puţină bucurie. Strigătele barcagiilor zburaseră până departe în vale, răsunând când pe un mal când pe celălalt, iar noaptea vibra de zgomotul lor.

Nu era casă din satele aşezate de-a lungul fluviului unde oamenii să nu vorbească despre convoi. Vorbeau în pragul locuinţelor, după căderea nopţii, când lumea se adună la taifas, pe întuneric, din pricina ţânţarilor şi a fluturilor ce fug de vânt încercând să se aciueze prin odăi.

Era un vânt cald, venit de foarte departe. Îşi luase zborul de pe pământul încins al acelor regiuni despre care pomeneau prin târguri

oamenii cu pielea cafenie şi îmbrăcaţi în alb din creştet până-n tălpi. Alergase peste întinderile uriaşe de nisip ars de soare, apoi traversase marea. Se îmbibase cu apă. Trei, şase, nouă zile cel mult, şi norii vor ajunge aici. Fraza aceasta era pe buzele tuturor. Oamenii ştiau că era un vânt aducător de speranţă.

Vântul trezea oamenii din toropeală. Le biciuia nervii. Pe unii îi îndemna la treabă, pe alţii la sporovăială.

La Beaucaire se strecura prin tot locul. Răzuia acoperişurile, miorlăia prin poduri, înjura în dialect când trecea prin lucarnele prea strâmte. Se târa pe pământ sau pe străzile prin care se scurgea apa de la chiuvete; mătura mirosurile respingătoare, dar pe al său şi-l păstra. Era un vânt sărat şi puternic, cu un iz de iod şi de răşină, amestecat cu mirosul bălţilor din Camargue şi cu aroma dulceagă a munţilor Spaniei.

Un vânt puternic şi hrănitor, însă plin de nelinişte. Suflând toamna, în întâmpinarea iernii care sosea dinspre nord şi est, deruta păsările călătoare. Zborul în triunghi al păsărilor şi al raţelor sălbatece şovăia pe bolta tulburată. La ce bun să plece spre sud, când sudul venea într-acolo? Până la urmă învingea instinctul. Deoarece vântul sufla la nivelul oamenilor, poate că ei erau pricina nebuniei lui. Oamenii nu se comportau deloc ca vieţuitoarele înţelepte. Modificaseră prea mult natura, pentru ca instinctul să nu-i părăsească. Atunci cârdurile de păsări migratoare urcau, urcau până se făceau nevăzute. Se înălţau în slavă scăpând de împărăţia vântului, şi-şi

continuau drumul spre sud.

Philibert rămăsese singur sub cortul lung, luminat de trei felinare. Afară, zgomotul aproape încetase, dar tot mai acoperea şopotul fluviului.

Când comisionarul pomenise de Claude şi de marinarul din prova, Philibert revăzuse privirea stingherită a fiului său în momentul debarcării. Mâna dreaptă îi căzuse de-a lungul trupului, mâna stângă dăduse drumul bluzei.

Philibert se întorsese spre marinarul din prova. Pironit la intrarea cortului, acesta îl privea cu ochii săi sinceri, larg deschişi, unde străluceau punctişoare de aur. Philibert îl cunoştea de foarte multă vreme pentru a mai simţi nevoia să-i pună întrebări. Privirea lui Tirou spunea foarte clar: „E-adevărat. Îţi voi explica, le poţi da drumul”. Dar pe lângă vorbele acestea, mai exprima şi o mare deznădejde.

Tirou se dăduse în lături şi ridicase bucata de prelată de la intrare. Philibert privise spre cei trei comisionari arătându-le uşa. Cel negricios şi solid îşi ajutase camarazii răniţi să iasă, apoi, înainte de a părăsi şi el cortul, se întorsese spre Philibert şi, la fel de încrâncenat, îi spusese:

— Să ştii că nu-ţi port pică. În locul tău aş fi procedat la fel.

Îşi netezise partea din faţă a bluzei, rămasă mototolită, îşi trecuse palma peste părul negru şi lucios şi plecase.

Philibert se mai uitase o dată la marinarul din prova, apoi la ceilalţi, şi cu glasul surd şi obosit rostise:

— Tirou, dacă ştii unde se află Claude, du-te şi adu-l… Iar oamenii să continue să supravegheze baloturile… Voi, ceilalţi, puteţi pleca.

— Bine, dacă tot nu ne spui nimic, zisese contabilul.

— Mâine, domnule Tonnerieu, mâine.

Ieşiseră cu toţii, Joseph Cathomen ultimul. Philibert îi pusese mâna pe umăr:

— Mulţumesc, Joseph… mulţumesc bătrâne…

Potcovarul bănuia cu siguranţă despre ce era vorba şi murmurase:

— Sărmanul meu Philibert…

Iar Philibert rămăsese singur sub cortul lung. Se plimbase de la un stâlp la altul, apoi se prăbuşise greoi pe un cufăr, zdrobit de oboseala pe care o simţea apăsându-i brusc umerii şi năvălindu-i în mâini şi în picioare.

Timp de trei zile lungi, trudise pe fluviu împreună cu oamenii săi, cu nervii încordaţi, cu privirea aţintită spre apa mereu agitată, mânând bărcile dar putând să le şi distrugă. Puţine coborâri ceruseră o atenţie atât de sporită. Străbătuseră toate locurile acelea primejdioase, trecuseră la numai două degete de Table du Roi şi la mai puţin de o palmă de pilonul podului Saint-Esprit, iar apoi navigaseră în plin curent, zgâriind bancul de nisip aflat imediat în aval – manevră executată la perfecţie de cele şapte bărci ale convoiului său. Pe cheuri, bătrânii dădeau din cap minunându-se: „Philibert ăsta e, orice-ai zice, un adevărat patron!” Făcuseră totul cu mare osteneală, dar fericiţi că erau singurii stăpâni ai apei.

O mare fericire şi o mare mândrie.

Reuşiseră să coboare fluviul, fuseseră sărbătoriţi peste tot; iar acum iată-l singur, ros de teamă şi mai sleit ca niciodată.

Minutele treceau. Goale. Absolut goale.

Capul său îngreuiat de somn era frământat doar de gândul că tot ce se petrecuse avea o legătură directă cu vaporul. Simţea. Nu putea fi vorba de altceva. Dar despre ce anume? Întrebarea stăruia, îl sfredelea, dar niciun răspuns nu putea ieşi din creierul înceţoşat de somnul împotriva căruia trebuia să lupte.

Se sculă, merse până la uşa cortului şi ridică prelata.

Noaptea era apăsată de vântul cald. Vântul alerga peste fluviu, încreţind apa lină, dar alunecând uşor, fără să lase urme, peste muşchii încordaţi ai curenţilor iuţi. La capătul digurilor, vâltorile se roteau, schiţau o plecare spre larg, apoi, întorcându-se brusc spre mal, se pierdeau în apele calme unde valurile lor încetinite săltau lin reflexul stelelor. Cerul limpede miorlăia.

Spre amonte, malurile se contopeau cu dealurile îndepărtate formând o singură suprafaţă întunecoasă. Lumina lăptoasă falsifica distanţele. Partea de jos a cerului părea că alunecă deasupra pământului. O îngemănare perfectă, ca trasă cu stiletul la marginile a două piese de metal, una lucioasă şi presărată cu ţinte, cealaltă mai neguroasă, uniformă şi mată. Reflexul din apă păstra aceleaşi limite, dar era animat, viu, emailat pe alocuri şi transparent în locurile mai adânci.

Mister.

Ce se afla sub această apă? Ce se afla în adâncul sufletului omenesc? Oare fluviul putea fi cunoscut cu adevărat? Oare oamenii nu ascundeau în străfundul fiinţei lor o porţiune tainică ce apărea totdeauna întunecată pentru ceilalţi?

Philibert se întoarse cu faţa spre mal. Vântul legăna ultimele felinare agăţate de crengile joase. În jurul meselor acoperite cu resturile ospăţului nu mai era nimeni. Vreo zece câini dădeau târcoale băncilor, rozând oase. Unul mic, negru, tărcat cu pete albe şi cu o coadă pistruiată, se urcase pe masă şi lingea o farfurie. Undeva, pe aproape, orchestra cânta mereu, dar din pricina vântului înteţit numai sunetele mai ascuţite ajungeau până la fluviu. Vreo treizeci de persoane dansau. În tot locul, beţivanii dormeau pe iarbă.

Vântul şuiera prin crengile platanilor. Frunzele uscate defilau în lumina felinarelor, cădeau pe mese şi pe iarba rară şi călcată în picioare, rostogolindu-se uneori îndelung înainte de a fi ridicate din nou şi a cădea iarăşi.

Toate acestea se petreceau în faţa lui, aproape şi departe în acelaşi timp, şi parcă-l îngreţoşau.

Oamenii din Beaucaire pregătiseră această sărbătoare pentru Philibert şi echipajul său. Acum, sărbătoarea era pe sfârşite. Îşi dădea sufletul, şi piaţa portului redevenea încetul cu încetul domeniul vântului. Iar vântul ce alerga în direcţia munţilor nordici şi răsăriteni zăbovea puţin; smulgea câteva frunze, slobozindu-le îndată pentru a-şi continua cursa în amontele fluviului.

Când Claude Merlin se înapoie împreună cu marinarul din prova, Philibert era sub cort. Aşezat pe cufăr, cu coatele rezemate pe genunchi, cu mâinile împreunate şi mintea rătăcită, aştepta.

Tălpile răsunară pe pietrele cheului, apoi pe puntea navei. După o foarte scurtă pauză uşa cortului se ridică uşor. Cu fruntea aplecată, cu ochii aţintiţi pe o scândură a punţii din nodul căreia se răsfirau, ca o stea, trei crăpături, Philibert părea împietrit. Îi lăsă să intre. Mişcarea prelatei făcu să pâlpâie lumina felinarelor. Tăcerea reveni. Flacăra nu mai pâlpâi.

Înălţând încet capul, Philibert privi spre fiu apoi spre marinarul din prova. Cum niciunul, nici celălalt nu păreau decişi să vorbească, Philibert zise:

— Ei? Se pare că aveţi să-mi spuneţi ceva.

Întrebarea de-abia se întrevedea. Glasul era calm, impunător, măsurat.

Cei doi schimbau priviri neştiind ce să răspundă. Philibert se gândi că avuseseră totuşi timp să ia o hotărâre înainte de a intra. Mai zise:

— Sunt obosit. Toţi suntem obosiţi… E mai cinstit să spuneţi pe loc ce aveţi de spus… Şi faceţi bine să staţi jos.

Se cunoştea. Ştia cât de greu îi venea să-şi păstreze calmul în astfel de situaţii şi, preferând să rămână aşezat, voia ca şi ceilalţi să se aşeze.

Claude şi marinarul din prova se instalară, unul lângă celălalt, pe marginea unei cuşete. Păreau doi şcolari aşteptându-şi dojana. Philibert se întrebă: „Dacă tata ar fi de faţă, oare ce-ar face? Mi-ar spune: Philibert, nu te mânia. Orice-ar

fi să afli, calmul te fortifică mai mult decât furia”. Cu aceeaşi voce impunătoare, întrebă din nou:

— Ei?

Umerii fiului se înălţară. Trase aer în piept ca un om gata să se arunce în fluviu.

— Poate-am făcut o măgărie, începu el, dar…

Se opri, îşi privi tovarăşul. Apoi, tatăl său întrebă iarăşi:

— Ei?

— Tată, dacă ştii, nu mă mai pune să povestesc.

— Dacă ştiu? Slavă Domnului, nu trebuie să fiu vrăjitor ca să ghicesc că aţi făcut vreun complot împreună cu cei de la vapor. Asta am înţeles-o imediat. Însă ce? Încă nu ştiu.

— Complot… Complot… N-am făcut niciun complot, răspunse Claude. Mi-ai spus să iau pachetele urgente şi le-am luat.

Philibert îşi cunoştea foarte bine băiatul, ca să nu-şi dea seama cât de greu îi venea să vorbească. Tirou, de asemenea, se simţea stânjenit, dar mult mai stingherit de această aşteptare nesfârşită decât de o mărturisire brutală, dădea din umeri, îşi mişca picioarele, apoi frecându-şi palmele una de alta, se hotărî:

— Ce să fie? N-am chibzuit destul. Oricum, tot ticăloşi se cheamă că suntem. Am fi trebuit să refuzăm lada aceea. Nu s-au folosit de noi ca de nişte trădători. Ne-au spus ce conţine.

Tăcu şi se uită la Claude, apoi zise din nou:

— E-adevărat, trebuie să recunoaştem, ne-au spus ce conţine lada.

— Aşa e, aprobă Claude.

Şi amândoi coborâră ochii spre podeaua din faţa cizmelor de piele neagră cu tălpi de lemn.

Philibert aşteptă o clipă, apoi, nerăbdător, întrebă:

— Ce ladă?

Glasul încă reţinut, dar mult mai puternic, răsună sub cort.

Aproape în acelaşi timp, cei doi înălţară capul. Claude deschise gura şi mărturisi:

— Vaporul blocat în port… *Rhôdanul,* nu-i numai blocat… are şi o piesă stricată… O bielă, aşa-i zice… Atunci, asta-i, am luat lada în care se afla…

Sfârşitul frazei de abia se mai auzea. Faţa lui Claude era răvăşită. Bărbia îi tremura. Philibert se gândi c-o să înceapă să plângă şi n-ar fi vrut. Întrebă foarte repede:

— Cine mai ştie, afară de voi?

— Nimeni.

— Dar Rapiat?

— Nici el. A trecut în registru: ladă conţinând o piesă de metal.

— Destinatarul?

— Domnul Beuker.

— Adresa?

— A se livra în portul Beaucaire.

Întrebările şi răspunsurile se desfăşuraseră pe un ton normal. Philibert îşi recăpătase calmul. Claude părea să-şi fi revenit. După un timp foarte scurt, Philibert îşi drese glasul şi întrebă:

— Bineînţeles, e numele unuia de la Companie. Sau poate al nici unuia. Unul aşa, oarecare… Ştiaţi că la sosire vă vor aştepta

comisionarii?

— Da, răspunse Claude, fără să coboare ochii.

Nelăsându-i timp de gândit şi adresându-i-se de data aceasta numai lui, Philibert spuse:

— Nu-i prima dată când ai legături cu cei de la Companie.

Obrajii lui Claude se îmbujorară. Philibert vorbise pe un ton afirmativ şi totuşi, nimic, niciodată nu-i dăduse de înţeles că băiatul său ar fi putut avea relaţii cu oamenii vaporului. Ideea îi venise brusc, o rostise cu totul din întâmplare, şi iată că răspunsul lui Claude, această roşeaţă ca o mărturisire. Îl descumpănea.

Claude îşi aruncă ochii spre marinarul din prova cerându-i parcă ajutorul. Observându-l, Philibert rânji ca pentru a-i reaminti fiului său strigătul despre care gurile rele pretindeau că ar fi singurul colac de salvare aruncat de un barcagiu naufragiatului zbătându-se pe apă: „Roagă-te la Sfântul Nicolae, dar înoată înainte.”

De data asta îi răspunse marinarul din prova:

— Aşa-i. E mai bine de un an de când ne tot roagă, şi-am refuzat într-una.

— Ce v-au propus, exact?

— Pilotarea unui vas.

Philibert scoase un şuierat slab şi-şi întrebă fiul:

— Şi ţie la fel?

— Mi-au spus: avem nevoie de oameni ca tine şi ca tatăl tău… Voi aţi putea…

De data asta, Philibert trebui să facă un efort uriaş pentru a rămâne pe loc. Mâinile încleştate pe marginea cufărului începură să-i tremure.

Vocea îi tremura de asemenea în clipa când îşi întrerupse fiul:

— Aţi putea câştiga din gros! Ştiu, iată ce ţi-au spus... Şi nu le-ai răspuns că dacă au nevoie de oameni ca mine pentru a-şi pune pe roate Compania, înseamnă că toată organizaţia aia a lor o să crape...? Nicicând oameni ca alde mine n-au să accepte să-şi murdărească mâinile cu cărbunele, sau să-şi înnegrească conştiinţa cu afurisitul lor de câştig ce o să ducă de râpă toată valea!

Pe măsură ce vorbea, şi fără să-şi dea seama că se ridicase în picioare, Philibert înaintase spre băiatul său şi spre marinarul din prova. Aşa cum stătea în spaţiul dintre el şi felinarul agăţat de stâlpul central, îi acoperea cu umbra, îşi ţinea pumnii încleştaţi şi urla mânios:

— Toată valea o să crape dacă vaporul izbuteşte! Ştiţi şi voi la fel de bine ca şi mine. Cu singura deosebire că eu prefer să crap odată cu ea, decât să moi măcar vârful degetului mic în murdăria aia a lor... Progresul, mult îmi pasă mie de el. O să ducă la sapă de lemn mii de oameni cumsecade şi nevinovaţi ce nu cer nimic de la nimeni. Astăzi, munca cinstită şi aspră, aşa cum am făcut-o eu întotdeauna, nu mai contează. Ceea ce contează, sunt banii. Nimic decât banii. Ei bine, banii lor, eu... fac ceva pe ei!

Acum furia îl făcea să vorbească. Fiecare cuvânt ieşea din străfundul inimii lui ca dintr-un pământ bântuit de foc. Nu mai striga, îşi scuipa vorbele. La întâmplare. Tot ce-i venea la gură. Tot ce constituia spuma unei îndelungi mânii înăbuşite

prea multă vreme.

Terminându-şi insultele, nemaigăsind nimic injurios, cu toate că de-atâtea ori rumegase mii şi mii de cuvinte mult mai usturătoare la adresa acestor oameni urâţi ai vaporului, tăcu.

Ceilalţi doi stăteau înlemniţi. Cu capul plecat, cu spatele îndoit, aşteptau sfârşitul furtunii.

„Dacă tata ar fi de faţă, oare ce-ar face? se întrebă Philibert. Nimic. Nimic pentru că nu e nimic de făcut decât să crăpi.”

Îngreţoşat, temându-se ca mânia să nu-l ducă prea departe, cu glasul mult mai blând, rosti:

— Ticăloasă treabă!

Făcu apoi trei paşi spre uşa cortului, ridică bucata de pânză şi ieşi. Înainte de a o lăsa să cadă, se întoarse şi spuse:

— Duceţi-vă la culcare… Vom rezolva mâine.

Era o noapte când viaţa cerului era mai intensă decât cea de pe pământ. Atâta vreme cât sărbătoarea crease vâlva ei de lumină, de muzică şi de zgomote, oamenii, strânşi în grupuri, continuaseră să creadă că erau singurii vieţuitori din toată valea. Apoi, odată cu stingerea muzicii şi a luminilor, îndreptându-se fiecare spre casa lui, începuseră să simtă prezenţa cerului.

Fluviul, arborii, pajiştile, câmpiile, podurile, navele, casele – toate erau cuprinse de un somn deosebit de celelalte nopţi. Visele erau agitate; se auzeau gemete prelungi şi suspine. Era una dintre acele nopţi când bolta aprinsă face dragoste cu pământul. O dragoste plină de violenţă, uşor sălbatecă, cu un gust de luptă. Nu era stea să nu

tremure, nu era petec de apă liniştită să nu se trezească.

O noapte mult mai animată decât toate zilele ce se târâseră pe pământ, copleşite de căldura încremenită şi apăsătoare. Căldura stăruia, dar începuse să alerge o dată cu vântul. Alunga restul de frăgezime pe care arborii mai puţini, dezgoliţi ştiuseră s-o reţină în seva crengilor lor clătinate.

La ziuă nu va mai exista nicio umbră răcoroasă.

O noapte ce neliniştea oamenii, aşa cum neliniştea şi fluviul. Aducea cu sine o promisiune de ploaie şi de speranţă. Prea răscolitoare pentru a nu fi încărcată de nerăbdare.

Noroc că datorită vinului băut oamenii adormiseră mai repede. Vinul îi învăluia într-un fel de ceaţă pe care vântul n-o putea alunga. O ceaţă călduţă şi zumzăitoare, mai lăptoasă decât aceea ce va mai dăinui peste fluviu atâta vreme cât vântul sufla. Iar ceaţa vinului făcea ca cerul să se legene. În această noapte cu vânt năpraznic, toată valea se rostogolea când pe-o parte, când pe alta, de parcă vinul ospăţului ar fi curs atât pentru fluviu cât şi pentru pământ.

Cum ieşi din cort, Philibert simţi că mânia i se preface într-o mare tristeţe. Se petrecea cu el ceea ce se întâmplă cu un râu când începe să îngheţe. Apa curge. Îşi continuă drumul clocotitor şi învolburat. Pare că nimic, niciodată, n-o va putea opri şi apoi, încetul cu încetul, frigul coborât din cer se îngemănează cu frigul malurilor. Formează o pojghiţă ca nişte steluţe. Malurile

râpoase se acoperă cu mii de ace. Apa se încreţeşte, dar nu mai este nimic de făcut. Gerul învinge orice.

Calm şi tăcere.

Doar râurile crivăţului continuă să alunece peste râurile apei prinsă în gheţuri.

În sufletul lui Philibert se petrecea acelaşi lucru. Valul de mânie împietrise. Se simţea ca un sloi de gheaţă împresurat brusc de un vânticel cald.

Coborî pe cheu şi înaintă de-a lungul malului până dădu de iarbă. Aici, în umbra unei tufe de salcie pitică, se întinse cu spatele la pământ. Ochii îi erau plini de cer şi de stele, plini de goana vântului materializată în dansul nuielelor de salcie pe jumătate dezgolite.

Trase mult aer în piept. Îi veni să râdă când îşi spuse: „Philibert, e o prostie să-ţi cauţi liniştea în nebunia vântului”. Şi totuşi aerul sorbit cu gura larg deschisă, cu nările fremătânde, îi aduse calmul.

Se întoarse pe-o rână şi se ridică într-un cot să privească fluviul. Cu cât noaptea înainta, cu atât era mai multă lumină pe cer. Acum toate luminile caselor erau stinse. În faţă, satul Tarascon se vedea ca o masă neagră şi greoaie aşezată chiar pe fluviul strălucitor.

„Ce va trebui să fac? se întreba Philibert. Nu i-am dojenit. Tata mi-ar spune că am făcut bine. Dar acum?”

Acum, când mânia îi trecuse, simţea oboseala îngreuindu-i încetul cu încetul membrele.

Philibert nu voia să se întoarcă sub cortul

unde se aflau Claude şi marinarul din prova. Nu voia nici să rişte ca a doua zi dimineaţa să fie găsit acolo. Se ridică încet. Şalele începuseră să-i amorţească, o durere surdă urca de-a lungul şirii spinării, în timp ce alta mai ascuţită îi cobora în picioare. Se întoarse la barcă şi se urcă la bord după ce-şi scoase cizmele. Tiptil, se strecură printre baloturile uriaşe, bâjbâind şi scotocind cu privirea.

— Îţi cauţi culcuş? Vino aici, e loc pentru doi.

Philibert recunoscu vocea potcovarului. Înaintă şi-l găsi pe Joseph Cathomen întins pe o prelată împăturită, aşternută între lada lungă de lemn negeluit şi baloturile de mătase, chiar pe locul unde avusese loc bătaia.

— E loc, şefule, repetă Joseph.

— Ce faci aici? întrebă Philibert.

Joseph începu să râdă:

— Dar tu?

Philibert se aşeză lângă el. Baloturile îşi proiectau umbra, dar lada din lemn nou era foarte vizibilă, având o culoare mai deschisă decât restul. Joseph o lovi cu palma, spunând:

— Vezi, asta-i afurisita lor de ladă cu rahat. E clar că n-aveau nevoie de ea în noaptea asta, dar ce şi-au zis: „La naiba, uneori Philibert se uită înăuntru înainte de-a le livra!” Am privit la flacăra felinarului prin crăpăturile scândurilor. Se vede bine ce conţine.

— Crezi c-or să mai încerce s-o ia?

— Poţi să ştii!

Philibert aşteptă să treacă un timp. Vântul alerga peste baloturile stivuite. Din când în când

lăsa în urmă o adiere ce ajungea până la ei.

— La urma urmei, zise Philibert, acum când ştiu, puţin îmi mai pasă!

— Ba nicidecum! Eu nu sunt patron, pricepi! Dar în locul tău, uite ce-aş zice: „Lada este pentru *Rhôdan,* să vină s-o ceară comandantul vaporului *Rhôdan* şi i-o voi da”.

Comandantul vaporului *Rhôdan* se numea Jules Vaudin. Lucrase pentru Philibert câţiva ani. Inteligent şi barcagiu priceput, nu era băiat rău, dar într-o seară când băuse puţin, într-o cafenea din Lyon, întâlnise un fel de femeiuşcă pe care, în cele din urmă, a luat-o de nevastă. Din ziua aceea, Vaudin se schimbase. Nu mai era acelaşi om. Acestei femei îi trebuiau bani. Compania căuta piloţi cunoscători ai fluviului, iar Vaudin a fost printre primii ce şi-a trădat breasla.

În ochii lui Philibert era trădător pentru că se căsătorise cu femeia aceea şi pentru că plecase din Serrierès, localitatea unde se născuse şi unde strămoşii săi munciseră pe fluviu; era trădător pentru că, procedând astfel, le arătase celor mai slabi calea cea proastă.

Philibert rămase o clipă pe gânduri. Ideea de a-l umili pe Vaudin îi ispitea. Văzând că tace, Joseph continuă:

— În ce mă priveşte, primul gând a fost să arunc scârnăvia asta a lor peste bord. Într-o bulboană adâncă de trei metri. O vreţi? Bine, duceţi-vă şi luaţi-o dacă sunteţi aşa de şmecheri… Dar e un colet acceptat, treaba asta ar face o impresie proastă…

Philibert îl întrerupse:

— Băiatul meu l-a acceptat. Coletul e în răspunderea mea, va fi livrat…

Tăcu un moment apoi, privind lada de la un capăt la celălalt, întrebă:

— Cât o cântări?

— Nu ştiu, răspunse Joseph, dar e grea.

Philibert se sculă încet, se îndreptă spre ladă, se aplecă şi o ridică de un colţ.

— Nu poate avea mai mult de o sută de kilograme, spuse el lăsând-o jos.

— Ce-ai de gând să faci?

— Nimic… o să vezi. Cred că mi-a venit o idee.

Se întinse pe prelată alături de potcovar.

— La drept vorbind, adăugă el, nu-i chiar atât de rău aici.

Tăcere. Liniştea coborî peste ei tulburată doar de miorlăitul întretăiat al vântului. Fluviul de-abia se ghicea. Din când în când se-auzea lângă bordaj clipocitul vreunui val desprins desigur din unduirea vâltorilor formate la capătul digului, pe porţiunea dintre curent şi apa liniştită. Philibert simţea cum îl cuprinde toropeala. Se căznea să stea nemişcat, să pună stavilă gândurilor ce-l frământau. voia să uite totul şi să adoarmă. Era gata să închidă ochii, când Joseph întrebă:

— Dormi?

— Nu.

— Ascultă, Philibert, aş vrea să-ţi spun ceva: uite, eu nu sunt patron, dar am şaizeci şi trei de ani. Mă ştii, mă ştie şi tatăl tău. Am fost totdeauna la locul meu… Dacă navigaţia cu bărcile de lemn moare, voi fi dintre cei mai loviţi. La vârsta mea e

greu să-ţi mai găseşti un rost. Iar de când mi-a murit băiatul, am doi nepoţi de hrănit… La naiba, sunt frumoşi şi zdraveni. Şi-ţi jur că sunt născuţi pentru fluviu. Ei bine, nici bătrâna, nici eu n-am vrea ca ei să ducă lipsă… Aşa că am mai multe motive decât oricare să rezist. Vaporul, din partea mea, să-l înghită iadul! Dar dacă tu te-ai opri, pentru mine chestia asta ar însemna poate cerşetoria…

— Eu, să mă opresc? Înseamnă că nu mă cunoşti destul…

— Nu te înfuria. Am spus: dacă te-ai opri. Bun. Ştiu că n-o vei face. Dar pentru mine ar fi lucrul cel mai rău ce-ar putea să mi se întâmple. Bun. Şi totuşi nu mă pot opri să-ţi spun cinstit: Philibert, în locul tău, n-aş mai urca. Convoiul, animalele şi toate celelalte, valorează o rentă de cinci mii de livre. Vinde-le şi lasă-ţi băiatul să se angajeze pe vapor. Îl vor primi…

— Bineînţeles, l-au mai chemat o dată.

— I-au chemat pe toţi tinerii pricepuţi.

— Putreziciunea dracului!

— Lasă-mă să-ţi vorbesc… Putreziciune sau nu, dacă nu vrei să te dai bătut, poţi câştiga şi cu o singură seysselandă, transportând piatră pentru diguri.

— Pentru digurile ce vor servi vaporului.

— Nu chiar aşa curând.

— Poate, dar oricum. Şi-apoi asta-i muncă de barcagiu adevărat?

Joseph nu răspunse imediat. Philibert îl auzi respirând adânc. Apoi, după ce se mai răsuci şi se ridică într-un cot, cu un glas care îţi făcea rău

auzindu-l, spuse:

— Ştiu că-i îngrozitor, şefule, dar vezi tu, cred că într-o bună zi…

Tăcu. În sinea lui poate că se împăcase cu anumite idei, dar să pronunţe cuvintele, anumite cuvinte, era peste puterile sale. Philibert îl înţelese. Totuşi, cu blândeţe, zise:

— Joseph, dacă altcineva în locul tău mi-ar spune aşa ceva…

— Ştiu, l-ai pocni peste bot. Joseph tăcu. Aşteptă să se stingă câteva suspine lungi ale vântului, apoi cu un glas pe care somnul pusese stăpânire, mai spuse:

— L-ai pocni peste bot şi ai avea dreptate… Dumnezeule, câtă dreptate ai avea.

În noaptea aceea vântul atacase munţii înalţi. Le dăduse târcoale şi noaptea trecută ca şi în cursul zilei, dar într-un mod mai timid, fiind respins de frigul ce izvora din gheţari, prelingându-se spre păşunile alpine şi pădurile de brazi.

În noaptea aceea înghiontind curenţii reci către nord şi abătându-i pe versantul opus, vântul fierbinte împresurase muntele. Pereţii mari de gheaţă începuseră să transpire ca primăvara. Era un lucru de necrezut – rostogolirea aceea a apei peste păşunile şi prin pădurile pe unde toamna îşi aşternuse de mult covorul ruginiu. Şi totuşi aşa era. Nicicând, pe toată durata verii, piscurile cele mai înalte ale munţilor nu cunoscuseră o noapte atât de caldă.

Vântul puternic şi neîntrerupt venind din

Provenţa şi valea Ronului, uda pământurile din ţinut şi aducea apă văii şi fluviului. Oamenii ştiau că apa aceasta nu era decât o prevestire a ploilor făgăduite de vânt.

Aşteptau cu ardoare apariţia primilor nori. Odată cu ploile s-ar relua activitatea pe fluviu, iar odată cu această activitate şi lupta cărăuşiei cu ambarcaţiuni de lemn împotriva navelor cu abur.

Philibert Merlin nu dormise decât câteva ore. Trezit de soare, se sculase în acelaşi timp cu Joseph Cathomen. Se spălase la capătul digului, unde curentul era mai puternic. Apa era rece. Fluviul crescuse cu câţiva centimetri. Era de-ajuns să-l priveşti ca să-ţi dai seama că vântul de sud atinsese vârful gheţarilor.

Se înapoiase la bărci unde câţiva barcagii începuseră să iasă de sub corturi cu ochii cârpiţi de somn, căscând şi întinzându-se, cu mintea încă pâcloasă din pricina vinului băut de cu seară.

Philibert îi ceruse domnului Tonnerieu registrul de mărfuri. Acum bătrânul contabil stătea lângă el, cu ochelarii pe nas, cu marele registru deschis peste un balot, ţinând cu podul palmei paginile pe care vântul voia să le întoarcă prea repede. Soarele iute înălţat lumina Ronul peste care reflexele razelor aşterneau o lungă cale lucitoare. Pe malul stâng, satul Tarascon se desena în umbră. Pe malul drept, dincolo de platani, oraşul Beaucaire strălucea în lumină, galben şi trandafiriu, cu acoperişurile sale de ţiglă romană.

Philibert îşi aştepta oamenii. În ziua aceea

aveau tot dreptul la un pic de odihnă.

Când sosiră cu toţii, se întoarse spre fiul său şi spuse:

— Vom începe cu debarcarea coletelor luate de tine de pe *Triumfător.* Dă fuga la *Rhôdan* şi spune-i lui Vaudin că dacă vrea lada să vină să şi-o ia.

Pe cheu se aflau vreo zece hamali. Printre ei, comisionarul cu ochiul învineţit. În dimineaţa aceea avea pe cap şapca Companiei şi îmbrăcase o bluză albastră cu nasturi auriţi. Auzise fraza patronului Merlin. Strigă:

— Nu-i nevoie. M-a însărcinat pe mine.

Philibert nici măcar nu-l privi. Cum fiul său stătea tot nemişcat, mai zise:

— Claude, ai înţeles ce ţi-am spus?

Tonul era poruncitor. Claude se uită în jur. Tot echipajul îl privea. Se legănă de două ori, schimbându-şi poziţia de pe un picior pe celălalt, apoi sări pe cheu şi se îndepărtă.

Vaporul era ancorat mult mai în jos, într-o parte a cheului unde nu mai existau alte nave. Din locul unde se afla nava lui Philibert i se vedea doar prova; bordurile erau ascunse de o limbă de pământ unde se aflau magaziile antrepozitelor.

Îndată ce Claude plecă, oamenii convoiului începură să debarce baloturile pe care hamalii le încărcau în căruţuri, după ce mai întâi verificau numele înscrise pe pânza de ambalaj sau pe scândurile lăzilor. Domnul Tonnerieu urmărea în registru, făcând câte un semn în dreptul numelui strigat.

Când ajunseră la lada cu biela Philibert

spuse:

— Nu, pe asta las-o…

— Am putea s-o debarcăm pe chei, zise domnul Tonnerieu.

— Nu, repetă el, cu vocea sa de patron.

Philibert se simţea uimitor de calm şi de puternic.

Când Claude apăru însoţit de Jules Vaudin, îmbrăcat tot cu o bluză albastră cu nasturi auriţi şi pe cap cu o şapcă de asemenea albastră, echipajul terminase cu debarcarea. Vaudin era un vlăjgan voinic, de vreo treizeci de ani, cu umeri laţi şi puternici, cu faţa puţin rotundă. Se opri pe cheu.

Tăcere.

Părea că toţi cei de faţă îşi ţin răsuflarea ca să asculte şuierul vântului. Mulţimea de gură-cască se alăturase hamalilor înlemniţi lângă căruţurile lor. Oamenii şi roabele lor cu hulube, alcătuiau laolaltă un mare semicerc în faţa lui Jules Vaudin, ce stătea pironit înaintea navei patronului Merlin.

În văzduh soarele dogorea, vântul alerga şuierând.

— Am venit să iau în primire lada înscrisă pe numele domnului Beuker, spuse Vaudin.

— Am să ţi-o dau, răspunse Philibert.

— Cred şi eu, doar pentru asta am venit.

Philibert înaintează încet spre ladă. Se apleacă, îşi vâră palmele pe sub colţurile uşor săltate din pricina traverselor exterioare ale punţii. Nu ştie cât cântăreşte, dar ştie că o va căra. Se opinteşte, genunchii îndoiţi i se destind uşor. Lada se înalţă. Când mâinile ajung la nivelul

curelei, Philibert îşi îndoaie din nou genunchii. Acum nu mai trebuie decât s-o împingă, apoi s-o sprijine o clipă şi lada va fi în picioare. Lada e aproape tot atât de înaltă cât şi el.

Philibert respiră pe îndelete de trei ori. Ceilalţi pricep şi nimeni nu se oferă să-l ajute. Dintr-o ocheadă vede că numărul privitorilor crescuse şi, de asemenea, că veniseră şi cei de pe *Rhôdan.*

Îşi lipeşte spinarea de ladă, se îndoaie din nou, îşi înalţă mâinile deasupra umerilor şi apucă de cele două colţuri. Îşi umple plămânii cu vântul pe care-l înghite cu gura larg deschisă şi cu mari clămpăniturі, apoi, aplecându-se în faţă mişcă spre dreapta şi spre stânga lada ce i se reazemă de şale.

Calculase bine. Greutatea era perfect echilibrată.

Picioarele i se dezdoaie. Începe să meargă cu paşi aproape normali. Se simte atât de puternic încât îşi spune „Aş putea s-o duc dintr-un salt până la scârnăvia lor de căldare”.

Traversează puntea ce sună înfundat sub tălpi. Când ridicase lada, izbucnise un murmur. Apoi, din nou, liniştea.

În dreptul bordajului, Philibert se opreşte. Ca să ajungă la cheu are nevoie de un pas ceva mai lung. Respiră, se lasă împins în faţă de greutate şi trece. Face încă patru paşi pe cheu, se apleacă şi aşază lada, fără s-o trântească, exact în faţa lui Vaudin.

Aproape că nici nu gâfâie. Îşi îndreaptă şalele şi zice:

— Uite-o, poţi să ţi-o iei.

Faţa rotundă a celuilalt e atât de roşie, încât Philibert se întreabă dacă nu va plesni.

Vaudin ştie că dacă n-o să ridice lada, se va face de râs. Dar mai ştie şi că Philibert e mult mai vânjos decât el. Philibert pricepe ce se petrece în căpăţâna asta cu şapcă. E în culmea fericirii. Vaudin caută, cu siguranţă, o soluţie: să nu care lada şi totuşi să iasă cu faţa curată. Faţa lui atât de roşie şi de rotundă.

— Sunt mulţumit că m-am descotorosit de ea, zice Philibert, nu-mi plac asemenea ticăloşii la mine pe navă.

Celălalt schiţează un zâmbet răutăcios. Şi, foarte tare, ca toată lumea să-l audă, spune:

— Dar şi foarte mulţumit să încasezi banii pentru transport. Până la urmă toţi veţi ajunge aici, la banii Companiei, chiar şi aceia…

Dintr-o dată Philibert uită totul. Uită de făgăduiala de a rămâne calm şi de dorinţa de a-l vedea pe celălalt prăbuşindu-se sub greutatea lăzii. Cuvintele acestuia îl ard ca un fier roşu.

— Trădătorule!

Şi o dată cu insulta îşi şi repezi pumnul în gura bucălatului.

Vaudin e aproape săltat în aer. Gata-gata să cadă pe spate, dar Philibert mai iute, apucă cu mâna stângă reverele frumoasei sale bluze. Doar cascheta îi zboară îndărăt, căzând ca o pietricică pe cheu.

Philibert îl propteşte pe Vaudin cu spatele de ladă şi-l izbeşte de patru ori. Şi de patru ori căpăţâna celuilalt face bum, lovindu-se de

scânduri.

Când Philibert îi dă drumul, Vaudin seamănă cu o uriaşă paiaţă clătinându-se pe picioare, apoi se prăbuşeşte pe cheu, căzând într-o dungă.

Philibert se întoarce. Dintr-o privire învăluie cercul de oameni, acum desfăcut. Unii zac la pământ în timp ce alţii îi burduşesc. Lumea fuge ţipând. Barcagiii sar din bărci cu pumnii încleştaţi. Din toate părţile se aud plesnituri şi bufnituri. La patru paşi de Philibert, Joseph se luptă cu negriciosul voinic din ajun. Philibert strigă:

— Atinge-l, Joseph!

Joseph nu aşteptase decât acest ordin, şi iată că marele negricios zboară de pe pământ ca şi când l-ar fi luat vântul. Ba chiar mai repede. Joseph izbuteşte să evite pumnii şi alonja namilei, prinzându-i braţul din zbor.

Din mâna lui Joseph, nimeni nu se putea lăuda că a scăpat vreodată. Îi răsuceşte braţul spre spate; namila se cabrează; scoate un răcnet cumplit; dar potcovarul nu e un duios. Cu mâna liberă îl apucă de fundul nădragilor şi-l ridică până deasupra capului. Pe cheu se aude o pocnitură. Faţa se izbeşte de piatră. Namila neagră n-o să se ridice aşa curând. În orice caz, nu singur. Potcovarul îl aruncase cu toată forţa umerilor, scoţând un icnet din piept, ca atunci când lovea în nicovală cu cel mai greu baros al său.

Dominând înjurăturile şi zgomotul încăierării, vocea ascuţită a domnului Tonnerieu se aude de pe barcă:

— Opriţi-vă. Opriţi-vă. E o ruşine. O să înfundaţi puşcăria. Opriţi-vă… ceată de

scandalagii!

Philibert ştie bine că de el depinde oprirea bătăliei. Îşi spune mereu: „Philibert, dacă te-ar vedea tata!” Numai că prea îl ispitesc vreo două, trei bărbii aflate în dreptul pumnului său.

Nu mai e o încăierare, ci un masacru. Oamenii de pe vapor sunt mult mai firavi şi mai puţini. Philibert îşi revine. Îşi duce degetele la gură şi fluieră.

Cu părere de rău, oamenii săi se opresc din bătaie lăsând victimele să se îndepărteze cu înjurături pe buze. Doar Joseph, ce tocmai doborâse un mecanic, izbindu-l de un trunchi de copac, se mai întoarce şi înhaţă în treacăt un vlăjgan. Philibert îi strigă repede:

— Termină, Joseph… Ajunge.

Mâna potcovarului cade încet. Dă drumul omului.

— Joseph, nu m-ai auzit fluierând? Dacă bătrânii nu dau exemplu…

Joseph se uită în urma celui slobozit, apoi schiţând un gest de scuză, zice:

— N-am auzit, ştii bine că sunt tare de ureche.

Barcagiii se regrupează şi urcă la bord. Câteva nasuri sparte, dar nimic grav. Tirou îşi jupuise o mână imobilizând un hamal ce voise să-l lovească cu un cârlig de fier; Claude avea o ureche despicată care-i sângera. Participaseră şi ei la bătaie.

Lada cu biela zăcea mai departe pe cheu, aşa cum o lăsase Philibert.

PARTEA A PATRA

OPERA VÂNTULUI

ÎNTR-A ŞASEA ZI de vânt apărură şi norii. Luceau încinşi de vipia cerească, alunecând când foarte jos, când mult pe deasupra. Cei neluminaţi de razele soarelui străluceau de reverberaţia puternică a mării. Iar când atingeau coasta, abia se întunecau, deoarece pământul era şi el luminos şi fierbinte. Când prima umbră atinse malul, întregul prundiş răsuflă uşurat. Vântul nu era nici mai slab, nici mai puternic, dar aerul îşi schimbase densitatea. Gardurile vii şi împletiturile de nuiele instalate pentru protejarea culturilor de urgia mistralului erau tot timpul anului aplecate spre sud. Iar sudul se zbârlise brusc, răsturnând obiceiurile din pragul anotimpului, când de obicei nordul stăpâneşte pământul.

Umbra înainta, acoperind câmpiile şi munţii, şi coborând în căldările vâlcelelor, fără să-şi încetinească o clipă mersul. Văzând-o, oamenii se minunau. Se uitau la fâşiile de cer senin, apoi la norii ca o blană de oaie tivită cu franjuri de lumină orbitoare şi-şi ziceau:

— Un asemenea vânt, toamna, n-am mai văzut de când mă ştiu.

— N-o fi cumva semnul vreunei nenorociri?

Îngrijorarea aşteptării făcea loc unei temeri pe care oamenii neîndrăznind să şi-o mărturisească şi-o ascundeau în adâncul inimii, mascând-o în cuvinte exagerate, aruncate, chipurile, în glumă. Vorbeau de nenorocire şi de

potop; iar apoi, ca pentru a se linişti pe ei înşişi, adăugau:

— Glumeşti! Ai vrut apă, uite că ai.

— Pentru culturi, apa vine cam târziu.

— Pentru fluviu, nu-i niciodată prea târziu.

Barcagiii cercetau de asemenea cerul. Îl priveau mai degrabă în fluviu, decât ridicând ochii. În apă, îi descifrau mai uşor tainele.

În toate porturile de pe întinsul văii, de la Lyon până la Beaucaire, viaţa renăştea. Bărcile erau încărcate. Vapoarele începeau să scuipe negru. Nu ridicau încă presiunea la căldări, dar aprindeau focul în antifocar, urmând să-l mute în focar la momentul potrivit. Lucrul ăsta îl făceau atât pentru a-şi omorî timpul, cât şi pentru a verifica dacă mecanismele erau în stare de funcţionare.

Iar şuieratul scurt şi repetat era ca un avertisment dat patronilor de echipaje, voind să însemne: „Feriţi-vă, îndată ce fluviul ne dă mai multă apă, s-a făcut, plecăm; începe războiul!”

La Beaucaire şi la Lyon, ofensiva pe care voiau s-o lanseze Companiile pentru a da lovitura de moarte echipajelor se simţea mai mult decât în alte părţi.

La Beaucaire, în portul Couronne, în pieţe, la intrarea portului Beauregard, în strada Bijoutiers, în strada Brasseurs, în strada Quatre-Roi – peste tot erau lipite afişe mari de culoare albă imprimate cu litere uriaşe negre conţinând următorul text:

„Compania navelor cu abur din valea Ronului.

Sirius, pachebot amenajat elegant şi comod,

ajunge la Avignon în zece ore şi urcă de la Beaucaire la Lyon în două zile.

Voiajorii găsesc la bord curăţenie, consideraţie şi îngrijire atentă, precum şi o bună masă-pensiune cu cinci franci pe zi.

Administraţia se ocupă de transportul cailor, folosind boxe în genul grajdurilor engleze”.

Barcagiii cu carte le citeau celorlalţi, care ziceau:

— Nu-i adevărat. E o glumă!

— Ba-i adevărat. Aşa scrie.

— Caii vor avea masă-pensiune?

— Nu, dar vor învăţa englezeşte, aşa spune!

— Nu se poate. Citeşte-mi ultimul rând.

Omul îi recitea.

— Ce-nseamnă aia: boxe în genul[10]…?

— Nu ştiu. E pe englezeşte, cu siguranţă.

Râdeau, bătându-se zgomotos cu palma peste umeri.

— Curăţenie? Să fim serioşi. Cu cărbunele lor!

— Asta-i bună! Adică ce? Noi ăştelalţi avem nave murdare? Cam aşa ar lăsa să se înţeleagă afişele.

Făceau glume şi îi apuca furia. Îşi ridicau pumnii în aer, dar după bătălia iscată cu ocazia lăzii, funcţionarii de la vapor nu mai părăsiseră bordul navei sau birourile Companiei. Îşi recuperaseră lada şi lucrau la repararea motorului. Lucrau aruncându-şi ochii spre cer şi spre fluviu.

---

10 În original: *à l’instar.*

Iar fluviul, pe care toată lumea îl privea întrebător în orice clipă din zi şi din noapte, fluviul nu crescuse decât cu câţiva centimetri.

Dar de când norii invadaseră întreaga boltă cerească, lumina părea că izvora din apă. Fluviul stătea parcă nemişcat, dintr-un metal rece însă strălucitor şi lustruit mereu de vânt.

În ziua când cerul începu să se înnoureze, Philibert Merlin chemă sub cortul de pe puntea navei sale pe marinarul din prova şi pe fiul său. Navele fuseseră descărcate, apoi încărcate şi, la fel ca patronii altor convoaie, aştepta creşterea apelor pentru a da semnalul de plecare.

La urcare, cum navele nu puteau naviga totdeauna prin mijlocul fluviului, era nevoie de un debit de apă mai mare decât la coborâre.

Totul era gata, aşteptau doar bunăvoinţa fluviului, iar cerul anunţa că lucrul acesta se va petrece curând.

Când Tirou şi Claude intrară sub cort, încăperea era întunecoasă. Şi totuşi se aflau abia în toiul după-amiezei. Pentru a nu aprinde felinarele, lăsaseră deschisă uşa cortului, iar vântul o flutura neîncetat. Alerga peste prelată, cădea în faţa intrării şi împingea spre cuşete vârteje de aer.

Philibert îşi trase cufărul; ceilalţi doi se aşezară în faţa lui pe doi colaci de garline noi. Luminaţi din profil şi mângâiaţi de vânt, se priviră un timp fără o vorbă. În tot lungul bărcii se auzeau vaiete prelungi, gonind spre fluviu. Din locul unde se afla, Philibert vedea malul stâng de unde

muşcau neîncetat mici valuri cu franjuri înspumate, gonind unele după altele, înghiontindu-se uneori sau căutându-se pe digurile stâncoase.

Reflectase mult înainte de a lua o hotărâre. Iar hotărârea o luase singur, gândindu-se doar la ce-ar fi făcut tatăl său într-o situaţie asemănătoare. Era iritat de aşteptarea impusă de fluviu, dar pentru ceea ce voia să spună se simţea înarmat cu un mare calm.

Îşi scoase pipa din buzunar, o umplu, apoi întinse punga. Tirou se ridică puţin, îşi îndoi şalele şi o luă. Îşi umplu pipa, apoi înmână punga lui Claude. Când cele trei pipe fură aprinse, Philibert spuse:

— Dacă v-am chemat aici, să ştiţi că n-am făcut-o de bună voie… M-am gândit mult la cele întâmplate…

Îşi pregătise cu mare grijă frazele. Cuvintele erau în el, aşezate în ordine. Cântărise şi măsurase totul, dar în clipa când să înceapă să vorbească, iată că-i venea greu. Mai privi o dată spre fluviu, apoi spre cei doi bărbaţi. Între ei se aşternuse fumul pipelor. Rotocoalele de fum se găureau, alergau pe podea, urcau din nou, apoi se lăsau duse afară, spre punte, unde vântul le înghiţea pe dată.

— Iată, reluă Philibert. Vaporul, progresul, fiecare este liber să creadă sau să nu creadă în el… Voi ştiţi ce cred eu. Speram că sunteţi de aceeaşi părere cu mine, dar acum constat că dimpotrivă… Poate că voi aveţi dreptate… Viitorul ne va lămuri.

Se opri din nou pentru a respira adânc. Ceea ce spusese mai înainte era doar o introducere. Trebuia să se decidă să le comunice esenţialul. Şi asta era mult mai greu. În privirea lor apăruse o luminiţă ce părea să spună: „Nu. Nu mai continua. Nu mai vorbi. Vei distruge totul”. Erau prea mândri pentru a exprima prin cuvinte ceea ce simţeau. Philibert ştia, dar a opri privirea să vorbească era cu totul altceva.

Îi trebui mult timp până să se hotărască. Apoi cu un glas aproape blajin, şi care nu mai era al patronului zise:

— Voi urca. Cu Ronul nu se ştie niciodată la ce te poţi aştepta; dar drumul se anunţă a fi destul de periculos. Nu vreau să am lângă mine decât oameni crezând cu adevărat în ceea ce fac. Ştiu că aţi munci la fel ca întotdeauna. Nu de asta-i vorba… Ci de riscurile asumate… Principalul nu-i să urcăm, ci să urcăm chiar dacă vaporul nu poate să o facă… înţelegeţi… Atunci, norocul vostru este, poate, de partea cealaltă… Cu ei… Cu viitorul şi cu progresul…

Ridică încet mâna stângă pentru a arăta în direcţia portului Couronne unde era acostat vaporul *Rhôdan.*

Vocea i se stinse odată cu ultimele cuvinte. Gâtlejul, din ce în ce mai strangulat de emoţie, refuza să dea drumul la rest.

Urmă o linişte străbătută de vaierul vântului şi de pocniturile prelatei, apoi se auzi:

— Tată… Nu se poate… Nu se poate…

Claude rostise cuvintele acestea cu o voce pe care plânsul în hohote o făcea să vibreze.

Philibert îl privi în ochi şi, după un efort, zise:

— Ba da, băiatule… Fiecare e liber să-şi trăiască viaţa… Voi amândoi v-aţi ales-o; nu-i cazul să mai insistăm. V-am purtat pică, dar acum nu mai sunt supărat. Fiecare e liber să facă ce vrea. S-ar putea ca voi să aveţi dreptate, însă eu ţin cu tot dinadinsul să dovedesc contrariul. Numai că n-o să mai munciţi alături de aceia ce se încăpăţânează să vă nedreptăţească. Nu-i firesc. Nu poţi sta cu fundul în două luntre.

Marinarul din prova nu scosese un singur cuvânt. Faţa îmbujorată i se aprinsese şi mai tare. Vinele tâmplei i se umflaseră. Ochii îi înţepeniseră. Mâinile încleştate pe genunchi îi tremurau.

Philibert avu impresia că mai aşteptau ceva. Atunci le spuse:

— După cele întâmplate, înţelegeţi că nu vă mai pot ţine. Oamenii ar crede…

Tăcu. Nu se gândise să vorbească despre lucrul acesta. Ar fi trebuit să le spună că păstrând la bord doi oameni ce primiseră să facă servicii Companiei de vapoare însemna să lovească în propria-i autoritate. Dar nu voia să le vorbească despre asta. De fapt, nici nu era esenţial. Esenţialul se afla în el. O durere greu de explicat ţinând de suflet şi care nu era străină de faptul că propriul său fiu era amestecat în toate acestea.

Claude coborâse ochii. Buzele îi erau strânse. Philibert pricepu că făcea un efort supraomenesc pentru a nu se ruga, pentru a nu cere iertare. Exact ceea ce ar fi făcut şi el într-o situaţie asemănătoare. Din orgoliu. Numai şi numai din

orgoliu. Şi tot din orgoliu, Philibert Merlin, patron de echipaj, se abţinea să-şi ia băiatul de umeri şi să-l scuture spunându-i: „Haide, gata, te cunosc. Şi pe tine, Tirou, te cunosc. V-aţi purtat ca nişte nătărăi, dar ştiu că vă pare rău. Am nevoie de voi la urcuşul fluviului, şi îmi veţi dovedi că meritaţi încrederea. Ronul o să vă dea cu siguranţă acest prilej”. Din orgoliu tăcea şi tot din pricina orgoliului băiatul său se abţinea să-i spună: „Pedepseşte-mă în faţa întregului echipaj, dar ia-mă cu tine!”

La capătul puterilor, Philibert se ridică:

— Duceţi-vă la domnul Tonnerieu să vă facă plata. Îl anunţ eu.

Ieşi din cort fără să se mai uite îndărăt. Simţea că n-ar suporta să-i vadă strângându-şi hainele şi pregătindu-şi sacul şi cufărul.

Tăiase în carne vie, în propriul său trup. Iar operaţia fusese mult mai dureroasă decât îşi închipuise.

Acum, în picioare, la pupa, privea spre bărcile convoiului, acostate în aval. Vântul îi biciuia faţa şi pieptul. Vântul aducând ploaia atât de mult aşteptată. Cerul şovăia să se dezlănţuie. Lucrul acesta se vedea după mii şi mii de semne. Avea să plouă foarte curând, şi totuşi Philibert se simţea mai golit, mai vlăguit de putere şi de nădejde ca niciodată.

Philibert rămase mult timp fără să se gândească cu adevărat, dar plin de dorinţa de a se întoarce sub cort şi de a le spune băiatului său şi marinarului din prova că-i păstrează. În cele din

urmă, fiindu-i teamă să nu cedeze, simţi că trebuie să acţioneze, să facă ceva ce l-ar fi oprit să renunţe la hotărârea luată. Mai mult ca oricând trebuia să fie patron. Patronul integru, conducătorul convoiului său. Patronul preocupat numai de lupta împotriva vaporului.

Privirea i se avântă departe, în larg, până la limita dintre pământ şi nori, apoi se întoarse spre bărci. Câţiva oameni se odihneau, alţii discutau în grupuri sau îngrijeau de cai; bucătarii pregăteau, pesemne, supa în cabina de unde ieşea un miros plăcut de varză şi aburi alburii împrăştiaţi de vânt.

În faţa uşii, musul muşca dintr-un codru de pâine, peste care ţinea cu degetul gros o felie de pastramă.

Philibert îşi duse degetele la gură şi fluieră; apoi merse şi se aşeză la bordul navei. Cu faţa la cheu, cu braţele încrucişate, aştepta.

Oamenii se adunară într-o clipită. Pe măsură ce se apropiau, îi număra. Când se adunară toţi – afară de băiatul său şi de Tirou, rămaşi sub cort – şi după ce domnul Tonnerieu se aşeză alături, Philibert îi privi pe fiecare în ochi. Vântul îşi continua dansul, umflându-le cămăşile şi zbârlindu-le pletele. Toţi erau cu capul gol din pricina vântului îndrăcit ce le-ar fi aruncat pălăriile în fluviu.

Cu vocea sa de patron, puternică şi hotărâtă, Philibert spuse:

— Iată… Vedeţi cerul la fel de bine ca şi mine. Făgăduieşte să tragă o ploaie zdravănă… Îndată ce creşte nivelul, începem urcuşul.

Se auzi un murmur de aprobare. Toţi ştiau ce-

avea să le spună.

— V-am chemat să vă comunic hotărârea mea de a porni cu orice risc.

În timp ce trăgea aer în piept, domnul Tonnerieu îi atinse braţul şi, ridicându-se în vârful picioarelor, îi şopti:

— Lipsesc marinarul din prova şi Claude.

— Ştiu, spuse Philibert, apoi continuă. Cu ce va aduce vântul şi cu ce vor mai da gheţarii, ar putea ieşi o creştere importantă. Iar după o asemenea secetă, Ronul va căra tot felul de pietre, bolovani şi altele… Ştiţi şi voi la fel de bine ca mine.

Mai făcu o pauză, apoi, încet, cu o voce sacadată, apăsând pe fiecare cuvânt, reluă:

— Chiar dacă fluviul va creşte foarte mult tot vom urca… Chiar dacă vaporul nu va mai putea trece pe sub poduri, tot vom urca… Iar acum vreau să vă spun următoarele: Claude Merlin şi Honoré Baudry nu mai fac parte din echipajul nostru.

Tăcu pentru a lăsa timp să se audă murmurul oamenilor, apoi, tot calm şi fără grabă, adăugă:

— Dacă Baptiste Carénal primeşte, îl numesc marinar în prova navei comandant.

Îl privi pe Baptiste aflat chiar în faţa lui. Baptiste dădu din cap în semn de aprobare.

— Dacă accepţi, urcă-te lângă mine.

Baptiste urcă foarte tulburat.

— Îţi convine? întrebă Philibert

— Îmi convine.

— Cunoşti riscurile?

— Le cunosc.

Philibert privi din nou spre cheu.

— Ştiu în oraş câţiva vechi barcagii, buni camarazi. Sunt gata să se angajeze ca să urce împreună cu mine. Vă spun ca să aflaţi că nu voi fi niciodată în impas… Există riscuri, vă repet. Cei ce vor să părăsească convoiul să mi-o spună înainte de-a se însera. Vor fi plătiţi ca şi cum ar fi urcat cinci zile. Aşa mi se pare cinstit. Banii le vor îngădui să se întoarcă la casele lor. Se pot duce la domnul Tonnerieu să le facă plata. Nu angajez pe nimeni în locul celor doi concediaţi. Noul marinar din prova va repartiza posturile. Dacă cineva e nemulţumit de postul primit să vină să mă caute… Dacă mai sunt şi alţii care vor să plece, îi voi înlocui. Vă repet, pot oricând să găsesc oameni în loc. Iată, asta-i tot ce aveam de spus.

Gâtlejul îl ustura de parcă ar fi mestecat paie prăfuite.

Oamenii se împrăştiară comentând cele comunicate. Întorcându-se spre Baptiste Carénal mai zise:

— Îţi mulţumesc, Baptiste.

Celălalt bolborosi:

— Sunt… Eu… Dar Tirou… Hm. Nu trebuia.

— Ai auzit ce-am spus? E limpede. Nu vreau decât oameni absolut hotărâţi.

Baptiste, încurcat, îşi freca bărbia.

— Pe legea mea… făcu el. Bine, bine, mă duc să-mi aduc sacul şi lada.

Philibert îl privi cum se depărtează legănându-şi uşor umerii osoşi. Baptiste se trăgea dintr-o familie de vechi şi adevăraţi barcagii. Cu toate acestea, nimeni din neamul lui nu fusese

patron de echipaj. Făcea parte din categoria celor ce munceau fără să-şi pună multe întrebări. Pe bărcile convoiului său lucrau trei din aceeaşi familie. Tatăl era vătaf. Cel mai mare dintre băieţi, Baptiste, era barcagiu de bord, iar cel mai mic, mus. Trei hotărâţi să fie trup şi suflet cu el. Trei ce era convins că nu-l vor părăsi. Trei dintre care unul fusese promovat marinar în prova pe nava comandant.

La drept vorbind era sigur de echipajul său, însă povestea aceea cu lada îl tulburase atât de tare încât începuse să se îndoiască de orice.

Când se întoarse, domnul Tonnerieu era tot în cort. Aproape că-l uitase, cu registrele şi cifrele lui. Contabilul schiţă un fel de surâs şi întrebă:

— Acum îmi dai voie să-ţi pun şi eu câteva întrebări?

— Oricâte doriţi, domnule Tonnerieu.

— Mai întâi, ce-i cu povestea asta a celor doi oameni debarcaţi?

— Nu-i o poveste.

— Dar Claude e băiatul tău.

— Aşa e.

— Ceea ce înseamnă că e şi nepotul tatălui tău.

— Cu atât mai mult.

— Cum, cu atât mai mult? Dacă tatăl tău ar vrea să-i dea partea lui de echipaj, el…

— Lasă-mă să râd, domnule Tonnerieu, zise Philibert, pe care contabilul începuse să-l enerveze. Îl cunoşti pe tata de mai mulţi ani decât mine, e-adevărat, dar nu-l cunoşti bine. Dacă-ţi închipui că ar avea încredere într-unul ce lucrează

împotriva noastră…

— Exagerezi.

De data asta pe Philibert îl cuprinse furia:

— Pentru numele Domnului, strigă el. Eu exagerez? Ei bine, închipuie-ţi că înainte de a lua această hotărâre m-am gândit. Tata ar fi procedat la fel, sunt sigur.

Domnul Tonnerieu lăsă să-i cadă ochelarii ce începură să se legene în faţa burţii, prinşi de lănţuc.

— Bine… Foarte bine. Dar n-aş vrea să-l urmeze prea mulţi, deoarece cu cinci zile de fiecare om nu văd din ce i-aş mai putea plăti.

Dădu să plece, dar Philibert îi puse mâna pe umăr şi-l opri.

— Ce tot spui?

— Dacă vrei să controlezi registrele şi casa de bani, e simplu. Uiţi că oamenii primesc leafă şi hrană chiar când Ronul nu îngăduie navigaţia?

— Doar nu…

Philibert tăcu, pe jumătate uluit.

— Ei, da, continuă bătrânul contabil, ne uităm la fluviu, trăim împreună cu el, suntem barcagii, nu? Dar imaginează-ţi că din câţi am văzut, toţi au fost ca tine… Toţi, înţelegi? Iar fără contabili, după trei coborâri au ajuns la sapă de lemn… Dar fii pe pace, am stat de vorbă cu contabilii altor convoaie. Situaţia ta e pe departe mult mai bună decât a lor. Nu mai ai bani de rezervă, dar cel puţin nu datorezi nimic nimănuia. Ceilalţi sunt plini de datorii… Alde Merlin au fost întotdeauna deasupra… Au fost stăpâni cei din neamul Merlin… Stăpâni!

Contabilul se îndepărtă cu pasul său mic şi sacadat de-a lungul bordajului, în direcţia cabinei de pe punte. Deodată se opri şi arătă un punct pe mal.

— Ah, făcu el, uitasem, cineva te aşteaptă de mai bine de o oră; vrea să-ţi vorbească.

Philibert porni spre omul ce-l aştepta sub arbori. Ajunse lângă el exact în clipa când primele picături de ploaie începură să cadă.

— Ce vrei de la mine?

— Să discutăm despre o problemă importantă.

Omul era mic de statură, slab, şi îmbrăcat destul de sărăcăcios. Avea faţa arsă de soare şi complet zbârcită. Ţinea în mână o pălărie veche de pânză. Capul, pe jumătate chel, era alb.

Philibert şovăi o clipită. Ploaia răpăia în picături mari pe pământul crăpat, făcând să fumege praful. Din ţărână se înălţa un miros plăcut. Aşteptase cu atâta ardoare clipa asta, încât îi era necaz pe necunoscutul ce-l împiedica s-o savureze pe îndelete privind fluviul. Îi venea să-l amâne pe mai târziu, dar omul, cu îmbrăcămintea udă leoarcă, se cocoşase sub ploaie. Apa îi şiroia peste ţeastă.

— Pune-ţi pălăria şi vino la adăpost, spuse Philibert.

Merseră iute în direcţia navei. Când intrară sub cort, Claude şi marinarul din prova plecaseră.

Ploaia biciuia prelata. Hărţuită de vânt, pătrundea ca turnată cu găleata prin uşa rămasă deschisă. Philibert dădu drumul bucăţii de pânză,

apoi, aproape bâjbâind, căută un felinar; îl aprinse şi-l agăţă de stâlpul central. Omuleţul rămăsese în picioare la doi paşi de intrare. Îşi scosese din nou pălăria, iar chelia îi strălucea în bătaia luminii felinarului.

— Ce voiai să-mi spui? întrebă Philibert. Omul îşi răsuci pălăria în mâini, şovăi, apoi, cu o voce puţin răguşită zise:

— Eu, vaporul, nu am încredere.

Philibert începu să râdă.

— Pentru asta m-ai aşteptat!

— Au fost căldări ce-au explodat. S-ar putea să mai sară în aer şi altele, şi n-am încredere.

— Nici eu n-am încredere, răspunse Philibert. Dar puţin îmi pasă.

— M-am informat, continuă omul. Toată lumea mi-a spus: „Cel mai puternic este patronul Merlin”.

— Mai sunt şi alţii.

— Nu atât de puternici.

— Bine. Şi-atunci?

Omul coborî ochii spre pălăria pe care mâinile sale neîndemânatice continuau s-o frământe.

— Am un copil… Un băiat… De şapte ani… E bolnav. Nu se ştie ce are. Doctorul mi-a spus: „Trebuie să-l duci la Lyon”… Am zis că da, numai că eu sunt zidar… Călătoria. O să meargă nevastă-mea cu copilul… Bine, vaporul i-ar lua… Totuşi eu n-am încredere… Atunci am vorbit cu contabilul vostru. Mi-a spus că nu primiţi pasageri. De data asta, nu.

— Da, spuse Philibert. De data asta, nu.

— Doar pe nevastă-mea şi pe copil. Nu vor ocupa mult loc.

— Nu-i vorba de loc, ci de pericol.

Omul începu să râdă. Un râs scurt şi sec ce-i încreţea faţa plină de zbârcituri şi îi închidea ochii.

— Aşa că, spuse el, cu dumneata sunt liniştit. Toată lumea mi-a spus, începând cu căpitanul portului. El cunoaşte toţi barcagiii. Ştie ce spune.

Philibert avea pe buze cuvântul de răspuns: „De data asta, sunt tot atâtea riscuri cu mine ca şi cu vaporul”. Vorba aceasta însă n-o va rosti niciodată. Asemenea cuvinte nu puteau ieşi din gura lui. Rugămintea omuleţului îl stânjenea. La urma urmei, dacă se hotărâse să urce însemna că era convins că va şi ajunge. Niciodată nu plecase la drum zicându-şi că s-ar putea ivi primejdia pierderii întregului convoi de bărci.

Nu fusese niciodată nebun. Şi cu atât mai puţin astăzi. Va urca, iar dacă fluviul îl va obliga, se va opri.

Philibert mai privi o dată spre omuleţul din faţă. Nu mai râdea, dar chipul îi rămăsese tot străbătut de creţuri. Ochii întrebau, îmblânziţi de o licărire de speranţă. Philibert înaintă şi dădu la o parte uşa de pânză. Apa şiroia pe scândurile punţii. Semăna cu un râu ciuruit de grindină la suprafaţa căruia se formau băşici ce se spărgeau îndată. Ploua atât de tare, încât de-abia dacă se mai puteau vedea câţiva metri pătraţi din fluviul în clocote. Malurile dispăruseră. Cerul dispăruse. Nu mai rămăsese decât ploaia ce nu reuşea să oprească vântul.

Omul nu se urnise din loc. Philibert se întoarse şi-i spuse cu glas apăsat:

— Nu. E de-a dreptul cu neputinţă… Vremea asta poate să ţină tot timpul urcuşului… Pe bărci n-or să găsească loc nici măcar unde să se usuce.

Privirea omului cercetă cortul. Avea aerul că zice: „Dar aici?” Era poate gata să-i spună, dar Philibert nu-i lăsă timp. Scoţându-şi punga cu bani din buzunar, luă două piese de aur de cinci franci şi i le întinse spunând:

— Vreau totuşi să te ajut… Ia diligenţa. Ştiu că-i costisitor, dar vor ajunge mai repede.

Aştepta cu mâna în aer.

— N-am venit pentru asta, spuse omul.

— Ştiu. Dar vreau să te ajut… Ia-i. De-aş fi putut să-i îmbarc, nu te-aş fi pus să plăteşti, aşa că… Ia-i…

— N-am venit pentru asta, repetă omul. Mai şovăi o clipă, însă mâna dreaptă i se desprinse încet de pălărie şi palma se deschise pentru a primi monezile. O palmă aspră şi crăpată de var. Omul era zidar. Aşa spusese şi aşa era.

Îi mulţumi, iar Philibert avu sentimentul că într-adevăr era pentru prima oară când accepta un ajutor. În timp ce omul se îndrepta spre ieşire, Philibert zise:

— Ai să te uzi leoarcă… Poat’ să ţină.

— Mi-e totuna, răspunse el. Nu merg prea departe. Mulţumi încă o dată, strângând mâna lui Philibert, apoi, fără să mai stea pe gânduri. Îşi îndesă pe ţeasta albă pălăria de pânză cafenie şi, încovoindu-şi spinarea, ieşi în ploaie.

Philibert îl urmă, privind cum se îndepărtează

în fugă prin piaţa unde apa şiroia, călcând frunzele smulse din platanii strălucitori.

La Beaucaire, ca în toate oraşele de pe malul fluviului, furtuna pustiise străzile. Uşile se închiseseră ca să păstreze căldura în casele unde se aprinsese focul pentru cină. Peste tot nu se vorbea decât despre ploaie şi despre fluviu. Ploaia şi noaptea îi apropia pe cei ce trăiau sub acelaşi acoperiş, în schimb îi izola de celelalte familii. N-aveau să mai iasă seara pe scaunele şi pe băncile vârâte repede în casă. Apa izvorâtă din ceruri ajunsese în praguri. Se revărsa peste rigolele în sfârşit spălate. Doar câţiva şoareci se mai zăreau alergând pe trotuare, de la o gaură la alta.

Unii oameni se gândeau la fluviu cu spaima de a-l vedea inundând oraşul şi pătrunzând în bucătării, după ce mai întâi îneca pivniţele. Pe aceştia umflarea apelor îi teroriza, deoarece n-aveau alt adăpost decât locuinţa. Dar mai erau şi aceia purtaţi de fluviu şi călătorind cu fluviul în suflet. Oamenii de pe nave. Esenţa vieţii acestora era apa, iar averea de pe uscat îi interesa mai puţin.

Când fluviul era prea slab pentru a mâna navele, barcagiii se simţeau frustraţi, trădaţi. Nimbul superiorităţii lor faţă de oamenii de pe pământ dispărea. Lipsa de activitate îi descumpănea. Nu mai trăiau decât cu speranţa creşterii apelor. Şi cu cât aşteptarea era mai lungă, cu atât dorinţa era mai arzătoare.

Când apa creştea în sfârşit, ei o voiau cumplită pentru că puterea lor renăştea odată cu

umflarea fluviului. Cu cât fluviul teroriza oamenii de pe uscat cu atât sfidarea lor faţă de primejdie era mai mare. Barcagiii aveau nevoie de spaima oamenilor de pe uscat, deoarece ea le dădea prilejul să-şi măsoare curajul. Iar când îşi luau bărcile pentru a sări în ajutorul sătenilor sau al fermierilor izolaţi pe acoperişuri, o făceau pentru că prin tradiţie erau salvatori şi barcagii totodată, dar şi pentru că firea lor orgolioasă găsea în asta o satisfacţie. Căci oamenii culeşi astfel erau la fel de neputincioşi şi la fel de fricoşi ca femeile.

Barcagiii îi salvau, dar îi priveau de la înălţimea calmului şi a curajului lor.

Doar teama de o justiţie misterioasă, mai puternică decât totul şi care i-ar fi putut sugera Ronului ideea de a-i pedepsi îi oprea să jinduiască acea umflare uriaşă ce le-ar fi dat prilejul să demonstreze că erau stăpânii apelor, stăpânii văii, singurii în măsură să se lupte cu fluviul.

Astfel de oameni trăiau pe nave, dar unii dintre ei se aflau în case. Barcagiii fără ambarcaţiuni, convinşi că numai creşterea apei le-ar mai putea da încă o dată ocazia să arate ce pot.

Şi, adesea, oamenii aceştia aşteptau cel mai mult mânia fluviului.

Vizita zidarului îl ţinuse pe Philibert mult timp treaz în noaptea ploioasă. Ploaia răpăia fără oprire pe prelata cortului şi pe scândurile punţii. Vântul sufla din toate părţile. Felinarele se stinseseră. În cortul unde Baptiste Carénal ocupa cuşeta liberă a lui Tirou se lăsase o beznă adâncă. Cuşeta lui Claude rămăsese goală. Baptiste sforăia. Philibert asculta ploaia. Dacă potopul

năvălise la fel de tare pe întreaga vale şi în Alpi, însemna că a doua zi apele aveau să fie bune de navigat.

Înainte de a se culca, Philibert dăduse o raită prin preajma vaporului. Ploaia pustiise piaţa. Abia dacă se mai zăreau câteva licăriri spre portul Beauregard.

La bordul vaporului *Rhôdan,* a cărui carcasă neagră nu avea un contur precis, era lumină. Philibert auzi bocănituri de metal. Reparaţia nu se terminase încă. După montarea piesei, trebuiau să aştepte cel puţin şase ore pentru încălzirea căldărilor, abia după aceea se puteau aventura în larg.

Toate acestea: zidarul pricăjit şi sărac, *Rhôdanul,* ploaia peste fluviu, plecarea lui Tirou şi a lui Claude îi reveneau în minte una peste alta, furându-i somnul.

Vor pleca. Vor urca în sfârşit fluviul, din nou navigabil. Dar vaporul – ce va face? Dacă apele crescuseră atât de mult şi foarte repede, însemna că vor aduce şi destule resturi periculoase. Înţelept ar fi să aştepte o zi sau două. Să lase să se scurgă tot ceea ce apele umflate smulseseră de pe maluri. Dar dacă fluviul va creşte zi după zi? Dacă vaporul va pleca îndată ce termină reparaţia?

Ceilalţi patroni de convoaie pe care Philibert îi întâlnise în timpul zilei stăteau în cumpănă. Nu ştiau încă dacă se vor hotărî să plece, dar Philibert simţise că înclinau spre prudenţă. Într-adevăr, niciunul nu avea cai atât de buni ca ai lui; dar nu cumva în prudenţa asta a lor era şi puţină frică? Frică pentru navele lor, frică de un accident ce i-ar

fi putut ruina definitiv? Altădată, când un patron îşi pierdea echipajul, se redresa totdeauna, dar acum, de când cu concurenţa vaporului, toţi ştiau că era cu neputinţă.

Şi-apoi, pe vremuri, nu erai legat de o anumită zi. Dacă un patron hotăra că e bine să aştepte un fluviu mai blând, ceilalţi aşteptau şi ei. Acum se punea problema nu numai să ajungi la destinaţie, dar să şi dovedeşti că poţi naviga la fel de bine, ba chiar mai bine decât vaporul. Philibert o dovedise la coborâre, şi iată că fluviul îi va îngădui, poate, să facă la fel şi la urcare.

Uneori dorea ca apa să crească peste măsură de mult. Atât de mult încât să înspăimânte oamenii Companiei şi să împiedice vapoarele lor mult prea înalte ca să treacă pe sub poduri. Cât despre el, nimeni şi nimic nu-l va opri să urce. Nimeni, şi cu atât mai puţin fluviul.

Dimpotrivă, pe măsură ce se gândea se convingea că, într-adevăr, fluviul era aliatul şi prietenul său cel mai de nădejde. Propriul său fiu îl trădase, fluviul însă nu-l va trăda niciodată. Trăia sentimentul acesta în noaptea plină de zgomotul uriaş al apei căzută din ceruri şi alergând să se adune în inima văii pentru a mări debitul fluviului.

Cu cât medita, cu atât gândurile îi erau mai absorbite de Ron. Ronul *său.* Îl vedea de parcă s-ar fi aflat în plină zi, la prova bărcii, luptând împotriva curentului. Ajunsese să uite de tot şi să nu mai vadă decât Ronul. Un Ron puternic, obraznic, mânând spre sud o apă uriaşă şi mocirloasă, o apă ce făcea să se cutremure toată

populaţia văii: plante, animale şi oameni. Toţi, în afară de el, Philibert Merlin, patronul celui mai frumos echipaj în serviciu. Toţi în afară de el ce căzuse la înţelegere cu fluviul.

Apa aceasta înfricoşându-i chiar pe cei mai temerari, lui îi va da ascultare. Se va supune voinţei lui. Dacă creşteau curenţii, însemna că vor creşte şi contra-curenţii. Trebuia doar să-i dibui şi să te pricepi să-ţi aranjezi bărcile astfel încât însăşi forţa apei să te ajute la urcare aşa cum te ajută şi la coborâre. De sute de ori folosise forţa vâltorilor formate în spatele insulelor când apele umflate curgeau vijelios, dar în noaptea asta din pricină că-şi încordase atenţia asupra fluviului, mai aproape de dorinţele sale decât de realitate, se şi vedea purtat de apele ascultătoare.

Pe jumătate adormit, continua să-şi închipuie această călătorie ce-avea să descurajeze vaporul şi pe ceilalţi. Aici fusese primit ca un învingător. Când va ajunge în portul Charité, tot Lyonul va fi de faţă pentru a-l aplauda izbânda.

Nu numai că va urca fluviul mai repede decât oricine vreodată, dar va da şi o lovitură de moarte vaporului.

Vântul urla, iar Philibert aţipise pe nesimţite, împingând până în adâncul somnului visul început de treaz. Şi pe măsură ce înainta prin cenuşiul îndoielii, visul ieşea în lumină, ca un crâng ce-şi scutură ceaţa în bătaia soarelui.

Această epocă a progresului, a fierului şi a focului, această epocă a maşinilor şi a invenţiilor era totodată şi epoca afişelor, a proclamaţiilor, a

decretelor, a regulamentelor.

În toate porturile se construiau sau se lărgeau imobilele administraţiei. Birourile se înmulţeau pe zi ce trece. Toţi aceşti oameni fixaţi pe scaune, palizi şi firavi stârneau râsul barcagiilor; dar ei făceau legile şi lucrul acesta era mai degrabă sâcâitor decât hazliu. Legile erau de asemenea o invenţie a oamenilor de la vapoare, create pentru a complica treburile cărăuşilor de pe apă şi a-i constrânge să plătească taxe suplimentare.

Căci funcţionarii, chiar de n-aveau o poftă de mâncare la fel de mare ca oamenii ce produceau, trebuiau totuşi să se hrănească. Şi tot muncitorii îi hrăneau.

Astfel, barcagiii erau obligaţi nu numai să plătească pentru ca leneşii aceştia să poată mânca după pofta inimii, ci să le facă şi munca. Actele trebuiau completate de contabilii de pe convoaie. Iar contabilii, cu toată ştiinţa lor, cum erau aproape toţi foarte în vârstă, aveau destulă bătaie de cap cu descifrarea noilor regulamente.

Iar ei numeau asta progres! Complicau după bunul plac sarcinile tuturora, după ce trâmbiţaseră peste tot că vaporul va aduce oamenilor un trai mai bun prin muncă mai puţină. Frumos rezultat! Nu mai puteai transporta cafea, săpun sau vin fără să completezi tot felul de formulare încâlcite, date spre verificare şi înregistrare funcţionarilor de la birourile de navigaţie şi cântărire.

Chiar şi prefectul venea să-şi bage nasul în chestiuni de navigaţie! De parcă acest funcţionar

ruginit ar fi ştiut ce înseamnă aia barcă sau port! Pe toate zidurile atârnau placarde înalte de un metru, unde scria:

„Regulamentul poliţiei portului Beaucaire.

Toţi comandanţii, patroni sau contabili de nave, bărci, convoaie etc., sosite în portul Beaucaire sunt obligaţi să acosteze în funcţie de felul ambarcaţiei într-unul din locurile indicate în Hotărârea prefectului de pază din 29 aprilie 1840 şi la dana ce îi va fi indicată de Căpitanul portului.

Articolul 10. În caz de creştere mare a apei Ronului şi atâta timp cât navigaţia Navelor cu Abur nu va fi întreruptă, locurile de acostare ale tuturor navelor în general fiind inundate şi inaccesibile, vapoarele sus numite vor acosta dincolo de podul suspendat, în amonte, până la Porte de l'Hôtel de la Tuilerie, afară de toate celelalte denumite savoiarde, ce se pot opri uşor la Porte de la Couronne, în amontele fluviului.

Oricine se va face vinovat de injurii, ameninţări sau acte de violenţă faţă de Căpitanul portului în exerciţiul funcţiunii, sau cu ocazia îndeplinirii sarcinilor sale, va fi urmărit cu proces-verbal de acesta şi pedepsit cu sancţiunile prevăzute în Codul Penal, după gravitatea cazului.

15 Iulie 1840

Căpitanul portului fost patron de convoi vreme de peste cincisprezece ani, era primul ce râdea de acest afiş. Când vedea barcagiii citindu-l, îi bătea pe umăr spunându-le:

— Ai înţeles bine? Dacă vrei să-mi dai una, n-

ai voie s-o faci când sunt în serviciu. După aia poţi să mă loveşti cât vrei; însă în timpul serviciului, interzis.

El de asemenea era obligat să aplice regulamentul, iar cu afurisitele astea de capete pătrate ale barcagiilor, nu era totdeauna uşor.

— Regulamentul tău, strigau patronii, nu face nici cât o ceapă degerată!

— Asta să i-o spui prefectului, măi, coate goale!

— Mă doare-n… de prefectul tău!

— Nu-i nimic, au mai spus-o şi alţii!

Până la urmă lucrurile se aranjau, deoarece Căpitanul portului ţinea cu barcagiii adevăraţi. Ştiau. Dar mai ştiau şi că atotputernicele Companii dispuneau de nenumărate mijloace de constrângere asupra administraţiei. Atunci, pentru a nu-şi expune prietenul la pierderea slujbei şi totodată nevoind să se lipsească de un prieten bine plasat, zbierau din plăcerea de a se auzi şi pentru a demonstra că mai erau încă buni de gură, dar sfârşeau totdeauna prin a se supune ordinelor.

Când Philibert se trezi, zorii încă nu se iviseră. În timpul nopţii îşi întrerupsese somnul de mai multe ori, exact cât îi trebuise să asculte fluviul şi zgomotul ploii. Murmurul fluviului începuse să se impună doar spre dimineaţă. Ploaia răpăia mereu la fel de tare, vântul sufla cu aceeaşi forţă, dar în tot acest vuiet se desluşea un zgomot nou, pe care Philibert îl recunoscu imediat. Un zgomot regulat, amplu, ca o gamă cu multe note limpezi pe un fond de başi gravi. Era digul din

amonte zăgăzuind apa liniştită a portului unde navele stăteau trase la cheu. Acum Ronul curgea cu albia plină. În mai puţin de două zile, trecuse de la starea de apă puţină la aceea de apă din belşug.

În dimineaţa asta. Digul mârâia ca un animal ce voia să muşte. Un animal despre care nu se ştia dacă voia să muşte în joacă sau ca să facă rău. În rezonanţa gravă a fluviului desprindeai şi gâlgâieli de apă binevoitoare. Starea aceasta însă nu era de durată. Mai înainte chiar de vremea prânzului, digul va fi inundat pe de-a întregul, iar apa n-o să mai aibă decât un zgomot surd, plin de ameninţări.

Cum se sculă, Philibert dădu la o parte uşa cortului. Un şuvoi de apă rece îi biciul obrazul şi pieptul. Se înfioră mai mult de plăcere decât de frig.

— Doamne, bombăni el, iată un Ron aşa cum mi-am dorit!

În spatele său, Baptiste, care tocmai se trezise, se miră.

— Dumnezeule, exact cum îl doreai, numai că va creşte al dracului de tare!

— Baptiste, adă-ne ceva să ne udăm gâtlejul şi trimite-l pe vătaf şi pe potcovar.

Baptiste îşi trase cizmele, îşi puse mantaua şi pălăria de piele şi ieşi. Philibert dădu drumul pânzei ude leoarcă şi aprinse un felinar. Cortul era bine închis aşa că înăuntru nu ploua, dar totul era umed, năclăit şi rece.

Philibert se îmbrăcă. Îşi încinse brâul. Pregăti securea şi colacii de parâme. Fiece mişcare îi

producea bucurie. Adormise cu gândul să domine fluviul. Să arate tuturora că într-adevăr era cel mai puternic, stăpânul văii; iar în timpul nopţii această idee i se înrădăcinase şi mai mult.

Baptiste se întoarse repede însoţit de tatăl său şi de Joseph Cathomen. Cei trei bărbaţi îşi scoaseră mantăile ude şi le agăţară de stâlpul cel mai apropiat de intrare. Totul strălucea în lumina felinarului, iar bărbile oamenilor erau presărate cu stropi lucitori.

— Salut! zise Joseph. De data asta dăm lovitura cea mare. Am vrut apă, o să avem mai multă decât ne trebuie.

— Ai dreptate, aprobă vătaful, nu-mi prea miroase a bine. Dar era de aşteptat. Şi în orice caz e mai bine decât seceta.

— Poate că nu prea miroase a bine pentru cei de la vapoare şi pentru echipajele slabe, cât despre noi e cu totul altceva.

Se opri o clipă pentru a da mai multă greutate frazei următoare:

— V-am spus că vom urca. Urcăm.

Ceilalţi se priviră. Apoi Albert Carénal zise:

— Nici vorbă… Pe un fluviu cum e cel din dimineaţa asta urcăm… Dar mâine…

— Ascultă, Albert, n-are rost să discutăm azi despre ce vom face mâine. V-am chemat pe amândoi, deoarece de cai se ocupă în primul rând vătaful şi potcovarul. Cunoaşteţi animalele mai bine decât mine.

— În privinţa asta, nu ne temem, răspunse vătaful. Suntem cei mai puternici…

— Nu eşti niciodată prea puternic… răspunse

Philibert.

— Da, dar nu există alt echipaj mai pus la punct ca al nostru.

— Moş Tonneti are cai?

— Bineînţeles, zise vătaful, a venit chiar să mă vadă şi să-mi propună să facem un schimb.

— Nu-i vorba de schimb, ci de întărire.

— De întărire? Dar ai douăzeci şi opt de animale minunate!

— Vreau treizeci şi şase!

Cifra căzu în spaţiul dintre Philibert şi ceilalţi trei. Urmă apoi un lung moment când nu se mai auzi decât zgomotul ploii, al vântului şi al fluviului.

Ceilalţi trei se priviră înălţând capul, apoi se uitară la patron şi din nou schimbară priviri între ei. La sfârşit, potcovarul spuse aproape sfios:

— Cu patru perechi în plus e sigur că vom naviga mai repede ca vântul, dar costă peste o mie de franci animalul… oricum…

Neştiind ce să mai zică, se scărpină în cap.

— Oricum, ce? strigă Philibert. Mă crezi poate nebun?

— Nu, răspunse Joseph. Cu mai mulţi cai riscul este mai mic; nu se poate spune că eşti nebun, dar peste opt mii de franci – e o sumă…

Philibert începu să râdă.

— Sigur că da, răspunse el. L-aţi auzit pe Rapiat zicând că suntem pe drojdie. Dar n-am de gând să-i cer ultimul ban. Caii ăştia îi plătesc eu. Şi îi vreau puternici. Iar pentru asta vă trimit pe voi să-i alegeţi. Aveţi grijă să nu vă înşelaţi.

Philibert se aplecă şi trase de sub cuşetă o casetă de lemn negru bătut cu aramă, de unde luă

o pungă de pânză groasă. Lovi cu palma punga ce răsună plăcut, a metal. O dădu vătafului zicând:

— Sunt mai mulţi decât vă trebuie.

Vătaful luă punga. Simţeai c-ar fi vrut să vorbească, dar se mulţumi să spună:

— Pe legea mea, tu eşti patronul, asta-i... Ai dreptate.

— Trageţi o duşcă şi plecaţi, zise Philibert. Vreau să pornim odată cu zorile.

Vătaful şi potcovarul ieşiseră în ploaie. În clipa când noul marinar din prova se pregătea să-i ajungă din urmă, Philibert se auzi strigat de pe cheu.

— Hei! Patron Merlin! Deschide puţin, vreau să văd pe unde calc.

Philibert ridică prelata ţinând loc de uşă, şi ieşi cu un felinar în mână. Auzi un zgomot de paşi şovăind pe punte, apoi, în razele felinarului ce nu luminau mai mult de doi metri prin zeghea mişcătoare a ploii, întrezări reflexele unei mantale de piele.

— Cred că am sosit la timp ca să trag şi eu o duşcă.

După voce, Philibert îl recunoscu pe moş Surdon.

— Intră. Eu am băut, dar a mai rămas oleacă.

Bătrânul, mult mai înalt decât Philibert, se aplecă şi intră sub cort. Ţinea în mână un sac mare de pânză neagră îmbibată cu ulei. Îl lăsă jos şi-şi scoase mantaua.

— În primul rând, începu el, zi-mi ce face taică-tău?

— Bine.

— A îmbătrânit la fel de mult ca mine? Vreau să spun: la fel de puţin?

Philibert nu-şi dezlipea ochii de pe bătrânul ce-l studia zâmbind. Moş Surdon era ceea ce barcagiii numeau un „munte de om”. Măsurând aproape doi metri, cântărea cu siguranţă vreo două sute de livre. Fără burtă, drept ca un catarg, avea cu un an mai puţin decât tatăl lui Philibert. Şi, ca şi el, se retrăsese. Cum nu avea copii, îşi vânduse echipajul şi venise să locuiască împreună cu nepoata sa, măritată cu un negustor de mărunţişuri din Beaucaire. Toată lumea ştia că marea lui durere fusese să-şi vadă succesorul tocându-i în numai doi ani toată agoniseala. Spunea: „Unii oameni n-au noroc”, în timp ce, probabil, gândea: „Unii sunt făcuţi să fie patroni de convoi, iar eu să fiu negustor de mărunţişuri!” Philibert ştia că bătrânul se plictisea în această regiune unde oamenii vorbeau un dialect străin de el, şi-şi lepădau gunoaiele pe străzile pe unde niciodată nu alergaseră copii sortiţi să ajungă barcagii.

Bătrânul se aşează. Îşi aruncă pe o cuşetă pălăria udă de ploaie şi-şi scutură capul aşa cum fac câinii lăţoşi. Pletele albe i se revărsau pe ceafă şi peste urechi, unde se împreunau cu barba. Inelele de aur din urechi abia se ghiceau după câte o strălucire. Barba îi era, de asemenea, lungă şi albă. Îi acoperea faţa, până la pometi. Fruntea şi nasul arse de soare păreau aproape negre din pricina acestei albeţe. Ochii, de un albastru spălăcit, străbătuţi de vinişoare roşii, luceau.

Mâncă scrumbiile şi bău rachiul oferit de Philibert. Plescăi din limbă,

— E bun, zise el. La vârsta mea am dreptul la încă unul.

Philibert îi turnă din nou. Îl studia şi, din când în când, îşi arunca ochii spre sacul negru lăsat la intrare.

— Ei, făcu bătrânul, te uiţi la sacul meu? Află, băiete, că sacul ăsta a urcat şi a coborât o groază. Cu siguranţă tot atât cât şi sacul lui tătâne-tău… Şi uite că în noaptea asta l-a apucat mâncărimea… Iar azi dimineaţă mi-a spus: „Jules, hai să mai urcăm o dată. Un urcuş cum nu s-a mai văzut, împreună cu Philibert, proprietarul celui mai puternic echipaj în momentul de faţă…” Şi iată-ne. Eu şi sacul de colo.

Moş Surdon vorbea despre toate astea cu un glas domol, ca şi cum ar fi zis că se duce să-şi cumpere tutun de două parale. Philibert rămase atât de uluit, încât nu-i putu răspunde.

— Bagă de seamă, adăugă moş Surdon, nu-ţi cer să mă plăteşti… O fac din simplă plăcere… Pentru că vreau să mai urc o dată… Pentru că, să-ţi spun drept, lucrul ăsta îl ştii şi tu, mă plictisesc de moarte cu nătărăul ăla de negustor de mărunţişuri. E băiat bun, dar nu-i de-al nostru şi apoi e negustor de mărunţişuri.

— O meserie ca oricare alta, aruncă Philibert în prostie.

Ochii bătrânului clipiră, trasând peste pometi un fascicul de zbârcituri ce se pierdu în barbă.

— Ei, răspunse el, poate că ai dreptate. Atunci, a noastră nu-i o meserie ca oricare alta.

Asta-i sigur. Ceea ce înseamnă că toate celelalte fac parte din categoria celor proaste, în timp ce a noastră e cea mai bună. Râse din nou, apoi continuă:

— Te miri totuşi oleacă, văzându-mă aici. Ei bine, am să-ţi explic… Gândul ăsta mă roade de mai multă vreme. Dar îmi ziceam: „Ce-o să creadă despre mine?” Bun. Ştii cum se întâmplă în astfel de ocazii. Iar de data asta, n-o să fie un urcuş obişnuit. E de ajuns să privesc fluviul şi să te cunosc, încăpăţânat cum eşti! Încăpăţânat ca tatăl tău. Bun. Şovăiam. Ieri, o dată cu noaptea pornisem spre tine; m-am uitat la convoi şi mi-am zis: nu-i cu putinţă. Şi m-am întors acasă.

Philibert îl asculta fără să scoată o vorbă. I se părea că-l aude pe tatăl său. Bătrânul îşi umplu o enormă pipă de lut roşu cu cercuri de fler, o aprinse, îndesă bine tutunul cu degetul său gros ce acoperea tot coşul pipei apoi adăugă:

— Ştii unde se află magazinul meu de mărunţişuri?

— Ştiu, după piaţa Vieille.

— Bun. Traversez piaţa… Era de mult întuneric; şi ce crezi că văd? Doi vlăjgani ce se pregăteau să doarmă pe pământ, sub arcade. Barcagiii, chiar pe întuneric, se recunosc.

Tăcu un moment, se uită la Philibert şi zise:

— Bun. Văd după faţa ta că ai ghicit despre cine-i vorba.

Philibert ghicise. Şi era furios că bătrânul putuse să-i citească atât de bine gândul. Îşi spuse: „Doamne, la fel ca tata.”

— Ei bine, închipuie-ţi, continuă bătrânul,

când mi-am dat seama că-i fiul tău n-am zis: „Uite-l pe băiatul lui Philibert!” Nu. Mi-am zis: „Drace, ăsta-i nepotul lui Felix Merlin. Aici, pe pământ, ca un coate-goale. Pe naiba! Şi cu Tirou, vestitul marinar din prova. Iar eu care credeam că venise să se însoare cu fata lui Felix”. Bun. Însă chestia asta nu mă priveşte pe mine.

Pe măsură ce bătrânul vorbea cu glasul său potolit, Philibert simţea cum creşte în el o nelinişte. Înghiţi o picătură de rachiu, îi turnă şi bătrânului apoi îşi umplu pipa, mai mult pentru a-şi da curaj decât din dorinţa de a fuma.

— Nu puteam face altceva, bombăni el.

— Mai e vorbă! răspunse bătrânul. Te cred. Iar dacă aş fi fost Felix, ţi-i plesneam pe amândoi şi ţi-i aduceam la convoi lovindu-i cu cizma la fund. Le-am spus-o. Pentru că mi-au povestit totul. Şi că greşiseră, şi că le părea rău. Şi tot. Aproape că se smiorcăiau ca nişte ţânci. Bun. Ce puteam face? Nepoată-mea le-a dat câte-o farfurie de supă şi au dormit în prăvălie.

Tăcu. Philibert se aştepta să-l audă: „Sunt aici, rabdă în ploaie. Cheamă-i să se îmbarce”. Se aştepta să-l audă spunându-i aşa şi simţea cum i se încălzeşte inima. Însă bătrânul nu-i zise nimic. Şi când începu din nou să vorbească, Philibert avu neplăcuta impresie că îi ghicise gândurile şi că înadins îi lăsase răgazul de a da frâu liber imaginaţiei.

— Magazinul de mărunţişuri, continuă bătrânul, nu-i hotelul Porte de Beauregard dar, oricum, e mai bine decât pe pavaj… Şi mai uscat.

Făcu o pauză. Trase de cel puţin patru ori din

pipa al cărei coş sfârâi, apoi continuă:

— Azi-dimineaţă i-am sculat. Le-am spus că sunt câţiva căruţaşi în drum spre Aramon. Şi le-am mai spus: „Dacă şoseaua nu s-a înnămolit încă, ajungeţi cu siguranţă înaintea convoiului lui Philibert. Dar dacă mai aşteptaţi oleacă, o să-l zăriţi urcând. Şi o să vedeţi un frumos convoi. Bine comandat… Şi un frumos urcuş. Şi o să vedeţi de asemenea că arată altfel decât mormanul ăla de fierărie ce scoate fum.”

Ochii îi scânteiau de plăcere. Râdea scurt şi sacadat ca un cloncănit. Stătea ţanţoş pe ladă. Făcu cu ochiul, îşi duse degetul arătător spre ureche, apoi îl îndreptă spre fundul cortului.

Dincolo de prelata scuturată de vânt se auzeau căruţaşii lucrând.

— Ehei, făcu el. De mult n-am mai auzit asemenea zgomot decât de pe cheu… Şi asta înseamnă ceva. Dacă tată-tău ar fi aici ţi-ar spune la fel.

— Dacă tatăl meu ar fi aici, nu te-ar lăsa să te îmbarci.

Bătrânul se ridică. Privirea lui metalică se înăspri. Îl măsura din ochi pe Philibert, mai scund cu o jumătate de cap decât el.

— Dumnezeule! strigă el. Să mă debarci? Pe mine? Şi să mă trimiţi în odăiţa din dos a magazinului de mărunţişuri? Pe dracu, înseamnă că vrei să crăp! Nu-ţi cer să mă faci ajutor de patron. Mă duc unde vrei tu. Dar am venit la tine şi-am să-ţi dovedesc că sunt în stare să-mi păstrez locul… N-are importanţă ce loc.

Omului acestuia Philibert nu-i putea vorbi în

calitate de patron. Calm, drept şi semeţ, bătrânul îl privea prin fumul pipei răspândit în tot cortul.

— Rămâi cu mine, spuse Philibert. Nu l-am înlocuit decât pe Tirou, dar am nevoie de un bătrân afurisit şi îndârjit ca tine.

Moş Surdon tuşi şi-şi scutură pipa de talpa cizmei. Ca să facă această mişcare trebui să-şi aplece capul. Nu atât de iute încât Philibert să nu observe două lacrimi mari căzându-i în barbă.

Philibert ieşise din cort iar moş Surdon mergea în urma lui. Ziua pătrundea anevoie prin universul inundat, trimiţând spre fluviu şi spre bărci o lumină verde-albăstruie, cu reflexe cenuşii. Sub razele acestea, apele Ronului căpătau culoarea marnei. Bătrânul spunea:

— Chiar aşa, dragă Philibert. Ne pândeşte o umflare a dracului de mare. Ai trimis după animale de întărire. Bine-ai făcut! Şi tătâne-tău ţi-ar spune la fel... Sau mai degrabă nu, ca să nu ţi se urce la cap, dar aşa ar gândi... Dumnezeule, cum o să mai urcăm! Ascultă-mă pe mine!

Bătrânul era în culmea fericirii. Râdea sub rafalele de vânt. Ploaia îi udase barba, iar când vorbea, respiraţia sa împroşca stropi de apă.

În trei, împreună cu Baptiste Carénal, pregătiră garlinul principal fixat de bintă şi verificară parâmele de siguranţă. Apoi, urcând pe ultima savoiardă, veniră să-i ajute pe cei ce dezlegau bărcile de serviciu pentru a le fixa de şalanda cu grajdul, unde căruţaşii aduceau ovăz cailor. Tot lucrând şi dând ordine, Philibert îl studia pe moş Surdon. Bătrânul îşi regăsise gesturile făcute de mii de ori în decursul

îndelungatei sale meserii. Mâinile nu-i şovăiau. Piciorul îi era sigur când se sprijinea pe scăriţă sau pe banchetă.

Ceilalţi, de asemenea, îl priveau. Vestea făcuse repede înconjurul convoiului şi părea că prezenţa bătrânului alungase într-o clipită umbra aruncată asupra echipajului prin plecarea lui Claude şi a lui Tirou.

Auzind tropăitul cailor în noroiul din piaţa portului, oamenii se opriră din lucru şi-şi îndreptară ochii într-acolo.

În oraş, ca şi peste fluviu, o perdea pâcloasă cobora din nori învăluind copacii, bărcile, oamenii. Când ajunseră la o distanţă mai mică de treizeci de metri, caii se conturară în ceaţă. De o culoare mai vie decât a trunchiurilor de platani, înaintau. Mari, greoi, domoli, păreau două namile puternice în urma cărora veneau altele două, apoi alte două şi aşa mai departe. Vătaful ţinea în mână frâiele fără zăbală ale primei perechi. El, de asemenea, părea mai voinic şi mai greoi în ceaţa unde şuvoaiele ploii alergau de la o băltoacă la alta făcând-o şi mai deasă.

Tăcuţi, în picioare, la bordul navelor, patronul Merlin şi barcagiii săi priveau.

Când oamenii şi animalele ajunseră pe cheu, Philibert coborî. Ceilalţi îl urmară, şi toţi împreună făcură o roată în jurul noilor sosiţi.

Caii, închişi în grajdul de pe şalandă, adulmecaseră mirosul animalelor de întărire şi nechezau. Noii-veniţi le răspunseră. Neclintiţi, cu capul ridicat, cu coama udă, de-abia zburlită de vânt, cu abur în nări, se chemau lovind cu copita

noroiul şi pietrele.

Philibert şi moş Surdon se apropiară. Îşi trecură palma peste coapsele calde ale animalelor a căror piele aburindă se înfiora la mângâiere.

— Da, repeta bătrânul… Da. Da… Sunt puternici… Dumnezeule, ce animale puternice!

Şi cu siguranţă toţi gândeau la fel: „Într-adevăr. Au ales bine, sunt puternici… Cu asemenea cai poţi îndrăzni să urci”.

Philibert întrebă doar atât:

— Au mai tras la edec?

— Bineînţeles, răspunse vătaful. Şi îţi jur că aveam de unde alege. Luna trecută s-au vândut două echipaje. (Şovăi). Două din Serrières: Rosenol şi Duprat.

— Am auzit, dar nu-mi venea să cred, oftă Philibert. Speram ca cel puţin să se fi angajat la transportul pietrei.

Se întoarse spre oamenii săi. Îşi îndreptă trupul şi îşi luă tonul de comandant:

— Ei bine, nu ne-a mai rămas decât să-i înhămăm. Apoi plecăm.

I se pusese parcă un nod în gât dar, după ce privirea făcu înconjurul echipajului, după ce mai bătu cu mâna coapsa cailor minunaţi, aduşi de potcovar şi de vătaf, după ce auzi primele strigăte şi primele plesnituri de bice ale căruţaşilor ce coborau caii de pe şalandă, după ce, în sfârşit, privi spre moş Surdon ce zâmbea cu faţa în ploaie şi în vânt, simţi cum îl învăluie o bucurie limpede şi adâncă.

Întorcându-se spre aval, de unde veneau rafalele care-l izbeau în plină faţă, aspiră aerul cu

sorbituri mici, repetate.

Nu putea nici să vadă, nici să audă ce se petrece la vapor, dar vântul îi spunea îndeajuns că maşina acestuia nu începuse încă să scuipe fum.

Sunt dimineţi făcute parcă înadins pentru plecarea celor ce ştiu să se încumete. Dimineţi când ziua soseşte atât de încet, încât licăririle lăptoase străbătând norii abia se mai pot distinge.

Dimineţile acestea nu sunt purtătoare de speranţe. Trag cu greu, din depărtări nevăzute, o aurora tristă şi mohorâtă. Dimineţi fără păsări, însoţite de ploaie şi vânt. Totul se destramă încet de parcă lumina zilei ar fi prea slabă pentru a alunga umbrele nopţii.

Şi totul se întâmplă aşa, pentru că, în astfel de dimineţi, oamenii trebuie să-şi făurească singuri speranţa pornind de la nimic, şi mai ales pentru că numai cei puternici cutează să se îmbarce. Dar nu vor ajunge departe decât aceia ce poartă în suflet o aurora mai vie decât zorii plutind deasupra fluviului. Temerarii aceştia vor merge toată ziua, neobosiţi, în întâmpinarea unui crepuscul pe care l-ar dori prelungit până la miezul nopţii.

Barcagiii erau din categoria celor ce se avântă în larg în dimineţi când orice plecare seamănă cu o sfidare. Credinţa lor era nestrămutată, credeau în propria meserie şi ştiau să-şi impună speranţa. Ceva le spunea că maşina poate da omului o putere uriaşă, dar ei considerau că această putere n-are niciun preţ îndată ce întrece forţa omului. Îşi dădeau seama că maşina

îi schimbă pe cei ce-o slujesc, şi voiau să rămână oameni liberi.

În timp ce alţii fabricau piesele maşinilor ce-aveau să-i prefacă în mecanisme, în zilele mohorâte barcagiii se trezeau cu noaptea-n cap şi-şi făureau o speranţă, pe care o trimiteau înaintea lor pe fluviu.

Când barcagiii şi căruţaşii patronului Merlin îşi reluară activitatea, în ciuda ploii, la fel de deasă, în piaţa portului apăruseră peste cincizeci de gură-cască. Îndeosebi oameni de vârstă înaintată, oftând după spectacolele oferite de frumoasele echipaje de altădată şi nevoind să scape plecarea de acum. Aflaseră poate şi de îmbarcarea lui moş Surdon – un eveniment, într-adevăr. Philibert de asemenea ştia că urcarea aceasta se deosebea de toate celelalte petrecute sub comanda tatălui său şi chiar sub a sa.

Totul era neobişnuit. Ploaia vijelioasă, fluviul, al cărui nivel creştea din oră în oră având să ajungă curând la înălţimea drumului de halaj, întărirea atelajului, şi mai ales această dârzenie a lui de a merge, cu orice preţ, până la capătul drumului.

Vătaful terminase operaţia de repartizare a cailor. Pentru el oprise calul de călărie dintotdeauna, un roib în plină putere, dedat cu munca. La dreapta acestuia, armăsarul de înhămat era un animal mai tânăr, dar făcând pereche cu primul de optsprezece luni. În rândul al doilea aşezase doi din caii cei mai puternici ai lotului de curând cumpărat. Astfel, chiar dacă nu erau

dresate pentru această muncă, cele două animale pe care nu le cunoştea încă, puteau, dacă se lăsau conduse, să dea maximum de randament.

La bărcile următoare, procedase la fel, oprind pentru încălecarea căruţaşilor caii cei mai vechi, iar pe cei noi plasându-i în rândul al doilea.

La prima barcă, cu o încărcătură de aproape şaizeci de tone, înhămaseră paisprezece cai. La a doua, cu o greutate de peste treizeci de tone, patru perechi. Restul cailor erau repartizaţi la următoarele trei bărci, mult mai uşoare. Ultimele două nu aveau atelaje. Legate în şir, unele după altele, printr-un garlin principal gros cât un braţ de barcagiu şi prin altele două de siguranţă, ceva mai subţiri, – bărcile formau un convoi atât de lung încât, de la postul său de cârmaci de pe nava comandant, Philibert nu putea vedea nici jumătate din el.

Ordinele, înjurăturile, plesnetele bicelor, loviturile de copite ale animalelor pe pământul pietruit zburau pe aripa vântului vestind riveranii din amonte că un convoi se pregătea de plecare. Apa noroioasă se revărsa peste stâncile înalte ale digului cărând braţe de crengi, baloturi de paie, uriaşe grămezi de furaje smulse de pe insule.

— Gata pe uscat! strigă vătaful, prinzându-se cu amândouă mâinile de hamuri şi încălecându-şi calul.

Mâna dreaptă i se ridică şi plesni din bici.

De-a lungul malului, prin burniţă, doi barcagii de uscat înaintau cu securea în mână.

Philibert îşi vârî degetele în gură şi fluieră de trei ori spre aval.

Vântul îi înapoie strigătul repetat de şase ori, din ce în ce mai aproape:

— Gata pe fluviu!

Fiecare conducător de barcă veghease ca totul să fie în ordine.

Înainte de a rosti rugăciunea şi de a da ordinul de plecare, Philibert se întoarse şi privi în amonte. Baptiste Carénal stătea la prova, cu prăjina de salcie în mână, pregătit să împingă spre larg. Alături, fratele său, musul, tot cu o prăjină.

La câţiva paşi de postul său de cârmaci, Philibert îl văzu pe moş Surdon care-l urmărea. În mâna dreaptă bătrânul ţinea de asemenea o prăjină de salcie cu capătul îndreptat spre cheu, iar cu cea stângă învârtea în aer o cruciuliţă decolorată de barcagiu.

— A ta e? întrebă Philibert.

— Ba chiar mai mult, e-a tatii. Sunt patruzeci şi şapte de ani de când n-a mai văzut fluviul. Aşteaptă prilejul cel mare.

Philibert îi întoarse zâmbetul, apoi, îngenunchind la bordul dinspre fluviu, îşi muie mâna în apă, se ridică, privi spre convoi şi-şi făcu semnul crucii strigând:

— În numele Domnului şi al Fecioarei Maria, barcagii, la Ron! Şi Sfântul Nicolae fie cu voi!

Se întoarse din nou spre moş Surdon. Acesta îşi rezemase prăjina de bordaj şi după ce se închină odată cu ceilalţi, vârî crucea sub prelata cortului. Faţa bătrânului exprima o mare bucurie şi o uriaşă încredere.

Cu ochii la marinarul din prova, Philibert strigă:

— Hei, prova! Împinge spre Empie!

Dintr-o singură mişcare, marinarul din prova, musul şi moş Surdon se încovoiară apăsând pe prăjini. O clipă, păru că lemnul îndoit avea să se rupă şi, desfăcându-şi arcul, să arunce oamenii până în celălalt bord. Barca încărcată, alipită de cheu prin forţa vâltorilor formate la capătul digului inundat, rămânea nemişcată.

Comparată cu slaba putere a unui om, a unui bătrân şi a unui copil, nava greoaie părea un bloc uriaş. Un munte ce trebuia mişcat din loc, cu toate tonele sale de lemn roşu pentru vopsele, ulei de măsline, mătase brută şi vin.

Barca nu se urnea; dar oamenii, fără să se mire, împingeau mai departe. Ştiau că pe apă este nevoie de timp îndelungat ca să se simtă mişcarea.

Trudesc. Sudoarea de pe feţe se împreună cu ploaia. Răsuflarea li se preface în mici rotocoale de abur vălătucite de vânt şi înălţate spre dâra de nori. În sfârşit, încet, abia simţindu-se, arcul prăjinilor se dezdoaie. Între bordaj şi cheu se formează un triunghi. Vrând să folosească din plin forţa apei pătrunsă între prova bărcii şi cheu, Philibert apasă pe bară, astfel ca pupa să rămână lipită de cheu. Se produce un baraj. Apa urcă între barcă şi pietrele cheului. Oamenii continuă să apese pe prăjini, dar Ronul e mult mai rapid decât braţele lor. Iată-l apărând, între barcă şi ţărm, cu spinarea zburlită, încărcat de nervi, gata să se dezlănţuie ca mii de şerpi ostateci. Prova descrie un sfert de cerc. S-a şi depărtat cu câţiva metri de capătul cheului, când patronul Merlin, apăsând cu toată puterea pe bară, împinge pupa spre larg.

Încet, fără smucituri şi tot într-o rână, barca înaintează. Garlinul se desfăşoară biciuind valurile şi ieşind la suprafaţă, şiroind de apă. Pe celelalte bărci, cârmacii şi marinarii din prova se căznesc să facă aceeaşi manevră. În momentul când nava comandant începe să muşte curentul, Philibert strigă în direcţia uscatului:

— Hei! Vătaf! Trage garlinul!

Pe mal, bicele pocnesc. Toţi căruţaşii înjură, îmboldindu-şi caii. Dintr-o dată, cele paisprezece capete din faţă, apoi celelalte, atelaj după atelaj, toate animalele echipajului zvâcnesc spre amonte. Copitele izbesc, alunecă, răzuie pietrele, împroaşcă noroiul, şi cu toată ploaia, de sub potcoave ţâşnesc scântei. O forţă teribilă se pune în mişcare. Un moment, ai impresia că niciodată cele treizeci şi şase de animale nu vor reuşi să învingă furia fluviului. Luate de grosul curentului, bărcile se abat din drum, dar garlinele se întind. Caii se opresc. Bat pământul cu picioarele dinainte. Se opintesc, înaintează cu gâtul încordat sub loviturile biciului. Întreg atelajul se învăluie cu aburul ieşit din nările şi crupele lor. În sfârşit, bărcile sunt aduse la loc. Sub etravă, fluviul noroios se despică, scuipând spumă. Mârâie. Bintele de care sunt fixate garlinele trosnesc. Barele şi scândurile de la pana cârmei gem sub efortul încrâncenat al oamenilor şi al apei.

În piaţa portului, unde mai mult de o sută de persoane, cu spatele încovoiat sub ploaie, aşteaptă îngrămădite, domneşte liniştea. Încordarea. Pare că nimeni nu mai respiră.

Bărcile sunt tot nemişcate. Dar iată că,

trăgând şi mai tare de parâmele din a căror cânepă, de multă vreme nefolosită, apa curge-n şiroaie ca dintr-o rufă stoarsă, caii înaintează. Parâmele vibrează gata să se rupă, bărcile se leagănă uşor, apoi se îndreaptă, şi convoiul se zgâlţâie, arând mai adânc în trunchiul muşchiulos al Ronului.

Atunci, din toate gurile gloatei, ţâşneşte un strigăt asurzitor. Căruţaşii şi barcagiii răspund. Cuvintele de rămas bun şi de încurajare străbat prin corul zecilor de voci. De peste tot se aude:

— Sfântul Nicolae fie cu voi!

— Trăiască barcagiii!

Philibert simte în el ceva ca un cleşte. Mâinile strâns încordate de lemnul umed al barei nu-i tremură, dar forţa fluviului face să vibreze pana cârmei şi-i scutură braţele. Un lung fior îi aleargă de-a lungul şirei spinării.

Priveşte înapoi. Trei bărci bine aliniate îl urmează. A cincia abia se desluşeşte iar celelalte sunt înghiţite de norii zdrenţuiţi ce se revarsă neobosit peste fluviu. Dar au pornit. Simte. Mai ştie şi că pe fiecare barcă omul de la bară face acelaşi lucru ca şi el, veghind asupra celor din spate ca asupra propriei nave. Dacă ar fi intervenit ceva ar fi fost numaidecât anunţat.

Moş Surdon se apropie de Philibert. Aude şi el aclamaţiile din piaţă, iar Philibert vede licărindu-i în barbă câteva lacrimi de emoţie amestecate cu stropii de ploaie.

— Frumoasă plecare, băiete, zise bătrânul al cărui glas grav tremura puţin. Va fi un urcuş cum nu s-a mai văzut de mult.

Făcu o pauză ca să-şi aprindă pipa apoi, privind şi el, după un vechi obicei, spre bărcile din spate, adăugă:

— Mă duc la prova. Fluviul cară tot felul de lucruri. Un om În plus nu strică. Pe tine te va ajuta musul.

Philibert îşi simte gâtlejul prea uscat ca să poată vorbi. Încuviinţează dând din cap. Apoi îl priveşte. Cu pas domol şi cu prăjina lungă sprijinită de umăr, bătrânul înaintează de-a lungul bordajului scăldat de apa bogată a fluviului.

Va veghea lângă marinarul din prova, cercetând cu privirea zarea cenuşie, gata să dea la o parte din faţa etravei trunchiurile de copaci şi buştenii aduşi de fluviu.

PARTEA A CINCIA

URCUŞUL

ÎN DOUĂZECI DE ANI lucrurile se schimbaseră mult. La începutul navigaţiei cu abur, lumea venea de departe să vadă trecerea monstrului ce făcea un zgomot asurzitor.

Primul vapor ivit pe fluviu, în iulie 1829, se numea *Pionnier.* Coca acestuia era tot din lemn. Din lemn sculptat şi având forma unui vapor de mare. Fusese un adevărat eveniment. Mai târziu, după doi ani, sosiseră şi primele vase cu coca din metal. Apariţia lor era încă destul de rară. Nu mai constituia un eveniment, ci un spectacol de o jumătate de ceas distrându-i pe unii şi revoltându-i pe alţii.

Încetul cu încetul monştrii aceştia începuseră să ia locul frumoaselor convoaie trase de cai şi care se împuţinau din an în an. Atunci trecerea unui asemenea echipaj devenea un eveniment.

Toată lumea era tristă la gândul că echipajele riscau să dispară de la o zi la alta, iar când porneau în susul fluviului dădeau emoţii celor mai slabi de înger. Se ştia că oamenii ce se aventurau în astfel de curse aveau de luptat împotriva curentului timp de douăzeci şi cinci, treizeci, sau chiar mai multe zile.

Să urci timp de peste treizeci de zile, două sute şaptezeci de kilometri de fluviu, în vreme ce coborârea aceleiaşi distanţe nu-ţi lua decât două sau trei zile – iată doar o dovadă despre ce însemna munca barcagiilor şi efortul depus de animalele de tracţiune.

La urcare, barcagiii de pe uscat şi căruţaşii erau nevoiţi să acţioneze cu aceeaşi repeziciune cu care manevrau la coborâre marinarii din prova şi oamenii de la cârmă. Un calcul greşit, o şovăire însemna catastrofa. Cai cu picioarele rupte ce trebuiau omorâţi, căruţaşi răniţi şi pe jumătate înecaţi cerând să fie îngrijiţi şi îmbarcaţi, iată numai câteva din nenorocirile cele mai neînsemnate.

Ca să salveze animalele, cârmacii şi marinarii din prova, conducând cu un ochi spre amonte şi cu celălalt spre atelaje, tăiau garlinul cu o lovitură de secure. Slobozite, bărcile pluteau în derivă. Oamenii încercau să le aducă la mal fără prea mari stricăciuni, acostând acolo unde se putea, sau, dacă lucrul acesta nu era posibil, aruncând în

apă lanţurile lestate cu greutăţi uriaşe de fontă ce frânau convoiul, răzuind fundul albiei.

Urmau apoi ore de trudă pentru a rândui din nou totul. Refacerea atelajului, tragerea la bord a lanţurilor cu cabestanele, înnădirea capetelor de parâme rupte, întinderea garlinelor şi pornirea.

În această luptă de fiece clipă, timp de zile şi zile în şir, barcagiii de la bord cât şi cei ce lucrau pe uscat împreună cu căruţaşii, ştiau cu toţii, de la mus până la patron, că lucrul cel mai important înainte de toate era să ai nervii şi mintea la fel de rezistente ca şi braţele.

Ceea ce dădea frumuseţe echipajelor era înţelegerea desăvârşită dintre animale şi oameni. Forţa unora împreunată cu forţa celorlalţi, împreunată prin lovituri de bici, prin strigăte puternice, dar sudată de efort, semănând în cele din urmă cu o prietenie.

Ceea ce, într-adevăr, nu întâlneai pe vapor.

Pe navele cu abur, nu se întâmpla nimic care să te facă să te gândeşti la viaţă. Forţă, da, aveau. Dar de unde le venea ea? De la o căldare ce şuiera ca mistralul în tinda casei. Ca s-o dezlănţui era de ajuns să ridici o manetă groasă cât mânerul unei mistrii. Neîndoios, prea mult mister. Nimic din ce se petrecea acolo nu puteai privi cu plăcere, nici cântări, nici măsura, nici mângâia din ochi. Pe când caii uriaşi, largi în piept şi la crupă, trăgând laolaltă mai mult de treizeci, uniţi în acelaşi efort, ăsta da, era un spectacol ce-ţi dădea fiori pe şira spinării.

Acum lumea nu mai venea să-i vadă trecând doar din simplă curiozitate. Curiozitatea şi-o

rezervau pentru vapoare. Barcagiii erau priviţi cu emoţia stârnită de luptele încordate, luptele al căror rezultat e nesigur. Căci uneori Ronul ieşea învingător. Răsturnând o barcă mai înainte ca barcagiii să fi putut tăia parâmele, târa cu el întregul atelaj împiedicat în hamuri.

Vaporul, dacă se sfărâma, nu însemna nimic decât fierărie pierdută.

Şi-apoi, caii şi căruţaşii erau ca o punte de legătură între oamenii de pe uscat şi oamenii fluviului. Cei de pe uscat aveau impresia că sunt mai aproape de barcagii atâta vreme cât animalele lor mergeau pe drumul de halaj, dormeau în grajdurile hanurilor de pe malul apei şi mâncau ovăz cumpărat de prin sate.

Când caii deveneau prea bătrâni pentru această cumplită meserie, dacă nu erau cu totul sleiţi şi ologiţi, dacă frigurile de baltă le mai lăsau destulă vigoare, erau vânduţi ţăranilor. Aerul înălţimilor le refăcea repede vigoarea, transformându-i în nişte animale frumoase, bine strunite, pentru care munca la plug nu era decât o jucărie. Dacă se întâmpla să se afle într-o livadă sau în vreo vie, iar pe fluviu să treacă un echipaj cu căruţaşii săi suduind sau pocnind din bice, ţăranii trebuiau să ţină bine hăţurile. Caii întindeau gâturile şi, cu nările fremătânde, cu urechile ciulite, nechezau lung în direcţia fluviului.

S-au văzut cazuri când, izbind din cele patru copite, răsturnau plug şi ţăran, rupeau hamurile şi alergau în galop spre fluviu.

Atât pentru oameni cât şi pentru animale retragerea din activitate era cumplit de

apăsătoare. Exista chemarea permanentă a Ronului, legături tainice pe care nimic nu le putea rupe definitiv.

Era o apă bună pentru urcat. O apă rotundă şi mândră umplând până sus matca fluviului. O apă ce te făcea s-o uiţi pe aceea ce continua să cadă din cer, cernându-se atât de mărunt încât, din bărcile înaintând de-a lungul malului drept al fluviului, oamenii abia dacă mai ghiceau câteva siluete de copaci cenuşii pe malul din partea stângă.

Imediat în amonte de Beaucaire drumul de halaj era în bună stare şi destul de înalt faţă de nivelul crescut al Ronului. Perechile de cai trăgeau uşor, departe de mal şi pe un teren rezistent format dintr-o îmbinare strânsă de pietriş şi pământ nisipos ce absorbea apa ploilor.

Philibert îşi privea animalele. Trăgeau ascultătoare, cu pas egal, abia biciuite din când în când de căruţaşii ale căror strigăte o luau înaintea atelajului, mânate spre amonte de vântul puternic.

În primul ceas, domnul Tonnerieu ieşise de trei ori din cabină înaintând până la bara cârmei.

În dosul lentilelor aburite de ploaie şi tremurându-i pe nas din pricina vântului, ochii săi mici se uitau întrebători când la fluviul noroios, când la patronul convoiului.

— Urcăm bine, spuse el, dar mi se pare că nivelul apei nu-i prea departe de drumul de halaj. Dacă apa mai creşte, vom fi siliţi să oprim, ai să vezi… Caută cel puţin să acostezi într-un loc unde am putea găsi fân La un preţ convenabil. Şi nici

prea. Departe de sat, ca să nu fim nevoiţi să închiriem vreo şaretă pentru provizii.

Philibert făgăduia clipind din ochi sau dând din cap. Ştia că bătrânul contabil nu va rămâne mult timp sub ploaie, cu haina sa de pânză impregnată cu ulei şi şapca tot impermeabilă, dar pe care, fiindu-i prea largă, trebuia s-o ţină cu mâna ca să nu i-o ia vântul. Făgăduia. Totuşi era convins că va urca. Siguranţa asta stăruia în el. Nestrămutată. Ca un mortar solid, cu neputinţă să-l ştirbeşti. Iar cei ce acceptaseră să facă această călătorie aveau să-l însoţească până la capăt. Acum nu mai puteai nici să dai înapoi, nici să te sustragi. Atunci la ce mai foloseau vorbele? Contabilul turuia, dar vorbele lui alunecau peste el, ca apa de pe manta. Philibert îşi ţinea mâinile încleştate pe bară şi bărcile înaintau atât de lin încât îl expediase chiar şi pe mus în cabină, sfătuindu-l să se usuce pe lângă bucătarii ce-aveau să-i găsească, în mod sigur, ceva de lucru.

În spate, pe celelalte bărci, totul era în ordine. Semnele cu mâna pe care oamenii echipajului i le făceau când se întorcea spre ei, însemna că totul mergea strună. Izbindu-se de pana cârmei, apa fluviului murmura cristalin. Eliberată de greutatea bărcii se învârtejea apoi se deschidea iarăşi, zece metri în aval, în faţa şalandei cu grajdurile.

După două ore de mers, trecură prin strâmtoarea castelului unde curentul era mai puternic. Năpustindu-se spre mal, valurile formau un burlet de spumă inundând stâncile la numai zece centimetri de drum. Philibert trebui să apese

tare pe bară pentru a menţine poziţia navei atrasă spre mal ca de un magnet. Strigătele şi pocnetele bicelor se dublară. Potcoavele cailor scrijeleau pietrele, iar garlinul întins ca o coardă vibratorie făcea să geamă binta.

Timp de peste zece minute, bărcile şovăiră, înaintând anevoie, aşezându-se travers, apoi îndreptându-se în timp ce animalele stânjenite în mers se opinteau cât puteau de tare. Sub pieile de culoare roşcată şi neagră, lucind de apă şi de sudoare, muşchii încordaţi săltau ca talazurile fluviului. Vătaful şi căruţaşii descălecaseră. Cu mâna stângă trăgeau de hăţuri, mergând de-a-ndăratelea, în timp ce cu braţul drept plesneau din bici, când în aer, când peste crupa cailor.

La prova, cu atenţia mărită, moş Surdon şi Baptiste Carénal îndepărtau cu vârful prăjinilor tot ceea ce ar fi putut lovi etrava.

De-a lungul bordajelor, apa curgea atât de repede, încât, când Philibert nu privea decât fluviul, i se păru că barca zboară.

Minutele se depănau încordate. Atmosfera părea încărcată cu tot felul de vibraţii provenite din lupta încleştată ce se dădea între curentul fluviului şi pana cârmei. Simţind mişcările navei, musul pricepuse că înfruntarea era strânsă, şi, ieşind din cabină, alergă de-a lungul bordajului până la Philibert. Chipul lui de copil era grav, plin de îngrijorare; o cută adâncă îi brăzda fruntea sub borul pălăriei îndesate pe ceafă. Fără ca patronul să-i spună ceva, trecu parâma de susţinere în jurul lemnului ud al barei şi, încordându-se, trase de capăt. Uşurat, Philibert, respiră adânc şi-i zâmbi

puştiului a cărui faţă se înseninã.

Barca se mai balansă o dată dintr-un bord în celălalt, apoi, aproape brusc, ţâşni înainte, ca şi cum ar fi fost despovărată. Tocmai trecuseră de pragul strâmtorii intrând în apa mai puţin agitată a fluviului. Văzând că musul privea înapoi, Philibert începu să râdă:

— Te-a luat pe neaşteptate, zise el. Ai crezut c-a plesnit o parâmă şi c-am pierdut jumătate din convoi… Ştiu, până te obişnuieşti ai totdeauna impresia asta.

Liniştit, băiatul sări peste parâmă şi o înfăşură la loc.

— Ar fi trebuit să mă chemi înainte de strâmtoare, spuse el.

— Puteam, într-adevăr. Dar îmi pare bine c-ai simţit pragul după balansul navei. Ceea ce înseamnă că ai simţul apei.

Băiatul era fericit. Philibert arăta cu capul spre prova. Baptiste îl privea.

— Vezi, frate-tău te-a auzit alergând.

Baptiste striga cu faţa în vânt:

— Parcă alunecăm!

— Ai văzut puştiul? întrebă Philibert. A simţit fluviul ca un bătrân lup de mare.

— L-a simţit… Tata va fi mulţumit.

Philibert aruncă o privire spre mal, unde vătaful încălecase din nou.

— Pentru moment, strigă el, are ceva mai bun de făcut decât să-şi admire odrasla!

Râdeau toţi trei, iar moş Surdon, întorcându-şi capul, râdea de asemenea.

Era un moment prielnic râsului şi

trăncănelilor. Nervii se destindeau; respiraţia era mai lină.

— Hei! marinar din prova! strigă Philibert. Dacă te poţi ajuta cu musul, spune-i lui moş Surdon să vie un pic la bară. În drum să se oprească pe la Canut, ştie el pentru ce!

Sprinten, în ciuda cizmelor şi a mantăii prea lungi, musul alergă spre prova. Bătrânul îi dădu cangea şi înaintă calm spre barca de scânduri unde focul maşinii de gătit duduia cu siguranţă, înainte de a se îndoi pentru a intra pe uşa joasă, făcu un gest cu mâna, ducându-şi degetul gros spre gura larg deschisă şi strigă:

— În cinstea ta, patron Merlin!

Pe măsură ce bărcile convoiului treceau de pragul strâmtorii, atelajele îşi reluau viteza. Acum fluviul se lăţea. În mai puţin de o jumătate de leghe, albia urma să se lărgească încă pe atâta, desfăcându-se în cele trei braţe ce înconjurau insulele întrezărite în ceaţă. Când apa era mică, barcagiii erau nevoiţi să schimbe drumul de halaj pentru a naviga în grosul curentului. Când albia era plină, puteau rămâne pe malul drept, ceea ce însemna un câştig dublu de timp şi o serioasă economie de forţe, deoarece acest braţ al fluviului, chiar dacă făcea o mică ocolire, era aproape lin. Pe sub insule circula chiar un contra-curent împingând bărcile şi uşurând sarcina cailor.

Când moş Surdon ajunse lângă Philibert, mirosea plăcut a cafea şi a băutură.

— Bravo, zise el, am trecut de strâmtoare!

— Mai uşor decât credeam.

— Cu animale ca ale tale, vom trece altele şi

mai grele.

— Hai, vino oleacă la bară.

— Crezi că mai ştiu?

— Îţi baţi joc de mine?

Bătrânul îl lovi cu dosul palmei lui grele. Râdea.

— N-ai vrea cumva să-mi spui că eşti obosit!

— Nu, dar aş trage şi eu o duşcă.

— Mie-mi spui? Dar mai vrei şi altceva…

Bătrânul făcu o pauză. Îşi trecu degetele prin barba din care apa şiroia ca dintr-un burete şi spuse:

— Vrei să-mi faci o bucurie… Dumnezeule, bun băiat eşti tu, Philibert! Cu-adevărat fiul lui Felix. Nu mai încape nicio îndoială.

Îşi încleştă palmele pe bara groasă de lemn, roasă de frecarea mâinilor şi a parâmelor. Privirea îi alerga de la prova navei la mal, unde animalele mergeau într-un ritm susţinut. Cu vocea sugrumată de emoţie, fără să se uite la Philibert, murmură:

— Nu poţi înţelege, băiete… Nu poţi înţelege ce înseamnă asta pentru mine.

Philibert plecă, iar când ajunse în dreptul cabinei, îşi întoarse capul. Instalat la pupa, bătrânul părea că-l uitase. Cu picioarele răşchirate, solid, cu bustul de-abia înclinat, ţinea strâns bara. Faţa îi era încordată, iar ochii larg deschişi alergau fără încetare de la prova la suprafaţa fluviului şi de la fluviu la mal unde atelajul trăgea din greu.

Pe o ambarcaţiune de lemn fluviul era prezent

peste tot. Îl găseai până şi în vatra uriaşei maşini de gătit unde bucătarii pregăteau mâncarea. Lemnele arzând acolo erau tot lemne de-ale fluviului, fie aduse de apă şi adunate de pe maluri, fie provenind din tăierea copacilor ce împiedicau drumul de halaj. De pe bărci, de asemenea, în clipele de răgaz, oamenii pescuiau cu cangea buşteni sau crengi. Se întâmpla uneori ca pentru supă să fie arse scândurile vreunei bărci vechi. Şi adesea ele constituiau cel mai bun lemn de foc. Lemnul acesta, trăind în apă ani şi ani după încheierea vieţii terestre, se copsese. Se hrănise cu seva fluviului. Porii i se strânseseră; ardea domol şi dădea o căldură puternică. Şi-apoi, pentru cei ce aveau răgaz să-l asculte, avea ce povesti! De câte ori nu coborâse şi urcase el fluviul! Şi câte isprăvi pe apa când nămoloasă, când limpede! După atâţia ani de navigare, cu faţa mereu spre adâncuri, ştia desigur mai multe decât oamenii ce se mulţumeau să-şi plimbe ochii doar pe suprafaţa apei.

Iar barcagiii, când aveau timp, ştiau să asculte poveştile lemnului. Căci lemnele de pe Ron ardeau nu numai în bucătăriile de pe nave, sub oala cu supă, ci şi în casele barcagiilor. Iar acolo, în faţa sobei, se afla mai totdeauna câte un bătrân ce-şi petrecea zilele din urmă, amintindu-şi cu glas tare despre cei mai frumoşi ani ai vieţii lui.

O făcea pentru nepoţii care, la rândul lor, aveau şi ei să devină barcagii. Le vorbea despre toate cele văzute, auzite sau îndurate pe fluviu, iar uneori o lua uşor razna, povestind despre existenţa nevăzută a fluviului. Vorbea fără să

schimbe tonul şi uitând să le atragă atenţia că se îndepărta de realitate. Iar copiii descopereau astfel toată fauna minunată şi înspăimântătoare, populând fundul fluviului şi scormonind malurile cele mai tainice. De la Drac până la Tarasque, toate animalele acelea ciudate văzute de lemnul navelor în călătoriile pe apă prindeau viaţă, iar flăcările înalte ale focului împrumutau seara chipuri înspăimântătoare, proiectând pe pereţii acoperiţi cu salpetru umbre ce dovedeau că animalele acelea existau şi că bătrânul nu minţea.

În cabina unde maşina de gătit, neagră, cu picioare înalte şi cu patru ochiuri, duduia ca o forjă, domnea o căldură înăbuşitoare. Aburul ieşind în lungi fâşii alburii de sub capacul unei uriaşe oale de tuci avea un miros pătrunzător de carne pusă la saramură, usturoi, ceapă şi foi de dafin. Canut şi ajutorul său stăteau în picioare în faţa unei măsuţe fixate de peretele de scânduri prevăzut cu o ferăstruică înnegrită de fum şi pe unde pătrundea o lumină murdară. Cu mânecile suflecate, cu mâinile năclăite de sânge închegat amestecat cu zeama verzuie a verdeţurilor tocate, făceau perişoare cu carne.

— O să vă coaceţi de vii, ca racii, zise Philibert, ce se sufoca.

— Nu putem lăsa uşa deschisă, răspunse Canut, cu vântul ăsta nesuferit soba duduie prea tare.

Bucătarii năduşiseră, având hainele la fel de ude ca şi barcagiii de pe punte. Philibert desprinse din plafon o căniţă de cositor, umplând-o pe

jumătate cu cafeaua fiartă într-o oală înaltă de metal şi ţinută la cald în dosul cratiţelor cu mâncare. Luă apoi plosca de rachiu şi-şi umplu cana. Bând cu înghiţituri mici, se apropie de uşa ce despărţea bucătăria de cambuza unde lucra şi locuia contabilul. Domnul Tonnerieu era aşezat pe banca dinaintea pupitrului său negru. Cu coatele îndepărtate, cu fruntea proptită de un registru mare, de marginile căruia strângea cu amândouă mâinile, dormea. Prin fereastra îngustă şi joasă se vedea defilând ploaia furtunoasă ce biciuia geamurile şi răpăia pe scândurile punţii. Ziua arunca reflexe cenuşii peste ţeasta lucioasă a bătrânului iar ochelarii îi alunecaseră pe pagina registrului.

Philibert se gândi: „La vârsta lui, asta nu mai e viaţă. Dacă s-ar întâmpla un accident, nici n-ar apuca să se trezească şi s-ar pomeni la fund, cu cambuză cu tot”. Închise uşa fără zgomot şi spuse bucătarilor:

— Rapiat a adormit. Căutaţi să nu-l treziţi. Atâta timp cât doarme nu mai cicăleşte pe nimeni.

Cei doi băieţi se priviră zâmbind.

— Cu băutura ce i-am pus-o în cafea, să tot doarmă o vreme.

Avantajul navei comandant era că puteai veni oricând să bei ceva cald la adăpostul cabinei. Înainte de plecare, bucătarii duceau pe fiece barcă câte o ploscă plină cu cafea sau cu vin fiert, unde barcagiii le înveleau în cârpe şi paie; dar pe vreme foarte rece, în mai puţin de o oră, băutura era de-abia călduţă. Oamenii ştiau, aşa că beau totul în primele ore, iar după aceea singura soluţie era să-

şi sufle în palme sau să bată din picioare. Cât despre cei ce munceau pe uscat, efortul îl încălzea destul, aşa că în ploştile agăţate de spinarea armăsarilor înaintaşi îşi turnau vin rece.

Philibert bău încet amestecul din cafea şi alcool şi se simţi învăluit de o căldură plăcută. Se gândea la moş Surdon şi la bucuria adâncă încercată de omul acesta din altă generaţie, văzându-se din nou la bara unei nave ce conducea înaintarea altora şase la fel de frumoase şi atât de încărcate, încât privindu-le de departe, aveai impresia că erau pline de lăzi şi de butoaie şi cu corturile instalate direct pe fluviu.

Philibert îşi repeta necontenit: „Vom urca… Şi asta va fi marea mândrie a bătrânului. Iar când vom ajunge la Condrieu, ne vom opri. Şi poate că tata, dând cu ochii de bătrânul acesta trăsnit, s-ar hotărî să se îmbarce şi el pentru a isprăvi împreună urcuşul. Ronul va creşte din ce în ce mai mult. Toate vapoarele vor fi oprite de arcada podurilor şi de cablurile bacurilor. Niciunul n-are să poată trece nici la coborâre, nici la urcare. Dovadă că mecanica nu-i bună de nimic. Absolut de nimic, decât să se distreze cu pasageri şi cu tot soiul de mărunţişuri, dar niciodată n-o să se încumete să ia la bord o încărcătură grea”.

Îşi repeta toate astea şi asculta duduitul focului. Fluviul împrejmuia barca. De-abia îl simţeai atingând bordajul de lemn. De când intraseră în apa mai liniştită, convoiul înainta uşor, în ritmul rapid al paşilor animalelor fericite şi gata s-o ia la trap. Cu toate acestea aveau de tras tone şi tone, iar răgazul acordat de curent n-avea să

dureze prea mult.

Philibert agăţă căniţa; îşi scutură pălăria impregnată cu ulei, apoi şi-o puse iarăşi pe cap şi ieşi.

Moş Surdon părea atât de încântat la bară, încât nu vru să-i strice bucuria. Înaintă spre prova pentru a-l înlocui pe Baptiste.

— Du-te şi trage şi tu o duşcă. Şi rămâi până te încălzeşti.

— Nu mi-e frig, răspunse marinarul din prova.

— Se poate, dar uită-te la bătrân şi vei înţelege de ce nu-i nevoie să te grăbeşti.

Spre sfârşitul dimineţii, vântul îşi pierduse tăria, iar ploaia se prefăcuse într-un fel de ceaţă rece, cernându-se strâns, ca o zăpadă foarte afânată. Sus de tot, în ceruri, vântul urcase pesemne dintr-un salt şi făcuse în nori o spărtură pe unde se prelingea o lumină difuzată în ceaţă, dar care nu încălzea nici pământul, nici oamenii. Totul devenea livid, transparent, iar caii, de-abia zărindu-se de pe puntea navelor, păreau că înaintează fără să facă nicio mişcare în universul acesta vătuit ce înăbuşea zgomotele şi estompa formele.

Aflându-se între malul drept şi ultima insulă în aval de Vallabrègues, Philibert Merlin profită de un moment când ceaţa părea mai puţin deasă şi dădu semnalul opririi. Trei oameni de pe şalanda cu grajduri urcară în barca de serviciu şi acostară lângă nava comandant. Musul sări în barca de serviciu şi prinse capetele a două parâme de

siguranţă.

— Drept în amonte, ordonă Philibert! Aveţi grijă să reziste.

Vătaful încetinise mersul animalelor, iar convoiul, cu parâmele biciuind apa, înainta din ce în ce mai domol. Vâslind cu nădejde în barca de serviciu, cei trei bărbaţi urcară braţul fluviului şi ajunseră la mal pe un dâmb destul de înalt şi acoperit cu plute.

Ceaţa se mai ridicase. Urcase până la coamele plopilor, unde părea că aşternuse un văl.

Oamenii petrecură parâmele în jurul a patru plute solide, le întinseră având grijă să nu atingă apa şi le strânseră bine. Când bărcile se opriră, Philibert şi marinarul din prova deblocară garlinul principal şi-l lăsară să alunece în jurul bintei, în timp ce caii, nemaitrăgând decât de această parâmă uşoară, înaintară până la sălcii.

Vătaful şi căruţaşii, după ce legară şi ei parâmele, deshămară caii. Oprit astfel, în mijlocul acestui braţ al fluviului, convoiul plutea aliniat pe firul curentului.

Barca de serviciu se şi înapoiase. Musul sări făcându-i loc lui Canut. Bucătarul, după ce înmână vâslaşilor o oală, două coşuri mari şi un butoiaş, coborî şi el. Prima barcă de serviciu nu apucase bine să se desprindă de bordaj, că cea de-a doua, condusă tot de trei vâslaşi, îi şi luă locul. Şase saci de ovăz fuseseră depuşi în spaţiul dintre ultimul vâslaş şi banca din pupa. Caillette înmână butoiaşul, coşurile şi oala cu supă, apoi sări în barcă, urmat de Philibert, care-i strigă lui moş Surdon:

— Mă duc până la vătaf; mănâncă, nu mă aştepta.

— Fii fără grijă. La mâncare sunt totdeauna prezent, răspunse bătrânul, lingându-şi buzele.

Îndată ce barca de serviciu atinse uscatul, căruţaşii se repeziră asupra sacilor şi începură să toarne ovăz în traistele de pânză, prinse de căpăstrul cailor. Numai după ce animalele îşi căpătară tainul, se apropiată şi ei de oala cu mâncare, fiecare cu gamela în mână. Polonicul lui Caillette făcea aici treaba pe care lingura lui Canut o executa la bordul bărcilor. Numai că la uscat, oamenii trebuiau să mănânce în picioare, cu spatele rezemat de câte o salcie, suflând în aer aburul fierbinte de tocană cu miros pătrunzător de carne şi vin fiert.

Vătaful mânca şi-l asculta pe Philibert:

— Bun. A mers mai bine decât mă aşteptam. Dar apa a mai crescut. Cred c-ar fi pierdere de vreme să continuăm tot pe malul ăsta. După Vallabrègues, ar trebui să schimbăm remorca şi să trecem pe Empie… Ce părere ai?

Albert Carénal ţinea gamela cu o mână şi cu cealaltă rupea bucăţele dintr-un codru de pâine rotundă, pe care îl ţinea strâns cu cotul. Îmbucă, bău puţin vin înălţând gamela, apoi dădu din cap, şi după un timp spuse:

— Aşa-i, ar fi pierdere de vreme. Şi ne-am bălăci în smârcurile tufărişului… Ar fi primejdios… Dar, dacă traversăm, n-avem de mers decât o jumătate de leghe…

— Ştiu, şi asta mă înfurie: e un ocoliş tare scârbos. Totuşi pe Ryaume ar fi prea riscant…

Vătaful se opri din mestecat. Faţa îi împietri. Philibert tăcu şi el. Odată cu ei încetară toţi să vorbească şi să mestece. Întorşi spre fluviu, cu gurile pline sau gata să înghită bucătura fierbinte ce rămăsese înfiptă în vârful cuţitului, stăteau ca nişte stane cu privirile îndreptate spre amonte şi spre largul fluviului.

Un vapor!

Toţi recunoscuseră zgomotul maşinilor! De-abia perceptibil la început, vaporul se anunţa din ce în ce mai aproape şi mai asurzitor, cu scuipăturile căldării sale, cu pocnetele bielelor şi cu vaietele fluviului despicat de roţile cu zbaturi.

Privirile-şi făceau loc printre copacii insulei ce-i despărţeau de Ron. Curând, vaporul negru apăru. Etrava lui ascuţită spinteca apa, ridicând-o în trâmbe mari de spumă. Câţiva cai zvârliră din copite, alţii nechezară lung prin pânza traistelor cu nutreţ; iar nechezatul acesta fu ca un semnal aşteptat. Oamenii începură să suduie şi să blesteme atât vaporul cât şi pe cei ce-l pilotau.

— E unul mare, mormăi Philibert.

— Da, răspunse vătaful, un Bonnardel. N-am prea zărit din astea, dar se pare că au profitat de nivelul înalt al fluviului şi i-au dat drumul. Asta-i pesemne pentru încărcăturile de mare tonaj. Într-un singur vapor, cât tu în tot convoiul.

— E înalt la apă. Nu-i văd izbutind, dacă fluviul continuă să crească.

— Acum, nu-i prea încărcat. Se duce cu siguranţă să mai ia ceva înainte de a naviga în amonte.

Philibert simte că îl cuprinde o mânie surdă.

Pumnii i se încleştează. Unghiile îi intră în carne. Adăugă printre dinţi:

— N-o să urce, Doamne Dumnezeule! N-o să urce! Îţi spun eu.

Vaporul cobora foarte iute. Se vedea trecând dincolo de bariera plopilor desfrunziţi. Apa scăzu până şi în acest braţ, al fluviului iar parâmele reţinând convoiul începură să pârâie împrejurul sălciilor ce tremurau. Urmară câteva clipe de nelinişte. Nu cumva albia braţului se va goli brusc, lăsând bărcile pe uscat? Nu. După trecerea vaporului nivelul apei crescuse din nou, dar valurile uriaşe izbeau malurile insulei, spumegând şi învârtejindu-se printre arbori, măturând grămezi de frunze galbene şi ruginii ce colorau apa tulbure a braţului. Acum, tot convoiul de bărci se legăna la capătul parâmelor ce biciuiau apa. Fumul monstrului, şi mai negru pe zarea lăptoasă a cerului mai mohorât, se lăţea apăsat de ceaţă. Întina apa, insulele şi malurile. Oamenii înjurau de mama focului.

Vaporul abia dispăruse urmat de murdăria sa, când vacarmul altuia se făcu auzit. La fel de înalt ca primul, la fel de furios şi la fel de negru, acesta trecu zguduind din nou fluviul, inundând insula şi pângărind valea.

— Fir-ar al dracului! urlă vătaful, în curând n-o să mai putem risca… De data asta am fost feriţi de insulă, dar dacă ne-ar fi găsit ca azi-dimineaţă, două lovituri, una după alta, e ceva. Au de ce să se sperie caii, chiar cei mai liniştiţi.

— Două, zise Philibert. Două în acelaşi timp, poate ca să-şi poată veni în ajutor în cazul când

unul din ele ar fi avariat. Vezi, nu sunt prea siguri. Le e teamă.

— Le e teamă şi totuşi riscă.

Vătaful rostise fraza aceasta cu o umbră de tristeţe în glas apoi, cum vinul din gamelă se sfârşise, se înapoie la animale. Philibert îl privea îndepărtându-se. Oare ce voise să spună vătaful? Că toţi erau la fel, că tuturora le era teamă dar că totuşi nu renunţau?

Butoiaşul, coşurile, sacii şi oala golite de conţinut fuseseră transportate pe barca de serviciu, Philibert se îmbarcă şi el, iar oamenii începură să vâslească spre convoi.

După ce strigaseră şi suduiseră, căruţaşii şi barcagiii amuţiseră. După trecerea vapoarelor fluviul mârâise îndelung, apoi se potolise şi el. Iar liniştea aceasta adâncă avea în ea ceva neobişnuit, ceva aducând îngrijorarea sub cerul apăsător, îngreuiat şi mai mult de fumul cărbunelui.

Barca de serviciu opri lângă convoi, fără ca oamenii să rostească un singur cuvânt. Chipurile lor semănau cu cerul pe bolta căruia fumul lăsase o dâră de tristeţe.

Când Philibert urcă la bordul navei sale surprinse privirea lui moş Surdon. Faţa bătrânului exprima o mare surescitare. În ochii lui limpezi se citea o licărire de ură, dar şi de bucurie. Bătrânul îşi freca mâinile butucănoase scoţând un zgomot ce semăna cu al unei parâme de cânepă de-a lungul lemnului bordajului.

— Canut ţi-a păstrat porţia la cald, spuse el. Du-te şi mănâncă. Conduc eu până la

Vallabrègues.

— Bine, bine, mormăi Philibert. Deocamdată nu mi-e foame.

— Ce s-a întâmplat? Aveţi cu toţii o mutră de parcă târâtura aia de vapor v-ar fi trecut peste burtă!... La naiba, voiai să te baţi! voiai să le demonstrezi că suntem încă cei mai tari, şi iată că, din pricină că ăstea două au coborât, te crezi pierdut!... Ei şi? Înseamnă că vor urca trei în loc de unul. Se schimbă ceva. Absolut nimic. Poate să treacă şi şase duzini, arcada podului tot nu se va înălţa nici c-o iotă. Cu ce-or să fie ei mai câştigaţi şi cu ce-ai să fii tu în pierdere când ei vor rămâne blocaţi, iar tu vei trece scuipându-i în faţă! Eu, dimpotrivă, mi-ar plăcea să le văd, cu sutele, blocate de-a lungul... Iar fluviul să rămână umflat cât mai mult, şi Companiile să crape:

Un strigăt sosi din amonte:

— Ohe! Convoiul! Gata pentru urcare!

Philibert privi spre aval. Oamenii erau la posturi. Se întoarse spre amonte şi strigă:

— Trageţi de parâme!

Îşi reluă postul la bară. Baptiste Carénal şi fratele său, musul, erau la prova. Caillette scotea apă din fluviu cu un ghiordel mare. Mai departe, moş Surdon, instalat lângă binta de fixat remorca, începuse să scurteze parâmele. Philibert îi admira precizia mişcărilor, privirea ageră şi ţinuta.

Când ordinea se restabili şi convoiul îşi reluă mersul normal, bătrânul veni lângă Philibert.

— Sunt ani de când n-am mai mâncat cu atâta plăcere, spuse el. Canut al tău e un maestru.

Era calm. Stătea lângă bară, şi privirea i se

plimba încet de la atelaj la bărci şi de la mal la insulă, de parcă ar fi mângâiat fluviul. Îşi umplu uriaşa sa pipă de lut ars, o aprinse şi spuse:

— Aseară, am avut timp să-l fac pe fiu-tău să vorbească puţin. Este ceea ce este, dar pe departe de a fi prost. Cât despre fluviu, îl cunoaşte bine. Destul de bine ca să devină un bun patron, numai că…

Şovăi. Privi spre Philibert apoi din nou spre fluviu şi adăugă:

— Numai că are idei ce nu sunt tocmai ale unui patron.

— Are ideile unui prost dus de nas de ăia de la Companie.

— Se prea poate. Dar mai este şi altceva. El zice: maşina poate îmbunătăţi soarta oamenilor. Bun. Noi nu suntem de aceeaşi părere. Dar să nu discutăm despre asta. Să admitem că are dreptate. Cu toate că el spune: maşina trebuie să îmbunătăţească soarta muncitorilor. Nu doar pe a patronilor. Patronii nu trebuie să se mai folosească de ea pentru a ucide muncitorul şi a-l lipsi de pâinea de la gură. Dacă tu ai avea un vapor ai câştiga mai mult lucrând mai puţin; ţi-ai putea păstra oamenii, iar ei ar lucra mai puţin şi ar câştiga mai mult.

— Te-ai plâns vreodată de prea multă muncă? întrebă Philibert. Şi eu, m-am plâns cumva? Iar oamenii mei, i-ai auzit plângându-se?

Moş Surdon schiţă un zâmbet ce părea să însemne că mânia lui Philibert îl distra ca un capriciu de copil.

— Te superi de parcă te-aş fi învinuit de ceva,

îi spuse el. Eu, ştii bine că nimic n-o să mă facă să-mi schimb părerea. Numai că încerc să-i înţeleg pe ceilalţi. Iar ce-mi spui tu e exact ce i-am spus şi eu băiatului tău; şi ştii cum mi-a întors-o?… Ei bine… mi-a răspuns că dacă oamenii tăi nu se plâng niciodată o fac fiindcă le e frică.

— Frică! Frică de cine?

— De tine, răspunse calm bătrânul.

Philibert se înfurie.

— La dracu, doar mă cunoşti! Am fost eu vreodată neîngăduitor cu oamenii mei? Mă port eu altfel decât tata?

— Bineînţeles că nu. Dar ceea ce însemna îngăduinţă pe vremea tatălui tău, astăzi poate că are alt înţeles.

— Ei drăcie! Şi tocmai tu-mi spui asemenea lucruri!

— Nu eu. Ci vremurile… vremurile noastre. Muncitorii mătăsari s-au răsculat. Barcagiii nu s-au împotrivit încă niciodată, dar muncesc chiar mai greu decât ăi din industria mătăsii.

— Doamne Dumnezeule, e pentru prima dată…

— E pentru prima dată când ţi se vorbeşte astfel. Prima dată când începi să te gândeşti la lucrurile astea. Bineînţeles, tu-ţi faci datoria cu ochii pe fluviu. Ajunge să-ţi frământi mintea. Iar la oameni te uiţi doar pentru a observa dacă muncesc cum trebuie.

Bătrânul tăcu. Philibert nu ştia ce să-i răspundă. Cuvintele acestea ale lui moş Surdon fuseseră atât de neaşteptate încât îl lăsaseră cu gura căscată. Bătrânul făcu câţiva paşi de-a lungul

bordajului în direcţia provei, apoi, răzgândindu-se, se întoarse, se pironi în faţa lui Philibert şi întrebă:

— Spune-mi cinstit, dacă vreunul din oamenii tăi ar veni să ţi se plângă că zilele de lucru sunt prea lungi, de pildă, sau că nu-i destul de bine plătit, ce-ai face?

Philibert oftă. Cu buzele strânse, cu privirea aţintită spre prima pereche de cai, refuză să i se destăinuiască acestui bătrân ce părea să ştie a-i citi în suflet la fel de bine ca şi tatăl său.

— Nu vrei să-mi răspunzi? Ei bine, iată ce-ai face. I-ai zice să se ducă să-şi caute de lucru pe alt convoi. Şi ar fi un caz fericit, doar dacă i-ai spune-o fără să-i mai dai şi un pumn în faţă.

Enervat, Philibert îl privea pe bătrânul ai cărui ochi continuau să surâdă.

— Ei şi? răspunse el. Când aveai echipajul tău, nu procedai la fel?

— Ba bine că nu, şi chiar şi astăzi aş face-o. Ceea ce nu înseamnă că aş avea dreptate. Poate că într-adevăr vaporul a început să înghită şi vremurile alea.

Vocea îi deveni mai gravă. Fără să-i lase lui Philibert răgaz să-i răspundă, şi apropiindu-se şi mai mult, continuă:

— Haide, băiete. Suntem din acelaşi aluat, tu şi cu mine. Din acelaşi aluat ca şi tatăl tău. Şi dacă e adevărat că vaporu-i sortit să ucidă navigaţia cu bărcile trase la edec, ştii bine că odată cu ea vom pieri şi noi. Dar să fim cinstiţi. Există fluviul. Meseria şi toate celelalte. Iar ceea ce ne arde pe noi la inimă sunt mai curând Companiile decât

vapoarele lor. Navigaţia cu abur e destinată marilor societăţi capitaliste, nu meseriaşilor ca noi. Ceea ce va omorî ea nu-s numai ambarcaţiunile trase de cai, ci şi un anume fel de a trăi... De a trăi şi de a fi stăpân pe meseria ta.

Între ei se lăsă o linişte prelungă. Acum, fluviul cotea puţin, iar braţul şi mai îngust obliga convoiul să navigheze foarte aproape de insula apărută-n amonte. Apa vuia revărsându-se în cascade pe malurile joase ale insulei ce strâmtora drumul şi pe care fluviul o ataca pieziş.

Bătrânul privi o clipă valurile din ce în ce mai noroioase, cărând grămezi de frunze uscate şi de crengi îmbinate, ce se unduiau la suprafaţă ca nişte plute lungi şi suple.

— Creşte mereu, spuse el. Durance trebuie să fi adus din plin.

Făcu o pauză, apoi, înainte de a se îndepărta spre prova, adăugă:

— Am izbutit să-mi vând echipajul cu un preţ bun. Asta mă va ajuta, cu siguranţă s-o duc până la capăt, fără să cer nimic nimănuia. Căci neguţătorul de mărunţişuri, crede-mă, nu-mi dă un ban. Cunosc unii ce n-au avut norocul ăsta... Iar casa de ajutor ştii ce-ţi dă? Trei kilograme de pâine neagră o dată la cincisprezece zile... Trei kilograme, fă socoteala şi-ai să vezi ce înseamnă...

Tăcu. Vorbise încet. Şovăi ca şi cum ar mai fi vrut să mai adauge ceva, dar se întoarse şi se îndepărtă fără grabă. Pasul îi era apăsat iar privirea nu mai surâdea.

Trecerea celor două vapoare şi vorbele lui

moş Surdon împovăraseră după-amiaza. Mai întâi, Philibert se simţise ca strivit. I se părea că totul se strângea în jurul lui. Că valea va fi sufocată de cerul tot mai întunecat pe măsură ce timpul trecea. În ciuda muncii grele şi primejdioase, deoarece trebuiseră de două ori să treacă atelajul de pe un mal pe celălalt, mintea nu contenea să tălmăcească şi să răstălmăcească cuvintele fiului său, ale bătrânului şi tot ceea ce nici unul nici celălalt nu îndrăzniseră să-i spună, dar se subînţelegea.

Apoi, pe nesimţite, anumite lucruri i se limpeziră, transformându-se într-un bloc pe care nimic n-avea să-l mai ştirbească. Orice urmă de duioşie din inima lui se ferecase. Aşa cum i se ferecaseră şi buzele în faţa mâniei ce nu înceta să clocotească. Era poate adevărat că lumea întreagă era pe cale să se schimbe. Sau poate că nu era vorba decât despre vapor şi despre ceea ce se petrecea pe valea aceasta; dar pe el tocmai valea aceasta îl interesa.

Doar ea şi fluviul său.

Fluviul era universul lui, şi numai de acest univers voia să ţină seama. De rest, puţin îi păsa. Lumea putea să-şi schimbe faţa, să facă revoluţii, pentru el lucrurile astea n-aveau nicio importanţă.

În 1831, lucrătorii din industria mătăsii se revoltaseră; avuseseră loc răscoale, tulburări ce nu se mai sfârşeau. Ei şi? Evenimentele astea îl împiedicaseră să-şi continue munca? În 1834 răscoalele o luaseră iarăşi de la capăt. Masacrele de la Paris sau de aiurea schimbaseră cu ceva existenţa barcagiilor?

Nu, pe el nu-l interesa decât ce se petrecea pe fluviu. Chiar colinele dominând malurile erau pe plan secundar. Ele vor da mereu destul vin pentru barcagii şi destule lemne pentru nave, aşa cum va exista întotdeauna mătase de transportat şi mii de alte articole de consum necesare oamenilor de sub orice regim. În ultimii patru ani, jurnalele pomeneau despre îngrijorarea ţăranilor şi despre exodul rural. Valea era în fierbere, iar oraşele suferiseră mari transformări prin afluxul mâinii de lucru. El însă, Philibert Merlin, patron de convoi, îşi ducea mai departe viaţa sa. Ţăranii şi muncitorii nu făceau parte din lumea lui.

Deocamdată urca fluviul aşa cum îl urcase dintotdeauna. Şi îl va urca până la capăt, orice s-ar întâmpla. Existau, poate, tineri atât de nebuni încât să admită că navigaţia cu bărcile de lemn era moartă. Ei bine, rămâne de văzut! El, Philibert, le va dovedi contrariul. Îi va pune să lingă pe unde-au scuipat. Cât despre oamenii săi, mulţumiţi sau nu, plătiţi îndeajuns sau nu, nu-i putea ajuta cu nimic în plus. Toată averea şi-o băgase în acest convoi şi acest echipaj ce asigura viaţa atât a lui cât şi pe a lor. La urma urmelor, nu-i obligase nimeni să-l urmeze. Dacă lucrau pe navele lui însemna că acceptaseră să-l şi însoţească, iar acum, că se angajaseră, vor merge cu el până la capăt. Toţi barcagiii, din toate timpurile, procedaseră la fel, şi nici creşterea apelor, nici vaporul n-ar putea răsturna ordinea lucrurilor. Cu cât înainta, cu atât îşi rumega furia şi simţea cum i se fortifică dorinţa de a ajunge, de a ajunge cât mai repede cu putinţă.

Acum, fluviul începea din nou să-i apară mai apropiat, mai viu. Îl simţea aliatul său. Începea din nou să facă corp comun cu el.

Când Moş Surdon veni să-l ajute la bară pentru traversarea fluviului, el fu acela ce surâse, spunând:

— Frumos mai urcăm, moş Surdon... Şi cred că cerul ne mai făgăduieşte ceva apă.

Caii, îmbarcaţi câte şase în barca de serviciu, traversaseră fluviul. Barcagiii desfăşurau cele două garline, întinzându-le de la un mal la celălalt, astfel ca trecerea să se facă fără derivă, prin însăşi forţa curentului.

— Rareori am văzut traversare atât de rapidă pe valuri atât de puternice, observă bătrânul. Bună treabă, băiete! Caii trag cu nădejde, iar oamenii sunt siguri pe mişcări.

Bătrânul îşi recăpătase limpezimea privirii. Faţa nu i se mai înăsprea decât când îşi amintea de prezenţa vapoarelor, dar în ochi nu mai citeai tristeţea. Nici neliniştea. Avea deplină încredere în echipajul acesta, pe care-l văzuse executând manevrele cele mai fine cu putinţă. Nu mai simţea în el decât bucurie şi furie. Ca şi Philibert, era fericit observând că apa fluviului creştea din ceas în ceas. Ca şi el, blestema monştrii negri şi nădăjduia să-i vadă blocaţi la urcuş, opriţi de arcada podurilor.

Gândurile astea Philibert i le ghicea fără efort. Dacă mai înainte bătrânul îl neliniştise cu vorbele sale, acum îi dădea tărie. Primind să-l ia la bord, nu luase cumva chiar fluviul în carne şi oase? Oare bătrânul, trăind mereu pe Ron şi

iubindu-l totodată, nu devenise însuşi Ronul? Nu izbutise să pătrundă absolut toate tainele apel, ale malurilor şi ale albiei sale?

Lui Philibert i se părea că o forţă necunoscută, o putere asemănătoare cu aceea atribuită lui Dumnezeu avusese grijă de tot. Ea îl îndemnase pe bătrân să vină la bord, iar Philibert ştia acum că nimeni pe lume n-ar fi izbutit să-l oprească din drum.

Philibert rămânea tot patronul Merlin, singurul stăpân al convoiului său, însă bătrânul de lângă el putea, fără să dea niciun ordin, să influenţeze totul, să dezlănţuie totul.

Convoiul urcă până la căderea serii. Valurile erau într-adevăr prea puternice pentru a putea ajunge la Aramon chiar în seara aceea, dar când se opriră nu mai aveau de mers decât o jumătate de leghe. Aici de asemenea se afla o insulă lungă şi înaltă peste un metru, cu un pământ pietros şi acoperit de tufăriş. De-a lungul malului drept curgea un braţ îngust şi destul de adânc. Apa oarecum calmă îngăduia un amaraj uşor, iar caii puteau fi transportaţi fără mare bătaie de cap pe şalanda cu grajduri, unde aveau să-şi petreacă noaptea pe aşternut de paie curate.

După ce terminară cu legatul parâmelor, zăriră pe cer o spărtură îngustă, ca un fulger orizontal, împietrit între doi nori. O lumină abia gălbuie cobora în fascicole, semănând cu o piramidă translucidă în faţa munţilor. În această lumină neaşteptată, dăinuind exact cât ai trage de trei ori la rame, moş Surdon, ocupat cu înfăşurarea garlinului principal, părea mai înalt şi

mult mai voinic. Barba şi pletele fluturate de vânt formau ca un nimb în jurul chipului, iar gesturile sale domoale căpătau o amploare nemăsurată.

Philibert îl privi tot timpul cât dură lumina şi i se păru că ceva straniu, ceva ce întrecea înţelegerea omenească zburase peste valea învăluită brusc într-un întuneric rece şi violaceu, ca prevestirea unei furtuni.

Când apele se umflau, nopţile pe fluviu erau greu de îndurat. Iar barcagiii, chiar cei mai căliţi, simţeau nevoia să scape uneori de întuneric şi de frig. Cei ce, din orgoliu, se credeau supraoameni erau totuşi oameni. Şi ca toţi muritorii aveau nevoie de căldură. Ai apei, ai aerului sau ai vântului, animale ale naturii – erau făcuţi totuşi din carne vie. Niciunul, niciodată, n-ar fi admis acest adevăr; şi totuşi, dintr-o nevoie firească, pe nava comandant ridicaseră o cabină. Iar cabina nu era doar încăperea unde se pregătea mâncarea, ci şi inima caldă şi vie a convoiului. Inima vie străbătută de sângele nopţilor – focul plăcut al lemnelor. Oamenii intrau în încăpere să bea şi să mănânce, dar, fără s-o ştie, veneau pentru foc. Datoria focului era să usuce veşmintele ude şi cizmele. Să încălzească mâinile amorţite de apa rece ca gheaţa, să ţină la cald vinul şi supa. O datorie ştiută de toţi. Dar din focul acesta mai emana ceva ce-ţi pătrundea prin ochi şi prin toţi porii pielii. Ceva ce alunga bezna deasă, rece şi umedă, ascunsă în adâncul sufletului. Ceasurile de veghe la prova dădeau prilej nopţii să se strecoare în trupurile oamenilor. Iar noaptea lăsa în suflete

un mâl negru de culoarea aceluia pe care apa Iezeronului, cărând murdăria uzinelor, îl depunea la locul de întâlnire cu Ronul.

Murdăria asta, doar focul putea s-o împrăştie, s-o dizolve în căldura şi în lumina lui vie.

Iar bucătarul de serviciu întreţinea focul de seara până dimineaţa, fără să ştie că el era, în inima nopţii adânci, omul care veghea pentru ca ceilalţi oameni să poată ajunge, fără să deznădăjduiască, până la capătul zorilor.

O dată cu primele ceasuri ale nopţii începuse din nou să plouă. Vântul bătea iarăşi, dar uniform, fără rafale, şi murmurul ploii pe prelata cortului se auzea neîntrerupt. O ploaie deasă, cernându-se domol şi amenințând să dureze.

Philibert nu reuşea să închidă ochii. Ascultase o vreme apoi, învingându-şi brusc oboseala, părăsise cuşeta. Felinarul de pe primul stâlp rămăsese aprins. Ardea încet cu o flăcăruie abia vizibilă prin sticla afumată şi unsuroasă. Moş Surdon se zvârcolea în cuşeta sa. Nici el nu izbutea să adoarmă.

— Semeni cu mine, zise el. Când bărcile sunt amarate în plin fluviu iar apele schimbătoare, geaba ai oameni la veghe, nu poţi dormi.

Văzând că bătrânelul se ridică într-un cot şi-şi dă pătura la o parte, Philibert spuse:

— Stai în pat. Dacă am nevoie de dumneata te chem.

— Doar n-o să mă opreşti să mă duc să mă uşurez!

Se îmbrăcară amândoi şi ieşiră.

Afară era întuneric beznă. Ploaia era ca gheaţa, dar nu din pricina vântului, ci urzeala ei deasă conţinea un aer rece ce părea că înaintează încet, aşternându-se pe pământ odată cu stropii.

Lângă felinarul din prova ce arunca o lumină tremurătoare peste câţiva metri de punte unde apa curgea în şiroaie, Baptiste Carénal stătea în picioare, nemişcat, cu spatele adus şi cu capul băgat între umeri. Marginile pălăriei sale impregnate cu ulei se atingeau de mantaua croită din acelaşi material.

— Merge? întrebă Philibert.

— Merge. Dar apa pare să fi crescut cu treizeci în mai puţin de două ore. Cred că se va revărsa peste insule, deoarece cară al naibii.

Apoi se întoarse şi luă o cange cu mâner scurt prevăzută la capăt cu un cârlig de fier. Philibert se aplecă şi privi suprafaţa fluviului luminată de felinar. În faţa provei se depozitaseră grămezi de crengi şi de ierburi uscate. Curentul le lipise de etrava navei iar acum le înălţa şi le frământa ca pe un aluat în plină fermentaţie. La suprafaţă se formase o spumă galben-lăptoasă ce se spărgea în băşici.

Marinarul din prova înfipse vârful cängii în această adunătură şi împinse spre larg. În despicătura ivită apa părea neagră faţă de valurile luminate o clipă.

— Până acum a fost tot aşa? întrebă Philibert.

— Da, dar oricât de atent aş fi, dacă ar apărea un trunchi sau un buştean, nu ştiu dacă l-aş vedea la timp ca să-l înlătur înainte de a lovi… Am şters de trei ori geamul felinarului, dar cu ploaia asta se

afumă mereu.

— Mă duc să fac un rond… La întoarcere, te înlocuiesc.

Philibert se îndreptă în direcţia cabinei unde, prin ferăstruica murdară se zărea lumina aprinsă. Îl ajunse pe moş Surdon care mergea domol de-a lungul bordajului.

— Acum gata, spuse el, ţi-ai făcut nevoile. Du-te la culcare.

— Doar n-o să mă împiedici să intru şi să trag o duşcă.

În bucătărie, Canut adormise cu coatele pe masă. Zgomotul cizmelor pe podea îl trezi. Se ridică frecându-şi ochii:

— Mii de draci, am tras un pui de somn.

— Dormi, îi spuse Philibert. Oamenii ce vin să bea pot băga câte un lemn în sobă.

— Rapiat mi-a spus: pe o noapte ca asta e nevoie de vin cald şi de supă pentru cei ce stau de veghe. M-a rugat să rămân aici, eu sau Caillette.

Philibert săltă capacul unei oale trase la marginea plitei. Supa fierbinte mirosea plăcut a slănină afumată. Alături, într-o găleată mare, se aflau vreo zece litri de vin cald.

— E-n ordine, poţi să te culci. Luăm şi singuri.

Bucătarul intră în cambuza unde domnul Tonnerieu şi Caillette dormeau. După ce închise uşa, moş Surdon spuse:

— Contabilul tău sforăie la fel cum vorbeşte; are un glas de fată bătrână, acrită de viaţă… E un pisălog bătrân, dar n-are suflet rău. Şi-i dintre cei ce s-au zbătut pentru interesele tatălui tău şi ale

tale.

— Ai dreptate, şi totuşi n-a priceput niciodată nimic din cărăuşia pe apă.

— Contabilii, ştii…

Băură fiecare câte o căniţă de vin cald. Când Philibert se îndreptă spre uşă, bătrânul îl urmă spunând:

— Te duci să-ţi faci rondul?

— Da, iar dumneata ai să te pleci la culcare.

— Nu, merg cu tine.

— Bine, dar ce rost are? E-o oboseală zadarnică.

— Ba nu, spuse bătrânul. E-o bucurie şi nu-i zadarnică… Tu nu poţi înţelege, băiete. Nu poţi înţelege.

Philibert înţelegea prea bine. Bătrânul izbutise să se îmbarce pentru un ultim urcuş; faptul acesta avea pentru el o importanţă deosebită şi nu voia să piardă nimic, absolut nimic din imensa bucurie pe care i-o aducea călătoria.

Deoarece nivelul fluviului ameninţa să crească foarte repede, amaraseră convoiul în aval de o limbă de pământ stâncos ce zăgăzuia puţin curentul. Bărcile fuseseră legate unele de altele pentru a rezista mai uşor la tot ceea ce căra fluviul şi pentru a economisi oamenii de veghe. Erau, plecând din amonte, nava comandant, apoi aproape de mijlocul ei, prova şalandei cu grajdurile cailor, cu jumătatea din faţă a babordului lipită de jumătatea din spate a tribordului bărcii din faţă. Iar celelalte urmau la fel, ca o îngemănare solidă, păstrându-şi totuşi o oarecare mlădiere.

Ieşind din cabină, cei doi urcară pe şalanda cu grajduri. Instalat la prova, Joseph Cathomen îndepărta grămezile de crengi înghesuite de curenţi între prova bărcii sale şi bordajul navei comandant.

— Ai să vezi, spuse acesta, în mai puţin de un ceas o să se adune cu tonele.

— Îmi închipui, răspunse Philibert. După o secetă atât de îndelungată, când apa creşte, curăţă al dracului, toate taluzurile.

— Ia uite ce mi-a adus fluviul, zise el. Şi întinse pe punte un pantalon de catifea ud leoarcă, dar părând în bună stare.

— L-am pescuit din grămada de murdării. L-am tras, şi mi-am zis: ăsta nu-i tufăriş. L-am lăsat pe punte. Ploaia o să-l spele. Dacă îi tai poalele, îmi vine tocmai bine.

— Încearcă să pescuieşti şi haina, spuse bătrânul. Iar dacă dai de una mai mare, gândeşte-te la mine.

Cei doi plecară râzând, îndreptându-se spre grajduri. Prin uşile lăsate deschise se prelingea o căldură plăcută şi un miros puternic de paie şi de urină. În încăperea întunecoasă, animalele dormeau, bătând uneori din copite, scuturând lanţurile ce clincheteau câteodată.

Merseră aşa până la ultima şalandă, unde-l găsiră pe Felicien Revolat. Cum bărcile erau prinse una în spatele alteia, la prova primelor două veghea câte un om, iar la celelalte un singur barcagiu. Acesta trecea de la una la cealaltă cu felinarul în mână. Avea grijă ca parâmele să fie bine strânse şi să nu se agaţe de ele nimic din

ceea ce curgea pe suprafaţa apei.

La înapoiere moş Surdon ţinu cu tot dinadinsul să-l înlocuiască pe Joseph Cathomen.

— Nu stau decât o oră, făgădui el, apoi mă duc la bucătărie şi am grijă de supă. Hai, lasă-mă! Dacă mă culc din nou, nu adorm şi mă necăjesc.

Philibert se duse să-l înlocuiască pe marinarul din prova. Noaptea era la fel de întunecoasă iar ploaia se cernea cu aceeaşi ritmicitate încăpăţânată, hotărâtă să inunde valea.

Philibert se gândea la moş Surdon. După ce-şi va termina ora de veghe, va intra în bucătărie unde va da supă şi vin cald oamenilor schimbaţi. Fiecăruia îi va povesti câte ceva din viaţa lui îndelungată, petrecută în întregime pe fluviu.

Zorile şiroinde scoaseră la iveală o vale unde noaptea trecuse ca un nesfârşit coşmar. Locuitorii din cartierele joase de la oraşe şi sate ce dormiseră duşi se pomeniseră izolaţi în casă. Alţii, treziţi din somn de creşterea apei, puseseră în grabă ceva pe ei şi ieşiseră din beznă, bâjbâind prin bălţoace sau în mână cu un felinar a cărui flăcăruie făcea şi mai înfricoşătoare unduirea lichidă printre case. Un şuvoi de cerneală tuciurie. Un şuvoi de noroi alunecos şi de mâl vâscos. Frigul fluviului şi frigul căzut din cer, şiroind de pe acoperişuri. Oamenii luau cu ei ceea ce aveau mai de preţ. Ceea ce credeau că e mai de preţ. De fapt apucau la nimereală, pe întuneric, tot ce le cădea sub mână.

— Am luat sacul ăsta cu rufărie, dar nu pe el trebuia să-l iau. Erau altele mai trebuincioase.

— Şi banii?

— Sunt la mine.

— Ăi din dulap?

— Nu, ăi din bucătărie. Pe cei din dulap credeam că i-ai luat tu.

— Nu. M-am ocupat de copil.

— Mă întorc.

— Nu, rămâi cu mine. Mi-e frică singură.

Şi aşa mergeau în noapte, refugiindu-se spre locurile mai înalte, fără să-şi mai dea seama pe ce stradă treceau.

Pristavul umbla din poartă în poartă strigând în portavocea sa. Anunţa creşterea apelor, cu aproximaţie, după ochi, mai mult pentru a trezi riveranii decât pentru a le da indicaţii precise.

Creşterea apelor în metri nu interesa. Ronul ajunsese la uşă, în pivniţă, în bucătărie, unde înecase soba de gătit, în odaie, unde acoperise patul. Metri, la naiba! Toată lumea alerga care-ncotro, fără să ştie măcar unde se află. Fugea de fluviu.

Nimeni nu-şi amintea să-l mai fi văzut umflându-se aşa de iute. Iar bătrânii, scoşi noaptea din casă, se văicăreau jelindu-şi locuinţa şi lucrurile părăsite. Plângeau repetând întruna că-i sfârşitul lumii.

Şantierele unde se construiau bărcile te duceau cu gândul la potop. Un potop când Noe, prevenit prea târziu, n-avusese timp să-şi termine arca. Bărcile pluteau în derivă, luau apă, se rostogoleau printre obstacole înainte de a fi luate de grosul curentului. Iar dulgherii priveau cum li se năruie şantierul şi cum li se duce de râpă

provizia de lemn uscat. De câţiva ani nu mai primiseră comenzi pentru nave, şi iată că puţinul ce-l mai aveau în lucru pierea inundat.

Iar dulgherii urcau împreună cu ceilalţi riverani spre dealuri sau spre cartierele înalte, salvând bruma de scule rămase, şi întrebându-se dacă le vor mai folosi şi la altceva decât la reconstrucţia propriilor case.

Iar spaima aceasta se adăuga la spaima întunericului.

În zorii celei de-a doua zi de urcare, ploaia, la fel de deasă, filtra o lumină cenuşie ce părea că se prelinge atât din fluviu cât şi din cer. În timpul nopţii apa crescuse cu mai mult de un metru, iar plecarea se dovedi a fi extrem de grea, atât pentru oameni cât şi pentru animale.

Îmbarcaţi şase câte şase în bărcile de serviciu, odată ajunşi la mal, unde fluviul curgea printre copaci, caii, refuzau să înainteze prin apa tulbure. Se cabrau, zvârleau din copite, gata să sfărâme scândurile din prova bărcii ce răsuna înfundat. Căruţaşii zbierau, plesneau din bice, trăgeau de căpestre, în timp ce barcagiii, cu cângile agăţate de stânci sau de crengi, ţineau în loc ambarcaţiunea zgâlţâită din toate măruntaiele.

De douăzeci de ori barca de serviciu era pe punctul de a se răsturna; dar îndemânarea, sângele rece şi forţa barcagiilor, uzi leoarcă atât de năduşeală cât şi de ploaie, le veniseră de hac la toate.

Fusese nevoie mai mult de o oră pentru debarcarea animalelor şi formarea atelajului. În

apa până la coapse, luptând împotriva curentului, vătaful şi oamenii săi se zbăteau pe malul alunecos unde fiecare pas era un pericol.

După formarea atelajului, legarea şi întinderea garlinelor de remorcă, Philibert dădu ordin să înainteze puţin, pentru a recupera parâmele de amaraj, legate de copaci şi năpădite de apă. Oamenii de pe bărcile de serviciu, neavând încotro, fuseseră nevoiţi să taie câteva dintre ele chiar la suprafaţa apei.

În uşa cabinei, fără să scoată o vorbă, domnul Tonnerieu privea, strâmbându-se ori de câte ori securea reteza câte-o parâmă pe bordajul bărcii de serviciu. Fiecare metru de cânepă lăsat pe fundul fluviului îi smulgea un mic geamăt făcându-i pe bucătari să râdă, iar pe Philibert să ridice din umeri.

În sfârşit, când bărcile de serviciu fură din nou prinse de bordajul celor două nave din capul convoiului şi când oamenii îşi reluară în primire posturile, Philibert, muindu-şi mâna în apa noroioasă şi făcându-şi semnul crucii, rosti rugăciunea şi dădu ordinul de plecare.

Precedate de barcagiii de pe uscat ce mergeau pe jos prin apa până la genunchi, până la coapse şi uneori până la buric, pentru a sonda solul şi a tăia crengile ce stânjeneau drumul, animalele începură să tragă. Philibert ştia că cei ce deschideau astfel calea riscau în orice clipă să cadă într-o groapă. Nu-i pierdea din ochi şi se îngrijise ca prima barcă de serviciu să fie gata să intervină. Doi oameni stăteau de veghe supraveghind mişcările de pe ţărm. Barcagiii de

pe uscat nu puteau rezista mai mult de o oră în apa rece ca gheaţa. Trebuiau schimbaţi fără să oprească mersul cailor. Atunci vâslaşii de pe barca de serviciu trăgeau energic spre uscat, se strecurau pe sub garlinul îngreunat de apă şi amarau mai sus de locul unde se aflau deschizătorii de drum. Lăsau doi oameni în această apă mocirloasă, iar pe ceilalţi doi îi aduceau la bord. Aceştia intrau în bucătărie unde îşi schimbau cizmele şi veşmintele, iar Canut le dădea o cană mare de vin cald.

Moş Surdon tocmai legase barca de serviciu lângă nava comandant; se apropie de Philibert care ţinea bara. Sub pălăria îndesată peste urechi, ochii iscoditori ai bătrânului surâdeau:

— Încă o jumătate de metru, spuse el, frecându-şi mâinile, şi niciun vapor n-o să mai poată trece pe sub poduri.

— Ai dreptate… Dumnezeule, oamenii mei or să îngheţe.

Philibert arătă spre barcagiii de pe uscat ce se luptau din răsputeri împotriva curentului, agăţându-se de tufărişurile cotropite de fluviu.

— Pe vremea când navigam cu tata, zise bătrânul, chiar când eram marinar în prova pe nava comandant, dacă era nevoie ca cineva să înainteze prin apă, pe mine mă trimitea pe mal. Pe atunci oamenii nu se schimbau atât de des. Te asigur că am mers zile în şir bălăcindu-mă prin noroaie. Ceea ce nu m-a împiedicat să rezist. Iar dacă vrei să înlocuiesc pe careva dintre oamenii tăi, sunt gata s-o iau de la capăt.

— Nu, spuse Philibert. Du-te şi te usucă.

După aceea, vino să ţii bara.

— Nu te îngrijora. Doar o leghe şi oamenii vor călca pe uscat. După Aramon, drumul de halaj e mult mai în sus.

Philibert ştia, însă mai ştia şi că era greu să prevadă în cât timp ar putea parcurge aceşti patru kilometri. Stânjeniţi de apă, temători, obligaţi clipă de clipă să tragă şi mai tare de garlinul ce se agăţa de tufe, caii înaintau mult mai încet decât în ajun. Iar fluviul era, într-adevăr, din ce în ce mai primejdios. De mai multe ori, marinarul din prova şi musul trebuiseră să îndepărteze cu cângile trunchiurile uriaşe ale copacilor ce se rostogoleau spre apă înălţând spre cer coama şiroindă a rădăcinilor şi-a crengilor lor.

— Ei, marinar din prova! strigă Philibert, vrei un om de ajutor?

— N-ar fi rău, răspunse Baptiste, scoţându-şi pălăria şi haina impermeabilă.

Philibert îl chemă pe moş Surdon. Acesta ieşi repede din cabină trăgându-şi haina de ploaie.

— Ce s-a întâmplat?

— E nevoie de încă un om la prova.

— Mă duc eu, spuse bătrânul.

— Nu. Ia bara.

— Asta-i treaba ta.

— Ba nu, strigă Philibert. Dumnezeule, mai sunt încă patron!

Bătrânul schiţă o mişcare ce voia să spună: „E-adevărat. Uitasem!”

Apucă bara, în timp ce Philibert, fără să-i mai dea altă explicaţie, se îndepărtă. Când ajunse lângă barca de serviciu, se întoarse şi-i strigă:

— Acum, până mă întorc la bord, tu eşti patronul.

Moş Surdon ghicise ce voia Philibert şi strigă:

— Eşti nebun! Locul tău e aici! Dar Philibert se şi instalase la pupa bărcii de serviciu, pe care o îndepărta de bordaj.

— Mergem să schimbăm oamenii de pe uscat spuse el vâslaşilor. Tu, Paul Barillot, rămâi cu mine la mal. Albert se va înapoia cu cei doi înlocuiţi. O să-şi pună haine uscate. După aceea, unul va da ajutor marinarului din prova, iar celălalt va rămâne pe barca de serviciu împreună cu Albert.

Cei doi oameni vâsleau ritmic, trăgând foarte lung de ramele grele ale căror strapazane unse cu seu icneau. Între două sforţări, Barillot spuse.

— Ceea ce vrei să faci tu nu-i treabă de patron.

— Vâsleşte înainte, mârâi Philibert. Patronul face ce-i place. Iar eu, dacă vreau să fac o baie, nimeni nu mă poate împiedica.

Când Philibert puse piciorul în apă, se gândi că erau ani de când nu mai făcuse munca aceasta. Dacă moş Surdon n-ar fi fost la bord, nu i-ar fi trecut niciodată prin cap să înlocuiască pe unul dintre barcagiii de pe uscat. Dar, după mărturisirile bătrânului, gândul acesta îl chinuia ca o necesitate.

Acum iată-l ajuns la mal. Terenul era atât de mocirlos, încât pentru a înainta, trebuia mai întâi să-l pipăie cu piciorul. Apa rece ca gheaţa îi ajungea până deasupra genunchiului. În unele

locuri, curgea extrem de repede, iar, ca să meargă, se ajuta cu cangea prevăzută la vârf cu un cioc. O arunca în faţă, agăţa ciocul de o creangă sau îl înfigea într-un copac şi trăgea de mâner. La fiecare pas apa îi umplea cizmele, obligându-l să facă un efort uriaş ca să-şi desprindă picioarele de fund. Şi totuşi, fără cizme, i-ar fi fost imposibil să meargă şi să-şi păstreze echilibrul prin pietrişul şi nisipul ce luneca aproape la fel de repede ca şi fluviul. Cu toate astea, drumul era destul de regulat. În stângă era străjuit de un şir de plopi bătrâni de douăzeci de ani. Pe sub trunchiurile groase crescuseră tufe de arin negru şi de salcie pitică. Încâlcite cu mărăciniş, opreau trecerea ramurilor şi a frunzelor cărate de fluviu. Încetul cu încetul, îndoite de greutate, se aplecaseră în direcţia curentului. Când cantitatea de aluviuni era prea mare, tufele cedau brusc, scufundându-se sub valurile care transportau ceva mai departe grămezile depozitate. Eliberate, ieşeau încet la suprafaţă, luptându-se cu forţa curentului, ca nişte înotători la capătul puterilor. Coroana lor dezgustătoare, din care şiroia apa rece, se înălţa din nou şi se scutura în ploaie. În partea dinspre fluviu niciun arbore nu împiedica trecerea parâmelor, afară de câţiva copăcei destul de firavi, hărţuiţi de curent, şi pe care Philibert sau Paul Barillot îi reteza dintr-o singură lovitură de secure. Obstacolele cele mai primejdioase le formau crengile groase împinse de apă la mal şi înghesuite printre trunchiurile copacilor. Uneori acestea barau definitiv trecerea, iar când se

adunau mai multe barajul format de ele constituia un adevărat pericol. În timp ce unul din cei doi izbea cu securea, celălalt, apăsând cu toată puterea pe mânerul căngii, intervenea repede şi îndepărta bucata eliberată. Folosind forţa curentului, o împingea cât mai spre larg, ca să nu ajungă sub copitele cailor.

În ciuda frigului ce-i paraliza picioarele şi mâinile, Philibert simţea cum îi şiroieşte sudoarea de-a lungul spinării. Munca era grea, iar în urma lor, mereu îmboldită, se afla prima pereche de cai, faţă de care trebuiau să păstreze o anumită distanţă. Când un obstacol mai greu de înlăturat le lua prea mult timp, auzeau animalele apropiindu-se. Hamurile zăngăneau. Nările suflau puternic. Bicele căruţaşilor plesneau fără încetare. De mai multe ori, vătaful striga de sus, de pe calul său:

— Iute înainte! Iute!… Nu ne putem opri aici!

Întreindu-şi sforţările, cu icnituri din piept şi cu mişcări extrem de repezi, Philibert şi Paul izbeau, smulgând din lemnul alb aşchii mari ca două mâini ce zburau spre firul apei, prea albe în acest univers de culoarea pământului şi a plumbului.

Ameninţaţi să fie trântiţi de copaci, în cazul când aceştia ar fi cedat brusc, oamenii lucrau câte doi pentru a tăia cât mai grabnic. Iar când tulpina începea să pârâie, cel ce lovea din aval înfigea iute securea în trunchi şi înhăţând cangea agăţată de-o creangă cu mânerul la îndemână, împingea spre apă repede, repede şi cu toată forţa. Uneori arborii sloboziţi ridicau jerbe de apă izbindu-i drept în faţă. Crengile se rostogoleau, se legănau,

se învârteau în loc. Dacă o vâltoare mai înverşunată îi depunea prea repede la mal, căruţaşii erau nevoiţi să descalece şi să împingă din nou spre larg, ferindu-şi astfel caii.

Philibert şi Paul trudeau de mai bine de o oră, când vântul le aduse brusc un zgomot de vapor. De pe bărci şi dinspre atelaje oamenii strigau semnalizându-l, şi aruncându-i sudalme chiar înainte de a-l zări. Philibert se întoarse, dar ploaia era prea deasă şi trebuiră să mai aştepte un sfert de ceas până să-i desluşească etrava. Vaporul urca înfruntând curentul. Încet, dar fără să-i pese de ceea ce putea căra fluviul, deoarece niciun marinar nu veghea la prova.

— Puturoşii ăia stau la scuteală, mârâi Philibert.

— Degeaba, strigă Paul. N-or să urce mai sus de Avignon.

Când nava cu abur ajunse în dreptul lor, observară că era *Rhôdan.*

— Doamne, mârâi Philibert. De n-ar fi fost păcătoasa de ladă descărcată de noi…

— Da de unde. Piesa aia i-ar fi adus-o vapoarele de ieri. Şi atunci ce-ai fi câştigat? Nimic… Dimpotrivă. Acum îl priveşti cum trece, iar mâine vei avea plăcerea să-i întorci politeţea. Noi vom urca, iar el va fi blocat pe pod.

— Cu viteza asta, mă cam îndoiesc.

— Dacă n-o fi primul pod, o să fie celălalt.

Philibert gândea la fel, dar simţea nevoia să i-o mai spună şi altcineva. Nevoia de a se convinge că oamenii săi nutreau aceeaşi nădejde şi se înflăcărau pentru aceeaşi luptă.

Continuând să meargă şi să croiască potecă, cei doi se întorceau din când în când şi-şi aruncau ochii spre fluviu. Vaporul negru şi roşu ridica valuri mari ce se spărgeau printre arbori mult timp după dispariţia lui.

— O să ne inunde, spuse Barillot. Ar trebui să alegem un copac mai gros de care să ne prindem.

Înaintară încă puţin apoi, după ce vaporul îi depăşi cu vreo cincizeci de metri, se repeziră amândoi spre un dud sălbatic cu crengile la nivelul apei. La câţiva metri în aval, căruţaşii înjurau şi pocneau din bice pentru potolirea animalelor speriate. Valurile loveau burta cailor, iar cele mai înalte treceau peste crupele lor, stropind căruţaşii. Caii înălţau capul, nechezau ridicându-şi uneori picioarele din spate, sau bătând apa cu copitele din faţă. În larg, bărcile convoiului se legănau. Pe punţile joase apa năvălea şiroind peste tot.

— Doamne! zbieră Philibert, or să inunde totul. Puturoşii! Ticăloşii!

Barillot nu se lăsa nici el mai prejos.

Se căţăraseră cât mai sus cu putinţă îngreuiaţi de hainele ude şi de cizmele pline cu apă. Totuşi, valurile cele mai puternice îi acoperiseră pe de-a-ntregul. Tuşind şi răsuflând din greu, nu conteneau cu înjurăturile la adresa vaporului.

Pe nava comandant, moş Surdon ţinea strâns bara, ridicând uneori pumnul spre vaporul ce părea că înaintează singur, fără să aibă la bord niciun cârmaci.

Abătut de ploaie şi de vântul slab, fumul gros

şi greu se-ntindea peste fluviu ca un noroi negru pe o şosea.

Fumul se menţinu încă multă vreme. Chiar după ce vaporul, ascuns de perdeaua sa, încetă să mai huruie.

Apoi, de parcă Ronul ar fi vrut să se răzbune atât pe barcagii cât şi pe cai de trecerea acestei namile ce-i tulburase malurile şi-i pângărise apa, înaintarea deveni şi mai anevoioasă.

La prânz, convoiul nu izbuti să amareze şi doar oamenii de la bord putură mânca, fără să-şi părăsească posturile, supa fierbinte adusă de barca de serviciu. Animalele şi căruţaşii trebuiră să-şi continue drumul înghiţind în sec.

Schimbaţi după două ore de eforturi epuizante, Philibert şi Paul se înapoiară la nava comandant unde se dezbrăcară lângă soba din bucătărie. Hainele, cămăşile, pantalonii, cizmele se uscau pe frânghiile întinse de la un perete la altul, sau răsfirate pe bănci. În încăpere plutea un aer îmbibat cu abur şi cu un miros acru de năduşeală la care se adăugau mirosurile supei, al vinului şi al cafelei.

Caillette băga buturugă după buturugă în focul ce duduia, înroşind rotocoalele plitei.

Cum drumul de halaj era din ce în ce mai inegal, iar apa ce continua să crească făcea înaintarea periculoasă şi dificilă, Philibert dădu ordin ca pe mal să lucreze trei oameni.

După ce mâncă, îmbrăcă hainele uscate şi se duse la bară.

Moş Surdon avea acelaşi zâmbet uşor neînduplecat. O licărire sălbatică îi juca în privire.

— Sunt peste cincisprezece ani, băiete, de când n-am mai văzut Ronul crescând atât de vertiginos… Vom urca. Şi toată lumea o să cadă în fund… Iar noi vom fi singurii navigând în amonte. Dumnezeule, dar cu ce trudă! O trudă a dracului de mare!

Philibert apucă bara şi bătrânul se îndreptă spre cabină.

Oare de ce-l neliniştea privirea bătrânului? Nu cumva moşul se cam scrântise, aşa, dintr-o dată?

Philibert privea fluviul, caii şi oamenii; simţea că-l apasă ceva. Ceva ce-l speria puţin.

Cunoştea destul de bine cursul fluviului pentru a-şi fi dat seama că în locuinţa lui apa pătrunsese de mult. Tatăl său şi sora sa căraseră probabil în pod bruma de lucruri salvate, şi se instalaseră acolo, fără foc, în frig şi umezeală. Dacă umflarea apelor va continua, taică-său va hotărî fără îndoială să plece din casa a cărei temelie zgâlţâită de apă nu mai prezenta nicio siguranţă. Va lua un barcaz şi împreună cu fiica lui vor naviga până la poalele colinei; apoi vor urca amândoi la baraca din vie, de unde puteau privi în josul văii până la mari depărtări. Vor pândi înseninarea cerului şi vor cerceta fluviul. Vor trăi cu spaima în suflet, gândindu-se la casă şi la convoi. Se vor gândi la el şi la Claude, care nici măcar nu se afla la bord. Oare Claude şi Tirou vor reuşi să ajungă mai repede la Condrieu? Ce-o să zică bătrânul auzind despre cele întâmplate?

Philibert se lăsa furat de toate aceste întrebări, apoi se străduia să le alunge, agăţându-

se de ideea că ceea ce se petrecea pe uscat era floare la ureche faţă de ameninţarea permanentă ce-o reprezenta vaporul pentru cărăuşia cu ambarcaţiuni din lemn. Nimic nu valora mai mult decât supravieţuirea meseriei, şi numai creşterea uriaşă a apelor ar fi putut zădărnici vaporul.

Iată gândul ce trebuia să-l preocupe. Singurul gând.

În dimineaţa aceea, nenumăraţi patroni de convoaie renunţaseră să plece în larg. Priviseră fluviul şi bolta posacă şi-şi spuseseră:

— Ar fi o nebunie. Nu te poţi aventura pe un fluviu ce şi-a pierdut aspectul omenesc.

Atunci îşi amaraseră bărcile mai solid. Dăduseră la apă greutăţile de fontă, legând chiar pietre uriaşe de toate parâmele nefolosite. Căruţaşii plecaseră cu caii în căutarea unui grajd ferit de pericolul inundaţiei sau a unei păşuni sus pe deal. Hotărâseră să rămână pe loc până ce fluviul şi-ar fi restabilit matca.

După ce-şi terminau treburile, patronii şi oamenii lor porneau în ajutorul riveranilor. Mai târziu, satele aveau să vorbească mult timp despre aceşti barcagii! Ca şi despre cei aflaţi la Montfaucon cum erau, de pildă, fraţii Robert, Etienne, François şi Jean, fiul lui François, poreclit şi Gabien. Acestora, la bordul bărcii lor de serviciu, puţin le păsa de propria viaţă. Nu ţineau seama de primejdie. Atâta timp cât un om sau un animal erau în pericol, săreau să-l salveze. Nu ştiau ce-i oboseala. De-abia îşi făceau timp, între două curse, să bea câte o înghiţitură de vin şi să

mănânce o bucată de slănină. Rareori s-a văzut atâta omenie şi atâta curaj. Întâi oamenii, apoi animalele şi la urmă calabalâcul.

Ce-i drept târgul Montfaucon îşi primise porţia! Mai mult de douăzeci de case erau inundate până la acoperişuri. Două grajduri fuseseră luate de valuri ca nişte tinichele. Şase cuptoare de ţiglă cu magaziile pline, în întregime distruse. Croindu-şi cale printre viile smulse din pământ, printre măslinii şi duzii sălbatici scoşi cu rădăcină cu tot, fraţii Robert vâsleau la bordul bărcilor de serviciu. Alergau să culeagă sinistraţii ce strigau după ajutor, călare pe creasta acoperişurilor. Oameni paralizaţi de frică, şi cărora ploaia şi frigul le amorţise mâinile şi picioarele. Ca să-i ia de acolo, barcagiii trebuiau să se caţere până sus pe ţigle unde, bieţii de ei, stăteau agăţaţi de coşurile de fum. Îi smulgeau din locul de refugiu şi şi-i treceau din mână în mână ca pe nişte copii.

După ce-şi încărcau barca, plecau spre uscat înfruntând curenţii şi având grijă să ocolească trunchiurile de copaci ce pluteau cu viteza fluviului, putând sfărâma ambarcaţiunea ca pe o coajă de nucă.

Cel mai greu de salvat erau mai ales grajdurile rămase în mijlocul terenului inundat. Grajdurile şi animalele închise acolo şi înnebunite de spaimă. Vacile şi boii se zbăteau atât de tare încât bărcile de serviciu se clătinau, gata să se răstoarne. Şi cu cât le loveai, animalele se agitau şi mai tare.

Fraţii Robert lucrau la Montfaucon, unde îşi

aveau convoiul, iar alţii în alte porturi.

În satele de barcagii de la Condrieu, Sablons, Vernaison, şi Givors, apa zgâlţâia casele. Iar femeile erau adesea singure.

— Dacă bărbaţii noştri ar fi aici! urlau ele. Acum când ar fi fost nevoie de bărci la uşă, n-avem nimic. Nici bărbaţi, nici bărci! Şi apa o să acopere totul. Lucrurile şi vinul din beci, şi slănina din putina cu sărătură.

— Iar când se vor întoarce o să zbiere că n-au nici ce bea, nici ce mânca.

— Numai să zbiere, că le arăt eu!

Femei solide şi rele de gură ca şi bărbaţii lor. Se sforţau din răsputeri să salveze tot ce putea fi urnit. Bătrânii luau câte un barcaz vechi şi-şi regăseau deprinderea de a vâsli. Copiii ce visau să meargă la fluviu, văzând că, în cele din urmă, fluviul venise la ei, urcau de asemenea alături de bunici.

Femei, copii, şi bătrâni, erau cu toţii oameni ai Ronului.

Când fluviul le distrugea grădina, pivniţa, coteţul pentru iepurii de casă, casele – revărsarea lui avea cu totul altă însemnătate decât pentru ţăran şi băcan.

Dacă nevestele barcagiilor strigau după bărbaţii lor o făceau mai ales pentru a-şi ascunde îngrijorarea. Nu ştiau nici măcar unde se aflau. Laolaltă cu ceilalţi locuitori din sat urcau şi ele, refugiindu-se pe coasta dealului. Dar cum ajungeau la adăpost, primul lucru căutat cu privirea nu era casa inundată, ci trecerea convoiului.

Hangiii erau adesea printre primii atinşi de inundaţii. Sălile de mese pardosite cu dale, ca şi pereţii rezistenţi, văzuseră totuşi destule revărsări. Ceea ce-i îngrozea pe hangii nu era apa, ci gândul că fluviul ar fi putut împiedica trecerea navelor. Umflarea apelor trebuia să fie într-adevăr extrem de mare pentru ca barcagiii să se dea bătuţi. Hangiii ştiau. În schimb, o apă prea scăzută risca să oprească definitiv traficul, şi lucrul acesta însemna moartea hanului. Umflarea cea mai mare nu dura niciodată săptămâni, dar seceta putea ţine la nesfârşit.

Hangiii de pe malul apelor ştiau să conducă o barcă aproape la fel de bine ca barcagiii. Fiecare îşi avea ambarcaţiunea proprie. N-aveau nevoie să urce pe acoperişuri, să strige, sau să tragă focuri de armă pentru a chema în ajutor. Erau destul de voinici ca să se descurce şi singuri.

După retragerea apei, tot personalul începea să spele nămolul şi să înlăture nisipul cărat de fluviu până în bucătărie, în grajduri şi în odăi. Prilej de mare curăţenie în toată clădirea.

Cu un vârf de fier, trăgeau o linie pe zid şi scriau data. În anul acela, după felul cum mergeau lucrurile, exista pericolul de a trasa o linie mult mai înaltă decât aceea purtând data 1827. Iar pe timpuri normale, când călătorii neştiutori se vor uita mai întâi la semne şi apoi la apa mică, aflată la mare distanţă de han vor exclama:

— Cu neputinţă. N-a urcat până aici!

Iar hangiii, cu oarecare mândrie, vor da lămuriri:

— Ba da, dragă domnule. Până aici, puteţi întreba şi în sat... Iar noi, ăştelalţi am stat tot timpul în pod. Şi în fiece zi eu ieşeam cu barca pe care o vedeţi acolo.

Dar nu doar cu cei străini de vale discutau ei despre urgiile fluviului, ci chiar cu barcagiii. Ceea ce fusese înspăimântător la un moment dat – devenea de o rară frumuseţe când era evocat. Revărsările apelor erau bătăliile riveranilor şi ale celor ce navigau. Povesteau despre ele ca nişte adevăraţi combatanţi şi singurul lucru neamintit era teama. Ascultându-i, părea că toţi se comportaseră ca nişte eroi.

Astfel, nopţile de groază pregăteau pentru unii din ei lungi seri de visare în faţa sobei unde ardeau lemnele cărate de fluviu. Iar cei din aval consumau fără părere de rău, în sobele lor regăsite, patul sau masa vreunui riveran din amonte deposedat de avere.

*

În seara aceea, echipajul patronului Merlin trebui să se oprească cu două ore înainte de căderea nopţii. Nu străbătuseră decât jumătate dintr-o etapă normală, dar atât oamenii cât şi caii erau sleiţi. Amaraseră la Aramon. Apa nu ajunsese încă la primele case ale satului, însă cheul era inundat. Cu toate acestea, amararea fusese mai lesnicioasă decât de-a lungul malurilor pustii. Caii puteau fi instalaţi în grajdurile hanului, ca şi o parte din echipaj, mult mai la adăpost aici decât sub corturi, unde totul era umed şi clisos. De

altfel, valurile ridicate de vapor trecuseră de prelată iar cuşetele mai joase fuseseră udate.

După ce terminară cu legatul bărcilor şi transportară caii în grajduri unde îi buşumară, cei trei oameni ce-l înlocuiseră pe Philibert şi pe Paul Barillot pe drumul de halaj plecară să-şi schimbe hainele în cabină. Philibert li se alătură.

— Merge? întrebă el.

— Merge… Ultimul ceas a fost mult mai uşor decât restul.

— Aşa mi s-a părut şi mie, spuse Philibert. N-am avut mare lucru de îndepărtat.

Oamenii se priviră, neîndrăznind să vorbească. În sfârşit, cel mai în vârstă zise:

— Parcă cineva ne-ar fi pregătit calea.

Făcu o pauză, apoi, cum Philibert tăcea, adăugă:

— Dacă vreun echipaj ar fi în faţă, am putea afla.

— Nu cred. Şi-apoi de unde să vină, dacă nu de la Beaucaire.

— Atunci o fi Sfântul Nicolae, care-o fi luat o secure, răspunse omul. Deoarece totul era proaspăt tăiat. Şi-ţi jur, nu lucru de începător, ci mână de barcagiu. Ca unul de-al nostru.

Omul tăcu. Philibert îl mai privi o clipă, şi, fără o vorbă, ieşi.

Moş Surdon ascultase totul fără să clintească, apoi se luă după el. Când rămaseră singuri, bătrânul întrebă:

— Şi tu, ce crezi?

— Vreau să mă conving.

— Bine, merg şi eu cu tine.

Luară cea mai mică dintre bărcile de serviciu şi, cu bătrânul la rame iar Philibert în picioare la prova mânuind cangea, ajunseră pe malul din amontele satului la capătul drumului de halaj ce-aveau să-l parcurgă a doua zi. Aici poteca se continua pe creasta unui dig destul de înalt, aflat deasupra Ronului cu aproape o jumătate de metru. Doar în unele treceri mai joase fluviul atacase şoseaua din piatră şi din pământ.

— Mâine, spuse bătrânul, va mai fi încă bun.

Merseră până dădură de primii arbuşti împinşi pe coasta digului, între mal şi potecă. Toţi erau retezaţi iar tăieturile proaspete musteau.

— Nu par să fie făcute mai mult de o oră, constată bătrânul punând degetul mare pe o tăietură.

De altfel, crengile înlăturate mai zăceau pe mal, lipite de dig din pricina curentului. Cei doi se opriră şi ascultară. Nimic. Nimic decât răpăitul regulat al ploii în lumina amurgului ce cobora dintr-un cer posomorât.

Iuţiră pasul şi înaintară aşa o bună jumătate de leghe. În mai multe locuri descoperiră în pământul moale urme de tălpi neşterse încă de ploaie. Tălpi de cizme de barcagiu. Şi era clar că erau doi. De mai multă vreme Philibert înţelesese. Cu toate astea, nu spuse nimic şi bătrânul fu cel ce rupse tăcerea:

— Dumnezeule, dacă sunt ei, mă întreb unde-or înnopta.

— Îndărătnicii, mormăi Philibert.

— Îndărătnici ca tine. Nici mai mult, nici mai puţin.

Punându-şi mâinile pâlnie la gură, Philibert strigă spre amonte:

— Claude!… Tirou!

Nimic, nici măcar ecoul.

Cei doi merseră mai departe, mărind pasul de teamă să nu-i apuce noaptea pe drum. Philibert nu mai simţea oboseala. O căldură ciudată îi năpădea trupul. O senzaţie pe care, cu siguranţă, n-o mai avusese niciodată.

Dădură în sfârşit de locul unde tăiatul crengilor fusese întrerupt. Mai era încă destulă lumină pentru a desluşi urmele şi constatară că acestea se afundau în tufărişuri, spre satul unde o parte de teren se şi afla acoperită de apă.

— Adevărate smârcuri, bombăni bătrânul.

Philibert strigă din nou. Dar nimeni nu-i răspunse, doar croncănitul unui cârd de ciori nevăzute.

— N-are rost să mergem mai departe, zise moş Surdon. Cum dai de bălţi, urmele se pierd.

Îndreptându-se din şale, stăvilindu-şi o clipă emoţia ce i-ar fi dat ghes să răscolească tot câmpul mocirlos, mormăi:

— Ei drăcie! La urma urmei eu nu i-am rugat nimic. Puţin îmi pasă de ei.

— Fii pe pace, zise bătrânul, ştiu ei bine ce înseamnă să mergi pe malurile unui fluviu în plină revărsare. Nu-s atât de proşti să se împotmolească. Isteţi cum îi cunosc, găsesc cu siguranţă şi adăpost.

— Dar ce-ţi închipuiai? i-o tăie Philibert, întorcându-se din drum. Nu-mi fac griji. Dacă-s ei…

Bătrânul îl întrerupse:

— Dar cine alţii, mă rog? Că n-o fi brezaia.

— Nu le-am cerut nimic. Ei nu mai fac parte…

Bătrânul îl opri din nou:

— Lasă prostiile. Ştiu foarte bine ce gândeşti. S-ar putea să nu fii îngrijorat, dar eşti al naibii de mulţumit.

Philibert nu-i răspunse. Abia mai putând respira, bătrânul nu scoase o vorbă tot timpul înapoierii. Apoi, după ce-şi ocupă locul în barca de serviciu, spuse simplu:

— Oricum, când fluviul ţi-a intrat în sânge, e ceva!

În noaptea aceea, Philibert se chinui mult până să adoarmă. Înainte de a intra în cort, sub pretext că vrea să vadă dacă animalele şi oamenii găzduiţi la han aveau de toate, plecase în sat. Străbătuse cele două grajduri largi, unde un băieţel de zece ani avea grijă de cai. Îl întrebase despre călătorii în drum pe acolo, dar băiatul, cam prostuţ, nu văzuse pe nimeni în timpul zilei, afară de oamenii din convoi.

Cu toate astea, nu exista nicio îndoială: fiul său şi marinarul din prova se aflau în sat. Îngheţaseră desigur lucrând ore-ntregi în apa până la brâu vrând să înlesnească înaintarea atelajului. Gândul acesta îl enerva şi-l bucura totodată. Şi-i închipuia pe cei doi gata să se bată pentru el, împotrivindu-se fluviului, fără barcă de ajutor în caz de accident, iar în minte îi răsunau vorbele bătrânului: „Când fluviul ţi-a intrat în sânge, e ceva!” Oare ce vrusese să dea de înţeles

bătrânul, atât de priceput în a ghici ce se petrece în sufletul oamenilor? Că băiatul lui netezise calea pentru că nu se mai putea despărţi de fluviu? O făcuse oare pentru fluviu, sau pentru tatăl său? Nu cumva bătrânul îi spusese lucrurile acestea pentru a-l pedepsi că fusese prea aspru cu Claude şi Tirou? Şi totuşi, chiar şi el îi încuviinţase sentinţa de a-l alunga din convoi.

Oare nu pentru convoi, din dragoste faţă de meserie, procedaseră astfel Claude şi Tirou?

Philibert dormi foarte puţin, trezindu-se în repetate rânduri atât pentru a cerceta starea fluviului cât şi pentru a se asigura că oamenii săi erau la posturi.

Fluviul crescuse şi mai mult, iar când zorii trişti începură să coloreze în cenuşiu ploaia ce nu încetinise o clipă, apa intrase în casele situate mai jos. Ajunsese până în uşa grajdurilor hanului şi acum năpădea salonul principal, de unde hangiul şi ajutoarele sale evacuau mesele şi scaunele.

— De acum încolo nivelul apei o să tot crească, i se adresă el lui Philibert. Mare minune dacă n-o ajunge până la etaj.

Faţă de el, Philibert nu îndrăznea să se bucure. Se silea să spună:

— Nu-i prea plăcut.

— Nu, răspunse hangiul, dar nu-i pentru prima oară.

După o pauză întrebă:

— Urcaţi, totuşi?

Omul avea o faţă lată şi roşie, cu nişte mustăţi uriaşe şi tuciurii, îngălbenite de tutun.

— Da, zise Philibert, urcăm.

— O să vă vină greu. Drumul de halaj va fi…

— Ştiu, răspunse Philibert, dar urcăm.

— Semeni cu bătrânul Felix, spuse hangiul. L-am văzut urcând în momente când nimeni nu îndrăznea să se încumete. Nimeni. El însă urca. Şi toate se terminau cu bine… În orice caz, de data asta, riscurile sunt mari.

Barca de serviciu transportase legumele cumpărate de la han şi se înapoia. La bordul ei se afla şi contabilul.

Avea cu el geanta şi venise să plătească hangiului.

— Adevărat, începu domnul Tonnerieu, sunt prea multe riscuri. Dar ţeasta asta de lemn nu vrea să audă nimic… şi până la urmă oamenii o să-l părăsească. A şi venit unul să-mi ceară să-i fac socoteala.

Philibert sări ca ars:

— Ce spui? strigă el.

— Da, repetă contabilul, să-i fac socoteala. Zice că-i curată nebunie…

— Cine-i ăsta?

— Micuţul Marcelin.

— Şi l-ai plătit?

— Încă nu.

— Dumnezeul mă-sii! Dă-te jos de aici!

Brutal. Cuprins brusc de o mânie ce-i scutura trupul, Philibert îl smulse pe contabil din barcă. Bătrânelul sări în apă lângă hangiu, în timp ce Philibert se repezi în barca de serviciu şi strigă oamenilor de la rame:

— La convoi! Repede!

În picioare, la prova, balansându-se înainte şi

înapoi la fiecare vâslire, cu pumnii strânşi, scruta cu ochii bărcile aliniate la limita apelor adânci. Îl văzu pe Marcelin aşteptând la intrarea cabinei, pe nava comandant. Vâslaşii pricepură despre ce era vorba şi se opriră exact în dreptul cabinei. Prova bărcii nu atinsese încă bordajul, că Philibert şi sărise. Văzându-i chipul, Marcelin pricepu că e înfuriat. Domnul Tonnerieu zisese: „micuţul Marcelin” pentru că avea de-a face cu un om tânăr, dar era un vlăjgan solid, lat în spate, cu barba de pe acum stufoasă şi cu ochi negri, pătrunzători. Îşi lăsă sacul la intrarea cabinei şi se dădu câţiva paşi înapoi. În două salturi Philibert îl ajunse.

— Vrei socoteala? zbieră el. Bine, am să te plătesc eu!

Pumnul său drept porni ca o săgeată. Dar Marcelin avu timp să se ferească. Atins la antebraţ, se clătină, însă reuşi să se retragă şi mai mult.

— Vrei să dezertezi! urlă Philibert… Vrei să debarci! Ei bine, o să debarci!

Marcelin, ager cum era, izbuti să mai evite doi pumni şi ridicându-se ca un arc, sări din barcă pe cheul inundat. Apa se împrăştie împrejur, iar el o luă la goană, fugind cât îl ţineau picioarele.

Trăgând puternic la rame, oamenii din barca de serviciu îl ajunseră la repezeală şi, întinzând o cange la nivelul apei, barcagiul de la prova îi agăţă piciorul. Dezechilibrat, Marcelin bătu aerul cu mâinile şi se întinse cât era de lung în apă. Dinspre bărci şi dinspre han se auziră râsete şi strigăte. Philibert, care alergase după el, îl ajunse

în clipa când acesta tocmai se ridica. Apucându-l de gulerul hainei îl smuci strigând:

— Mucos ticălos ce eşti, când ţi-oi da una! Ai să vezi stele verzi... Dar n-am poftă să lovesc un puşti.

Orbit de apa noroioasă, Marcelin scuipa şi gâfâia. Nu mai dorea nici să se bată, nici să plece.

Ridicând braţele pentru a-şi feri faţa, îngăimă:

— Am trei copii mici... Trebuie să înţelegi... Nevastă-mea a murit de friguri... Maică-mea are grijă de ei... Dacă eu...

— Taci, răspunse Philibert dându-i drumul. Te-ai angajat să urci fluviul şi-ai să urci.

Acum Philibert nu mai zbiera. Vocea lui era gravă şi aspră. Celălalt lăsase mâinile în jos. Pe faţă i se mai citea frica, dar Philibert observase că se uita la oamenii adunaţi la bord. Privirea sa exprima mai degrabă ruşine decât fricǎ.

— Ai să urci, repetă el. Ca şi ceilalţi. Iar la sosire, vei veni să-mi mulţumeşti că ţi-am îngăduit s-o faci. Clipe de descurajare poate avea oricine... Copiii tăi... copiii tăi au nevoie de munca ta.

Marcelin plecă ochii şi bolborosi câteva cuvinte. Philibert crezu că înţelege ceva în genul:

— Iartă-mă... Nu fi supărat pe mine.

— Du-te şi pune-ţi sacul la loc. În drum, roagă-l pe Canut să-ţi dea o cană de vin cald. Are să-ţi facă bine... Şi nu-i nevoie să te schimbi, în dimineaţa asta mergi pe drumul de halaj împreună cu mine. Pentru că suntem amândoi uzi, merită să lucrăm pe uscat.

Se înapoiară la bord, unde oamenii îşi şi

începuseră activitatea.

După înhămarea cailor, convoiul plecă, comandat de moş Surdon ce rosti rugăciunea şi dădu ordin de plecare cu glasul lui de altădată.

În faţa atelajului, cu securea la brâu şi cangea în mână Philibert mergea prin apa până la glezne, apoi până la genunchi şi până la brâu în trecerile mai joase, urmat de Marcelin pe care îl auzea bălăcindu-se în spatele lui. N-aveau nimic de făcut decât să sondeze pământul şi să se asigure de soliditatea terenului curăţat dinainte de crengi.

Când ajunseră în locul de unde se înapoiaseră în ajun, Philibert constată că fiul său şi Tirou îşi continuaseră lucrul. Nu numai că tufărişurile din partea dreaptă erau tăiate, dar şi tot ceea ce fluviul depusese în timpul nopţii era curăţat şi îndepărtat. Ceilalţi se aflau probabil nu prea departe, deoarece în mai multe rânduri văzură pe fluviu crengi cu crestături albe, dovadă că fuseseră retezate de curând. Ici, colo pluteau aşchii. Philibert se opri şi se întoarse spre tovarăşul său:

— Vezi, îi spuse el, facem un urcuş cum nu s-a mai pomenit. Sfântul Nicolae merge înaintea noastră şi ne croieşte calea.

— Nu, răspunse celălalt. Toţi ştim de cine-i vorba… Dar mă întreb, cât timp or mai rezista?

Philibert se strădui să mai meargă o jumătate de kilometru, apoi, întorcându-se spre convoi, chemă schimbul.

Barca de serviciu se desprinse de convoi şi îi ajunse din urmă. Când atinse malul, Philibert

ordonă oamenilor de schimb să rămână pe loc.

— Dacă ţineţi cangea întinsă de-a lungul digului, o să-i agăţaţi îndată pe proştii ăia doi aflaţi cu siguranţă ceva mai încolo. Pe ei trebuie să-i înlocuiţi.

Apoi, adresându-se oamenilor de la rame adăugă:

— Pe noi ne luaţi la întoarcere.

Lui Philibert îi era frig în apa rece, ce-i îngheţase picioarele şi burta, şi totuşi în adâncul lui simţea emoţia aceea plăcută, sugrumându-i puţin răsuflarea.

Când Claude şi Tirou ajunseră la bordul bărcii de serviciu, unde Philibert şi Marcelin urcaseră de asemenea, nimeni nu scoase o vorbă. Vâslaşii îşi reluară drumul spre nava comandant şi opriră în dreptul cabinei. Cel patru oameni intrară în bucătărie. Philibert şi Marcelin se dezbrăcară ca să-şi pună straie uscate. Claude şi Tirou se apropiară de foc; îşi scoaseră cizmele, hainele, cămăşile şi rămaseră în picioare lângă sobă. Pantalonii de catifea fumegau pe ei.

— Poate ar trebui să vi-i schimbaţi, mormăi Philibert. N-o să staţi aşa până se usucă pe voi.

Cum ceilalţi nu se clinteau, întrebă:

— Unde vă sunt sacii?

— La o fermă, mai jos de Aramon.

— Doi dobitoci!

Philibert stătea ţeapăn. Îşi privea băiatul gol până-n brâu. Frumos, zdravăn, bine croit, ca toţi bărbaţii din familia lui. Îl cuprinse dorinţa de a-l lua în braţe şi a-i spune: „Îmi pare bine că te-am regăsit… Nu credeam c-o să mai fie cu putinţă…

Dacă sărmana maică-ta ar fi aici… Şi bătrânul…”

Puzderie de cuvinte îi umblau prin minte, dar el le împiedica să iasă, baricadându-se în spatele unei mânii pe care se căznea s-o întreţină.

— Canut, începu el, descurcă-te cum ştii şi adă-le haine uscate. Pentru el (arătă spre băiatul lui căruia nu voia să-i spună Claude), pentru el, caută în lada mea. Pentru ăstălalt, cere-i lui Felicien, trebuie să i se potrivească.

Bucătarul ieşi. Uşa se închise din nou, îmbrâncind înăuntru un val de aer rece ce desenă arabescuri în încăperea plină de abur.

— Aşa-i când eşti dobitoc! repeta Philibert.

Emoţia revederii îl înduioşa din ce în ce mai tare, şi-avea nevoie de cuvinte aspre ca să-şi întreţie arţagul. După ce se îmbrăcă şi-şi termină supa fierbinte, spuse:

— Când vei fi gata, tu te vei duce să dai ajutor marinarului din prova navei comandant. Iar pe tine, barca de serviciu te va duce până la prima savoiardă unde vei face ce-ţi spune comandantul bărcii.

Li se adresa tot cu *tu* şi *tu.* Nu voia să zică Tirou şi Claude. Ar fi însemnat afecţiune. Câteva cuvinte sunt de ajuns când totul merge bine. De altfel, nici nu putea să le spună pe nume, simţea că ar fi fost ridicol, atunci zicea *el* şi *tu.* Iar mânia aceasta pe care continua să şi-o întreţină îl scotea din sărite.

Ploaia şi aerul rece de afară îi făcură bine.

La bară, moş Surdon îl primi zicându-i:

— Caraghioşii ăia doi s-au întors. Nădăjduiesc c-o să-i pui cu botul pe labe.

— Nici vorbă, răspunse Philibert.

— De altfel, Ronul va avea grijă să ne domolească pe toţi. Nu-mi amintesc să-l mai fi văzut cărând atâta şi crescând aşa de iute… Iar Durance cred că se revarsă din plin; priveşte spre Empie, apa-i complet albă.

Într-adevăr, la dreapta lor, fluviul rostogolea valuri alb-cenuşii. Peste tot pluteau grămezi de crengi şi de papură. Unele semănau cu nişte plute lungi. Printre ele erau amestecate numeroase sticle, lăzi, pânzeturi şi chiar mobilă sfărâmată, ţăruşi de garduri. Copacii, întregi şi lungi de douăzeci de metri, cu coama şi rădăcinile ieşind din apă, apăreau din ce în ce mai des. Uneori veneau drept spre etravă şi-atunci Philibert trebuia să mânuiască bara cu mare repeziciune pentru a-l ocoli. Cu toate acestea, Tirou, Baptiste şi musul, aflaţi toţi trei la prova, se chinuiau din răsputeri, să-l îndepărteze cu cângile prevăzute cu vârf de metal.

Pe mal, unde animalele odihnite izbutiseră să înainteze cu un pas bun în primele două ore, drumul devenea din ce în ce mai anevoios. Mai întâi trebuiră să se oprească forţat. O baracă dărâmată zăcea de-a curmezişul drumului. O adevărată încâlceală de grinzi, scânduri şi pietre uriaşe barau poteca. Vătaful opri caii.

— Lăsaţi la apă lanţurile! strigă Philibert.

Lanţurile zăngăniră răzuind lemnul. Cabestanele începură să se învârtă clinchetind, în timp ce greutăţile de fontă căzeau în apă cu plesnituri sonore şi împroşcând apa înspumată.

Căruţaşii descălecară. Dezlegară parâmele şi

le prinseră de copacii mai rezistenţi. Patru dintre ei alergară în faţă pentru a da ajutor celor doi barcagii de pe uscat. Îndată ce convoiul se opri, Philibert porni cu trei oameni la bordul bărcii de serviciu. În număr de nouă, munciră mai mult de o oră pentru degajarea potecii.

Trebuiră să doboare doi plopi uriaşi ce imobilizaseră grinda principală în jurul căreia se încolăcise tot hăţişul de materiale.

Când cel de-al doilea arbore căzu peste tufişuri, grinda se legănă dintr-o dată, se înălţă cu peste trei metri deasupra fluviului, apoi se prăbuşi iscând o uriaşă jerbă de apă şi provocând valuri ce răsturnară mai mulţi oameni. Când să se scoale, unul observă că-şi pierduse securea iar alţi doi nu mai aveau pălării. Albert Boissonnet, care se ridicase ultimul, scoase un geamăt. Se strâmbă. Cu mâna stângă îşi sprijinea braţul drept.

— Dumnezeule, braţul!

Philibert alergă spre el. Sângele străbătuse ţesătura hainei ieşită la iveală printr-o largă sfâşiere a mantăii de ploaie.

— Îmbarcaţi-l pe barca de serviciu, strigă Philibert. Bonnetin şi Marthou vor prelua schimbul pe drumul de halaj. Iar voi ceilalţi, repede la convoi.

Oamenii ajutară rănitul să urce în barcă. Faţa îi era galbenă, dinţii îi clănţăneau.

— Nu-mi mai pot mişca braţul, bolborosi el.

Philibert, în picioare la pupa, strigă spre vătaf:

— Am un rănit… Atelaj! Plecăm îndată ce terminăm.

La bord, oamenii transportară rănitul în cabină. Boissonnet leşină.

— Daţi-i să bea rachiu, ordonă Philibert. Canut ocupă-te de el, iar voi ceilalţi, la posturi.

El însuşi se instală la bară. Accidentul acesta îl îndârjea şi mai mult.

— Acu-i acu! mârâi moş Surdon. Dar, fie ce-o fi, la dracu, tot vom urca!

Bătrânul se înăsprise şi el. Philibert pricepu după sunetul vocii ce-i şuiera printre buzele strânse. Nu exprima dârzenie, ci un soi de furie.

Convoiul îşi reluă cu greu drumul şi ajunseră încetul cu încetul până în locul unde apa gălbuie a Ronului lovea malul drept, împinsă din stânga de valurile mânioase ale râului Durance, Vârtejuri cu diametrul de câţiva metri învolburau apa, luând în valsul lor şi trăgând spre adâncuri tot ceea ce cărase fluviul şi râul. Era un fel de luptă sălbatică, cu valuri crestate de o spumă unde galbenul şi cenuşiul se întrepătrundeau fără să se amestece cu adevărat, iar curenţii îşi pierdeau direcţia. Oprit, apoi abătut din drum, Ronul năvălea spre terenurile gata inundate ale malului drept. Insula aflată în aval de stâncile de la Essarts nu se mai vedea. O ghiceai doar după unduirea apei ce şovăia, se dantela în valuri nu prea înalte formând mici vârtejuri iuţi, pe care cele mari, mai domoale, le luau cu ele în mod irezistibil.

Ca să poată înainta, caii trebuiau să se îndepărteze de drum şi s-o ia prin locurile unde resacul valurilor sparte de stânci ajungea până la crestele cele mai înalte.

— Terenul pare să fie al dracului de surpat,

spuse bătrânul. Altădată, chiar când se umflau, apele erau mai potolite.

Adevărat. Niciodată Philibert nu văzuse o întâlnire mai încrâncenată între Durance şi Ron. Şi exact în locul acesta, unde valurile erau mai mari, unde vârtejurile săpau pâlnii uriaşe, era nevoie de prelungirea garlinelor. Căci dacă animalele se îndepărtau de stânci, bărcile trebuiau să rămână la o distanţă de cel puţin zece metri de locul semnalat de resac. Trecând mai aproape, riscau să se trezească prinşi de un contra-curent şi să fie aruncaţi spre stânci. Când prima pereche de cai ieşi din apă, pregătindu-se să urce coasta dealului în urma celor doi barcagii ce deschideau calea printre mărăcinişuri şi grohotişuri, Philibert dădu ordin să se prelungească garlinele.

Bucăţi de stâncă se rostogoleau sub picioarele animalelor. Unele rămâneau agăţate printre tufele de mărăcini, altele, mult mai grele, ajungeau chiar în fluviu.

— Doamne, repeta mereu Philibert, ajută-mi să nu cadă niciun cal!

Cu mâinile încleştate pe bară, supraveghind neîncetat unduirile apei şi distanţa ce-l despărţea de stânci, privea şi animalele. Căruţaşii descălecaseră ţinând strâns de căpestrele scurtate. Concentrat, Philibert nu-şi mai dădea seama că se ruga într-una.

Pe măsură ce caii urcau, terenul devenea mai primejdios. Philibert era cu ochii-n patru, temându-se tot timpul să nu-i cadă cumva vreun animal ce, fără-ndoială ar fi tras după sine o bună parte din atelaj, obligându-l să taie parâmele şi să

lase bărcile pradă furiei apei.

Atenţia îi era încordată spre versantul sterp al dealului unde luceau şuvoaie de apă, când, de pe prova, se auzi un strigăt cutremurător. Un strigăt nearticulat, apoi deodată:

— Om la apă!

Philibert văzu numaidecât că era vorba de mus. Un copac enorm aluneca de-a lungul bordajului. În trunchiul lui rămăsese înfiptă o cange. A musului care, voind s-o smulgă, fusese atras de copacul ce se rostogolea.

— Ţine bara! strigă Philibert.

Bătrânul luă bara. Musul ieşise la suprafaţă la o distanţă de peste zece metri de bordaj, dar părea pe jumătate ameţit. Philibert se aplecă să-şi scoată cizmele, însă Tirou plonjase înaintea lui. Philibert zbieră:

— Ticălosule! Eu trebuia să sar.

Dar, om practic, înainte de toate, ştia că marinarul din prova va avea nevoie de ajutor şi alergă pe punte, pregătind o parâmă. Neîndoios întrecut şi el de Tirou, Baptiste, fratele mai mare al musului, cu un picior descălţat şi cu celălalt încălţat, alerga cu o frânghie.

Bătând apa cu braţele sale puternice, marinarul din prova ajunsese repede lângă mus, ţinându-l cu o mână, în timp ce pe cealaltă şi-o scosese din apă, semn că aştepta ajutor.

Cei doi rotiră în acelaşi timp bandulele lestate şi le aruncară. Parâmele se desfăşurară lovind puntea, apoi căzură la mai puţin de un metru de înotător. Tirou o ochi pe-a lui Philibert, ce se afla în aval şi, încleştându-şi mâna pe ea, se

întoarse pe spate. Când parâma se întinse, capul îi dispăru sub apă; dar ieşi la iuţeală şi strigă:

— Lăsaţi-o să alunece!

Philibert tocmai încerca să treacă frânghia împrejurul unei binte de pe punte, când bătrânul urlă:

— Atenţie la prova!

O bârnă groasă abia ivită din apă înainta oblic ca un berbec. Philibert dădu parâma lui Baptiste şi sări la prova. Era şi timpul. De-abia apucase mânerul cângii, că bârna se şi vedea îndreptându-se spre bordul bărcii. Înfipse vârful metalic şi împinse din răsputeri. Izbuti să evite lovitura frontală, dar curentul schimbă direcţia trunchiului greu de stejar izbind-o cu toată lungimea de bordajul bărcii. Barca vibră cu un sunet înfundat răsfrânt în toate încheieturile, apoi se auzi o pârâitură.

Philibert se căzni să ţină bârna în loc, ştiind că dacă i-ar fi dat drumul, ar fi alergat ca o săgeată de-a lungul bordajului.

— Veniţi repede, strigă el.

Cei doi bucătari ieşiră din bucătărie şi săriră în ajutor. Canut, cu o cange, sări spre Philibert, în timp ce Caillette îl ajuta pe Baptiste să-i tragă la bord pe Tirou şi pe mus.

Din cauza curentului puternic şi a vârtejurilor foarte neregulate, salvarea dură mai mult de cinci minute. Cinci minute nesfârşite.

Când cei doi ajunseră la bord, Philibert şi Canut izbutiseră să împingă spre larg bârna, atrasă şi îndepărtată repede de curenţii unui vârtej. Faţa bucătarului, atât de roşie de obicei,

părea că se golise brusc de sânge cu toate că de pe frunte îl şiroia năduşeala.

Baptiste îşi luă fratele în braţe şi-l transportă în cabina unde Boissonnet gemea, întins în cuşeta lui Caillette. Un pahar de rachiu trezi musul a cărui faţă verzulie începu să se îmbujoreze. Îşi duse mâna la cap spunând:

— L-am văzut… M-a lovit… Şi-apoi nimic.

— Ce te-a lovit?

— Nu mai ştiu, spuse el.

Tirou, care se dezbrăca explică:

— Eu am văzut cum s-a întâmplat, dar prea târziu. Ştii, lovitura clasică: bila ce se roteşte în jurul axei şi puştiul ce voia să-şi smulgă cangea. Numai că el s-a izbit cu nasul de trunchiul copacului. Şi asta l-a zăpăcit. Şi noroc că un contra-curent al vâltorii l-a scos la suprafaţă. Altfel rămânea la fund.

După aceea adăugă, voind, parcă să se dezvinovăţească pentru faptul că plonjase primul:

— Bine c-aveam saboţi; am sărit cu ei. Dar au rămas în apă şi nici măcar nu ştiu ai cui erau.

— Să se culce, ordonă Philibert şi încercaţi să-l încălziţi. Voi, ceilalţi, grăbiţi-vă. E nevoie de toţi.

În clipa când Philibert ieşi din cabină, îl auzi pe contabil spunând:

— O nenorocire nu vine niciodată singură: E o nebunie… O nebunie.

Philibert vru să se întoarcă, dar se stăpâni. Să clevetească, mârâi el. Convoiul înainte de toate.

Şi, asigurându-se că moş Surdon ţinea strâns bara, plecă spre prova unde un om din barca de

serviciu se şi apucase de treabă.

În micile cătune şi în fermele izolate, singurătatea accentua şi mai mult tragedia creşterii neaşteptate a fluviului. Oamenii se pomeniseră înconjuraţi de apă, iar cerul era atât de aproape de pământ că nu reuşeau să-şi mai dea seama unde se oprea fluviul. Trebuiau să strige şi să strige nopţi şi zile de-a rândul, ameninţaţi tot timpul de dărâmarea caselor ce se clătinau sub asaltul apelor.

În oraşele importante, numărul mare al persoanelor ce trebuiau ajutate, îngreuna munca salvatorilor. Cum sosea o barcă, oamenii se agăţau ciorchine. Într-una din nopţi, la Lyon, o ambarcaţiune prea încărcată s-a sfărâmat lovindu-se de un copac. S-au înecat şapte persoane. Huchard, un bătrân barcagiu, a salvat trei soldaţi ce lucrau la întărirea unui dig şi-i luase curentul. Un doctor a stat mai mult de o oră cramponat de crăcile unui copac cu două femei agăţate de hainele lui. Pe bulevardul Bourbon, un alt barcagiu, moş François a salvat singur şaptesprezece persoane înainte de a se fi înecat împreună cu alte trei, ce-i paralizaseră mişcările.

Trebuie spus că în centrul oraşului, fluviul atingea înălţimea de 7,37 metri peste nivelul cel mai scăzut al apel. Niciodată nimeni nu mai văzuse aşa ceva. În faţa bulevardului Midi, cinci uzine zăceau acoperite de mai mulţi metri de apă şi noroi. Digul de pământ rupându-se, apa invadase bulevardul, arcadele şi sălile de la parterul primăriei. De la Charpennes până în

portul Henri IV, mai mult de douăzeci de clădiri prăbuşite barau drumul. Grinzile pluteau în derivă. Datorită forţei curentului se transformau într-un soi de berbeci, lovind alte case care, la rândul lor, se năruiau şi ele.

Nici nu se mai ştia dacă fuseseră oameni sub dărâmături. Se căutau unii pe alţii, fără să se găsească. Fluviul împrăştia dărâmăturile, iar noaptea risipea familiile.

Totul se întâmpla foarte repede, pe întuneric, în ceaţă, la lumina câte unui felinar sau în bezna cea mai adâncă. Autorităţile nu ştiau ce să facă mai întâi. Unde să cazeze toată această lume rebegită şi înfometată. Iar cei ce locuiau sus, pe coastă, deschideau cu greu uşile, căci inundaţiile aduc foamete, iar înfometaţii se reped la mesele bogaţilor.

Oamenii sunt egoişti atât în nenorocire cât şi în belşug. Instalaţi la ferestre, priveau la nenorocirea celorlalţi, îi compătimeau şi se rugau cerului să-i apere atât de revărsarea apelor cât şi de invazia celor rămaşi pe drumuri.

Cei ce-şi deschideau uşile cu inima largă erau tot săracii. Burghezii ziceau că săracii se purtau aşa pentru că în casele lor nu era nimic de furat. În realitate însă, obişnuiţi cu mizeria, o înţelegeau mai bine pe a altora şi se străduiau să le-o uşureze.

Cel mai rău, era noaptea.

Noaptea în casele cu temelia sub apă. Noaptea în casele străine, neştiind dacă propria ta locuinţă mai e în picioare.

Cel mai rău era noaptea, chiar pentru barcagiii ce pândeau fluviul, întrebându-se neîncetat dacă parâmele de legătură aveau să reziste.

În porturi, care nu se mai puteau numi locuri de refugiu deoarece apa le inundase în clocote spălând digurile, stăteau ancorate convoaie. Pe insule erau blocate bărci şi echipaje. Amaraseră acolo, crezând că e vorba de o revărsare la fel cu celelalte. Dar apa creştea neîncetat, iar plopii de care erau înfăşurate parâmele trosneau. Rădăcinile ridicau în sus pământul surpat cu încetul, iar coamele lungi ale copacilor se prăvăleau brusc peste bărci, omorând oameni şi animale, sfărâmând bărcile de serviciu. Scoţându-şi cizmele grele, supravieţuitorii se aruncau în fluviu, înotând în beznă fără să mai ştie unde se află malul. Rostogoliţi de vârtejuri, izbiţi de stânci şi de trunchiurile copacilor, scoteau strigăte abia auzite de riverani. Şi fiecare dintre ei trebuia să lupte de unul singur.

Pentru unii era ultima călătorie pe apă, iar pentru cei ce avuseseră vigoarea şi norocul să ajungă la ţărm, părea o noapte de coşmar. Epuizaţi, pe jumătate dezbrăcaţi, năuciţi, cu trupul sleit şi zdrelit de lovituri, se trezeau întinşi pe pământul desfundat al câmpiilor udate de ploaie.

Acestora nu le mai rămânea nimic, decât viaţa. Când izbuteau în sfârşit să se ridice şi să înainteze prin noroaie, ajunşi în satul natal aflau că inundaţia le distrusese şi casa.

Ruinaţi, blestemau fluviul. Şi totuşi, cum erau

plămădiţi din acelaşi aluat cu fluviul, în sufletul lor mai dăinuia încă, mocnind sub cenuşa neagră a nopţii de doliu, o scânteie de dragoste ce-avea să reînvie odată cu primele raze ale primăverii.

Deoarece făceau parte din rasa fluviului, viaţa lor avea să reînceapă tot pe apă.

În aceste nopţi şi zile, deosebite de celelalte, toată valea era zguduită de bubuitul unei mari bătălii. Cerul, vântul, lumina, întunericul, apa din cer şi apa de pe pământ, oamenii, animalele şi navele, copacii, stâncile şi pământul uscat, toţi participau la această bătălie. Nimeni nu ştia de partea cui se află, copacii se luptau deopotrivă cu vântul şi cu fluviul. Ţineau piept oamenilor dar şi navelor legate de trunchiurile lor, trăgând de parâme cu forţa curentului de douăzeci de ori mai mare decât a celui mai puternic atelaj.

Pământul lupta împotriva apei şi apa împotriva pământului. Cerul sfâşia norii şi norii se agăţau de dealuri. Totul era pe de-a-ndoaselea. Iar oamenii încercau să scape de toată această urgie. Mici şi mari, luptau laolaltă pentru modesta lor avere şi pentru imensa lor mândrie.

Echipajul patronului Merlin petrecuse o noapte nespus de grea. Surprinşi de înserare la mai puţin de o leghe în aval de Avignon, trebuiseră să-şi lege bărcile de nişte duzi, atât de subţiri că nu puteai garanta c-or să reziste până-n zori. Philibert hotărâse ca pe fiecare ambarcaţiune să vegheze în permanenţă câte doi inşi. Nici el nu dormise o clipă, intrând adesea în cabina unde musul se refăcuse destul de repede după şocul primit, dar unde Albert Boissonnet suferea

cumplit. Rana nu mai sângera, totuşi era aproape convins că braţul îi era rupt.

Domnul Tonnerieu insistase ca rănitul să fie transportat pe uscat, dar noaptea, la bordul unei bărci de serviciu fragile şi uşoare, era un risc prea mare. În afară de asta, convoiul nu dispunea decât de două bărci de serviciu şi Philibert ştia că în orice moment putea să aibă nevoie de ele.

În timpul nopţii, oamenii fuseseră nevoiţi să înalţe de trei ori, pe trunchiul duzilor, parâmele de amaraj năpădite de apă. Efort pe cât de greu pe atât de primejdios.

În cabină, un bucătar veghea neîntrerupt, întreţinând un foc uriaş pentru uscarea îmbrăcăminţii şi păstrarea supei calde.

Abia se crăpase de ziuă că Philibert şi dăduse ordinul de plecare.

Contabilul care până atunci se abţinuse să iasă din cambuză, apărea adesea pe punte. Îngrijorat, îşi plimba peste tot privirea lui de miop şi-l sâcâia pe Philibert repetându-i:

— E o nebunie. Trebuie să ne oprim la Avignon şi să aşteptăm ape mai calme… O nebunie… Şi cea mai bună dovadă e că noi suntem singurii ce mai navigăm pe fluviu.

Ca pentru a-i arăta că n-avea dreptate, spre mijlocul dimineţii un convoi de cinci nave mari, încărcate până la refuz, apăru din amonte. Ploaia se mai domolise, iar Philibert îl zări coborând şi apropiindu-se foarte repede. Oamenii din prova strigau:

— Convoi în aval! Trec cinci bărci!

Fluviul era atât de lat încât nu exista

primejdia să se lovească între ele.

Când nava comandant mai avea doar o sută de metri până la încrucişare, Tirou, aflat la prova strigă:

— Convoi din Serrières! Patron Marthouret!

Philibert lăsă bara în grija lui moş Surdon şi se instală la prova. În faţă, Marthouret cedase şi el locul unui ajutor şi venise în partea dinainte a bărcii sale. Când considerară că se pot auzi, Marthouret strigă:

— Salut Philibert!

— Salut Adrien!

— Ce-i nou în aval?

— Bun pentru coborât. La Durance tragi spre Empie, apa te deviază spre Ryaume.

— Mulţumesc! Pentru urcare: la Avignon, fereşte-te de Empie, curentul este mai slab spre Ryaume.

— Şi podul de lemn?

— L-am trecut la coborâre, ai să-l treci şi tu la urcare. Ia-o pe sub arcul al doilea.

— Şi vaporul?

— Blocat în aval de pod! Şi dacă umflarea apelor durează după pofta inimii mele, fac rămăşag că mai stă zece ani!… Vreau să urc şi eu. Şi trag nădejde ca la înapoiere să-l găsesc tot acolo.

Marthouret râdea în timp ce vorbea.

În clipa când bărcile ajunseră unele în dreptul celorlalte, cei doi făcură câţiva paşi spre pupa, aflându-se astfel, pentru un moment, faţă în faţă. Dar ei continuau să-şi vorbească tot din locul acela în timp ce bărcile se îndepărtaseră de mult.

În trecere, alţi oameni schimbau veşti despre cele întâmplate prin părţile pe unde umblaseră.

— Cum se prezintă umflarea apelor la Condrieu?

— Urâtă. Toată partea de jos a regiunii este inundată până la etaj.

— Şi la Serrières?

— Cheul nu se mai vede.

— Biserica?

— În apă.

— La naiba, a ajuns şi la mine!

Marthouret recunoscu bătrânul ce-şi ridicase pălăria agitând-o în aer, în vreme ce vântul îi flutura pletele lungi, cenuşii.

— Dumnezeule! strigă Marthouret, l-ai angajat pe moş Surdon?

Bătrânul strigă:

— Ei drăcie, n-am dreptul să mă plimb şi eu puţin?

— Ai ales timp frumos!

— E un fluviu pe placul meu, băiete!

Şi toţi oamenii de pe convoiul ce cobora strigau:

— Uite-l pe moş Surdon!

Iar bătrânul râdea fluturându-şi pălăria.

Vocile se încrucişau pe fluviul acesta ce mâna cu o repeziciune uluitoare convoiul navigând în aval şi a cărui ultimă savoiardă pierea în zarea cenuşie.

— Să cobori pe o asemenea vreme, spuse moş Surdon, frumoasă treabă şi asta! Iar dacă nu laşi la apă nicio bucată de lanţ, vei trece şi tu pe sub arcadele podului cu viteza unei ghiulele.

— Sunt sigur că Marthouret n-a lăsat la apă nicio greutate.

— Bineînţeles. Afurisit om! Tatăl lui era tot aşa.

Apa creştea mereu, iar înaintarea era din ce în ce mai înceată şi mai anevoioasă. Philibert îşi dădea seama că echipajul şi animalele erau la capătul puterilor, dar certitudinea că va naviga pe lângă vaporul blocat îl aţâţa şi mai tare. Moş Surdon nu-şi mai încăpea în piele.

— Ţi-am spus eu? repeta el neîncetat. O să ne privească trecând, putoarea asta de căldare cu rahat. Şi-n viaţa lui n-o să mai vadă vreun convoi urcând atât de frumos. Şi-o să ajungem la Lyon, în timp ce el o să rugineaască tot acolo. Şi celelalte la fel… Ascultă-mă pe mine, băiete, vaporul e pierdut. După o lovitură ca asta n-o să-şi mai revină. Au băgat prea multe parale în fierăria asta a lor ca s-o scoată la capăt.

Cuvintele bătrânului îi întreţineau de asemenea înflăcărarea.

Din momentul acesta, pentru Philibert nu mai exista nici oboseală, nici primejdie. Nici riscuri, nici întrebări de pus, indiferent cui, nici sfaturi de primit indiferent de la cine, nimic decât fluviul. De atâţia ani de când îi cunoştea limbajul şi comunica direct cu el era sigur că nu avea de ce să se teamă din parte-i.

Oare, ca şi moş Surdon, nu se identifica el puţin cu fluviul? Oare, de la plecarea din Lyon şi până acum, nu se coalizaseră toate ca să-i asigure lui triumful? Un vapor împotmolit la coborâre, altul oprit de un pod la urcare. De când naviga pe

apă era pentru prima oară că urca astfel, având aproape certitudinea că era singurul ce se încumetase. Marthouret va urca poate în două sau trei zile, dar deocamdată el era singurul. Singurul ce avusese curaj. Singurul cu un atelaj cum nu se mai văzuse niciodată. Ca să-l aibă, îşi sacrificase până şi economiile personale. O făcuse însă pentru fluviu. Iar fluviul, ce nu iubea nici el vaporul, îl va ajuta să ajungă până la capăt.

De altfel, faptul că totul era de partea lui nu însemna oare că ceea ce se petrecea avea o raţiune mai adâncă? Nu cumva o forţă supranaturală îl învestise cu o misiune? Dacă era aşa, de cine să se teamă? De nimic. De nimic, în afară de laşitatea şi de slăbiciunea unora. Acestora însă le va găsi el ac de cojoc! Mai intervenise şi altădată. Şi va mai interveni şi acum, chiar cu mai multă asprime, dacă va fi nevoie.

Puteau să-l învinuiască de egoism, de lipsă de omenie, puţin îi păsa. Dacă nu dai la o parte piedicile din jur nu poţi atinge ţinta.

Avea de făcut acest drum. Ei bine, îl va face.

Iar dacă fiul său se înapoiase, n-o făcuse nici din dragoste, nici din respect sau devotament, ci pur şi simplu pentru că voise să participe la ceea ce el, Philibert Merlin, era singurul în stare să realizeze.

Chiar şi moş Surdon, cu ani şi ani de navigaţie în cârcă, spusese că nimeni niciodată n-a mai văzut asemenea urcuş.

Încetul cu încetul, pe măsură ce timpul trecea, pe măsură ce oboseala dobora oamenii şi

animalele, se aprindea şi imaginaţia lui Philibert. Nu mai simţea nici oboseală, nici nelinişte. Nu mai simţea decât fiorul de fericire transmis de vibraţiile barei prin care comunica direct şi profund cu fluviul său.

O voce îi răsună în suflet, o voce gravă doar lui cunoscută, vorbindu-i în graiul fluviului şi arătându-i calea.

Doar el putea s-o audă cu adevărat, iar această convingere i se întărea după fiece piedică învinsă. Doar el putea să spere că vocea aceasta, al cărei mesaj nimeni nu-l va mai desluşi niciodată, îl va însoţi până la capătul minunatului său drum.

Norii continuau să urce pe vale împingând ploaia şi mai sus, pe coamele munţilor de unde apa curgea în şiroaie spre Saône şi spre Ron. Toţi afluenţii cărau apă, toată regiunea era inundată, iar între munţi se formaseră lacuri uriaşe traversate de curenţi. Coastele se transformaseră în torente şi câmpiile în lacuri.

Spre sfârşitul dimineţii, în partea nordică, în nori, apăruse o geană de lumină; dar totul fusese doar un capriciu al vântului.

Fluviul atinsese cea mai mare umflare a sa, însă nimeni nu-şi dădea seama. Iar în ziua aceea se petrecuseră atâtea nenorociri de-a lungul întregii văi, încât gazetele renunţaseră să le relateze pe toate. Chiar pe terenurile depărtate de maluri unde apa nu ajungea decât prin infiltrare, casele se prăbuşeau. Fundaţiile cedau, deoarece solul devenit instabil aluneca sub greutatea

zidurilor.

Trei poduri de lemn legate prin cabluri metalice şi năpădite de apă, fuseseră smulse din loc. Grinzi uriaşe se înălţau înţepenite în mijlocul câte unui vârtej; se roteau, se cufundau pentru ca ceva mai departe să iasă iarăşi la suprafaţă şi să cadă de-a latul, ridicând jerbe de spumă gălbuie. Unele cabluri erau luate de curent, altele se răsuceau ca năpârcile prinse în laţ.

Nimeni nu ştia nimic din cele ce se petrecuseră în aval sau în amonte; oamenii aveau altceva de făcut decât să împrăştie ştirile.

Isidore Cuminal, unul din cei mai buni patroni de convoaie, se oprise în amonte de Theil. Locul însă devenea nesigur. Isidore se hotărî să urce până la Ancône unde-şi putea adăposti în siguranţă bărcile. Când să ajungă, caii din faţă, înhămaţi la garlin, se împotmoliseră. Cei din spate continuau să tragă şi atunci şalanda cu grajduri s-a pus travers pe curent. Umplută cu apă, s-a răsturnat trăgând după ea şi celelalte bărci. Pentru a-şi salva caii patronul a ordonat tăierea parâmelor. Aproape toţi oamenii aveau să ajungă la mal; navele însă se sfărâmaseră, izbindu-se de pilonii podului.

Trebuie spus că apa ajunsese până la Rochemaure, unde drumul spre Fontaines semăna cu un canal. Grajdurile şi fermele continuau să se năruie. Curentul lua cu el plugurile părăsite în mijlocul ogoarelor de ţăranii ce cu câteva zile mai înainte se pregătiseră de semănat.

Cei din Avignon se luptau de asemenea cu fluviul, iar prefectul lansase apeluri telegrafice

cerând să se expedieze hrană pentru sinistraţi. Dar nimeni nu mai auzea chemările nimănuia, pentru că fiecare era preocupat să ceară ajutor.

Navele-spălătorie şi morile de apă erau luate de curent. Slobozite, alergau pe fluviul ce-l admiraseră cum curge spre sud atâţia ani la rând; dar fluviul înnebunise. Rostogolea navele sau le izbea de stânci. Odată cu smulgerea lor, malurile se eliberau îngăduind barcagiilor de pe uscat să-şi treacă nestingheriţi cablurile. Ceea ce constituia o nenorocire pentru unii, uşura viaţa altora.

Până la urmă nenorocirea avea să-i ajungă pe toţi şi aproape toţi o resimţeau. Doar câţiva barcagii continuau să mai creadă că această umflare fusese făcută spre binele lor şi că dezastrul provocat de ea n-avea nicio însemnătate. Aşa gândeau unii, iar printre aceştia, cei mai buni îşi petreceau zilele şi nopţile la bordul bărcilor de serviciu salvând oamenii. O făceau din generozitate înnăscută, din dragoste faţă de semeni, dar poate şi în nădejdea că Sfântul Nicolae şi toţi sfinţii fluviului necunoscuţi, dar lăsându-se simţiţi peste tot, vor apăra vechea cărăuşie pe apă şi vor distruge în sfârşit vaporul.

Marinarii de pe vapor, aproape cu toţii foşti barcagii, participau în egală măsură la salvarea sătenilor. Şi câte unii îşi spuneau că Sfântul Nicolae ce îi privea s-ar lăsa îmblânzit, iertându-le vina de a-şi fi părăsit convoaiele pentru navele de fier.

La Lyon, patronii Companiilor erau ca un stat-major pe timp de război. Clădirile de pe peninsulă fiind inundate, evacuaseră birourile şi se

instalaseră în oasele construite pe dealul Sainte-Foy. De la ferestrele lor priveau în jos spre locul unde Ronul şi Saône se împreunau, amândouă la fel de noroioase. Aici li se aduceau veştile şi mâncarea. Când aflau despre nenorocirile riveranilor şi ale tuturor celor ce trăiau de pe urma fluviului îşi luau un aer grav, cu toate că fiecare anunţ referitor la naufragiul vreunui convoi îi înveselea, fără să-şi trădeze cu nimic această bucurie.

Spre sfârşitul dimineţii, când convoiul se apropia de Avignon ploaia încetase, iar cerul mereu acoperit de nori de culoarea funinginei se mai luminase. Spre nord apăruseră lungi dâre de lumină murdară de parcă soarele şi-ar fi schimbat brusc locul pe bolta cerească pentru a le indica lor drumul.

Oraşul se zărea cu zidurile-i solide şi castelul său. Dar nu spre ele se îndreptau privirile barcagiilor. Philibert şi oamenii săi scrutau amontele, pe porţiunea de apă cuprinsă între capătul de sud al insulei Barthalasse şi malul drept. Pe acolo trebuiau să treacă şi tot acolo, fără îndoială, în aval de Villeneuve, zăcea probabil şi vaporul. De fapt, pentru a se feri de grosul curentului, vaporul *Rhôdan* ancorase în aval de o insuliţă lipită de insula cea mare. Tirou îl văzu primul; se întoarse şi strigă:

— Vapor în amonte, lângă Barthalasse!

— Norocul e de partea noastră, răspunse moş Surdon. Dacă ar fi fost spre Ryaume ne-ar fi încurcat la trecerea parâmelor.

— Norocul e de partea noastră, repetă Philibert, privind spre cerul luminat.

Acum caii înaintau mai uşor, deoarece drumul de halaj urca puţin în apropiere de Villeneuve. Pe şoseaua în stare bună şi mult mai largă, apa nu atingea decât vreo douăzeci de centimetri.

Cei doi barcagii de pe uscat aflaţi în faţa atelajului o şi luaseră la goană pentru a se distanţa şi a pregăti, în aval de pod, locurile necesare pentru legarea parâmelor în clipa când animalele ar ajunge sus.

Marthouret îl informase bine. Fluviul curgea vârtos prin acest braţ, însă în linie dreaptă şi fără multe vâltori. Podul de lemn îşi etala ornamentele din grinzi ameninţătoare, dar se vedea limpede că a doua arcadă cu lungul său triunghi de apă nu ascundea nicio primejdie. Oferea o trecere sigură, unde apa alerga vijelios, dar regulat şi fără surprize.

Contabilul ieşi din cabină şi-l căută pe Philibert. Pironindu-se în faţa lui zise:

— Ai să opreşti înainte de pod. Iar în timp ce oamenii vor mânca, eu o să caut un doctor pentru Boissonnet. Braţul i s-a umflat ca un câine înecat.

— Opresc la noapte, răspunse Philibert, la Villeneuve.

— N-ai dreptul! strigă bătrânul agitându-şi ochelarii.

Philibert simţea în el o pace ciudată:

— Dreptul, zise el, mi-l iau singur. Sunt patron.

— E o ruşine, chelălăi contabilul… Taică-tău ar roşi dac-ar afla.

— Cară-te de aici, mă încurci.

Moş Surdon se apropie de contabil, al cărui cap îi ajungea de-abia până la mijlocul pieptului. Luându-l de braţ, îl răsuci pe loc şi-l îmbrânci spre cabină, de parc-ar fi avut de-a face cu un puşti prost crescut.

— Întoarce-te în cabina ta, cobe, strigă el, sau te azvârl în apă cu haine cu tot!

Contabilul plecă dând din mâini şi strigând că se află pe o navă condusă de nebuni.

Moş Surdon se întoarse, foarte excitat, mai surâzător ca oricând:

— Şoarecele ăsta negru vrea să ne strice urcuşul. Funcţionar ticălos! Ar trebui să-l închidem în cuşca lui!

Pe drumul de halaj, vreo zece oameni veneau spre căruţaşi. Când ajunseră în dreptul animalelor, Philibert îi văzu discutând cu vătaful. Mergeau alături de calul acestuia şi continuau să vorbească. La un moment dat, vătaful se întoarse spre convoi, îşi duse mâinile în formă de pâlnie la gură şi strigă:

— Ohe! Philibert! Cei din Villeneuve zic că nu putem urca. Riscăm să le rupem podul.

— Ba urcăm!

Doi oameni din grup se proptiseră în faţa cailor şi ridicaseră mâinile să apuce căpestrele.

— Biciuieşte-i! Biciuieşte-i! urlă Philibert.

Biciul vătafului începu să pocnească pe lângă urechile sătenilor ce se dădură înapoi. Grupul făcu cale întoarsă, strigând ameninţător şi ridicând pumnul.

Moş Surdon râdea.

— Ăştia-s nebuni, spuse el. Nu-i pentru prima oară că vin aşa. Au mai încasat-o şi altădată.

— Ştiu, răspunse Philibert. Nebuni periculoşi.

Convoiul defilă prin dreptul vaporului. Mai mulţi oameni stăteau pe punte şi priveau. Se auzi un schimb de înjurături, dar barcagiii aveau altceva mai bun de făcut decât să se zgâiască la vapor. Atelajul atinsese podul şi, foarte repede, ajutaţi şi de căruţaşi, cei doi barcagii de pe uscat legaseră parâmele de siguranţă de inelele cheului. Barca de serviciu cu şase vâslaşi îi prinse din urmă. Garlinul principal fu legat de barca de serviciu ce înaintă spre cea de-a doua arcadă a podului. Trăgând tare şi ritmat, vâslaşii luptară un moment împotriva curentului, apoi, profitând de contra-curentul unei vâltori, începură să câştige în amonte.

Supraveghindu-i tot timpul, Philibert şi moş Surdon manevrau bara astfel încât să menţină nava exact în avalul arcadei.

Când barca de serviciu, remorcând garlinul, ajunse în amonte de pod, caii aşteptau înhămaţi. Numeroşi gură cască se îngrămădiseră de-a lungul malului şi câţiva temerari se încumetaseră până sub podul de lemn pe care asalturile fluviului îl făceau să vibreze din toate încheieturile. Garlinul legat de hamuri şi desfăşurat în întregime răzui uşor pilonii arcadei. Vuietul apei pe sub podul ce forma un fel de baraj, era prea puternic ca să se audă comenzile, dar Philibert şi vătaful nu se pierdeau din ochi.

Când vătaful ridică braţul, Philibert răspunse. Sângele îi zvâcnea în tâmple. Marinarul din prova,

cu ochii pe el, dezlegă parâmele de siguranţă, iar barcagiii de pe uscat le traseră la mal. Garlinul principal se întinse. Bărcile avură un slab recul, apoi foarte încet, începură să urce.

Cu buzele strânse, muşcându-şi barba şi cu mâinile încleştate pe bară, Philibert e conştient că se joacă cu fluviul. Ceea ce vrea el să încerce e un lucru pe care nimeni, poate, nu-l mai făcuse până atunci. Se străduieşte să vadă totul în acelaşi timp. Atelajul. Ronul sub arcadă. Vâltorile de la baza pilonilor. Garlinul lunecând pe lângă uriaşa bârnă verticală şi acoperit uneori de valuri.

Cu cât convoiul înaintează, cu atât curentul este mai îndârjit, iar vuietul apei mai asurzitor. Înspăimântător şi minunat totodată.

Ronul curge cu o forţă atât de mare încât nimic nu poate egala bucuria de a-l domina. Iar Philibert îl domină cu adevărat.

Nava vibrează. Garlinul se întinde gata să se rupă. Acolo sus, în picioare în şa, toţi căruţaşii pocnesc din bice, cu toată puterea.

Pe înălţimi sunt adunate, poate, o mie de persoane venite să participe la triumful lui Philibert Merlin asupra fluviului şi la victoria sa asupra vaporului. Când vor ajunge la Lyon, vor fi întâmpinaţi de mii şi mii. Mai mulţi chiar decât în ziua când piroscaful lui Jouffroy la Pompe urcase pentru prima oară pe apele Saônei.

Nava comandant a trecut. Următoarele saltă una după alta peste pragul fluviului ce continuă să duduie şi să împroaşte spumă. Prova bărcilor spintecă apa. Valurile se înalţă atât de sus încât uneori se sparg peste pod.

— Am trecut, băiete!… Am trecut! strigă moş Surdon cu vocea lui groasă, sugrumată de emoţie.

Philibert nu zice nimic. O mândrie imensă îi umflă pieptul.

Se întoarce. Ultima savoiardă a ajuns sub pod. Este gata să treacă dar, o dată cu strigătele lui Tirou şi ale lui Baptiste Carénal, Philibert aude o lovitură teribilă zguduindu-i puntea. Un copac cu întreaga-i coroană de ramuri răsărise în faţa navei. Un copac şiroind de apă şi izvorât din fluviu, ca aspirat de cer. Copacul rămâne în picioare două sau trei secunde. La prova, cei doi oameni încearcă să-l îndepărteze cu cângile, semănând cu doi pigmei ce atacă un uriaş. Copacul se aplecă spre dreapta, se îndreptă din nou, apoi, se prăvale ca un buzdugan peste botul ambarcaţiunii, rupând crucea de barcagiu şi despicând prova în două.

Pe mal, caii traşi de garlinul, pe oare nimeni n-are timp să-l taie, sunt târâţi spre fluviu şi, în căderea lor, îi atrag şi pe căruţaşi. După o tăcere de câteva secunde, un ţipăt lung se înalţă şi aleargă pe fluviu.

Philibert se întoarce şi strigă:

— Tăiaţi parâmele!

Prea târziu. Prova navei sale se scufundă, în timp ce pupa se înalţă. Moş Surdon retează cu o lovitură de topor parâmele de remorcă, dar bărcile eliberate sunt prea travers faţă de curent pentru ca oamenii să le mai poată conduce pe sub arcade. Philibert le vede îndreptându-se spre piloni.

Ambarcaţiunea sa, cu prova desfăcută în două, intră cu botul în apă.

— Dumnezeule! Boissonnet!

Philibert aleargă de-a lungul bordajului năpădit de apă. Canut şi Caillette ies pe uşa cabinei împreună cu bătrânul contabil fără ochelari, păşind ca un orb, cu mâinile întinse.

— Săriţi! zbiară Philibert.

Cei doi bucătari îl înhaţă pe contabil şi sar în fluviu, fără să-l scape din mâini.

Philibert intră în cabină. Boissonnet îi strigă:

— Salvează-te!

Philibert însă nu-l ascultă. Luându-l în braţe ca pe un copil, iese tocmai la timp, evitând să fie înecat odată cu nava ce se afundă. O vâltoare uriaşă îl trage spre adânc. Fără să-i dea drumul lui Boissonnet se lasă purtat de curent. Simte că îl împinge spre aval şi ştie că e zadarnic să lupte. Trebuie să se lase dus şi să-şi menajeze suflul.

În sfârşit, iese la suprafaţă. Nu l-a scăpat pe Boissonnet. Sunt încă departe de pod.

Philibert scuipă şi răsuflă. Înoată ţinând la suprafaţă capul lui Boissonnet care a leşinat.

Pe fluviu nu se mai vede nimic. Doar scânduri şi rămăşiţe. Şi câteva capete de oameni înotând ca şi el. Philibert nu mai are nimic de salvat în afara acestui om despre care nici măcar nu-i convins că mai trăieşte. Se agaţă totuşi de gândul că trebuie să-l salveze cu orice preţ. Înoată menajându-şi suflul, dar iată că trebuie să se zbată pentru a scăpa de forţa cumplită a unui vârtej ce tocmai îl înhaţă atrăgându-l spre pilonii podului. Înoată. Dar fluviul aleargă, aleargă din ce în ce mai repede.

— Tată, trage spre Ryaume!

Vocea fiului său vine din aval. Claude este salvat, a reuşit să treacă pe sub pod. Va avea tot timpul să ajungă la mal.

— Spre Ryaume, tată! Spre Ryaume! Vocea lui Claude nu se mai aude.

Philibert face eforturi disperate să se smulgă din vârtejul pe care fluviul îl mână cu toată viteza spre-o bârnă uriaşă din muchia unui pilon,

Atunci, înţelegând că-i pierdut, şi zărind la suprafaţa apei ţeasta fiului său ce încerca să se menţină în aval de pod, strigă:

— Atenţie, Claude!

Şi, adunându-şi ultimele puteri îl împinge pe Boissonnet spre triunghiul de apă lină ce-avea să curgă pe sub arcadă. Dacă va reuşi, Claude ar putea, poate, să-l pescuiască în trecere şi să-l aducă la mal.

Dar Philibert nu va mai şti dacă a reuşit. Ronul îl şi înhaţă, îl răstoarnă ca pe-un copil şi-i zdrobeşte ţeasta de acelaşi pilon de care se sfărâmaseră, fără să-l mai tulbure, frumoasele bărci ale convoiului său.

Château-Chalon

17 august 1970 – 17 iulie 1971